

ਪਰਦੇਸ਼ ਦਾ ਦਿਮਾ

ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ (ਮੁੱਖ ਸੰਪਾਦਕ)

ਮਾਂ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ

pardestimes

ਰਣਜੀਤ ਕੰਦੋਲਾ ਐਮ. ਬੀ. ਏ. ਮੈਨੇਜਿੰਗ ਐਡੀਟਰ

VOL-14 No. 335 December 4, 2019

E-mail : info@pardestimes.com

Ph 510-938-7771

Ph 530-315-1020

ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ

ਸੀਬੀਆਈ ਵੱਲੋਂ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ

ਫਰੀਦਕੋਟ- ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਤਿੰਨ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਦੁਬਾਰਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਹੈ। ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਇਸੇ ਸਾਲ ਜੁਲਾਈ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਲੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਦਾਲਤ ਵਿੱਚ ਅਰਜ਼ੀ ਦੇ ਕੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਾਮਲਿਆਂ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਪਰ 26 ਅਗਸਤ 2019 ਨੂੰ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਪਾਸਾ ਪਲਟਦਿਆਂ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਦੀ ਥਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਦੀ ਜਾਂਚ ਦੁਬਾਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਮੁਹਾਲੀ ਅਦਾਲਤ ਵੱਲੋਂ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਵਾਪਸ ਲੈਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮਿਲਣ ਮਗਰੋਂ ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਚਾਰ ਮੈਂਬਰੀ ਟੀਮ ਨੇ ਅੱਜ ਬਰਗਾੜੀ ਅਤੇ ਬੁਰਜ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਪਿੰਡਾਂ ਦਾ ਦੌਰਾ ਕੀਤਾ। ਸੀਬੀਆਈ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਿੰਡ ਬੁਰਜ ਜਵਾਹਰ ਸਿੰਘ ਵਾਲਾ ਦੇ ਗੁਰਦੁਆਰੇ ਗਈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਗ੍ਰੰਥੀ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਟੀਮ ਨੇ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਪ੍ਰੀਤਮ ਕੌਰ ਕੋਲੋਂ ਵੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸਰੂਪ ਚੋਰੀ ਹੋਣ ਸਬੰਧੀ ਪੁੱਛ ਪੜਤਾਲ ਕੀਤੀ। ਸੀਬੀਆਈ ਦੀ ਟੀਮ ਫਰੀਦਕੋਟ 'ਚ ਹੀ ਰੁਕੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੱਕ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਪੜਤਾਲ ਕਰੇਗੀ। ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਕਿ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਬਿਊਰੋ ਆਫ ਇਨਵੈਸਟੀਗੇਸ਼ਨ ਪੰਜਾਬ ਨੇ 29 ਜੁਲਾਈ 2019 ਨੂੰ ਸੀ.ਬੀ.ਆਈ ਨੂੰ ਪੱਤਰ ਲਿਖਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਦੀਆਂ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਾਪਰੀਆਂ ਸਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬਰਗਾੜੀ ਤੇ ਆਸ-ਪਾਸ ਦੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦੋ ਸਿਮ ਐਕਟਿਵ ਸਨ। ਇਸੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਮੁੜ ਪੜਤਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਹੈ।

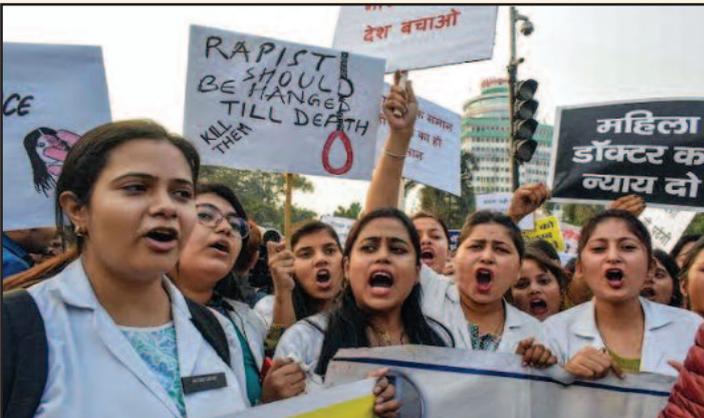
ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ 2015 ਵਿੱਚ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਦੀ ਜਾਂਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ ਤੇ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਦੌਰਾਨ 200 ਤੋਂ ਵੱਧ ਗਵਾਹਾਂ ਦੇ ਬਿਆਨ ਲਿਖੇ ਸਨ ਅਤੇ ਹੱਥ ਲਿਖਤਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਲਏ ਸਨ। ਸੀਬੀਆਈ ਨੇ ਕਲੋਜ਼ਰ ਰਿਪੋਰਟ ਵਿੱਚ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬੇਅਦਬੀ ਕਾਂਡ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਕਾਫੀ ਸਬੂਤ ਨਸ਼ਟ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਹੁਣ ਸੀਬੀਆਈ ਅਧਿਕਾਰੀਆਂ ਨੇ ਆਸ ਜਤਾਈ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਨਵੇਂ ਸਿੱਚੇ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਚ ਦੇ ਸਾਰਥਕ ਸਿੱਟੇ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣਗੇ।

ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਰਾਤ ਵੇਲੇ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਮਿਲੇਗੀ ਪੁਲਿਸ ਸੁਰੱਖਿਆ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਔਰਤਾਂ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਤੀ ਵਧ ਰਹੀ ਫਿਕਰਮੰਦੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕੈਪਟਨ ਅਮਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰਾਤ 9 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸਵੇਰੇ 6 ਵਜੇ ਦਰਮਿਆਨ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਜਾਣ ਲਈ ਢੁਕਵਾਂ ਸਾਧਨ ਨਾ ਮਿਲਣ ਦੀ ਸੂਰਤ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਮੁਫਤ ਪੁਲਿਸ ਸਹਾਇਤਾ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾਉਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸੂਬਾ ਭਰ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸਹੂਲਤ 100, 112 ਅਤੇ 181 ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਉਪਲੱਬਧ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਮਹਿਲਾ ਤੁਰੰਤ ਪੁਲਿਸ ਕੰਟਰੋਲ ਰੂਮ (ਪੀ.ਸੀ.ਆਰ.) ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਵੇਗੀ। ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਦਿਨਕਰ ਗੁਪਤਾ ਨੂੰ ਇਹ ਸੁਵਿਧਾ ਸੂਬੇ ਭਰ ਵਿੱਚ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਨੂੰ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ। ਘਰੋਂ ਲਿਜਾਣ ਅਤੇ ਛੱਡਣ ਦੀ ਸੁਵਿਧਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਹੋਵੇਗੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਟੈਕਸੀ ਜਾਂ ਬੀ-ਵੀਲਰ ਵਰਗੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਵਾਹਨ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਔਰਤ ਵਿਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਵਜੋਂ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤੇ ਕਿ ਆਵਾਜਾਈ ਦੌਰਾਨ ਸਬੰਧਤ ਔਰਤ ਨਾਲ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਮਹਿਲਾ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਸੂਬੇ ਵਿੱਚ ਮੁਹਾਲੀ, ਪਟਿਆਲਾ ਅਤੇ ਬਠਿੰਡਾ ਸਮੇਤ ਹੋਰ ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪੁਲਿਸ

ਹੈਂਡਕਆਰਟਰਾਂ 'ਤੇ ਸਮਰਪਿਤ ਪੀ.ਸੀ.ਆਰ. ਵਾਹਨ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣਗੇ। ਹਰੇਕ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਕੀਮ ਨੂੰ ਅਮਲ ਵਿੱਚ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਡੀ. ਐਸ. ਪੀ./ ਏ.ਸੀ.ਪੀ. (ਔਰਤਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਅਪਰਾਧ ਵਿੱਗ)

ਕੀਤਾ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮੌਕੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਵਿਚ ਬਦਲਾਅ ਲਈ ਕੇਂਦਰ ਤਿਆਰ ਹੈ ਤੇ ਸਖਤ ਸਜ਼ਾ ਅਤੇ ਜਲਦੀ ਨਿਆਂ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਬਦੀਲੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਸਿਆਸੀ ਵਖਰੇਵਿਆਂ ਤੋਂ ਉੱਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਇਕ ਆਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਇਹ ਮੰਗਾਂ ਉਠਾਈਆਂ। ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਚੇਅਰਮੈਨ ਐਮ. ਵੈਂਕਈਆ ਨਾਇਡੂ ਨੇ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਅਜਿਹੇ ਘਿਣਾਉਣੇ ਅਪਰਾਧਾਂ ਵਿਚ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਤਰਸ ਦੀ ਅਪੀਲ ਦਾਇਰ ਕਰਨ 'ਤੇ ਵੀ ਰੋਕ ਲੱਗਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਕਾਂਗਰਸ ਦੇ ਮੁਹੰਮਦ ਅਲੀ ਖ਼ਾਨ ਤੇ 'ਆਪ' ਦੇ ਸੰਜੇ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸੁਣਵਾਈ ਤੇ ਸਜ਼ਾ ਇਕ ਤੈਅ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਣੀ ਯਕੀਨੀ ਬਣਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਿਫਰ ਕਾਲ ਦੌਰਾਨ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ

ਰਾਜਨਾਥ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਇਸ ਅਪਰਾਧ ਦੀ ਨਿਖੇਧੀ ਲਈ ਸ਼ਬਦ ਹੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਵਿਚ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਤਿਆਰ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਨਿਰਭਯਾ ਕੇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨ ਲਿਆਂਦੇ ਗਏ ਪਰ ਫਿਰ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਕੇਂਦਰੀ ਮੰਤਰੀ ਜੀ. ਕਿਸ਼ਨ ਰੈੱਡੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਇਸ ਮੁੱਦੇ 'ਤੇ ਰਾਜਾਂ ਤੇ ਪੁਲਿਸ ਬਲਾਂ ਨੂੰ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਧਿਰਾਂ ਦੀ ਰਾਇ ਲਈ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮਹਿਲਾਵਾਂ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਅਪਰਾਧ ਰੋਕਣ ਲਈ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਹੈਲਪਲਾਈਨ ਨੰਬਰ 112 ਵੀ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ, ਐਨਸੀਪੀ, ਬਸਪਾ ਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਸਖ਼ਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਲਈ ਹਾਮੀ ਭਰੀ।

ਨੋਡਲ ਅਫਸਰ ਵਜੋਂ ਤਾਇਨਾਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਲਾ ਪੁਲਿਸ ਅਫਸਰਾਂ ਦੇ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬ ਪੁਲਿਸ ਵੈੱਬਸਾਈਟਾਂ 'ਤੇ ਉਪਲਬਧ ਹੋਣਗੇ। ਏ.ਡੀ.ਜੀ.ਪੀ. (ਅਪਰਾਧ) ਗੁਰਪ੍ਰੀਤ ਕੌਰ ਦਿਓ ਇਸ ਸੁਵਿਧਾ ਲਈ ਸੂਬਾਈ ਨੋਡਲ ਅਫਸਰ ਹੋਣਗੇ।

ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਲਈ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਮੰਗੀਆਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੇ ਦੋਵਾਂ ਸਦਨਾਂ ਵਿਚ ਅੱਜ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਜਲਦ ਤੋਂ ਜਲਦ ਸਜ਼ਾ ਦੇਣ, ਜਨਤਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਫਾਂਸੀ ਦੇਣ ਤੇ ਹੋਰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਦੇਣ ਦੀ ਮੰਗ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਢੰਗ ਨਾਲ ਉੱਠੀ। ਲੋਕ ਸਭਾ ਤੇ ਰਾਜ ਸਭਾ ਦੇ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਵਿਚ ਵੈਟਰਨਰੀ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਹੋਏ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਤੇ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੀ ਹੱਤਿਆ 'ਤੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ

ਜਾਵੇ: ਜਯਾ ਬੱਚਨ ਰਾਜ ਸਭਾ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਜਯਾ ਬੱਚਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਬਲਾਤਕਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 'ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।' ਵਿਰੋਧੀ ਧਿਰ ਦੇ ਆਗੂ ਗੁਲਾਮ ਨਬੀ ਆਜ਼ਾਦ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਸ਼ਕਲ ਦੀ ਜੜ੍ਹ ਲੱਭ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਖ਼ਤ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ, ਧਰਮ-ਜਾਤ ਚਾਹੇ ਕੋਈ ਵੀ ਹੋਵੇ।

See me today and get the discounts and service you deserve

Gurbinder S Mavi
Insurance Lic# 0F22244
Bus: 650-326-0660, Cell : 408-829-6284
988 El Monte Ave Mountain View, CA 94040

Like a Good Neighbor, State Farm is There www.gmavi.com
State farm mutual Automobile Insurance Company, State Farm Indemnity Company Bloomington, IL

Certified Insurance Agent **Global Green** INSURANCE AGENCY

ਹੈਲਥ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ
ਫੋਨ: 510-487-1000
MANN@GGIABA.COM
Mann Insurance Brokers Inc.
4123 Dyer St., #230, Union City, CA 94587

ਕਿਸੇ ਵੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਚਾਹੀਦੀ ਹੋਵੇ

ਕਾਰ, ਘਰ, ਬਿਜਨਸ, ਹੜ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ
ਇਕੋ ਦਿਨ ਵਿਚ ਇੰਸ਼ੂਰੈਂਸ ਲਵੋ। ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਤੇ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਲਣਸਾਰ ਸ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਇਕ ਵਾਰ ਫੋਨ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ।

Auto, Home, Business, Flood Insurance (1 Day Event)
Manjit Singh 916-391-7447
Fax- 916-391-7337
7212 Florin Mall Drive Sacramento, CA 95823
Email: punjabinsurance@Juno.com

Notary Public
Broker Lic #0C53799

ਜਸਪਰੀਤ ਸਿੰਘ
ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ, ਨਿਊਯਾਰਕ ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ

ਰਵਿਊਜੀ ਸਟੇਅ, ਬੱਚਾ ਗੋਦ ਲੈਣਾ, ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ, ਵਿਆਹ, ਐਚ ਵਨ, ਐਲ ਵਨ, ਲੇਬਰ ਸਰਟੀਫਿਕੇਸ਼ਨ ਦੀ ਮੁਫਤ ਸਲਾਹ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ

ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਦਫਤਰ 44790 S. Grimmer blvd. # 204 Fremont, CA 94538 510-657-6444	ਨਿਊਯਾਰਕ ਦਫਤਰ 37-18-73rd ST. Ste 401 Jackson Height, NY 11372 718-533-8444	ਸੈਕਰਾਮੈਂਟੋ ਦਫਤਰ 2945 W. Capitol Ave. West Sacramento CA-95691 916-372-448	ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਦਫਤਰ 4491 w. Shaw Ave # 300B Near Costco Fresno, CA 93722 phone 559-271-5511
---	---	---	--

Allstate
You're in good hands.
Avninder Singh
Insurance Specialist, CA Lic. # 0822501
Auto Home Life Health Business Commercial
PH.(510) 441-7490
Toll free (877) 441-7490
30042 MISSION BLVD. SUITE 221 HAYWARD, CA 94544

AUTOBAHN Body & Paint

Specializing in Convenience & Quality

ਡੈਂਟਿੰਗ ਅਤੇ ਪੇਂਟ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਵਾਉਣ ਲਈ ਮਿਲੇ
Baghel Singh Jaswal
Ph: (650) 966-1840, Fax: (650) 966-1023
www.autobahnbodypaint.com
778 Yuba Drive, Mountain View, CA 94041

Padam Builders Inc.
ਸਾਡੇ ਕੰਮ ਦੀ 100 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਗਰੰਟੀ

ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਮਕਾਨ, ਗੈਸ ਸਟੇਸ਼ਨ, ਮੋਲ, ਸ਼ੋਅਰੂਮ ਅਤੇ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਕੰਸਟ੍ਰਕਸ਼ਨ ਦਾ ਕੰਮ ਫਾਉਂਡੇਸ਼ਨ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਤੱਕ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।

Bhupinder Singh Padam
email: padambuilders@gmail.com
Licensed # 1019803
CELL 510-565-6667
3143 ARDEN ROAD, HAYWARD CA- 94545

ੴ
ਸਤਿਗੁਰ ਨਾਨਕ ਪ੍ਰਗਟਿਆ ਮਿਟੀ ਯੁੰਧੁ ਜਗਿ ਚਾਨਣੁ ਹੋਆ।

On The Occasion of

550th BIRTH ANNIVERSARY OF

GURU NANAK DEV JI

GOLDEN PUNJAB PRODUCTION

PRESENTS

SAAKHI ਸਾਖੀ

A PUNJABI PLAY

WRITTEN & DIRECTED BY DAVINDER DAMAN

January 4th, 2020

PERFORMING ARTS CENTER, CHABOT COLLEGE
25555 HESPERIAN BLVD.
HAYWARD, CA 94545

DOORS OPEN@ 5.30PM
SHOW STARTS@ 6.30PM

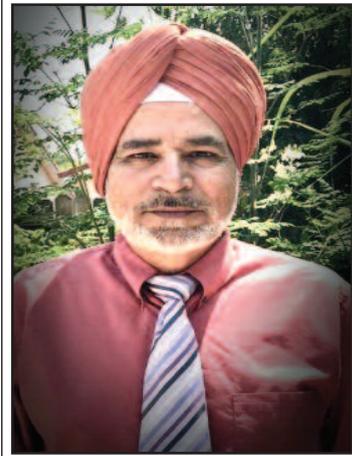
Sponsored by-
Pardes Times

Sponsored by-
Pardes Times

FOR TICKETS & INFO
GURSHARAN SINGH SEKHON 510-707-1317

ਸ਼ੋਕ ਸਮਾਚਾਰ
ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਨਿਵਾਸੀ ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ ਦੇ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣੇ 'ਤੇ ਸਮੂਹ ਢੇਸੀ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਭਾਰੀ ਸਦਮਾ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ/ ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ): ਬੀਤੇ ਦਿਨੀ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਨਿਵਾਸੀ ਸ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ (ਸਪੁੱਤਰ ਸਵ: ਸ. ਸਾਧੂ ਸਿੰਘ ਢੇਸੀ ਅਤੇ ਮਾਤਾ ਸਵ: ਮਹਿੰਦਰ ਕੌਰ ਢੇਸੀ) ਆਪਣੀ ਸੰਸਾਰਿਕ ਯਾਤਰਾ ਪੂਰੀ ਕਰਦੇ ਹੋਏ 21 ਨਵੰਬਰ 2019, ਦਿਨ ਵੀਰਵਾਰ ਦੀ ਸਵੇਰ ਅਕਾਲ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਏ ਸਨ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਉਮਰ 62 ਸਾਲ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਿਛਲਾ ਪਿੰਡ ਢੇਸੀਆ ਕਾਨ੍ਹਾਂ ਸੀ, ਜੋ ਜਿਲ੍ਹਾ ਜਲੰਧਰ ਵਿੱਚ ਹੈ। ਸਵ: ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਪਿਛਲੇ ਲੰਮੇ ਅਰਸੇ ਤੋਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰ ਸਮੇਤ ਪਹਿਲਾ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆ ਕਸਬਾ ਸਨਵਾਕੀਨ, ਬਾਅਦ ਵਿੱਚ ਕਰਮਨ ਸ਼ਹਿਰ ਰਹੇ ਅਤੇ ਹੁਣ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਰਹਿ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਸਤਿਕਾਰਯੋਗ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਸਨ। ਜਿੰਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪੰਜਾਬੀ ਗੀਤਕਾਰੀ ਵਿੱਚ ਵੀ ਹਿੱਸਾ ਪਾਇਆ। ਹਰ ਸਮੇਂ ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ-ਚੜਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਤਨੀ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਪੁੱਤਰ ਪੁਨੀਤ ਢੇਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਰੀਟਾ, ਜਸਦੀਪ, ਆਇਸ਼ਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਯਾਜ਼ਲੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮ 27 ਨਵੰਬਰ 2019, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ "ਸ਼ਾਂਤ ਭਵਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ" ਵਿਖੇ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ 1 ਵਜੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ: 4800 El. Clayton Ave, Fowler, CA-93625 ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ "ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ" ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 2:00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4:00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰੂਘਰ ਦਾ ਪਤਾ: 4827 N. Parkway Drive, Fresno, CA-93722 ਹੈ। ਇਸ ਦੁੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਾਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ ਢੇਸੀ (559) 548-0155 ਜਾਂ ਭਰਾ ਗੁਲਬਿੰਦਰ ਗੈਰੀ ਢੇਸੀ (559) 567-8033 ਨਾਲ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਸਮਾਜਿਕ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵੱਧ-ਚੜਕੇ ਹਿੱਸਾ ਲੈਂਦੇ ਸਨ। ਇਹ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਿੱਚ ਪਤਨੀ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ, ਪੁੱਤਰ ਪੁਨੀਤ ਢੇਸੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਧੀਆਂ ਰੀਟਾ, ਜਸਦੀਪ, ਆਇਸ਼ਾ ਨੂੰ ਛੱਡ ਗਏ ਹਨ। ਇੰਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਸਕਾਰ ਅਤੇ ਸਰਯਾਜ਼ਲੀਆਂ ਦੀ ਰਸਮ 27 ਨਵੰਬਰ 2019, ਦਿਨ ਬੁੱਧਵਾਰ ਨੂੰ "ਸ਼ਾਂਤ ਭਵਨ ਪੰਜਾਬੀ ਫਿਊਨਰਲ ਹੋਮ" ਵਿਖੇ ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ 1 ਵਜੇ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਿਸ ਦਾ ਪਤਾ: 4800 El. Clayton Ave, Fowler, CA-93625 ਹੈ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਤਮਕ ਸ਼ਾਂਤੀ ਲਈ ਰੱਖੇ ਗਏ ਪਾਠ ਦਾ ਭੋਗ ਅਤੇ ਅੰਤਮ ਅਰਦਾਸ "ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਿੰਘ ਸਭਾ" ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਬਾਅਦ ਦੁਪਹਿਰ 2:00 ਵਜੇ ਤੋਂ 4:00 ਵਜੇ ਤੱਕ ਹੋਵੇਗੀ। ਗੁਰੂਘਰ ਦਾ ਪਤਾ: 4827 N. Parkway Drive, Fresno, CA-93722 ਹੈ। ਇਸ ਦੁੱਖ ਦੀ ਘੜੀ ਵਿੱਚ ਪਰਿਵਾਰ ਨਾਲ ਦੁੱਖ ਸਾਝਾ ਕਰਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਪਤਨੀ ਦਲਜੀਤ ਕੌਰ ਢੇਸੀ (559) 548-0155 ਜਾਂ ਭਰਾ ਗੁਲਬਿੰਦਰ ਗੈਰੀ ਢੇਸੀ (559) 567-8033 ਨਾਲ ਫੋਨ ਨੰਬਰ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਡਾ ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਸੁਆਗਤ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ (ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ) ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ/ ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ- ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਪਟਿਆਲਾ ਦੇ ਰਿਟਾਇਰਡ ਕੰਟ੍ਰੋਲਰ ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਇਹਨੀ ਦਿਨੀ ਆਪਣੀ ਅਮਰੀਕਾ ਫੇਰੀ ਤੇ ਹਨ, ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਚਾਹੁਣ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਕੜੀ ਤਹਿਤ ਉਹ ਫਰਿਜ਼ਨੋ ਵਿਖੇ ਅਥਲੀਟ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਤੇ ਸਮਾਜ-ਸੇਵਕ ਹੈਰੀ ਸਿੱਧੂ ਕੋਲ ਠਹਿਰੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਸਨਮਾਨ ਹਿੱਤ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦੇ ਗ੍ਰਹਿ ਵਿਖੇ ਇੱਕ ਸਾਢੇ ਸਮਾਗਮ ਦਾ ਅਯੋਜਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੌਰਾਨ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਸਹਿਪਾਠੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗੁਰਬਖਸ਼ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਨੇ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਦਾ ਜਨਮ 1957 ਵਿੱਚ ਪਿੰਡ ਜਾਖੇਪਾਲ ਜਿਲ੍ਹਾ ਸੰਗਰੂਰ ਵਿੱਚ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹਨਾਂ ਐਮ ਏ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ, ਐਮ-ਫਿਲ, ਪੀ ਐਚ ਡੀ ਅਤੇ ਐਨ ਆਈ ਐਸ ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਕੀਤੀ। ਉਹਨਾਂ ਆਪਣੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਖੇਡਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਵਿੱਚ 800 ਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਮੈਡਲ ਵੀ ਜਿੱਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਬਤੌਰ ਲੈਕਚਰਾਰ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਵੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਡਿਪਟੀ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਐਡਮਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਫਾਈਨਿਸ ਅਫੀਸਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਵੀ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਉਹ ਐਸ. ਜੀ. ਪੀ. ਸੀ ਕੁੜੀਆ ਦਾ ਕਾਲਜ ਪਿੰਡ ਅਕੜ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸੀਪਲ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਲਾਪੜੇ ਸੁਭਾ ਦੇ ਨਰਮ ਦਿਲ ਇਨਸਾਨ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ 559-217-5486.

ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਖੇਡਾਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਤਿਨਿਧਤਾ ਕਰਦਿਆਂ ਐਥਲੈਟਿਕਸ ਵਿੱਚ 800 ਮੀਟਰ ਵਿੱਚ ਮੈਡਲ ਵੀ ਜਿੱਤੀ। ਉਪਰੰਤ ਉਹ ਬਤੌਰ ਲੈਕਚਰਾਰ ਫਿਜ਼ੀਕਲ ਐਜੂਕੇਸ਼ਨ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਪੜ੍ਹਾਉਂਦੇ ਵੀ ਰਹੇ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਉਹ ਪੰਜਾਬੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿੱਚ ਹੀ ਡਿਪਟੀ ਰਜਿਸਟਰਾਰ ਐਡਮਿਸਟਰੇਸ਼ਨ ਫਾਈਨਿਸ ਅਫੀਸਰ ਦੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਵੀ ਰਹੇ। ਅੱਜ ਕੱਲ ਉਹ ਐਸ. ਜੀ. ਪੀ. ਸੀ ਕੁੜੀਆ ਦਾ ਕਾਲਜ ਪਿੰਡ ਅਕੜ ਜਿਲ੍ਹਾ ਪਟਿਆਲਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੈਸੀਪਲ ਦੀਆਂ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਡਾ. ਬਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਿੱਧੂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਮਿਲਾਪੜੇ ਸੁਭਾ ਦੇ ਨਰਮ ਦਿਲ ਇਨਸਾਨ ਹਨ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਸੰਪਰਕ ਨੰਬਰ 559-217-5486.

'ਛਣਕਾਟਾ ਵੰਗਾਂ ਦਾ 2020' 'ਤੇ ਹੋਵੇਗਾ ਜਗਦੇਵ ਭੰਡਾਲ, ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ ਤੇ ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਨਮਾਨ

ਫਰੀਮਾਂਟ (ਬਿਓਰੋ)- 5 ਜਨਵਰੀ 2020, ਦਿਨ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਪੈਰਾਡਾਈਜ਼ ਬਾਲਰੂਮ, ਫਰੀਮਾਂਟ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਖੇ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ, ਰਾਮ ਮੂਰਤੀ ਸਰੋਏ, ਐੱਸ.ਅਸ਼ੋਕ.ਭੋਰਾ ਤੇ ਇੱਕੀ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਐਂਟਰਟੇਨਮੈਂਟ ਵਲੋਂ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਨਵੇਂ ਵਰ੍ਹੇ ਨੂੰ ਜੀ ਆਇਆਂ ਆਖਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ 'ਛਣਕਾਟਾ ਵੰਗਾਂ ਦਾ 2020' ਦੌਰਾਨ ਮੀਡੀਏ ਦੇ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਲਈ ਬਿਹਤਰੀਨ ਸੇਵਾਵਾਂ ਨਿਭਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜਗਦੇਵ ਸਿੰਘ ਭੰਡਾਲ, ਗੁਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ ਅਤੇ ਕੁਲਵੰਤ ਉੱਭੀ ਧਾਲੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸਨਮਾਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਅਯੋਜਕ ਐੱਸ.ਅਸ਼ੋਕ ਭੋਰਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦਾ ਇਹ ਵੀ ਮਾਣ

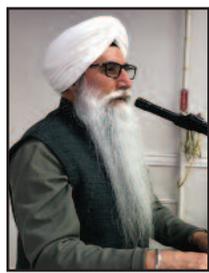
ਹੋਵੇਗਾ ਸੈਨੇਟ ਡਿਸਟ੍ਰਿਕਟ 5 ਤੋਂ ਉਮੀਦਵਾਰ ਤੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਮਾਣ ਮੈਨੀ ਗਰੇਵਾਲ ਇਸ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮਹਿਮਾਨ ਹੋਣਗੇ। ਸਵੇਰੇ 11 ਵਜੇ ਤੋਂ ਦੇਰ ਸ਼ਾਮ ਤੱਕ ਚੱਲਣ ਵਾਲੇ ਇਸ ਸੰਗੀਤਕ ਅਤੇ ਲੋਕ ਨਾਚਾਂ ਦੀ ਪੇਸ਼ਕਾਰੀ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵਿਚ ਸਭ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੋਣ ਦਾ ਨਿੱਘਾ ਸੱਦਾ ਦਿੰਦਿਆਂ ਸ. ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ, ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਆਪਣੀ ਜੁਬਾਨ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਜੁੜਨ ਦਾ ਇੱਕ ਸਿਹਤਮੰਦ ਮੰਚ ਹੈ। ਵਧੇਰੇ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਫੋਨ ਨੰਬਰ ਮਨਵੀਰ ਭੋਰਾ 510 695 4836 ਅਤੇ ਅਨਮੋਲ ਭੋਰਾ ਨਾਲ 510 512 3401 'ਤੇ ਕਾਲ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸਨਵਾਕੀਨ ਵਿਖੇ ਗੁਰਪੁਰਬ 'ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ

ਫਰਿਜ਼ਨੋ, ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ (ਕੁਲਵੰਤ ਧਾਲੀਆਂ/ ਨੀਟਾ ਮਾਛੀਕੇ): ਸੈਂਟਰਲ ਵੇਲੀ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਿੱਖ ਟੈਂਪਲ ਸਨਵਾਕੀਨ' ਵਿਖੇ ਧੰਨ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550 ਸਾਲਾ ਗੁਰਪੁਰਬ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਸਮਾਗਮ ਹੋਏ। ਜਿਸ ਦੌਰਾਨ ਅਖੰਡ ਪਾਠ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰੰਤ ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜੱਥੇ ਭਾਈ ਰਣਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆ ਨੇ ਰਸ ਭਿੰਨੇ ਕੀਰਤਨ ਰਾਹੀ ਹਾਜ਼ਰੀ

ਗਾਇਕਾ ਜੋਤ ਰਣਜੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਮਹਿਮਾ ਵਿੱਚ ਧਾਰਮਿਕ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ, ਉਥੇ

ਗਰੇਵਾਲ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤਿਨਾਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਗੁਰੂਘਰ ਦੇ ਸਟੇਜ ਸਕੱਤਰ ਗੁਰਬਿੰਦਰ ਸਿੰਘ

ਧਾਲੀਵਾਲ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ 'ਤੇ ਵਿਚਾਰ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਸਮੂਹ ਸੰਗਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਸਮੁੱਚੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਸ.ਗੁਰਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਬਰਾੜ ਨੇ ਸਮੂਹ

ਭਰਦੇ ਹੋਏ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਮਾਰਗ ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਜੀਵਨ ਸੰਬੰਧੀ ਵਿਚਾਰ ਕੀਤੀਆ। ਇਸ ਉਪਰੰਤ

ਸੰਗਤਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਵਾਲਾ ਜੀਵਨ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵੀ ਕੀਤੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ

ਸੰਗਤ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਨਾਲ ਨਿਭਾਈ। ਗੁਰੂ ਦੇ ਲੰਗਰ ਅੱਤੁੰਟ ਵਰਤੇ।

ਉਜਾੜੇ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣੇਗਾ ਸਨਅਤੀ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਮਲਾਟਾਂ ਸੰਪਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ

ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ- ਪੰਜਾਬ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵੱਲੋਂ ਸੂਬੇ ਦੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਲਘੂ ਉਦਯੋਗ ਅਤੇ ਨਿਰਯਾਤ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ (ਪੀਐੱਸਆਈਈਸੀ) ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਨਿੱਜੀ ਉਦਯੋਗਿਕ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨੂੰ ਦੇਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਰਾਹ ਪਏ ਪਿੰਡਾਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਨੂੰ ਤੇਜ਼ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਫੈਸਲਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਸੌ ਏਕੜ ਤੋਂ ਵੱਧ ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਜ਼ਮੀਨ ਵਾਲੇ ਪਿੰਡਾਂ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਰਕਾਰੀ ਖਰੀਦ ਦੇ ਦਾਇਰੇ ਵਿੱਚ ਆ ਜਾਵੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਖਾਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ (ਗ੍ਰਹਿਣ) ਕਰਨ ਲਈ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ, ਮੁੜ ਵਸੋਬਾ ਅਤੇ ਪੁਨਰਵਾਸ ਕਾਨੂੰਨ-2013 ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਸਾਂਝੀ ਜ਼ਮੀਨ ਸਸਤੀ ਤੇ ਬੇਜ਼ਮੀਨੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਵਾਲੇ ਲਾਭ ਨੂੰ ਅੱਖੋਂ-ਪਰਚੇ ਕਰਨ ਲਈ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਉੱਤੇ ਮੋਹਰ ਲਾਈ ਹੈ।

ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਦਾ ਸਾਧਨ ਬਣਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿਲੇਜ ਕਾਮਨ ਲੈਂਡ ਕਾਨੂੰਨ ਤਹਿਤ ਦਲਿਤ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਲਈ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਰਾਖਵਾਂ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ, ਜਿਸ ਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇਕ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਅੰਦੋਲਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਕੁੱਲ ਘਰੇਲੂ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਦਾ ਇੱਕ ਤਿਹਾਈ ਹਿੱਸਾ ਡੇਅਰੀ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਸੂਬੇ ਦੀ 85 ਤੋਂ 90 ਫੀਸਦ ਡੇਅਰੀ ਛੋਟੀ ਹੈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਛੋਟੇ ਕਿਸਾਨ, ਬੇਜ਼ਮੀਨ ਅਤੇ ਦਲਿਤ ਇੱਕ, ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਪਸ਼ੂ ਰੱਖ ਕੇ ਦੁੱਧ ਵੇਚ ਕੇ ਆਪਣਾ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਜ਼ਮੀਨ ਚਲੀ ਜਾਣ ਨਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਰੋਜ਼ੀ-ਰੋਟੀ ਖ਼ਤਮ ਹੋਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਮੰਡਰਾਉਣ ਲੱਗਿਆ ਹੈ।

ਫੈਸਦ ਪੈਸਾ ਅਦਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕੋਈ ਨਿੱਜੀ ਘਰਾਣਾ ਇਸ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਲਵੇਗਾ? ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਦੇ ਫੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇਕਰ ਸਾਲਾਨਾ ਬੋਲੀ ਉੱਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਲੈ ਕੇ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਲੋੜ ਹੈ ਤਾਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਹੋਰ ਕਿਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਅਜਿਹੀ ਲੋੜ ਪੂਰੀ ਕਰ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਆਪਣੀ ਲੋੜ ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮੌਜੂਦ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਪੂਰੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੀ? ਪੰਚਾਇਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਅਨੁਸਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 'ਪੁੱਛਾ' ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੋਂ ਸਸਤੇ ਭਾਅ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਰੀਦ ਕੇ ਦਲਾਲੀ ਵਿੱਚੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਕਮਾਏ। ਹੁਣ ਪੰਚਾਇਤੀ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪੀਐੱਸਆਈਈਸੀ ਰਾਹੀਂ ਹੱਥ ਰੰਗਣ ਦਾ ਤਰੀਕਾ ਲੱਭਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜ਼ਮੀਨ ਐਕੁਆਇਰ ਕਰਨ ਲਈ 2013 ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿੱਚ ਜ਼ਮੀਨ ਮਾਲਕਾਂ ਦੇ ਉਜਾੜੇ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਬੇਜ਼ਮੀਨੇ ਅਤੇ ਹੋਰਾਂ ਵਰਗਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਉੱਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਹਤ ਦੇਣੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਨਿੱਜੀ ਘਰਾਣੇ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਗ੍ਰਹਿਣ ਕਰ ਕੇ ਦੇਣ ਲਈ ਗੁਾਮ ਸਭਾ ਦੇ 80 ਫੀਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਸਹਿਮਤੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨੀਤੀ ਮੁਤਾਬਕ ਪੰਚਾਇਤ ਦਾ ਮਤਾ ਕਾਫ਼ੀ ਹੈ। ਪਿੰਡਾਂ ਦੀਆਂ ਸ਼ਾਮਲਾਟਾਂ ਪੰਚਾਇਤਾਂ ਦੀ

ਸ਼ਾਮਲਾਟ ਜ਼ਮੀਨ ਹੁਣ ਤੱਕ ਵੇਚੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਇਹ ਲੀਜ਼ ਉੱਤੇ ਹੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਸਮੁੱਚੀ ਜ਼ਮੀਨ ਪੀਐੱਸਆਈਈਸੀ ਦੇ ਨਾਂ ਕਰਨ ਦਾ ਰਾਹ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਰੇਟ ਡਿਪਟੀ ਕਮਿਸ਼ਨਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਾਲੀ ਕਮੇਟੀ ਤੈਅ ਕਰੇਗੀ। ਪੀਐੱਸਆਈਈਸੀ 25 ਫੀਸਦ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰ ਕੇ ਬਾਕੀ ਦਾ ਪੈਸਾ ਅਜੇ ਬਣਨ ਵਾਲੇ ਨੇਮਾਂ-ਸ਼ਰਤਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਅਦਾ ਕਰੇਗੀ। ਇਹ ਅਜਿਹੇ ਵਰਤਾਰਾ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿ ਕੇਵਲ 25 ਫੀਸਦ ਅਦਾਇਗੀ ਕਰ ਕੇ ਜ਼ਮੀਨ ਕਿਸੇ ਕਾਰਪੋਰੇਸ਼ਨ ਕੋਲ ਚਲੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਜੇਕਰ ਰਜਿਸਟਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ ਤਾਂ ਸੌ

ਇੱਕ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਫੈਸਲਾ ਇੱਕ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹੈ ਬਾਕੀ ਲਈ ਅਜੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਜੇਕਰ ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਵੀ ਸੂਬੇ ਦੀ ਸਾਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਲਈ ਇੱਕ ਨੀਤੀ ਕਿਉਂ ਬਣਾਈ ਗਈ, ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕਿਆ? ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਸਨਅਤਾਂ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਦਲੀਲ ਸਬੰਧੀ ਇੱਕ ਹੋਰ ਸੀਨੀਅਰ ਅਧਿਕਾਰੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਲੱਗੇ ਉਦਯੋਗ ਟਿਕ ਨਹੀਂ ਰਹੇ, ਬਹੁਤੇ ਸੰਕਟ ਵਿੱਚ ਹਨ। ਬਰਮਲਾਂ ਲਈ ਐਕੁਆਇਰ ਕੀਤੀਆਂ ਕਿੰਨੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਖਾਲੀ ਪਈਆਂ ਹਨ।

Law Office of NIRWAN & ASSOCIATES www.Nirwanlaw.com

Jagdeep S. Nirwan Esq. BUSINESS INC.

- > Incorporation
- > Articles of Incorp
- > Dissolution
- > 501© Non-Profit

IMMIGRATION LAW

- > Adjustment
- > Citizenship
- > Employment
- > Appeals-IJ/
- > Family & Finance Visa
- > Board/Federal Ct
- > Labor Certification
- > Investor Visas
- > Removal & Deportation Defense
- > Waivers
- > Asylum
- > H-1B
- > VAWA

TAX LAW

- > Offer in Compromise
- > Payment Plans
- > File Back Taxes
- > Tax Preparation
- > Audits
- > Appeals
- > Tax Court Rep
- > IRS/EDD/FTB Representation
- > Personal & Business Income Tax Filling

1104 CORPORATE WAY, SACRAMENTO CA 95831 Tel: 916-832-3144

ਸੰਪਾਦਕੀ

ਗੀਦੀ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਨਤੀਜਾ

ਹੈਦਰਾਬਾਦ 'ਚ ਮਹਿਲਾ ਵੈਟਰਨਰੀ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਮੌਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਭਤਕੇ ਲੋਕ ਹਾਲੇ ਸਤਕਾਂ 'ਤੇ ਹੀ ਸਨ ਕਿ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਰਾਜਸਥਾਨ 'ਚ ਇਕ ਟਰੱਕ ਡਰਾਈਵਰ ਨੇ 6 ਸਾਲਾ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਤਲ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਦੇਸ਼ 'ਚ ਫਿਰ ਇਕ ਵਾਰ ਉਹੀ ਮਾਹੌਲ ਹੈ ਜੋ ਨਿਰਭਿਆ ਕਾਂਡ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸੀ। ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਕਰ ਕੇ ਕਤਲ ਕਰ ਦੇਣ ਦੀਆਂ ਘਿਨਾਉਣੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਨੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਹੈਦਰਾਬਾਦ 'ਚ ਲਗਾਤਾਰ ਦੋ ਵਾਰਦਾਤਾਂ ਹੋਈਆਂ।

ਪਹਿਲੀ 'ਚ ਹੈਦਰਾਬਾਦ ਦੇ ਬਾਹਰਵਾਰ 26 ਸਾਲਾ ਵੈਟਰਨਰੀ ਡਾਕਟਰ ਪ੍ਰਿਅੰਕਾ ਰੈਡੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਅਤੇ ਫਿਰ ਉਸ ਦਾ ਕਤਲ ਕਰ ਕੇ ਲਾਸ਼ ਸਾੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਦੂਜੀ ਘਟਨਾ ਵਿਚ ਵਾਰੰਗਲ ਸ਼ਹਿਰੀ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਇਕ 'ਦੋਸਤ' ਨੇ 19 ਸਾਲਾ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਕੀਤਾ, ਫਿਰ ਕਤਲ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀ ਲਾਸ਼ ਟਿਕਾਣੇ ਲਾਉਣ ਲਈ ਆਪਣੀ ਕਾਰ ਦੀ ਡਿੱਕੀ ਵਿਚ ਰੱਖ ਲਈ। ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਵਾਪਰੀ ਤੀਸਰੀ ਘਟਨਾ 'ਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਟੌਕ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਡਰਾਈਵਰ 6 ਸਾਲਾ ਬੱਚੀ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਕਈ ਘੰਟੇ ਟਰੱਕ ਵਿਚ ਘੁਮਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੇ ਬੱਚੀ ਨਾਲ ਮੂੰਹ ਕਾਲਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਕਤਲ ਕਰ ਕੇ ਲਾਸ਼ ਝਾੜੀਆਂ 'ਚ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤੀ।

ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਡਰਾਈਵਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਦੇਸ਼ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਹੈ ਅਤੇ ਸੋਮਵਾਰ ਨੂੰ ਮਹਿਲਾ ਡਾਕਟਰ ਦੀ ਮੌਤ 'ਤੇ ਸੰਸਦ 'ਚ ਚਰਚਾ ਵੀ ਹੋਈ। ਇਕ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਹ ਪਲੀਡ ਮਾਨਸਿਕਤਾ ਦਾ ਮਾਮਲਾ ਹੈ। ਇਕ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੀ ਅਸਫਲਤਾ ਕਰਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਹੋਰ ਕਈਆਂ ਨੇ ਵੀ ਕਾਨੂੰਨ ਵਿਵਸਥਾ 'ਤੇ ਸਵਾਲ ਚੁੱਕੇ। ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਮੈਂਬਰ ਜਯਾ ਬੱਚਨ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਨਤਾ 'ਚ ਲਿਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਭੀੜ ਵੱਲੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਾਰ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਕੋਈ ਗੁੱਸੇ 'ਚ ਹੈ। ਵੈਟਰਨਰੀ ਡਾਕਟਰ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਤਾਂ ਇਕ ਦੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗੁੱਸੇ ਵਿਚ ਲੋਹਾ-ਲਾਖੀ ਹੋਈ ਮਾਂ ਨੇ ਇੱਥੋਂ ਤਕ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨੂੰ ਜਿਉਂਦਿਆਂ ਸਾੜ ਦਿਓ। ਓਧਰ ਨਿਰਭਿਆ ਦੀ ਮਾਂ ਨੇ ਹੈਦਰਾਬਾਦ 'ਚ ਮਹਿਲਾ ਡਾਕਟਰ ਨਾਲ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਮਗਰੋਂ ਉਸ ਦੇ ਕਤਲ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਇਨਸਾਫ਼ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ 'ਚ ਸਾਨੂੰ 7 ਸਾਲ ਲੱਗ ਗਏ, ਇਸ ਕੇਸ 'ਚ ਅਜਿਹਾ ਨਾ ਹੋਵੇ। ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਜਲਦ ਤੋਂ ਜਲਦ ਫਾਂਸੀ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ।

ਨਿਰਭਿਆ ਨਾਲ ਸਮੂਹਿਕ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਦੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਰਹਿਮ ਦੀ ਅਪੀਲ ਵੀ ਖਾਰਜ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਨਿਰਭਿਆ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਤੋਂ ਹੀ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ ਕਾਨੂੰਨ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆ ਦੀ ਰਫ਼ਤਾਰ ਕਿੰਨੀ ਮੱਠੀ ਹੈ। ਕੀ ਨਿਆਂ 'ਚ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਦੇਰੀ ਨਾਲ ਅਜਿਹੇ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਨੂੰ ਸ਼ਹਿ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ? ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉੱਥੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਵਾਰਦਾਤਾਂ 'ਚ ਫੌਰਨ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਮੁਲਕਾਂ 'ਚ ਤਾਂ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਚੌਕਾਂ 'ਚ ਲੋਕਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਤ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਭਾਰਤ 'ਚ ਜੇ ਜਬਰ-ਜਨਾਹ ਵਰਗੇ ਅਪਰਾਧਾਂ 'ਤੇ ਰੋਕ ਲਗਾਉਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਜਿਹੇ ਮਾਮਲਿਆਂ 'ਚ ਫਾਸਟ ਟ੍ਰੈਕ ਅਦਾਲਤਾਂ 'ਚ ਛੇਤੀ ਤੋਂ ਛੇਤੀ ਟਰਾਇਲ, ਸਜ਼ਾ ਤੇ ਦੋਸ਼ੀਆਂ ਨੂੰ ਫਾਂਸੀ ਹੋਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ।

-ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਐਮ ਏ

Balbir Singh M.A.
Editor in Chief & Publisher
 e-mail: bsma54@gmail.com
Tel : 510-938-7771, Ph : 510-516-3536

36415 RUSCHIN DR. NEWARK, CA 94560

Pardes Times (2nd office)
Ranjit Kandola, Managing Editor
530-315-1020, email-Kandola@macloans.net

Buta Ram joshi Staff Reporter, Fresno 559-803-0055

RAJ BUDWAL
MEDIA PARTNER / REPRESENTATIVE
8350202@gmail.com 408-835-0202

Web designed www.pardesimes.com
by Aman Bansil 510-589-2245

The Pardes Times And People Associated With It Are Not Responsible For Any Claims Made By The Advertisers And Don't Endorse Any Product Or Services Advertised In The Pardes Times. Please Consult Your Attorney Before Buying/Hiring Contracting Through The Ads Published In The News Paper. The Pardes Times Is In Business Of Selling Spaces And Claims Made By Advertisers Are Not Tested/Confirmed By An Independent Source.

ਗਰੇਟਾ ਦੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਸੁਣਨੀ ਹੀ ਪਏਗੀ

ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਪੂਰੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਛਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹਦੇ ਲਈ ਗ੍ਰੀਨ ਹਾਊਸ ਪ੍ਰਭਾਵ ਤੇ ਇਸ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੀਆਂ ਗੈਸਾਂ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਹਨ। ਇਹ ਸੱਚਾਈ ਹੈ ਕਿ ਅੱਜ ਤੋਂ ਕੋਈ ਪੰਜ ਕਰੋੜ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਧਰੁਵਾਂ 'ਤੇ ਬਰਫ ਦਾ ਕੋਈ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਜਦੋਂਕਿ 18 ਹਜ਼ਾਰ ਵਰ੍ਹੇ ਪਹਿਲਾਂ ਯੂਰਪ ਦੇ ਅਨੇਕਾਂ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਲਗਪਗ ਤਿੰਨ ਕਿ-ਲੋਮੀਟਰ ਮੋਟੀ ਬਰਫ ਜੰਮੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਬਰਫ ਦੀਆਂ ਮੋਟੀਆਂ ਤਹਿਆਂ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰ ਦੀ ਸਤ੍ਹਾ 130 ਮੀਟਰ ਹੇਠਾਂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਲਗਪਗ ਦਸ ਹਜ਼ਾਰ ਸਾਲ ਹੀ ਹੋਏ ਹਨ ਕਿ ਮਾਹੌਲ ਨੇ ਪਲਟਾ ਖਾਧਾ ਤੇ ਠੰਢੇ ਮੌਸਮਾਂ ਦੇ ਘਟਣ ਨਾਲ ਇਹ ਧਰਤੀ ਖੁਸ਼ਗਵਾਰ ਬਣਨ ਲੱਗੀ।

ਸੂਰਜ ਧਰਤੀ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਸਿੱਧ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤੇ ਇਸ ਨੇ ਧਰਤੀ ਦੀ ਵਿਭਿੰਨਤਾ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਅਯਮ ਦਿੱਤੇ। ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਆਉਣ ਤਕ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਜਲਵਾਯੂ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਹੁਤੀ ਤਬਦੀਲੀ ਨਹੀਂ ਆਈ। ਪਿਛਲੇ ਸੌ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਧਰਤੀ ਦੇ ਔਸਤ ਤਾਪਮਾਨ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 0.76 ਡਿਗਰੀ ਸੈਲਸੀਅਸ ਦਾ ਵਾਧਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਾਧਾ ਪਹਿਲੀ ਨਜ਼ਰੇ ਘੱਟ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਜਾਂ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਬਾਰੇ ਇੰਨਾ ਚੌਲਾ-ਚੱਪਾ ਕਿਉਂ? ਇਹਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਮਨੁੱਖ ਦੀ ਲਾਲਸਾ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਤਬਾਹ ਕਰਨ 'ਤੇ ਤੁਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਦਾ ਪੱਧਰ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕ੍ਰਾਂਤੀ ਸਮੇਂ ਲਗਪਗ 280 ਪ੍ਰਤੀ ਦਸ ਲੱਖ ਭਾਗ ਸੀ ਜੋ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਵੱਧ ਕੇ 380 ਦੇ ਨੇੜੇ-ਤੇੜੇ ਪਹੁੰਚ ਗਿਆ। ਬਰਫ ਦੀਆਂ ਪਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮੀਲਾਂ ਹੇਠੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਪਰਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਪਿਛਲੇ ਲਗਪਗ ਅੱਠ ਲੱਖ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈ ਆਕਸਾਈਡ ਕਦੇ ਵੀ ਜਮ੍ਹਾਂ ਨਹੀਂ ਹੋਈ ਜਿੰਨੀ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੋਈ। ਜੇ ਇਹ ਗੈਸ ਇੰਜ ਹੀ ਵਧਦੀ ਗਈ ਤਾਂ ਇੱਕੀਵੀ ਸਦੀ ਦੇ ਅੰਤ ਤਕ ਇਹਦੀ ਮਾਤਰਾ 880 ਤਕ ਪੁੱਜ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਇਹ ਮਾਤਰਾ 550 ਤੋਂ ਉਪਰ ਜਾਂਦਿਆਂ ਹੀ ਧਰਤੀ ਜਿਉਣ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੀ। ਇਕ ਵਾਰ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਾਰਬਨ ਡਾਈਆਕਸਾਈਡ ਹਵਾ ਵਿਚ ਕੋਈ 200 ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਜ਼ਹਿਰ ਘੋਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਘਟਾਉਣ ਵਿਚ ਲੰਬਾ ਸਮਾਂ ਲੱਗਦਾ ਹੈ।

ਤਾਪਮਾਨ ਦੇ ਵਧਣ ਅਤੇ ਬਾਰਿਸ਼ ਵਿਚਲੀ ਗਤਬਤੀ ਕਰ ਕੇ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮੇ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਹੋਣਗੇ। ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਾਣੀ ਵੱਡੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ ਜਾਂ ਘੱਟ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਤੱਟੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਪੱਧਰ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਤੂਫਾਨ ਤੱਟੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਨੂੰ ਤਹਿਸ-ਨਹਿਸ ਕਰ ਕੇ ਆਸੇ-ਪਾਸੇ ਦੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਜਲ ਮਗਨ ਕਰ ਦੇਣਗੇ। ਸੰਨ 2011 ਵਿਚ ਜਾਪਾਨ ਵਿਚ ਆਈ ਸੁਨਾਮੀ ਨੇ ਤੂਫਾਨ, ਭੂਚਾਲ, ਸੁਨਾਮੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਲੜਨ ਵਾਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਸਮਰੱਥ ਦੇਸ਼ ਦੀਆਂ ਚੁਲਾਂ ਹਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਵਿਗਿਆਨ ਕੋਲ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਾਤਾਂ ਨਾਲ ਸਿੱਝਣ ਦਾ ਕੋਈ ਹੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਕੁਦਰਤ ਨਾਲ ਸਾਵਾਂ ਬੈਠਦਾ ਵਿਕਾਸ ਹੀ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਭਲੇ 'ਚ ਹੈ।

ਤਾਪਮਾਨ ਵਧਣ ਨਾਲ ਗਲੋਬਲ ਵਾਰਮਿੰਗ ਦਾ ਪਿਘਲਣਾ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਧਰੁਵਾਂ 'ਤੇ ਪਿਘਲਦੀ ਬਰਫ ਕਾਰਨ ਤੱਟੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਹੋਰ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਮਾਲਦੀਵ ਵਰਗੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਟਾਪੂਆਂ ਦੇ ਡੁੱਬਣ ਦਾ ਖਤਰਾ ਵੱਧ ਜਾਵੇਗਾ। ਸਮੁੰਦਰ ਦਾ ਖਾਰਾ ਪਾਣੀ ਤੱਟੀ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਵੜ ਕੇ ਜਿੱਥੇ ਪੀਣਯੋਗ ਪਾਣੀ ਦੇ ਸੋਮਿਆਂ ਨੂੰ ਦੂਸ਼ਿਤ ਕਰੇਗਾ ਓਥੇ ਹੀ ਮਿੱਟੀ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਲਾਇਕ ਨਹੀਂ ਰਹਿਣ ਦੇਵੇਗਾ। ਇਹਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਮੈਂਗਰੋਵ ਭਾਵ ਕੁਝ ਬਨਸਪਤੀਆਂ ਖਤਰੇ ਵਿਚ ਪੈ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਕਈ ਜਲ ਪ੍ਰਜਾਤੀਆਂ ਸਮਾਪਤ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਗਰਮੀ ਵਧਣ ਕਾਰਨ ਅਚਾਨਕ ਇੱਕੋ ਥਾਂ ਮੀਂਹ ਪੈ ਜਾਣਗੇ ਅਤੇ ਹੜ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨਗੇ। ਚੱਕਰਵਾਤੀ ਤੂਫਾਨ ਤਬਾਹਕੁੰਨ ਹੋਣਗੇ। ਜਿੱਥੇ ਸੋਕਾ ਪਵੇਗਾ, ਉਹ ਪਿਆ ਹੀ ਰਹੇਗਾ। ਦੂਸ਼ਿਤ ਪਾਣੀ ਵਿਚ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੱਖੀਆਂ, ਮੱਛਰ ਭਿਆਨਕ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਫੈਲਾਉਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਬਣਨਗੇ।

ਅੱਜ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਬਦਲ ਰਹੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿਚ ਕੋਲਾ, ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਤੇਲ, ਕੁਦਰਤੀ ਗੈਸ, ਪੈਟਰੋਲ, ਡੀਜ਼ਲ, ਕਾਰਬਨ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਸਬੱਬ ਬਣ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਕੁਦਰਤੀ ਉਰਜਾ ਦੇ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਲਿਆਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਵੱਧ ਰਹੀ ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਲਈ ਲੰਬੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਸੰਸਾਰ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਜਲਵਾਯੂ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਇਸੇ ਦੀ ਇਕ ਕੜੀ ਹੈ। ਆਲਮੀ ਤਪਸ਼ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਵਿਸ਼ਵ ਅਰਥਚਾਰੇ ਨੂੰ ਪੈਟਰੋਲੀਅਮ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤੀ ਦਿਵਾਉਣ ਲਈ ਅਨੇਕਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ, ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ, ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਘਰਾਣਿਆਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਮੁੱਖ

ਵਿਅਕਤੀ ਇਹਦਾ ਹੱਲ ਕੱਢਣ ਲਈ ਇਸ ਸਾਲ ਸਤੰਬਰ ਵਿਚ ਇਕੱਠੇ ਹੋਏ ਸਨ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਮੁਨਾਫ਼ਾਖੋਰ ਨੀਤੀਆਂ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਚਿੰਤਾਤੁਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਕੋਈ ਭਰੋਸਾ ਦੇਣ ਵਿਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀਆਂ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸਮੇਂ-ਸਮੇਂ ਹਲੂਣਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਕਤ ਸੰਮੇਲਨ ਵਿਚ ਸਵੀਡਨ ਦੀ 16 ਸਾਲਾ ਕੁੜੀ ਗਰੇਟਾ ਬਨਬਰਗ ਨੇ ਵਿਸ਼ਵ ਨੇਤਾਵਾਂ ਦਾ ਕੰਨ ਮਰੋੜਦੇ ਹੋਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਪੌਣ-ਪਾਣੀ ਤਬਾਹ ਕਰਨ ਤੋਂ

ਬਾਜ਼ ਆਉਣ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ। ਉਕਤ ਦਲੇਰ ਕੁੜੀ ਦੇ ਸੰਬੋਧਨ ਨੇ ਉਦੋਂ ਸਾਰੀ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਧਿਆਨ ਖਿੱਚਿਆ ਸੀ। ਗਰੇਟਾ ਨੂੰ ਹੁਣੇ ਜਿਹੇ ਹੇਗ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਵਾਤਾਵਰਨ 'ਚ ਹੋ ਰਹੀਆਂ ਤਬਦੀਲੀਆਂ ਖਿਲਾਫ਼ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੰਘਰਸ਼ ਬਦਲੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਬਾਲ ਅਮਨ ਪੁਰਸਕਾਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਬਾਲ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਡੱਚ ਸੰਸਥਾ ਵੱਲੋਂ ਗਰੇਟਾ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਕੈਮਰੂਨ ਦੀ 15 ਸਾਲਾ ਸ਼ਾਂਤੀ ਕਾਰਕੁੰਨ ਡਿਵਾਈਨਾ ਮੈਲੋਮ ਨੂੰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਉੱਜ ਗਰੇਟਾ ਇਹ ਪੁਰਸਕਾਰ ਲੈਣ ਲਈ ਹਾਜ਼ਰ ਨਹੀਂ ਸੀ ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸੰਦੇਸ਼ ਭੇਜ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦ

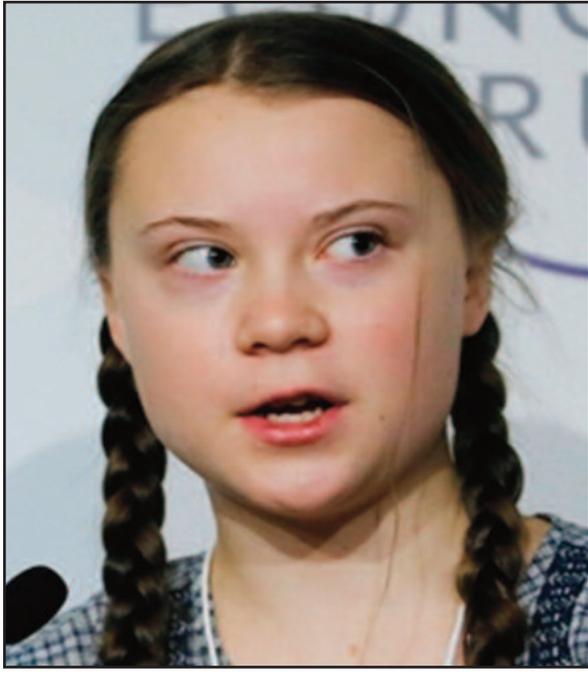
ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤਾ। ਗਰੇਟਾ ਦਾ ਸੰਘਰਸ਼ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਜਗ੍ਹਾ ਸਹੀ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਉਦੋਂ ਤਕ ਕਾਮਯਾਬ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਜਦ ਤਕ ਵਿਸ਼ਵ ਦੀਆਂ ਵੱਡੀਆਂ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਵਾਯੂਮੰਡਲ ਵਿਚ ਕਾਰਬਨ ਦੀ ਨਿਕਾਸੀ ਨਹੀਂ ਘਟਾਉਂਦੀਆਂ। ਓਧਰ ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ ਤੋਂ ਪਿੱਛੇ ਹਟ ਕੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ ਵੀ ਕੋਈ ਆਸ ਨਹੀਂ ਬੰਨ੍ਹਾਈ। ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤੇ ਮੁਲਕਾਂ ਦਾ ਰਵੱਈਆ ਟਾਲ-ਮਟੋਲ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਵਾਤਾਵਰਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ 'ਚ 23 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਨੇਤਾਵਾਂ ਨੂੰ ਗਰੇਟਾ ਬਨਬਰਗ ਵੱਲੋਂ ਪਾਣੀਆਂ ਗਈਆਂ ਲਾਹਨਤਾਂ ਵੀ ਬੇਅਸਰ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ। ਗਰੇਟਾ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਮੇਰਾ ਪੈਗਮ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ 'ਤੇ ਨਜ਼ਰ ਰੱਖਾਂਗੇ। ਇਹ ਸਭ ਗ਼ਲਤ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਇੱਥੇ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਅਤੇ ਸਮੁੰਦਰੋਂ ਪਾਰ ਸਕੂਲ ਵਿਚ ਬੈਠੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਫਿਰ ਵੀ ਤੁਸੀਂ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਇਕ ਉਮੀਦ ਨਾਲ ਆਏ ਹੋ, ਤੁਹਾਡੀ ਹਿੰਮਤ ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ? ਤੁਸਾਂ ਆਪਣੇ ਖੋਖਲੇ ਬਿਆਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਸੁਪਨੇ ਤੇ ਮੇਰਾ ਬਚਪਨ ਖੋਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਲੋਕ ਦੁਖੀ

ਹਨ, ਉਹ ਮਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਸਾਰਾ ਈਕੋ ਸਿਸਟਮ ਤਬਾਹ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਸਮੂਹਿਕ ਮੌਤ ਦੇ ਕੰਢੇ ਖੜ੍ਹੇ ਹਾਂ ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਧਨ ਦੌਲਤ ਅਤੇ ਸਦੀਵੀ ਆਰਥਿਕ ਵਿਕਾਸ ਦੇ ਕਿੱਸੇ-ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣਾ ਰਹੇ ਹੋ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਨਾਕਾਮ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਸਾਡੀ ਨੌਜਵਾਨ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤੁਹਾਡੇ ਇਸ ਧੋਖੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਲੱਗ ਪਈ ਹੈ। ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਸਾਨੂੰ ਠੱਗਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕਦੇ ਮਾਫ਼ ਨਹੀਂ ਕਰਾਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਨੂੰ ਭੱਜਣ ਨਹੀਂ ਦਿਆਂਗੇ। ਅਸੀਂ ਹੁਣ ਇੱਥੇ ਇਕ ਲਕੀਰ ਖਿੱਚ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਦੁਨੀਆ ਜਾਗ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਤਬਦੀਲੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਾਨੂੰ ਸੁਣਨਾ ਹੀ ਪਵੇਗਾ।

ਉਸ ਦੇ ਭਾਸ਼ਣ ਮਗਰੋਂ ਕੁਝ ਠੋਸ ਉਪਾਅ ਵੀ ਸਾਹਮਣੇ ਆਏ ਸਨ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਸਕੱਤਰ ਜਨਰਲ ਐਂਟੋਨੀਓ ਗੁਟੇਰੇਜ਼ ਨੇ ਆਪਣਾ ਭਾਸ਼ਣ ਸਮਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ 77 ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ 2050 ਤਕ ਜ਼ੀਰੋ ਨਿਕਾਸੀ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੇ ਇੰਨਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨਗੇ। ਇਹ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਉਸ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਚਿਤਾਵਨੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ ਕਿ ਧਰਤੀ ਬੜੀ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਰਮ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ।

ਵਰਲਡ ਰਿਸੋਰਸ ਇੰਸਟੀਚਿਊਟ ਦੇ ਮੁਖੀ ਐਂਡਰਿਊ ਸਟੀਅਰ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੱਡੇ ਅਰਥਚਾਰੇ ਇੱਛਾਵਾਂ 'ਤੇ ਖਰੋ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਰਹੇ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ ਜ਼ਰੂਰ ਇਹ ਕਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕੋਈ ਵਪਾਰ ਕਰਨ ਦੇ ਚਾਹਵਾਨ ਨਹੀਂ ਜੋ ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦੇ ਵਿਰੋਧੀ ਹਨ। ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨੇ ਕੋਲੇ 'ਤੇ ਆਪਣੀ ਨਿਰਭਰਤਾ ਘਟਾਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਰਤ ਕੁਦਰਤੀ ਉਰਜਾ ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਨੂੰ 2022 ਤਕ ਵਧਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਤੋਂ ਸਪਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਉੱਨਤ ਮੁਲਕ ਨਾ ਤਾਂ ਪੈਰਿਸ ਸਮਝੌਤੇ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਨਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਗਰੀਨ ਹਾਊਸ ਗੈਸਾਂ ਦੀ ਕਟੌਤੀ ਲਈ ਕੋਈ ਠੋਸ ਯੋਜਨਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਰੇ ਸੰਕੇਤ ਤਬਾਹੀ ਦੀ ਤੀਬਰਤਾ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੇ ਉਕਤ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਬਾਹਰ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਇਕੱਠੇ ਹੋ ਕੇ ਗੁੱਸੇ ਦਾ ਇਜ਼ਾਹ ਕਰਦਿਆਂ ਸਵਾਲ ਦਾਗੇ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸ ਬੁਝਦੀ ਨਜ਼ਰ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਵੀ ਹੋਵੇ, ਗਰੇਟਾ ਦੇ ਸਵਾਲਾਂ ਨੇ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤਾਕਤਵਰ ਲੀਡਰਾਂ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਕਟਹਿਰੇ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜੋ ਮਨਮਾਨੀਆਂ ਕਰਦੇ ਆ ਰਹੇ ਹਨ।

'ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼' ਦੇ ਆਨਰੇਰੀ ਸਲਾਹਕਾਰ ਤੇ ਸਹਿਯੋਗੀ

(1) ਸ. ਦੀਦਾਰ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ	(10) ਡਾ. ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਉਪਲ	(19) ਕਸ਼ਮੀਰ ਸਿੰਘ ਧੁੱਗਾ	(28) ਹੈਰੀ ਸਿੱਧੂ
(2) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ	(11) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(20) ਅਮੋਲਕ ਸਿੰਘ ਗਾਖਲ	(29) ਜਸਵੀਰ ਸਿੰਘ ਕੁਲਾਰ
(3) ਗੈਰੀ ਬਸਰਾਏ	(12) ਸੂਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(21) ਹਰਨੇਕ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ	(30) ਰਾਜ ਬਠਵਾਲ
(4) ਹਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਢਾਡਲੀ	(13) ਬਘੇਲ ਸਿੰਘ ਜਸਵਾਲ	(22) ਬਲਦੇਵ ਸਿੰਘ ਮਾਨ	(31) ਕਮਲਜੀਤ ਸਿੰਘ ਅਟਵਾਲ
(5) ਬਲਬੀਰ ਸਿੰਘ ਸੋਹਲ	(14) ਗੁਰਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਮਾਵੀ	(23) ਸ਼੍ਰੀ ਸੁੱਚਾ ਰਾਮ ਜੀ	(32) ਡਾ. ਭੁੱਪਿੰਦਰ ਭੰਡਾਰੀ
(6) ਗੁਰਨਾਮ ਸਿੰਘ ਪੰਮਾ	(15) ਡਾ ਦਲਵੀਰ ਪੰਨੂ	(24) ਜੌਹਨ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(33) ਅਜੈਬ ਸਿੰਘ ਮੱਲੀ
(7) ਦਲਵੀਰ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(16) ਡਾ. ਹਰਮੇਸ਼ ਕੁਮਾਰ	(25) ਉੱਕਾਰ ਸਿੰਘ ਸੈਣੀ	(34) ਹਰਜੀਤ ਗਿੱਲ
(8) ਗੁਰਮੇਜ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ	(17) ਸੁਰਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਧਨੋਆ	(26) ਕੁਲਵੰਤ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(35) ਸਰਬਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸਾਬੀ
(9) ਸੁਖਰਾਜ ਸਿੰਘ ਵਿੱਲੋਂ	(18) ਅਵਤਾਰ ਸਿੰਘ ਤਾਰੀ	(27) ਸੁਖਵੀਰ ਸਿੰਘ ਨਿਜਰ	(36) ਕੁਲਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਰੋਤਾ (ਡੀਪੀਓ)

ਰਾਮ ਮੰਦਰ-ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਫ਼ੈਸਲਾ ਤੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਸਵੀਰ

9 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਵਾਲੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੇ ਮਾਲਕਾਨਾ ਹੱਕ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦਾ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹਿੰਦੂਵਾਦੀ ਤਾਕਤਾਂ ਲਈ ਵਰਦਾਨ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਇਸ ਰਾਜ ਹੇਠ ਅਜਿਹੇ 'ਸਿਆਸੀ' ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੀ ਹੀ ਉਮੀਦ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਹੈ: ਜੇ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਰੱਖ ਕੇ ਨਿਆਂ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਤਾਂ ਇਹ ਤਾਕਤਾਂ ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਦੀਆਂ? ਜਾਪਦਾ ਹੈ, ਇਹ ਜਗ੍ਹਾ ਮੰਦਰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਹਿੰਦੂ ਧਿਰ ਨੂੰ ਦੇ ਕੇ ਹਮੇਸ਼ਾ ਲਈ ਫਸਤਾ ਵੱਢਣ ਵਾਲਾ ਅਦਾਲਤੀ 'ਹੱਲ' ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਆਗੂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਨੂੰ ਚਿਤਾਵਨੀਆਂ ਦੇ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਅਦਾਲਤ ਆਸਥਾ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਹੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਕਰੇ। ਸ਼ਬਰੀਮਾਲਾ ਮੰਦਰ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਅਮਿਤ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਅਜਿਹੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾ ਕਰੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਵਿਹਾਰਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲਾਗੂ ਨਾ ਕਰਵਾ ਸਕੇ। ਇਸ਼ਾਰਾ ਸਾਫ਼ ਸੀ- ਬ੍ਰਹਿਗਣਤੀਵਾਦੀ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਅਦਾਲਤੀ ਫ਼ੈਸਲੇ ਲਾਗੂ ਨਹੀਂ ਹੋਣ ਦੇਣਗੇ। ਲਿਹਾਜ਼ਾ, ਇਹ ਹੈਰਾਨੀਜਨਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਨੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਵਾਲੀ 2.77 ਏਕੜ ਜ਼ਮੀਨ 'ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ' (ਰਾਮ ਦੇ ਜਨਮ ਸਥਾਨ) ਨੂੰ ਕਾਨੂੰਨੀ ਹਸਤੀ ਮੰਨ ਕੇ ਹਿੰਦੂ ਧਿਰ ਨੂੰ ਸੌਂਪ ਦਿੱਤੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕਾਨੂੰਨ ਹੱਥ ਵਿਚ ਲੈ ਕੇ ਸਾਢੇ ਚਾਰ ਸਦੀ ਪੁਰਾਣੀ ਮਸਜਿਦ ਤੋੜੀ ਸੀ।

ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਅਨੁਸਾਰ, ਦੋਨਾਂ ਧਿਰਾਂ ਕੋਲ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਕੋਈ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਨਹੀਂ, ਇਸ ਲਈ ਫ਼ੈਸਲੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਕਬਜ਼ੇ ਨੂੰ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ। 1857 ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮਸਜਿਦ ਵਿਚ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਅਤੇ ਇਹ ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਮੁਸਲਿਮ ਧਿਰ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ 'ਚ ਹੋਣ ਦਾ ਉਹ ਕੋਈ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੇ। ਜ਼ਮੀਨ ਇਸ ਆਧਾਰ ਤੇ 'ਰਾਮ ਲੱਲਾ ਬਿਰਾਜਮਾਨ' ਨੂੰ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਕਿ ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਕੋਲ 19ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਰਾਮਚਰਿਤ ਕੋਸ਼ ਉਪਰ ਪੂਜਾ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਦੇ ਕੁਝ ਸਬੂਤ ਸਨ।

ਹਿੰਦੂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਦੀ ਆਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਉਥੇ ਕਬਿਤ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਢਾਹ ਕੇ ਮਸਜਿਦ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਦਕਿ ਉਸ ਜ਼ਮਾਨੇ ਦੇ 'ਰਮਾਇਣ' ਗ੍ਰੰਥਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਉਥੇ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹੀਂ। ਚਾਰ ਆਜ਼ਾਦ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਨੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਅਤੇ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਸਬੂਤਾਂ ਦੀ ਛਾਣਬੀਣ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਪਣੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਰਾਮ ਜਨਮਭੂਮੀ-ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ: ਏ ਹਿਸਟੋਰੀਅਨਲ ਰਿਪੋਰਟ ਟੂ ਦੀ ਨੇਸ਼ਨ' ਵਿਚ ਇਸ ਧਾਰਨਾ ਨੂੰ ਰੱਦ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੇ ਹੇਠਾਂ ਕੋਈ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਰ ਸੀ। ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਸਬੂਤ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਥੇ ਹੁਣ ਆਰਐਸਐਸ-ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਅਨੁਸਾਰ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਬਣੇਗਾ, ਉਹ ਵੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੇ ਆਦੇਸ਼ 'ਤੇ।

ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਮੌਜੂਦਾ ਰਾਜ ਹੇਠ ਦਹਿਸ਼ਤਜ਼ਦਾ ਘੱਟਗਿਣਤੀ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਅਤੇ ਸਮੂਹ ਨਿਆਂਪਸੰਦ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਦਮੇ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਫਿਰਕੂ ਸਦਭਾਵਨਾ ਪੱਖੋਂ ਇੰਨੇ

ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੁਕੱਦਮੇ ਨੂੰ ਮਹਿਜ਼ ਜਾਇਦਾਦ ਦੀ ਮਾਲਕੀ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਜੋਂ ਨਿਬੇੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਇਉਂ ਬ੍ਰਹਿਗਣਤੀਵਾਦੀ ਧੌਸ ਨੂੰ ਅਦਾਲਤੀ ਮਾਨਤਾ ਮਿਲ ਗਈ। ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਆਗੂ ਅਕਸਰ ਗੱਜ-ਵੱਜ ਕੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆਪਣਾ ਰਾਜ ਹੈ, ਜੇ ਉਹ ਹੁਣ ਵੀ ਮੰਦਰ ਨਹੀਂ ਬਣਾਉਣਗੇ ਤਾਂ ਫਿਰ ਕਦੇ ਬਣਾਉਣਗੇ? ਧਾਰਾ 370 ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਅਤੇ ਐਨਆਰਸੀ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣਾ ਇਕ ਹੋਰ ਏਜੰਡਾ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹ ਲਿਆ ਹੈ। ਆਰਐਸਐਸ ਦੇ ਮੁਖੀ ਮੋਹਨ ਭਾਗਵਤ ਅਨੁਸਾਰ, ਇਹ 'ਮੁਲਕ ਦੀ ਜਨ-ਭਾਵਨਾ, ਆਸਥਾ ਅਤੇ ਸ਼ਰਧਾ ਨੂੰ ਨਿਆਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਫ਼ੈਸਲਾ' ਹੈ।

ਉਂਜ, ਫ਼ੈਸਲੇ ਦੇ ਸਵੈ-ਵਿਰੋਧੀ ਨੁਕਤੇ ਬਹੁਤ

ਮੁਰਤੀਆਂ ਰੱਖਣਾ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸੀ। ਜੇ ਇਹ ਕਾਰਵਾਈਆਂ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਸਨ ਫਿਰ ਨਿਆਂ ਦਾ ਤਕਾਜ਼ਾ ਸੀ, ਇਤਿਹਾਸਕ ਇਮਾਰਤ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਮੁੜ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਜਾਂਦੀ ਅਤੇ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹਣ ਦੀ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਕਾਰਵਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੇਸ ਛੇਤੀ ਮੁਕੰਮਲ ਕਰਨ ਦਾ ਆਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ। ਝਗੜੇ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਨੂੰ ਮਾਲਕੀ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ਾਂ ਦੀ ਅਣਹੋਂਦ ਵਿਚ ਕਬਜ਼ੇ ਦੇ ਤਰਕ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਲਾਕਾਨੂੰਨੀ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਕਰਨਾ ਕਿੱਥੋਂ ਦਾ ਨਿਆਂ ਹੈ? ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਬ੍ਰਹਿਗਣਤੀਵਾਦੀ ਧਿਰ ਵੱਲੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਜਾਂ ਧਾਰਮਿਕ ਸਥਾਨ ਨੂੰ ਝਗੜੇ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਬਣਾ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨੂੰ ਧੌਸ ਨਾਲ ਬਦਲ ਦੇਣ ਦੇ ਰੁਝਾਨ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਕਰੇਗਾ। ਮਸਜਿਦ ਢਾਹਣ

ਹਨ ਜਦੋਂ ਫ਼ੈਸਲੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹਨ। ਯੂਪੀ ਦੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਕਲਿਆਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਵੀ ਤਾਂ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਵਿਚ ਹਲਫ਼ਨਾਮੇ ਦੇ ਕੇ ਯਕੀਨ ਦਿਵਾਇਆ ਸੀ ਕਿ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੀ ਇਮਾਰਤ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨੁਕਸਾਨ ਨਹੀਂ ਪਹੁੰਚਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਪੂਰੀ ਮਸਜਿਦ ਹੀ ਤੋੜ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਬੂਟਾ ਸਿੰਘ

ਉੱਘੜਵੇਂ ਹੈ। ਮੁਸਲਿਮ ਰਾਜ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿਚ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੀ ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਨਮਾਜ਼ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੋਵੇਗਾ ਲੇਕਿਨ ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਬੈਂਚ ਅਨੁਸਾਰ, ਮੁਸਲਿਮ ਧਿਰ ਉਥੇ 1528 ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ 1857 ਤਕ ਨਮਾਜ਼ ਪੜ੍ਹੇ ਜਾਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਕੀ ਹਿੰਦੂ ਧਿਰ ਉਥੇ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਹੋਣ ਜਾਂ ਰਾਮ ਦਾ ਜਨਮ ਹੋਣ ਦੇ ਸਬੂਤ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਸਕੀ? ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਭਾਗ ਵੀ ਇਹ ਸਾਬਤ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਕਿ ਮਸਜਿਦ, ਮੰਦਰ ਤੋੜ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਹੁਣ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਸੰਘ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਇਹ ਬੁਠ ਤਾਂ ਨੰਗਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਰਾਮ ਮੰਦਰ ਢਾਹ ਕੇ ਬਣਾਈ ਗਈ ਸੀ। ਦਰਅਸਲ, ਮਸਜਿਦ ਨੂੰ ਢਾਹੇ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੁਰਾਤੱਤਵ ਵਿਭਾਗ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਹਦਾਇਤਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਤੈਅਸੂਦਾ ਧਾਰਨਾ ਤਹਿਤ ਹੀ ਖੁਦਾਈ ਕੀਤੀ। ਉਹ ਸਬੂਤ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਉਣ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਜੋ ਮੰਦਰ ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਦੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਮਾਮ ਤੱਥਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਦਾਲਤ ਨੇ ਮੁਸਲਿਮ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਖਾਰਜ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਫ਼ੈਸਲੇ ਅਨੁਸਾਰ, 1992 ਵਿਚ ਬਾਬਰੀ ਮਸਜਿਦ ਢਾਹਣਾ ਅਤੇ 1949 ਵਿਚ ਉਸ ਮੰਦਰ ਹਿੰਦੂ

ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਵਿਸ਼ਵ ਹਿੰਦੂ ਪ੍ਰੀਸ਼ਦ ਦੀ 'ਧਰਮ ਸੰਸਦ' ਨੇ ਅਜਿਹੇ 3000 ਸਥਾਨਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕੀਤੀ ਸੀ।

ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਦੌਰਾਨ ਸਾਲਸੀ ਦੇ ਅਮਲ ਦੌਰਾਨ ਮੁਸਲਿਮ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਵਿਰੋਧੀ ਦਹਿਸ਼ਤ ਅਤੇ ਹੋਰ ਜੋੜ-ਤੋੜ ਰਾਹੀਂ ਮੈਨੇਜ ਕਰ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਦਹਿਸ਼ਤ ਦੇ ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਬਜਾਏ ਆਪਣੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਭਵਿੱਖ ਬਾਰੇ ਵਧੇਰੇ ਫਿਕਰਮੰਦ ਹੋਣ ਦੇ ਸੰਕੇਤ ਆਉਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਮੁਸਲਮਾਨ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ ਅਤੇ ਹਾਸ਼ੀਏ ਉੱਤੇ ਸੁੱਟੇ ਹਿੱਸੇ ਵੀ ਡਰੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਹਾਲੀਆ ਫ਼ੈਸਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਅਤੇ ਪਿੱਛੋਂ ਆਰਐਸਐਸ ਮੁਖੀ ਅਤੇ ਖੁਦ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨੇ ਅਦਾਲਤ ਦੇ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸ਼ਾਂਤੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਨਸੀਹਤਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਦਕਿ ਹਿੰਦੂਵਾਦ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੀ ਬੀਤੇ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ ਵਾਰ ਦੁਹਰਾ ਕੇ ਹਿੰਦੂ-ਮੁਸਲਿਮ ਝਗੜੇ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ। 'ਸ਼ਾਂਤੀ ਅਤੇ ਭਾਈਚਾਰਕ ਸਦਭਾਵਨਾ' ਦੀਆਂ ਅਪੀਲਾਂ ਓਨਾ ਚਿਰ ਹੀ

ਜਿਹੜੀ 'ਗੰਦਗੀ' ਏਸ਼ੀਆ-ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਤੋਂ ਅਮਰੀਕਾ ਆਈ, ਉਸ ਦਾ ਸੱਚ ਕੀ

ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਡੋਨਲਡ ਟਰੰਪ ਨੇ ਨਿਊਯਾਰਕ ਦੇ ਇਕੋਨਾਮੀ ਕਲੱਬ ਵਿੱਚ 12 ਨਵੰਬਰ ਨੂੰ ਜਲਵਾਯੂ ਪਰਿਵਰਤਨ 'ਤੇ ਬੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆਂ ਭਾਰਤ, ਰੂਸ ਅਤੇ ਚੀਨ ਨੂੰ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸੰਬੋਧਨ 'ਚ ਕਿਹਾ, "ਮੈਂ ਪੂਰੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ 'ਤੇ ਸਾਫ਼ ਹਵਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ, ਸਾਫ਼ ਹਵਾ ਦੇ ਨਾਲ ਸਾਫ਼ ਪਾਣੀ ਵੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਲੋਕ ਮੈਨੂੰ ਸਵਾਲ ਪੁੱਛਦੇ ਹਨ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਆਪਣੇ ਹਿੱਸੇ ਲਈ ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਨਾਲ ਇੱਕ ਛੋਟੀ ਜਿਹੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਜ਼ਮੀਨ ਦਾ ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਹਿੱਸਾ ਹੈ, ਯਾਨਿ ਸਾਡਾ ਅਮਰੀਕਾ।"

"ਇਸ ਦੀ ਤੁਲਨਾ ਤੁਸੀਂ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਕਰੋ, ਮਸਲਨ ਚੀਨ, ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਰੂਸ ਨਾਲ ਕਰੋ ਤਾਂ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਾਂਗ ਇਹ ਵੀ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।" ਟਰੰਪ ਨੇ ਇਹ ਵੀ ਕਿਹਾ, "ਇਹ ਲੋਕ ਆਪਣੀ ਹਵਾ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਹ ਪੂਰੀ ਧਰਤੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।"

"ਇਹ ਆਪਣਾ ਕੂੜਾ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਸੁੱਟ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਉਹ ਗੰਦਗੀ ਤੈਰਦੀ ਹੋਈ ਲੋਸ ਐਂਜਲਿਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੀ ਇਹ ਹੈਰਾਨੀ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਗੰਦਗੀ ਲੋਸ ਐਂਜਲਿਸ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ? ਤੁਸੀਂ ਦੇਖ ਰਹੇ ਹੋ ਪਰ ਕੋਈ ਇਸ 'ਤੇ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ।"

ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਸਵਾਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਟਰੰਪ ਕਿਸ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕੀ ਉਹ ਸੱਚਮੁੱਚ ਭਾਰਤ, ਚੀਨ ਅਤੇ ਰੂਸ ਤੋਂ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ ਟਰੰਪ ਜਿਸ ਗੰਦਗੀ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਗ੍ਰੇਟ ਪੈਸਿਫਿਕ ਗਾਰਬੇਜ ਪੈਚ ਦੇ ਨਾਮ ਨਾਲ ਜਾਣਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਕੂੜਾ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹਵਾਈ ਦੀਪ ਸਮੂਹ ਵਿਚਾਲੇ ਫੈਲਿਆ

ਹੋਇਆ ਹੈ।
ਕਿੱਥੋਂ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਇਹ ਗੰਦਗੀ?
ਨੇਚਰ ਮੈਗਜ਼ੀਨ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ, ਗੰਦਗੀ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਇਹ ਇਲਾਕਾ 6 ਲੱਖ ਵਰਗ ਮੀਲ 'ਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਖੇਤਰਫਲ ਅਮਰੀਕੀ ਸਟੇਟ ਟੈਕਸਸ ਤੋਂ ਵੀ ਦੁਗਣੇ ਇੱਥੇ ਤਿੱਖ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਦੁਨੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਦਾ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰ ਪਤਾ 1990 ਦੇ ਦਹਾਕੇ 'ਚ ਪਤਾ ਲਗਿਆ ਸੀ। ਓਸ਼ਨ ਕਲੀਨਅਪ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਮੁਤਾਬਕ ਇੱਥੇ ਪੂਰੇ ਪੈਸਿਫਿਕ ਰਿਮ ਨਾਲ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਕੂੜਾ ਪਹੁੰਚਦਾ ਹੈ, ਯਾਨਿ ਪ੍ਰਸ਼ਾਂਤ ਮਹਾਸਾਗਰ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਵਸੇ ਏਸ਼ੀਆ, ਉੱਤਰੀ ਏਸ਼ੀਆ ਅਤੇ ਲੈਟਿਨ ਅਮਰੀਕੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ।

ਵੈਸੇ ਇੱਥੇ ਇਹ ਜਾਣਨਾ ਦਿਲਚਸਪ ਹੈ ਕਿ

ਓਸ਼ਨ ਕਲੀਨਅਪ ਫਾਊਂਡੇਸ਼ਨ ਕੁਝ ਸਮੂਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਕੌਣ ਫੈਲਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕੂੜਾ?
ਪੈਸਿਫਿਕ ਰਿਮ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ ਵਸੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲਿਆ ਕੂੜਾ ਇਸ ਖੇਤਰ 'ਚ ਫੈਲ ਕੇ ਜਮ੍ਹਾਂ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀ ਉਹ ਬੇਕਾਰ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉੱਥ ਹੀ ਸੁੱਟ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

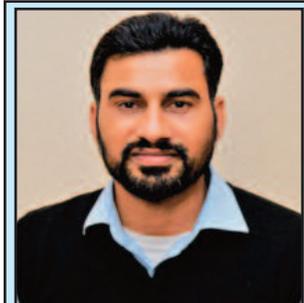

ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਰਸਤੇ ਇਹ ਪਲਾਸਟਿਕ ਸਮੁੰਦਰ ਵਿੱਚ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਯਾਨਿ ਗ੍ਰੇਟ ਪੈਸਿਫਿਕ ਗਾਰਬੇਜ ਪੈਚ ਵਿੱਚ ਤੁਹਾਨੂੰ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵਗ ਕੇ ਆਈਆਂ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਮਿਲ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਕੁਝ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਹੀ ਲੋਸ ਐਂਜਲਿਸ ਦੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ। ਯੂਐਸ ਟੂਡੇ ਦੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਇੱਥੇ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੰਦਗੀ ਚੀਨ ਅਤੇ ਦੂਜੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਪਹੁੰਚਦੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਵਿੱਚ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਦੂਜੇ ਨੰਬਰ ਦੇ

ਪੂਰਾ ਇਲਾਕਾ ਸਾਲਿਡ ਪਲਾਸਟਿਕ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਭਰਿਆ ਹੈ। ਬਲਕਿ ਇੱਥੇ ਮੋਟੇ ਤੌਰ 'ਤੇ 1.8 ਖਰਬ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦੇ ਟੁਕੜੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਜ਼ਨ ਕਰੀਬ 88 ਹਜ਼ਾਰ ਟਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਯਾਨਿ 500 ਜੰਬੋ ਜੈਟਸ ਦੇ ਵਜ਼ਨ ਦੇ ਬਰਾਬਰ।
ਇਸ ਗੰਦਗੀ ਨੂੰ ਸਾਫ਼ ਕਰਨ ਲਈ ਅਜੇ ਤੱਕ ਕਿਸੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਸਾਹਮਣੇ ਨਹੀਂ ਆਈ ਹੈ, ਹਾਲਾਂਕਿ

ਦੇਸ਼ ਭਾਰਤ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ 'ਤੇ ਵੀ ਸਵਾਲ ਉੱਠਦੇ ਹੋਣਗੇ।
ਪਰ ਸਾਲ 2015 ਵਿੱਚ ਸਾਇੰਸ ਐਡਵਾਂਸੇਜ਼ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਚ ਛਪੇ ਇੱਕ ਅਧਿਐਨ ਮੁਤਾਬਕ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਲਾਸਟਿਕ ਦਾ ਕੂੜਾ ਏਸ਼ੀਆ ਤੋਂ ਹੀ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਚੀਨ, ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ, ਫਿਲੀਪਿੰਸ, ਵਿਅਤਨਾਮ, ਸ੍ਰੀਲੰਕਾ ਅਤੇ ਥਾਈਲੈਂਡ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਗੰਦਗੀ ਫੈਲਾਉਣ ਵਾਲੇ 6 ਮੋਹਰੀ ਦੇਸ਼ ਹਨ।

ਧੰਨਵਾਦ ਜੀ

ਰਾਮ ਹਰਸਿਮਰਨ ਸਿੰਘ ਐਮ. ਏ
510-355-2040
rhsingh2018@gmail.com

ਧੰਨਵਾਦ ਜੀ! ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ! ਇਹ ਸ਼ਬਦ ਅਸੀਂ ਆਮ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਬੜੀ ਵਾਰੀ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਲਈ ਕਰਦੇ ਹਾਂ, ਕਈ ਵਾਰ ਸਾਨੂੰ ਖੁਦ ਸੁਣਨਾ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਮਨ ਦੇ ਤਲ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਵੇਖੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਮਿੱਤਰਤਾ ਹੈ, ਸਿਆਣਪ ਹੈ, ਅਗਾਂਹਵਧੂ ਸੋਚ ਹੈ, ਸੰਪੂਰਨਤਾ ਹੈ, ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਹੈ, ਨਿਮਰਤਾ ਹੈ ਤੇ ਹੋਰ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਇੱਥੋਂ ਤੱਕ ਹੀ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦੇ। ਅਸੀਂ ਉਸਦੇ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਇਸਦੇ ਉਲਟ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਗਾਲ਼ਾਂ ਕੱਢਣੀਆਂ ਜਾਂ ਨਾਂਹ-ਨੁੱਕਰ ਮਤਲਬ ਧੰਨਵਾਦ ਨਾ ਕਰਨਾ, ਫਿਰ ਅਸੀਂ ਦੁਸ਼ਮਣ ਬਣ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ। ਚਾਹੇ ਛੋਟੀ, ਚਾਹੇ ਵੱਡੀ ਗੱਲ ਹੋਵੇ, ਛੋਟਾ ਮਨੁੱਖ ਚਾਹੇ ਵੱਡੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ, ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਸਾਰ ਹੀ ਸਾਡੀ ਮਿੱਤਰਤਾ ਗੁੜ੍ਹੀ ਹੋਣ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਕੋਲੋਂ ਨਹੀਂ ਕਹਿ ਰਿਹਾ ਸਗੋਂ ਇਹ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਮਨ ਜਾਂ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੀ ਕਿਰਿਆ ਹੀ ਇਵੇਂ ਦੀ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਤਜਰਬਾ ਕਰਕੇ ਵੇਖ ਲਓ। ਆਪਣੇ ਮਨ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰੋ, ਜਿਹੜੇ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਬੜੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ। ਉਹ ਤੁਹਾਨੂੰ ਚੰਗੇ ਵੀ ਲੱਗਦੇ ਨੇ, ਤੇ ਤੁਸੀਂ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਬੁਰਾ ਸੋਚਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪਰ ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਜਿਹਨਾਂ ਨੇ ਤੁਹਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ। ਹੁਣ ਉਹਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚੋ। ਅਸੀਂ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨੇੜੇ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ, ਉਲਟਾ ਅਗਲੀ ਵਾਰੀ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਕੰਮ ਨਾ ਆਉਣ ਤੋਂ ਕੰਨੀ ਕਤਰਾਉਂਦੇ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਮਨ ਆਪਣੀਆਂ ਤਾਰੀਫਾਂ ਸੁਣਨ ਦਾ ਆਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਇਹ ਤਾਰੀਫਾਂ ਜਾਂ ਧੰਨਵਾਦ ਚੰਗੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਉਹਨਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮਿੱਤਰ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, ਜਿਹੜੇ ਇਸਨੂੰ ਚੰਗਾ

ਆਖਣ, ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨ ਜਾਂ ਜਿਹੜੇ ਕੁਝ ਬੋਲਾਂ ਰਾਹੀਂ ਇਸਨੂੰ ਸਿਆਣਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਣ।

ਧੰਨਵਾਦ ਵੱਡੇ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਚੁਟਕੀ ਵਿਚ ਕਢਵਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਵੱਡੇ ਦੁੱਧ ਦੇ ਪਤੀਲੇ ਨੂੰ ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ 'ਜਾਗ' ਨਾ ਦੇਵੇ, ਬੱਸ ਸਵੇਰੇ ਸਾਰੇ ਦਾ ਸਾਰਾ ਦੁੱਧ ਹੀ ਉਸ ਜਾਗ ਵਰਗਾ ਯਾਨਿ ਕਿ ਸਾਰਾ ਦੁੱਧ ਦਹੀਂ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹ ਧੰਨਵਾਦ, ਪੂਰੇ ਦਾ ਪੂਰਾ ਵਿਅਕਤੀ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਮਿੱਤਰ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਧੰਨਵਾਦ ਸੁਣਨਾ ਕਿਸ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦਾ? ਸਭ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਅਸੀਂ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕੁਝ ਚੰਗਾ ਕਰੀਏ ਤੇ ਕੋਈ ਸਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰੇ।

ਪਹਿਲੋਂ ਲੋਕੀ ਬੜੇ ਸ਼ੁਕਰਗੁਜ਼ਾਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਛੋਟਾ ਜਿਹਾ ਕੰਮ ਕਰਕੇ ਵੀ ਕਈ-ਕਈ ਵਰ੍ਹੇ ਤੱਕ ਧੰਨਵਾਦੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਧੰਨਵਾਦ ਸਚਾਈ 'ਤੇ ਖੜ੍ਹਾ ਸੀ। ਤੇ ਹੁਣ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਸ਼ੁਕਰ ਮਨਾਉਣਾ ਹੀ ਭੁੱਲ ਗਏ ਹਾਂ। ਦੂਜਾ, ਬਹੁਤ ਮਤਲਬੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਤੀਜਾ, ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ ਵੀ ਝੂਠ ਤੋਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਖਤਮ ਵੀ ਫਿਰ ਝੂਠ ਤਾਂ ਚੱਲਣਹਾਰ ਹੈ। ਸੱਚ ਅੱਟਲ ਸੱਚ ਹੀ ਹੈ।

ਕੋਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਔਧਾ ਗਿਲਾਸ ਪਾਣੀ ਤਾਂ ਹੀ ਦੇਵੇਗਾ ਜੇਕਰ ਉਸ ਕੋਲ ਵੀ ਪਾਣੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਾਡੇ ਦਿਮਾਗ ਦੇ ਘੜੇ ਪਾਣੀ ਤੋਂ ਖਾਲੀ ਨੇ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ ਕੰਮ ਨੂੰ ਕਰਨ ਤੱਕ ਸੀਮਤ ਹਾਂ। ਸਾਡਾ ਕੰਮ ਨਿਕਲ ਗਿਆ 'ਤੂੰ ਕੌਣ ਤੇ ਮੈਂ ਕੌਣ' ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਨਾ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ, ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਵੀ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸਾਨੂੰ ਸਾਡੇ ਖੁਦ ਕੋਲ ਧੰਨਵਾਦੀ ਮਨ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਹੀ ਅਸੀਂ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ। ਤਾਂ ਹੀ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਭਰੇ ਹੋਏ ਘੜੇ ਵਿਚੋਂ ਔਧਾ ਗਿਲਾਸ ਪਾਣੀ ਦੇਵੇਗਾ।

ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਹਰ ਚੀਜ਼ ਧੰਨਵਾਦ ਦਾ ਰੂਪ ਹੈ। ਉਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਉਪਰ ਹੈ 'ਅਰਦਾਸ'। ਅਰਦਾਸ

ਧੰਨਵਾਦ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਪੌੜੀ ਤੇ ਅਖੀਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ ਹੈ। ਅਰਦਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਨ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਨਾ ਕਿ 'ਨਾਸ਼ੁਕਰਾ'। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਹੈ ਜਾਂ ਜਿਵੇਂ ਦਾ ਵੀ ਹੁਣ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਹੋਵੇਗਾ ਤੇ ਅਗਲੀ ਅਰਦਾਸ ਹੋਵੇਗੀ। ਕਿਸੇ ਕਾਰਜ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋ ਜਾਣਾ ਜਾਂ ਨਾ ਹੋਣਾ ਸੁਭਾਵਿਕ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਕਾਰਜ ਨੂੰ ਆਧਾਰ ਬਣਾ ਕੇ ਧੰਨਵਾਦੀ ਹੋਣਾ ਮੇਰੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਨਾਲ ਠੀਕ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿਉਂਕਿ ਸਾਡੀ ਸਮਝ ਬਹੁਤ ਛੋਟੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਗੱਲ ਦੀ ਪੂਰੀ ਜੜ੍ਹ ਤੱਕ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਕੁਝ ਨਾ ਮੰਗਣਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਧੰਨਵਾਦ ਹੈ। ਮੰਗਣਾ ਮਤਲਬ ਹਾਲੇ 'ਦਾਤਾ' ਪੂਰਾ ਦਾਤਾ ਨਹੀਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੰਗਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੀ ਨਾ ਪੈਂਦੀ। ਪਰ ਜੇ ਹੈ, ਜੇ ਇਹ ਵੀ ਨਾ ਰਹੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਇਸ ਤੋਂ ਦੁੱਗਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ, ਦੋਹਾਂ ਹੀ ਸਥਿਤੀਆਂ ਵਿਚ ਕੀਤਾ ਧੰਨਵਾਦ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਹੈ। ਬੇਨਤੀ, ਅਰਜ਼ੋਈ ਚੰਗੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਮਨ 'ਹੰਕਾਰੀ' ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਫਸਲ ਵਾਂਗ ਹੈ। ਇਕ ਮੰਗ ਮਤਲਬ ਇਕ ਦਾਦਾ, ਫਿਰ ਇਕ ਦਾਣੇ ਤੋਂ ਸੌ ਦਾਣੇ। ਜੇ ਇਕ ਧੰਨਵਾਦ ਮਤਲਬ ਇਕ ਭੁੱਖ ਖਤਮ, ਉਸਦੇ ਨਾਲ ਜੁੜੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਭੁੱਖਾਂ ਖਤਮ। 'ਇਕ ਭੁੱਖ ਸੌ ਦੁੱਖ।' ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਉਪਰੋਂ-ਉਪਰੋਂ ਵੀ ਕਿਸੇ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ ਤੇ ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਇਹ ਸੁਣਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਇਹ ਵੀ ਪੁੰਨ ਦ ਬਰਾਬਰ ਹੀ ਹੈ। ਬਿਮਾਰ ਨੂੰ ਦਵਾਈ ਦੇ ਦੇਣੀ 'ਪੁੰਨ' ਦਾ ਕੰਮ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਤੁਸੀਂ ਖੁਦ ਨਾ ਇਸ ਬਿਮਾਰੀ ਦੀ ਲਪੇਟ ਵਿਚ ਆ ਜਾਈਏ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ 'ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਸਾਹਿਬ' ਇਕ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਸ਼ਹਿਰ ਅੱਗੇ ਵਧਦੇ ਚਲੇ ਗਏ ਤਾਂ ਕਿ ਉਹ ਹਰ ਇਕ ਥਾਂ ਨਵਾਂਪਣ ਲਿਆ ਸਕਣ ਤੇ ਬੀਤ ਗਏ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਇਕੱਠਾ ਨਾ ਕਰਨ। ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਹਰ ਥਾਂ 'ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਹੈ ਫਿਰ ਉਸਨੂੰ ਬੁਲਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ, ਉਹ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਉਥੇ ਹੈ। ਫਿਰ ਕਿਸ ਦੇ ਆਉਣ ਦਾ

ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਇਹ ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਹੀ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤ ਦੀ ਹੀ ਉਗਾਈ ਹੋਈ ਖੇਤੀ ਵਿਚੋਂ ਫੁੱਲ ਤੋੜ ਕੇ ਉਸੇ ਕੁਦਰਤ ਨੂੰ ਅਰਪਣ ਕਰਨੇ ਤੇ ਉਸਦੇ ਵਿਚਾਲੇ ਆਪਣੀ ਅਰਦਾਸ ਤੇ ਧੰਨਵਾਦ ਫਿੱਟ ਕਰ ਦੇਣਾ।

ਕੁਝ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੀ ਸਭ ਕੁਝ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਕੁਦਰਤ, ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ, ਸਾਡਾ ਬ੍ਰਹਿਮੰਡ ਸਭ ਆਪੇ ਹੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਆਪ ਮੁਹਾਰੇ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਸਮਝ ਲਵੋ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਤਮ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਜੀਅ ਰਹੇ ਹੋ। ਆਪੇ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਧੰਨਵਾਦ ਸਭ ਤੋਂ ਸੱਚੀ ਮਿੱਤਰਤਾ, ਭਗਤੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਸਮਝਦਾਰੀ ਹੈ।

ਮੈਂ ਸੱਚੀ ਆਖਦਾ ਹਾਂ 'ਤੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੁਦਰਤ' ਜਿਸਦੀ ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਅੱਖਰ ਦਿੱਤੇ, ਕਲਮ ਦਿੱਤੀ, ਸਿਆਹੀ ਦਿੱਤੀ, ਅੱਖਾਂ ਦਿੱਤੀਆਂ, ਹੱਥ ਦਿੱਤੇ, ਦਿਮਾਗ ਦਿੱਤਾ, ਮਨ ਦਿੱਤਾ, ਸਰੋਤੇ ਦਿੱਤੇ। ਤੇ ਬੜਾ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ। ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਦਿੱਤਾ। ਤੇ ਇੰਨਾ ਕੁਝ ਦੇ ਕੇ ਵੀ ਅਦ੍ਰਿਸ਼ ਹੈ। ਬਿਲਕੁਲ ਉਵੇਂ ਜਿਵੇਂ ਹਵਾ ਸਾਡੇ ਸਾਹ ਬਣ ਕੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਹੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਕਦੀ ਵੀ ਵਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤੀ।

ਸੋ, ਇਹ ਗੱਲ ਠੀਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਮੈਂ ਤੇਰਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕਰਾਂ। ਫਿਰ ਤਾਂ ਤੇਰਾ ਕਾਰਜ ਲੱਭ ਜਾਊ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ 'ਅਰਦਾਸ' ਕਰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੈਂ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹੀ 'ਧੰਨਵਾਦ' ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਸਿਮਰਤੀ ਵਿਚ ਰਹਾਂ।

ਸੰਡੀ ਦੀ ਝੰਡੀ ਦਾ ਆਇਆ ਜ਼ਮਾਨਾ

ਜਗਦੀਪ ਸਿੱਧੂ

ਕਹਿੰਦੇ ਨੇ ਬਚਪਨ ਵਿਚ ਬੰਦਾ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਹਦੀ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਇਹ ਬਾਦਸ਼ਾਹਤ ਸਾਡੀ ਪੀੜ੍ਹੀ ਤਕ ਹੀ ਮਹਿਦੂਦ ਹੋ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ। ਅਸੀਂ ਕਿੱਕਟ ਖੇਡਣ ਲਈ ਜਿੱਥੇ ਮਰਜ਼ੀ ਵਿਕਟਾਂ ਗੱਡ ਲੈਂਦੇ ਸਾਂ। ਖੁੱਲ੍ਹੀਆਂ-ਭੁੱਲ੍ਹੀਆਂ ਥਾਵਾਂ ਵਾਧੂ ਹੁੰਦੀਆਂ ਸਨ। ਹੁਣ ਜਦ ਸ਼ਾਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਬੱਚੇ ਬਿਨਾਂ ਗੱਲੋਂ ਜ਼ਿੰਦ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸੋਚੀਦਾ, ਬੱਚੇ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਖੇਡ ਹੀ ਲੈਂਦੇ। ਦੂਰ-ਦੂਰ ਤਕ ਕੋਈ ਖੇਡ ਮੈਦਾਨ ਨਹੀਂ ਬਚਿਆ। ਨੇੜਲਾ ਪਾਰਕ ਵੀ 500 ਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਵੀ ਝੁਲੇ ਹੀ ਹਨ। ਬੱਚੇ ਇਕ ਪਾਸਿਓਂ ਚੜ੍ਹਦੇ ਤੇ ਦੂਜੇ ਬੰਨਿਓ ਉੱਤਰ ਆਉਂਦੇ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਕੰਕਰੀਟ ਦੇ ਜੰਗਲ ਉਸਾਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਬੱਲਿਓ ਉਪਰ ਜਾ ਕੇ ਫੇਰ ਬੱਲੇ ਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਬੱਚੇ ਹੋਰ ਖੇਡਾਂ ਖੇਡਣ ਤੋਂ ਵਿਰਵੇ ਝੁਲਿਆਂ ਤੋਂ ਅੱਕ ਕੇ ਫੋਨ, ਵੀਡੀਓ ਗੇਮਾਂ ਦੁਆਲੇ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਸ਼ਹਿਰ ਨੇੜੇ ਵਾਹੀਯੋਗ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਟਾਵੀਆਂ-ਟਾਵੀਆਂ ਰਹਿ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਪਹਿਲਾਂ ਇਉਂ ਲੱਗਦਾ ਸੀ ਜਿਵੇਂ ਕੋਈ ਘਰ ਖੇਤਾਂ ਵਿਚ ਹੋਵੇ, ਹੁਣ ਲਗਦਾ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੋਈ ਖੇਤ ਹੈ। ਬੱਚੇ ਮੱਝਾਂ-ਗਾਵਾਂ ਨੂੰ ਹੈਰਾਨੀ ਨਾਲ ਦੇਖਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰ ਧੜਾਧੜ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਪਾਸ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ, ਬਿਨਾਂ ਦੇਖਭੇ ਕਿ ਕੀ ਉਹ ਸ਼ਰਤਾਂ ਪੂਰੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਿਲਡਰ ਜਲਦੀ ਤੋਂ ਜਲਦੀ ਪਲਾਟ ਕੱਟ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਸੜਕਾਂ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਪਲਾਟਾਂ ਤੋਂ ਮਿੱਟੀ ਚੁੱਕ ਕੇ ਪਾ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪਲਾਟ ਖਰੀਦਣ ਵੇਲੇ ਸੋਹਣੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਦੇਖ ਕੇ ਖਰੀਦਦਾਰ ਕੋਈ ਬਹੁਤਾ ਉਜਰ ਨਹੀਂ ਕਰਦੇ, ਉਹ ਗੱਲ 'ਤੇ ਮਿੱਟੀ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਦੁਨੀਆ ਨਾਲੋਂ ਉਲਟ ਹੈ। ਨਾਜਾਇਜ਼ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਬੇਸ਼ੁਮਾਰ ਨੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੈ ਕਿ ਕਾਲੋਨੀ ਕੱਟ ਲਈਏ, ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਾਸ ਕਰਵਾ ਹੀ ਲੈਣੀ ਹੈ। ਨਾਜਾਇਜ਼ ਨਾਲੋਂ 'ਨ' ਕਟਾਉਣ ਨੂੰ ਓਨਾ ਕੁ ਹੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗਣਾ ਹੈ ਜਿੰਨਾ 'ਨ' ਲਾਹੁਣਾ। ਕਈ ਵਾਰ ਤਾਂ ਇਹ ਲੋਕ ਪਾਸਿੰਗ ਫੀਸ ਵੀ ਗਾਹਕ ਸਿਰ ਪਾ ਦਿੰਦੇ ਨੇ। ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਝੂਠ ਬੋਲਣਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਪਹਿਲਾ ਧਰਮ ਹੈ। ਜੇ ਕੋਈ ਗਾਹਕ ਕਿਸੇ ਕਾਲੋਨੀ ਵਿਚ ਫਲੈਟ ਦੇਖਣ ਜਾਵੇ, ਇਹ ਅਗਲੇ ਨੂੰ ਏਨਾ ਰੁੱਝਿਆ ਦਿਖਾਉਣਗੇ ਤੇ ਕਹਿਣਗੇ, ਬਸ ਜੀ ਸਾਰੀ ਕਾਲੋਨੀ ਵਿਚ ਦੋ -ਤਿੰਨ ਫਲੈਟ ਹੀ ਬਾਕੀ ਨੇ। ਅਸਲੀਅਤ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਦੋ -ਤਿੰਨ ਵਿਕੇ ਹੋਣ।

ਇਸ ਦੌਰ ਵਿਚ ਬਿਲਡਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਧਾਂਦਲੀ ਫਲੈਟ ਬਣਾਉਣ ਵਿਚ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਗਾਹਕ ਨੂੰ ਲਿਸ਼ਕਦੇ-ਪੁਸ਼ਕਦੇ ਫਲੈਟ ਦਿਖਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਬਿਲਡਰ ਤਾਂ ਘਰ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਵੀ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਸਾਮਾਨ ਉਠਾਉਣ ਦੀ ਖੇਚਲ ਬਾਰੇ ਵੀ ਨਾ ਸੋਚਣ ਤੇ ਆਉਣ ਦੀ ਕਰਨ। ਫਲੈਟਾਂ ਦੀ ਲਿਸ਼ਕ-ਪੁਸ਼ਕ ਥੋੜ੍ਹੇ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬਾਅਦ ਗਾਇਬ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਸੀਮੈਂਟ ਝੜਨ ਲੱਗਦਾ ਹੈ। ਸੋਰਾ ਨਿਕਲਣ ਕਰਕੇ ਉੱਚੇ-ਉੱਚੇ ਫਲੈਟ ਪਹਾੜ ਦੀਆਂ ਚੋਟੀਆਂ ਜਿਹੇ ਲੱਗਦੇ ਹਨ, ਜਿੱਥੇ ਬਰਫ ਹੈ। ਫਲੈਟਾਂ ਅੰਦਰ ਜਦ ਪੀਓਪੀ ਡਿੱਗਦੀ ਹੈ, ਪੈਰਾਂ ਬੱਲਿਓ ਟਾਇਲਾਂ ਹਿੱਲਦੀਆਂ ਨੇ। ਮੈਨੂੰ ਲੱਗਦੇ ਅਸਮਾਨ ਡਿੱਗਣਾ ਤੇ ਪੈਰਾਂ

ਬੱਲਿਓ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕਣੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਾਸਤੇ ਇਹੋ ਵਰਤਾਰੇ ਹੋਣਗੇ। ਸੀਮੈਂਟ ਝੜਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪਲੱਸਤਰ ਵਿਚ ਰੇਤੇ ਤੇ ਸੀਮੈਂਟ ਦਾ ਸਹੀ ਮਿਕਦਾਰ ਵਿਚ ਨਾ ਹੋਣਾ ਤੇ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਰਾਈ ਨਾ ਕਰਨਾ ਹੈ ਪਰ ਹੁਣ ਗਾਹਕ ਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਤਰ ਨੇ, ਉਹ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਲਾ ਕੇ ਕਿੱਧਰ ਜਾਵੇ?

ਫੇਰ ਜਦ ਬੰਦਾ ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਵਿਚ ਲੰਮਾ ਸਮਾਂ ਰਹਿਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਹੋਰ ਦਿੱਕਤਾਂ ਆਉਣ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਸ ਦੇ ਵਾਲੀ-ਵਾਰਸ ਖਿਸਕਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। 24 ਘੰਟਿਆਂ ਦੀ ਪਾਣੀ ਦੇਣ ਦੀ ਸਹੂਲਤ, ਮੀਹਾਂ

ਦੇ ਪਾਣੀ ਤੇ ਸੀਵੇਰਜ ਲੀਕੇਜ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਮਿਲਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਭਾਵ ਕੋਈ ਨਿਕਾਸੀ ਨਹੀਂ। ਸਟਰੀਟ ਲਾਇਟਾਂ ਦੇ ਮੁੜੇ ਜਿਹੇ ਖੰਡੇ ਬਿਨਾਂ ਰੋਸ਼ਨੀ ਤੋਂ ਪੁਸ਼ਨ ਚਿੰਨ੍ਹ ਵਾਂਗ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੁਧਾਰ ਲਈ ਕੋਲ ਆਨਾ ਨਹੀਂ। ਕਾਲੋਨੀਆਂ ਦੇ ਮਾਲਕ ਸਾਰੇ ਪਲਾਟ, ਫਲੈਟ ਵੇਚ ਕੇ ਚੱਲਦੇ ਬਣਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਹੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਨੁਕਸਾਨ ਉਠਾਉਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਛੋਟੇ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਬਿਲਡਰਾਂ ਨੇ ਲੋਕ ਡੋਬੇ ਹਨ ਤੇ ਵੱਡੇ ਬਿਲਡਰਾਂ ਨੇ ਦੇਸ਼ ਡੋਬਿਆ ਹੈ। ਵੱਡਿਆਂ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਨਤਾ ਮੂਰਖ ਹੈ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡੇ ਫਲੈਟ, ਪਲਾਟ ਲੈ ਹੀ ਲੈਣੇ ਹਨ, ਇਸ ਲਈ ਬੈਕਾਂ ਤੋਂ ਮੋਟੇ ਲੋਨ ਲੈ ਕੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ, ਲੱਖਾਂ ਦੀ ਤਦਾਦ ਵਿਚ ਫਲੈਟ ਬਣਾ ਧਰੇ। ਜਿਹੜੇ ਹੈ ਸਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤੁਸੀਂ ਵੇਚ ਵੱਟ ਦਿੱਤਾ। ਸੋ ਹੁਣ ਦਿੱਲੀ, ਨੋਇਡਾ, ਗੁੜਗਾਓਂ ਲੱਖਾਂ ਫਲੈਟ ਖਾਲੀ ਪਏ ਹਨ ਤੇ ਇਹ ਲੋਕ ਬੈਕਾਂ ਦਾ ਕਈ ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਖਾ ਕੇ ਦੌੜ ਗਏ ਹਨ। ਬੈਕਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਖਸਤਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਬੈਕਾਂ ਨਾਲ ਨੁਕਸਾਨ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਹੋਇਆ। ਸਰਕਾਰ ਜੋ ਵੀ ਕਦਮ ਉਠਾਏਗੀ, ਉਸ ਦਾ ਅਸਰ ਆਮ ਆਦਮੀ 'ਤੇ ਪਵੇਗਾ।

ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਡਾ ਸਾਹ ਲੈਣਾ ਵੀ ਔਖਾ ਕਰ ਦੇਣਾ ਹੈ। ਮੰਡੀ ਦੀ ਕਾਬਜ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਨੇ ਜੰਗਲ ਪਹਾੜ ਖਾ ਲਏ, ਕੁਦਰਤ ਦਾ ਸੰਤੁਲਨ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਪੰਛੀਆਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਦੇ ਨਿਵਾਸ ਨੂੰ ਨਿਗਲ ਲਿਆ। ਆਦਮੀ ਦੇ ਹੋਣ ਦਾ ਡਰ ਕਿੱਡਾ ਵੱਡਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਜੰਗਲ ਨਾਮਾਤਰ ਰਹਿ ਗਏ ਹਨ। ਸਾਡੇ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ

ਇਲਾਕੇ ਨੂੰ ਵੀ ਖੋਰਾ ਲੱਗਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਭ ਨਾਲੋਂ ਵੱਧ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਨੇੜਲਾ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਨੀਮ ਪਹਾੜੀ ਇਲਾਕਾ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਅਫ਼ਸਰਾਂ, ਮੰਤਰੀਆਂ, ਵੱਡੇ ਕਾਰੋਬਾਰੀਆਂ ਦੇ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਵਿਚ ਫਾਰਮ ਹਾਊਸ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 4 ਲਾਗੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਇਕ ਸੀਮਤ ਫੀਸਦੀ 'ਚ ਉਸਾਰੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ

ਕਿਸੇ ਕੁਦਰਤੀ ਛੇੜ-ਛਾੜ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪਰ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਰਾਤ-ਬਰਾਤੋ ਵੀਹ ਬੰਦੇ ਲਾ ਕੇ ਕੱਟ-ਵੱਢ ਕਰ ਕੇ ਕੁਝ ਨਾ ਕੁਝ ਛੱਡ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਹੋਈ ਨਾ ਚਾਰ ਸੌ ਵੀਹੀ।

ਦਬੰਗਾਂ ਨੇ ਛੋਟੀਆਂ-ਛੋਟੀਆਂ ਨਦੀਆਂ 'ਤੇ ਵੀ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਉਥੇ ਡੰਡੇ ਗੱਡ ਲਏ ਨੇ। ਕਈ ਥਾਂ (ਬਾਕੀ ਸਫਾ 22 'ਤੇ)

Joshi Law Firm

Attorneys at Law ਅਟਾਰਨੀ ਐਟ ਲਾਅ

(559) 312-0083 (O) (888) 630-1230 (F)

ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ
ਡਿਪੋਰਟੇਸ਼ਨ
ਅਸਾਈਲਮ
ਸਿਟੀਜਨਸ਼ਿਪ
ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ
ਫੈਮਲੀ ਪਟੀਸ਼ਨ
ਵਿਆਹ ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ
ਐਡਜਸਟਮੈਂਟ ਆਫ ਸਟੇਟਸ

ਫੈਮਲੀ ਲਾਅ
ਤਲਾਕ ਦੀ ਪਟੀਸ਼ਨ
ਬੱਚੇ ਦੀ ਕਸਟਡੀ
ਭੱਤਾ ਜਾਂ ਖਰਚਾ
ਬੱਚਿਆਂ ਲਈ ਖਰਚਾ

ਬੈਂਕਰਪਸੀ
ਚੈਪਟਰ 7 ਅਤੇ ਚੈਪਟਰ 13 ਵਿਚ
ਲੈਣਦਾਰ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ

TANVIR JOSHI

SBN: 302226

www.joshilawfirm.com
info@joshilawfirm.com

516 W. SHAW AVE STE 200 FRESNO, CA 93704

ਕੈਨੇਡਾ 'ਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਸਰਦਾਰੀ ਬਰਕਰਾਰ

ਉਜਾਗਰ ਸਿੰਘ

ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਬਣੀ ਨਵੀਂ ਫੈਡਰਲ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ 4 ਭਾਰਤੀ ਮੰਤਰੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 3 ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ, ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਬਰਦੀਸ਼ ਚੱਗਰ ਪੰਜਾਬੀ ਅਤੇ ਅਨੀਤਾ ਆਨੰਦ ਭਾਰਤੀ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਵਿਚ ਵੀ 3 ਹੀ ਪੰਜਾਬੀ ਮੰਤਰੀ ਹਨ। ਪੰਜਾਬੀ ਦੇਸ਼-ਵਿਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਾਵੇਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਖਿੱਤੇ ਵਿਚ ਵਸਿਆ ਹੋਵੇ, ਉਹ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜਿਕ, ਆਰਥਿਕ, ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਰਾਜਨੀਤਕ ਹੱਦ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣੀ ਅਹਿਮੀਅਤ ਦਰਸਾ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੁਭਾਅ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਹਮੇਸ਼ਾ ਹਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੋਹਰੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਵਿਚ ਫ਼ਖ਼ਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 550ਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਪੁਰਬ ਦਾ ਵਰ੍ਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਮਹੱਤਤਾ ਰੱਖਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਬਹੁਤ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰੀਆਂ ਹਨ। ਅਕਤੂਬਰ 2019 ਵਿਚ ਹੋਈਆਂ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ 43ਵੀਆਂ ਫੈਡਰਲ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੇ ਆਪਣਾ ਜਲਵਾ ਵਿਖਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 2015 ਦੀਆਂ ਫੈਡਰਲ ਚੋਣਾਂ ਵਾਲੀ ਆਪਣੀ ਧਾਂਕ ਬਰਕਰਾਰ ਰੱਖੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਲਿਬਰਲ, ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਅਤੇ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਲਗਪਗ 50 ਪੰਜਾਬੀ ਉਮੀਦਵਾਰਾਂ ਨੇ ਚੋਣ ਲੜੀ ਸੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 19 ਹੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਸਕੇ ਹਨ। ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 18 ਪੰਜਾਬੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਉਤਾਰੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 14 ਉਮੀਦਵਾਰ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ, ਬਰਦੀਸ਼ ਚੱਗਰ, ਸੁੱਖ ਧਾਲੀਵਾਲ, ਰਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਰਾਏ, ਅੰਜੂ ਕੌਰ ਢਿੱਲੋਂ, ਰੁਬੀ ਕੌਰ ਸਹੋਤਾ, ਸੋਨੀਆ ਸਿੰਘ, ਕਮਲ ਖਹਿਰਾ, ਗਗਨ ਸਿਕੰਦ, ਰਾਜ ਸੈਣੀ, ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ, ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸੰਘਾ ਅਤੇ ਅਨੀਤਾ ਆਨੰਦ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਕੇ ਸੰਸਦ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 19 ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਮੈਦਾਨ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹੇ ਕੀਤੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 4 ਟਿਮ ਉਪਲ, ਜਸਰਾਜ ਸਿੰਘ ਹੱਲਣ, ਜਗਦੀਪ ਕੌਰ ਸਹੋਤਾ ਉਰਫ਼ ਜੈਗ ਸਹੋਤਾ ਅਤੇ ਬੋਬ ਸਰੋਆ ਚੋਣ ਜਿੱਤੇ ਹਨ। ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਗਏ ਹਨ। ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਸੰਗਰਾਮੀਏ ਸੇਵਾ ਸਿੰਘ ਠੀਕਰੀਵਾਲਾ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਹੈ। ਚੰਦਰ ਆਰੀਆ ਕਰਨਾਟਕ ਤੋਂ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਗਏ ਹਨ। ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ 23 ਪਰਵਾਸੀ ਕੈਨੇਡੀਅਨ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਗਏ ਹਨ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਵਸੋਂ ਸਿਰਫ਼ 1.4 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਸੰਸਦ ਦੇ ਕੁੱਲ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਦਾ 4 ਫ਼ੀਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ 6 ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਹਨ, 6 ਇਸਤਰੀਆਂ ਹਨ। ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀਆਂ 'ਚੋਂ 5 ਅੰਮ੍ਰਿਤਧਾਰੀ ਹਨ। ਅਠਾਰਾਂ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ 10 ਇਕੱਲੇ ਉੱਚੇ ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ, 4 ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ, 3 ਅਲਬਰਟਾ ਅਤੇ ਇਕ ਕਿਊਬਕ

ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਨ 2015 ਵਿਚ ਚੋਣ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ 3 ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ, ਬਲ ਗੋਸਲ ਅਤੇ ਜੋਤੀ ਸਿੰਘੂ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ। ਦਰਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਕੰਗ ਨੇ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣ ਲੜੀ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਆਏ ਪਰਵਾਸੀ ਵਸੇ ਹੋਏ ਹਨ ਪਰ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਜਾਂ ਇਉਂ ਕਹਿ ਲਵੋ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਇਕ ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ ਇੰਨੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਨਹੀਂ ਚੁਣੇ ਗਏ। ਇਹ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਕਮਾਲ ਹੈ ਕਿ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਪਣੇ ਪੈਰ ਜਮਾ ਲਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰਾਜਨੀਤਕ ਗੁੜ੍ਹਤੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇਸ਼ ਭਗਤ ਗ਼ਦਰੀ ਬਾਬਿਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੈਨੇਡਾ ਦੀ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆ ਕੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੀ ਲੜਾਈ ਵਾਸਤੇ ਜੱਦੋਜਹਿਦ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਸੀ। ਅਲਬਰਟਾ ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ ਸਾਰੇ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਜਿੱਤੇ ਹਨ। ਅਲਬਰਟਾ ਤੇ ਸਾਸਕਾਚਵਾਨ ਸੂਬੇ 'ਚੋਂ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਉਮੀਦਵਾਰ ਚੋਣ ਨਹੀਂ ਜਿੱਤ ਸਕਿਆ। ਸਾਸਕਾਚਵਾਨ 'ਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ 14 ਸੀਟਾਂ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਟਰਾਂਟੋ ਇਲਾਕੇ 'ਚੋਂ ਸਾਰੀਆਂ 25 ਸੀਟਾਂ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਬ੍ਰੈਂਪਟਨ ਦੀਆਂ 5 ਸੀਟਾਂ ਲਿਬਰਲ ਨੇ, ਓਟਾਵੀਓ ਦੀਆਂ 121 ਸੀਟਾਂ 'ਚੋਂ ਲਿਬਰਲ ਨੇ 78, ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਨੇ 37 ਅਤੇ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 6 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਕਿਊਬਕ ਦੀਆਂ 78 ਸੀਟਾਂ 'ਚੋਂ ਲਿਬਰਲ ਨੇ 35, ਬਲਾਕ ਕਿਊਬਕ ਨੇ 32 ਅਤੇ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 1 ਸੀਟ ਜਿੱਤੀ ਹੈ। ਕਿਊਬਕ 'ਚੋਂ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਸਫ਼ਾਇਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਕੋਲੰਬੀਆ 'ਚੋਂ ਲਿਬਰਲ ਨੇ 11 ਅਤੇ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 12 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਵਿਨੀਪੈਗ 'ਚੋਂ 4 ਲਿਬਰਲ, 3 ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ, ਮੈਨੀਟੋਬਾ 'ਚੋਂ 7 ਸੀਟਾਂ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਨੇ, ਅਲਬਰਟਾ 'ਚੋਂ 33 ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਅਤੇ 1 ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਨੇ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਸੁੱਖ ਧਾਲੀਵਾਲ ਚੋਬੀ ਵਾਰ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਬਣੇ ਹਨ। ਸੰਨ 2015 ਵਿਚ 4 ਪੰਜਾਬੀ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਹਰਜੀਤ

ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ, ਬਰਦੀਸ਼ ਚੱਗਰ ਅਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੋਹੀ ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇ ਸਨ। ਸੰਨ 1993 ਤੋਂ ਲਗਾਤਾਰ ਚੋਣ ਜਿੱਤਦੇ ਆ ਰਹੇ ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਮੰਡਲ ਵਿਚ ਮੰਤਰੀ ਰਾਫਲ ਗੁਡੇਲ ਇਸ ਵਾਰ ਚੋਣ ਹਾਰ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਸਦ ਦੇ ਕੁੱਲ 338 ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 157, ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਨੇ 121, ਬਲਾਕ ਕਿਊਬਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 32, ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 24, ਗਰੀਨ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 3 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਹਨ ਜਦਕਿ 1 ਆਜ਼ਾਦ ਮੈਂਬਰ ਜੁਡੀ ਵਿਲਸਨ ਰੇਬੋਲਡ ਚੋਣ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। ਰੁਡੀ ਵਿਲਸਨ ਨੇ ਰੇਬੋਲਡ ਨੂੰ ਫਿਲ ਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਪਾਰਟੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਉਹ ਫਿਰ ਵੀ ਚੋਣ ਜਿੱਤ ਗਿਆ। ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਪੂਰਨ ਬਹੁਮਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ ਪਰ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣੀ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਪੂਰਨ ਬਹੁਮਤ ਤੋਂ 13 ਸੀਟਾਂ ਘੱਟ ਹੈ। ਇਸ ਵਾਰ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 61 ਲੱਖ, ਲਿਬਰਲ ਨੂੰ 59 ਲੱਖ, ਕਿਊਬਕ ਨੂੰ 28 ਲੱਖ ਅਤੇ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 13 ਲੱਖ ਵੋਟਰਾਂ ਨੇ ਵੋਟਾਂ ਪਾਈਆਂ ਹਨ। ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਨੂੰ ਵਧੇਰੇ ਵੋਟਰਾਂ ਦੇ ਵੋਟ ਪਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਲਿਬਰਲ ਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸੰਸਦ ਮੈਂਬਰ ਚੁਣੇ ਗਏ ਹਨ। ਸੰਨ 2015 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 184 ਸੀਟਾਂ, ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 99, ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 44 ਅਤੇ ਬਲਾਕ ਕਿਊਬਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ 10 ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤੀਆਂ ਸਨ। ਇਸ ਵਾਰ 2015 ਦੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਲਿਬਰਲ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 27 ਅਤੇ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 20 ਸੀਟਾਂ ਘੱਟ ਮਿਲੀਆਂ ਹਨ। ਬਲਾਕ ਕਿਊਬਕ ਪਾਰਟੀ ਅਤੇ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ 22-22 ਸੀਟਾਂ ਦਾ ਲਾਭ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਦੀ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਹੋਵੇਗੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ 1957 ਅਤੇ 1974 ਵਿਚ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਰਕਾਰਾਂ ਬਣੀਆਂ ਸਨ। ਆਸ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਸੀ ਕਿ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਕਿੰਗ ਮੇਕਰ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰੇਗੀ ਪਰ ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਨੇ ਇਕੱਲਿਆਂ ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ

ਲਈ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਮੁਖੀ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਚੁਣਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਆਸ ਬੱਝ ਗਈ ਸੀ ਕਿ ਇਕ ਸਿੱਖ ਕੈਨੇਡਾ ਦਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਬਣੇਗਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਵਸਦੇ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਦੇ ਨਤੀਜਿਆਂ ਸਮੇਂ ਹੋਇਆ ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ। ਇਹ ਵੀ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦੇ ਇਕ ਬਿਆਨ ਨੇ ਸਾਰਾ ਪਾਸਾ ਹੀ ਪਲਟ ਦਿੱਤਾ ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸਵਾਲ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਇਹ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਰਾਜ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਲਈ ਉਹ ਲਿਬਰਲ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਕਰੇਗਾ। ਕੈਨੇਡਾ ਦੇ ਲੋਕ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜੇ ਨਿਊ ਡੈਮੋਕ੍ਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਨੇ ਲਿਬਰਲ ਨੂੰ ਹੀ ਸਪੋਰਟ ਦੇਣੀ ਹੈ ਤਾਂ ਵੋਟਾਂ ਹੀ ਲਿਬਰਲ ਨੂੰ ਪਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਤਾਂ ਜੋ ਸਥਾਈ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਸਕੇ। ਦੂਜਾ ਫੈਕਟਰ ਇਹ ਸਮਝਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਜਗਤ ਨੇ ਇਕਮਤ ਹੋ ਕੇ ਜਗਮੀਤ ਸਿੰਘ ਦਾ ਸਾਥ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਚੁਣੇ ਗਏ ਮੈਂਬਰਾਂ 'ਚੋਂ 5 ਲੁਧਿਆਣਾ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਸੋਨੀਆ ਸਿੰਘ ਪਿੰਡ ਸਫੀਪੁਰ ਦੀ ਜਮਪਲ ਅਤੇ ਸਿੰਧਵਾਂ ਬੇਟ ਦੀ ਨੂੰਹ ਹੈ, ਬਰਦੀਸ਼ ਚੱਗਰ ਲੁਧਿਆਣਾ ਤੋਂ ਹੈ, ਸੁੱਖ ਧਾਲੀਵਾਲ ਸੁਜਾਪੁਰ ਪਿੰਡ ਤੋਂ, ਰੁਬੀ ਸਹੋਤਾ ਅਹਿਮਦਗੜ੍ਹ ਕੋਲ ਪਿੰਡ ਜੰਡਾਲੀ ਤੋਂ ਅਤੇ ਗਗਨ ਸਿਕੰਦ ਪਿੰਡ ਹੁਸੈਨਪੁਰ ਤੋਂ ਹਨ। ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਲਹਿਲੀ ਕਲਾਂ ਤੋਂ ਨਵਦੀਪ ਸਿੰਘ ਬੈਂਸ, ਬੰਬੋਲੀ ਤੋਂ ਹਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਸੱਜਣ ਅਤੇ ਦਾਰਾਪੁਰ ਧਰਮਕੋਟ ਤੋਂ ਅੰਜੂ ਢਿੱਲੋਂ ਹਨ। ਜਲੰਧਰ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਪਿੰਡ ਸਰਾਏ ਖਾਸ ਤੋਂ ਰਣਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸਰਾਏ, ਮਲਸੀਆਂ ਤੋਂ ਮਨਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿੰਘੂ ਅਤੇ ਲੋਸਰੀਵਾਲ ਤੋਂ ਰਾਮੇਸ਼ਵਰ ਸੰਘਾ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮੱਲਾਂ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਰਾਜਨੀਤਕ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਾਅਰਕੇ ਮਾਰ ਰਹੇ ਹਨ, ਉਸ ਤੋਂ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਗਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਹੋਰ ਸੁਨਹਿਰਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਜਸਟਿਨ ਟਰੂਡੋ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਦੁਬਾਰਾ ਬਣਨ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਹੋਰ ਬੁਲੰਦ ਹੋ ਗਏ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਕੰਜ਼ਰਵੇਟਿਵ ਪਾਰਟੀ ਪਰਵਾਸੀਆਂ ਉਪਰ ਪਾਬੰਦੀਆਂ ਲਾ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਟਰੂਡੋ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣਨ 'ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਵਿਆਹ ਵਰਗਾ ਮਾਹੌਲ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਕਿੱਥੇ ਹੈ ਸਾਡਾ ਵਿਰਸਾ ਤੇ ਪੰਜਾਬੀਅਤ?

ਕਰਨਲ ਰਮੇਸ਼ ਦਵੇਸਰ

ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਚਿਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬੀਅਤ, ਆਪਣੀ ਵਿਰਾਸਤ ਤੇ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਵਿਚ ਕਈ ਸਰਕਾਰੀ ਤੇ ਗੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਪੱਧਰਾਂ 'ਤੇ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਹੋਈਆਂ ਨੇ ਪਰ ਜ਼ਮੀਨੀ ਹਕੀਕਤ ਵਿਚ ਕੋਈ ਬਦਲਾਅ ਨਹੀਂ ਆਇਆ ਹੈ। ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਦ ਅਸੀਂ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਇਲਾਕਿਆਂ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਤਾਂ ਪਤਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਹਾਂ। 33 ਸਾਲ ਫੌਜ ਵਿਚ ਸੇਵਾ ਦੌਰਾਨ ਮੈਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਬਾਕੀ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਮਹਿਸੂਸ ਕੀਤਾ ਕਿ ਜਿੱਥੇ ਸਾਡੇ ਬਾਕੀ 'ਹਮਵਤਨ' ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਅਤੇ ਮਾਦਰੀ ਜੁਬਾਨ 'ਤੇ ਫ਼ਖ਼ਰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਨੇ, ਇਸ ਦੇ ਉਲਟ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ, ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੇ ਆਪਣੀ ਬੋਲੀ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮੈਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਇੱਥੇ ਹਰ ਖਿੱਤੇ ਦੇ ਲੋਕ (ਅਮੀਰ-ਗਰੀਬ) ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ 'ਮਰਾਠੀ ਜੁਬਾਨ' ਦੀ ਤਾਲੀਮ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬਿਲਕੁਲ ਉਲਟ ਹਾਂ। ਮੇਰੀ ਇਸ ਸੋਚ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਢੁੱਕਵਾਂ ਹੁਲਾਰਾ ਮਿਲਿਆ ਜਦ ਬੀਤੇ ਸਾਲ 19 ਸਤੰਬਰ ਨੂੰ ਸਾਡੇ ਉਪ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੇ 'ਭਾਰਤ ਰਤਨ' ਸੁਬਾਲਕਸ਼ਮੀ ਦੀ 100ਵੀਂ ਬਰਸੀ 'ਤੇ ਤਕਰੀਰ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਸਭ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਮਾਂ-ਬੋਲੀ 'ਤੇ ਅਥਾਹ ਫ਼ਖ਼ਰ ਹੋਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨੂੰ ਵਧਾਉਣ ਦੀ ਹਰ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਹੋਰਨਾਂ ਦਾ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਪਰ ਇਹ ਗੱਲ ਪੰਜਾਬੀਆਂ 'ਤੇ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਾਗੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਰਫ਼ਤਾਰ (ਚਾਲ-ਵਾਲ), ਦਸਤਾਰ (ਪਹਿਰਾਵਾ) ਤੇ ਗ਼ਫ਼ਤਾਰ (ਗੱਲਬਾਤ) ਇਹ ਤਿੰਨੋਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੇ ਜੋ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਵਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੈਂ ਇੱਥੇ ਆਖ਼ਰੀ ਗੱਲ 'ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਬੋਲਣ ਦਾ ਲਹਿਜ਼ਾ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪੱਖੋਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਲਹਿਜ਼ੇ ਨਾਲ ਬੋਲਦੇ ਹਾਂ। ਇਲਾਕਾਈ, ਸਮਾਜਿਕ, ਰੀਤਾਂ-ਰਿਵਾਜ਼ਾਂ ਦੀਆਂ ਨਜ਼ਦੀਕੀਆਂ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ 'ਤੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦਾ ਅਸਰ ਪਿਆ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਕਈ ਲਫ਼ਜ਼ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਏ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਕੌਰ,

ਨਿਹੌਰਾ, ਮਮੰਦ, ਢਾਰਾ, ਨਿਸ਼ਾਨ ਅਤੇ ਸਾਹਿਬ ਆਮ ਵਰਤੋਂ ਵਿਚ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਤਕ 'ਖੱਜਲ' ਅਤੇ 'ਮੀਸਣੀ' ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ 'ਖਾਜ਼ਿਲ' ਅਤੇ ਅਮਾਉਸਨੀ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਤੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ। ਦਸਮ ਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਨੰਦ ਲਾਲ ਜੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਦੇ ਵੱਡੇ ਵਿਦਵਾਨ ਹੋਏ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਹਿੰਦੀ ਸਾਡੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਜੁਬਾਨ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰ ਹਿੰਦੁਸਤਾਨੀ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕੌਮੀ ਜੁਬਾਨ 'ਤੇ ਨਾਜ਼ ਹੈ ਪਰ ਕੁਝ ਵਕਤ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਵੀ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਸੌਖਾ ਕਰਨ ਲਈ ਹਿੰਦੀ ਦੇ ਲਫ਼ਜ਼ਾਂ ਦਾ ਖੁੱਲ੍ਹਦਿਲੀ ਨਾਲ ਇਸਤੇਮਾਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਮਿਸਾਲ ਵਜੋਂ ਪ੍ਰਤੀ, ਉਕਤ, ਵਿਅਕਤੀ, ਪ੍ਰਤੀਕਰਮ, ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਕਿਸੇ ਵੀ ਪਾਸਿਓਂ ਪੰਜਾਬੀ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਮਿਲਾਵਟ ਇੰਨੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਕਿ ਆਮ ਗੱਲਬਾਤ ਵਿਚ ਠੋਠ ਜਾਂ ਖਾਲਸ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿਰਫ਼ 25 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੀ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਯਕੀਨ ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜਾਬੀ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਕੋਈ ਵੀ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ, ਖ਼ਬਰਾਂ ਤੇ ਬਹਿਸ ਵੇਖ ਲਵੋ। ਟੀਵੀ ਇਕ ਅਜਿਹਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਸਾਡੇ ਵਿਰਸੇ ਦੀ ਸਾਂਭ-ਸੰਭਾਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਮਦਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਫ਼ਸੋਸ ਸਾਰੇ ਪੰਜਾਬੀ ਚੈਨਲਾਂ 'ਤੇ ਸਿਵਾਏ ਬੋਮਤਲਬ ਤੇ ਭੱਦੇ ਨਾਚ-ਗਾਣਿਆਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੋਲ ਅਦਬ ਦਾ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ ਪਰ ਟੀਵੀ ਚੈਨਲ ਇਸ ਦਾ ਇਸਤੇਮਾਲ ਨਹੀਂ ਕਰ ਰਹੇ। ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੇ ਉਘੇ ਅਦੀਬਾਂ, ਨਾਨਕ ਸਿੰਘ, ਗੁਰਬਖ਼ਸ਼ ਸਿੰਘ ਪ੍ਰੀਤਲੜੀ, ਸੁਜਾਨ ਸਿੰਘ, ਕੁਲਵੰਤ

ਸਿੰਘ ਵਿਰਕ, ਪ੍ਰੋ. ਆਈ. ਸੀ. ਨੰਦਾ, ਧਨੀ ਰਾਮ ਚਾੜ੍ਹਕ ਅਤੇ ਪ੍ਰੋ. ਦਿਲ ਮੁਹੰਮਦ 'ਤੇ ਟੀਵੀ ਸੀਰੀਅਲ ਬਣਾਈਏ ਤਾਂ ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅੱਟਣ ਖਜ਼ਾਨੇ ਨੂੰ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਈਏ। ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਗੁਣ ਹੈ ਦੇਸ਼ ਭਗਤੀ ਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸਲਾਮਤੀ 'ਤੇ ਕੁਰਬਾਨ ਹੋਣ ਦਾ ਜਜ਼ਬਾ। ਜੰਗੇ ਆਜ਼ਾਦੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁਰਬਾਨੀਆਂ ਕਿਸੇ ਤੋਂ ਭੁੱਲੀਆਂ ਨਹੀਂ। ਕੁਝ ਚਿਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅੰਡੇਮਾਨ-ਨਿਕੋਬਾਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ ਅਤੇ 'ਕਾਲੇਪਾਣੀ' ਦੀ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਲਈ ਸਜ਼ਾਵਾਂ ਕੱਟੀਆਂ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਕਰੀਬਨ 75 ਫ਼ੀਸਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਹਨ। ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦਾ ਇਤਿਹਾਸ ਵੀ ਵੇਖ ਲਵੋ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਤੇ ਚੀਨ ਦੇ ਨਾਲ ਜੰਗਾਂ ਤੇ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਅੰਦਰੂਨੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਸਭ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ। ਜੰਗ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਬਹਾਦਰੀ ਦਾ ਤਗਮਾ 'ਪਰਮਵੀਰ ਚੱਕਰ' ਲੈਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਵੀ ਇਕ ਪੰਜਾਬੀ-ਮੇਜਰ ਸੋਮਨਾਥ ਸ਼ਰਮਾ ਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੜੀ ਨਮੋਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਵਕਤ ਤੋਂ ਫੌਜ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਘੱਟ ਰਹੀ ਹੈ। ਬੇਸ਼ੱਕ ਜਵਾਨਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ ਹਰ ਸੂਬੇ ਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀ ਭਰਤੀ 'ਤੇ ਅਜਿਹੀ ਕੋਈ ਬੰਦਿਸ਼ ਨਹੀਂ। ਫਿਰ ਵੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਵਿਚ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਛੜ ਗਏ ਹਾਂ। ਇਕ ਵਕਤ ਸੀ ਕਿ ਹਰ ਤੀਜਾ-ਚੌਥਾ ਅਫ਼ਸਰ ਪੰਜਾਬੀ ਹੁੰਦਾ ਸੀ, ਹੁਣ ਹਾਲਤ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ 'ਆਈਐਮਏ'

ਦੇ ਇਕ ਕੋਰਸ ਵਿਚ ਇਕ ਵੀ ਸਿੱਖ ਕੈਡੇਟ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁਣੇ ਵਿਚ ਰਹਿਣ ਕਾਰਨ ਮੈਨੂੰ ਐਨਡੀਏ ਵਿਚ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਥੇ ਵੀ ਇਹੋ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਕੈਡੇਟ ਲੱਭਣ ਲਈ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ੱਕਤ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਮੋਹਾਲੀ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਚਲਾਈ ਜਾ ਰਹੀ ਅਕੈਡਮੀ ਜੋ ਕਿ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਫੌਜੀ ਅਫ਼ਸਰ ਬਣਨ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੇ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਸਦਕਾ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇੰਦਗੀ ਵਿਚ ਵਾਧਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਿਆਣਿਆਂ ਨੇ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖਿਆ ਤੇ ਤਾਲੀਮ ਲੈਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਗ ਨਹੀਂ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਭਾਵੇਂ ਕਿਤੋਂ ਵੀ ਮਿਲੇ। ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਲਈ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖੀਏ ਤੇ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ 'ਤੇ ਝਾਤੀ ਮਾਰੀਏ ਜਿੱਥੇ ਕਿ ਆਪਣੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਨੂੰ ਸਰਕਾਰੀ ਰੁਤਬਾ ਹਾਸਲ ਹੈ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਐਸੀ ਰਿਆਇਤ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ ਹੈ। ਸੰਨ 2017 ਦੀ ਮਰਦਮਸ਼ੁਮਾਰੀ ਮੁਤਾਬਕ ਲਹਿੰਦੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਵਸੋਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਤਕਰੀਬਨ 50 ਫ਼ੀਸਦੀ ਹੈ ਪਰ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਉਥੇ 62 ਫ਼ੀਸਦੀ ਲੋਕ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਦੇ ਹਨ। ਮਤਲਬ ਇਹ ਕਿ ਸਾਡੇ ਮੁਕਾਬਲੇ ਜਿੱਥੇ ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹੋ ਕੇ ਪੰਜਾਬੀ ਬੋਲਣ ਵਿਚ ਝਿਜਕਦੇ ਹਾਂ, ਉਥੇ ਗੈਰ-ਪੰਜਾਬੀ ਵੀ ਪੰਜਾਬੀ ਜੁਬਾਨ ਨੂੰ ਤਰਜੀਹ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਵਿਰਸਾ ਐਨਾ ਸੰਭਾਲ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਠੋਠ ਅਤੇ ਖਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮਾਝੇ ਦੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸਵਾਦ ਲੈਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਯੂ-ਟਿਊਬ 'ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਕੋਈ ਪੰਜਾਬੀ ਸ਼ੋਅ ਵੇਖ ਲੈਣਾ। ਇਕ ਹੋਰ ਗੱਲ ਕਿ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਇਕ ਕੱਟੜ ਇਸਲਾਮੀ ਦੇਸ਼ੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਉਥੇ ਪੰਜਾਬੀ ਅਜੇ ਵੀ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨਿਆਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ। ਵਕਤ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਅਤ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਾਈਏ ਅਤੇ ਮਜ਼ਹਬੀ, ਸਿਆਸੀ ਤੇ ਇਲਾਕਾਈ ਤੰਗੀਆਂ-ਤੁਰਸ਼ੀਆਂ ਤੋਂ ਉਪਰ ਉੱਠ ਕੇ ਮੌਜੂਦਾ ਅਤੇ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਕਦਰਾਂ-ਕੀਮਤਾਂ ਤੋਂ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਈਏ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਯਕੀਨ ਕਰੀਏ ਕਿ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬੀ ਸਿੱਖਣ ਤੇ ਬੋਲਣ ਦੀ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦੇਈਏ।

ਸੱਤਾ ਲਈ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦਿੰਦੀਆਂ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ

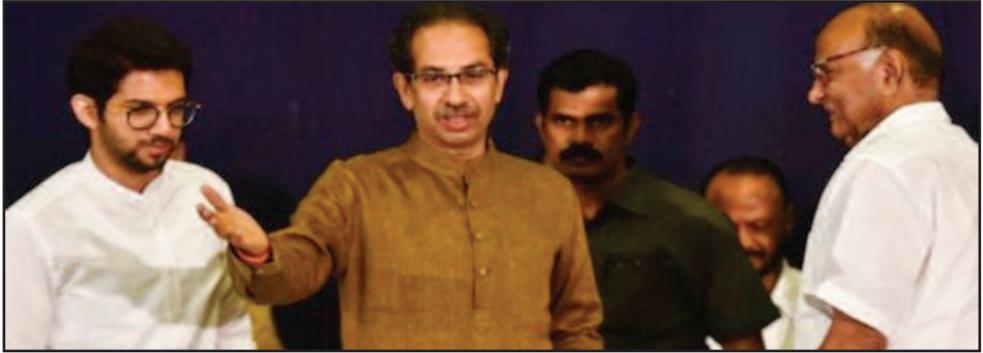
ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਆਖਰਕਾਰ ਉਧਵ ਠਾਕਰੇ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਹੇਠ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ-ਰਾਕਾਂਪਾ-ਕਾਂਗਰਸ ਗੱਠਜੋੜ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣ ਗਈ। ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਅੰਤ ਦਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ 'ਤੇ ਸਿਆਸੀ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦੀ ਚੜ੍ਹਤ ਦੀ ਵੀ ਜਿਉਂਦੀ-ਜਾਗਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹੈ। ਕੱਲ੍ਹ ਤਕ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ-ਰਾਕਾਂਪਾ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੇ ਦੋ ਵਿਰੋਧੀ ਧਰੁਵਾਂ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਨ। ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਜਿੱਥੇ ਕੱਟੜ ਹਿੰਦੂਤਵਵਾਦੀ ਅਰਥਾਤ ਦੱਖਣਪੱਥੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਜਾਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ, ਉਥੇ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਰਾਕਾਂਪਾ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ-ਮੱਧਮਾਰਗੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਜੋਂ ਜਾਣੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ ਸਨ। ਦੋਵਾਂ ਵਿਚ ਗੰਭੀਰ ਵਿਚਾਰਕ ਮਤਭੇਦ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਅੱਜ ਸੱਤਾ ਦੇ ਲਾਲਚ ਵਿਚ ਦੋਵੇਂ ਹੀ ਧਰੁਵਾਂ ਨੇ ਵਿਚਾਰਕ ਮਤਭੇਦ ਭੁਲਾ ਕੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਦਾ ਹੱਥ ਫੜ ਲਿਆ। ਸਮਾਂ ਹੀ ਦੱਸੇਗਾ ਕਿ ਇਹ ਤਜਰਬਾ ਕਿੰਨੇ ਦਿਨਾਂ ਤਕ ਚੱਲੇਗਾ ਪਰ ਇੰਨਾ ਪੱਕਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਖਮਿਆਜ਼ਾ ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨੋਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਭੁਗਤਣਾ ਪਵੇਗਾ। ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਤਜਰਬਾ ਕੁਝ ਸਮਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ ਕਰਨਾਟਕ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਦਲ-ਐੱਸ ਨਾਲ ਅਤੇ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਸ ਦੇ ਨਤੀਜੇ ਉਸ ਲਈ ਘਾਤਕ ਹੀ ਰਹੇ ਸਨ। ਇਸੇ ਨੂੰ 2019 ਵਿਚ ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਪਾ-ਬਸਪਾ ਨੇ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਦੁਹਰਾਇਆ ਜਿਸ ਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਨੁਕਸਾਨ ਹੋਇਆ।

ਪਰ ਵਿਚਾਰਕ ਵਿਰੋਧੀ ਮੰਨਦੀ ਹੈ, ਉਹ ਉਸ ਦੇ ਕੱਟੜ ਰੂਪ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਹੱਥ ਕਿੱਦਾਂ ਮਿਲਾ ਸਕਦੀ ਹੈ? ਜਾਂ ਤਾਂ ਕਾਂਗਰਸ ਪਹਿਲਾਂ ਗਲਤ ਸੀ ਜਾਂ ਹੁਣ ਗਲਤ ਹੈ? ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਤਾਂ ਇਕ ਸੂਬਾਈ ਪਾਰਟੀ ਹੈ, ਉਸ ਦਾ ਹਿੱਤ ਤਾਂ ਸੀਮਤ ਹੈ ਪਰ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਤਾਂ ਵੱਡੇ ਕੌਮੀ ਹਿੱਤਾਂ ਬਾਰੇ ਸੋਚਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਸੀ। ਕੀ ਅਗਾਮੀ ਚੋਣਾਂ ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲ ਵਿਚਾਰਕ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਭਾਜਪਾ ਦੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਕੋਈ ਆਧਾਰ ਹੋਵੇਗਾ? ਜੇ ਇਕ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਹੈ ਤਾਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੀਆਂ ਹੋਣਗੀਆਂ, ਫੈਸਲੇ ਅਤੇ

ਕਰ ਕੇ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਰਾਕਾਂਪਾ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਗੈਰ-ਪ੍ਰਸੰਗਿਕ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹੀ ਕੰਮ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨੇ ਕੀਤਾ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਜਾਣਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਜਨਮ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਰੋਧ ਨਾਲ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਕੱਲ੍ਹ ਤਕ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੀ ਨਜ਼ਰ ਵਿਚ ਜਿਹੇ ਜਿਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਸੀ, ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਕਾਂਪਾ ਵੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਘਟਨਾਚੱਕਰ ਕਾਰਨ ਭਾਜਪਾ ਨੇ ਵੀ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਗੁਆਇਆ ਹੈ। ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ

ਕਾਰਨ ਇਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਾਂਗਰਸ ਨੇ 1960 ਦੇ ਦਹਾਕੇ ਤੋਂ ਜਾਂ ਉਸ ਤੋਂ ਵੀ ਪਹਿਲਾਂ ਆਪਣੀ ਵਿਚਾਰਕ ਨੀਂਹ ਨੂੰ ਤੋੜਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਕੇਰਲਾ ਵਿਚ 1959 ਵਿਚ ਨੰਬੂਦਰੀਪਾਦ ਦੀ ਬਾਕਾਇਦਾ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਖੱਬੇ-ਪੱਖੀ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਹਿਰੂ ਨੇ ਤਤਕਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਪ੍ਰਧਾਨ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਦੇ ਹੁਕਮ 'ਤੇ ਭੰਗ ਕਰ ਕੇ ਇਸ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ 1969 ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਤੋੜ ਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਇਆ। ਜੈਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਨਾਰਾਇਣ ਦੇ ਅੰਦੋਲਨ ਦੇ ਸਬੰਧ ਵਿਚ 1975 ਵਿਚ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਵਿਚ ਸੁੱਟ ਕੇ ਇੰਦਰਾ ਗਾਂਧੀ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੋਰ ਪੁਖਤਾ ਕੀਤਾ। ਇਸੇ ਪ੍ਰੰਪਰਾ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਨਰਸਿਮਹਾ ਰਾਓ ਨੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਲੀਹ ਤੋਂ ਹਟ ਕੇ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਅਤੇ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਮੋਨੇਟਰੀ ਫੰਡ ਦੀ ਪਹਿਲ 'ਤੇ ਦੇਸ਼ ਨੂੰ 'ਉਦਾਰੀਕਰਨ, ਨਿੱਜੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ' ਵੱਲ ਲਿਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਵਿਚਾਰਕ ਪਿੱਠਭੂਮੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕਮਜ਼ੋਰ ਕੀਤਾ। ਅੱਜ ਕਾਂਗਰਸ ਕੋਲ ਅਜਿਹਾ ਕੁਝ ਵੀ ਨਹੀਂ ਜੋ ਭਾਜਪਾ ਤੋਂ ਅੱਲਗ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਜਨਤਾ ਅਤੇ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਕਾਂਗਰਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਿਚਾਰਕ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦਾ। ਜਦ ਦੋਵੇਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਵਿਚ ਫਰਕ ਕਰਨ ਲਈ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਂਦੀ ਹੈ ਉਦੋਂ ਭਾਜਪਾ ਬਾਜ਼ੀ ਮਾਰ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਭਾਵੇਂ ਹੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਨਾਲ ਵਿਚਾਰਕ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਕੋਈ ਪਰਹੇਜ਼ ਨਾ ਹੋਵੇ ਪਰ ਜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਵਿਚਾਰਕ ਧਰਾਤਲ 'ਤੇ ਅੱਲਗ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਕੋਈ ਗੰਭੀਰ ਦਿਲਖਿਚਵਾਂ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ ਤਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦਾ ਭਵਿੱਖ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ। ਰਾਹੁਲ ਗਾਂਧੀ ਹੋਣ ਜਾਂ ਸੋਨੀਆ ਗਾਂਧੀ, ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਨੇਤਾ ਕਾਂਗਰਸ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਵੱਡੇ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ। ਰਾਜਨੀਤੀ ਕੋਈ 'ਸ਼ਾਰਟ-ਟਰਮ' ਗੇਮ ਨਹੀਂ, ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਨੂੰ ਲੰਬੀ ਦੌੜ ਦੇ ਘੋੜੇ ਤਿਆਰ ਕਰਨੇ ਹੋਣਗੇ। ਇਸ ਦੇ ਲਈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਰਜਾਵਾਨ, ਯੋਗ, ਉਮੀਦਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਅਤੇ ਪ੍ਰਗਟਾਵੇ ਵਿਚ ਹੁਨਰਮੰਦ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਦੀ ਪ੍ਰਯੋਗਸ਼ਾਲਾ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੋਵੇਗੀ। ਜੇ ਪਾਰਟੀਆਂ ਸਿਆਸਤ ਵਿਚ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਅਤੇ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਦਾ ਬਿਹਤਰ ਮਿਸ਼ਰਨ ਕਰ ਸਕਣਗੀਆਂ, ਭਵਿੱਖ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਇਹ ਮਿਸ਼ਰਨ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਇੱਥੇ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੂੰ ਤਿਲਾਂਜਲੀ ਦੇ ਕੇ ਖਾਹਿਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਦਾ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਤਜਰਬੇ ਦੀ ਸਫਲਤਾ ਸ਼ੱਕੀ ਹੈ।

ਡਾ. ਏ. ਕੇ. ਵਰਮਾ

ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਵੀ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋਣਗੇ। ਫਿਰ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਕੀ ਬਦਲਾਅ ਮਿਲੇਗਾ, ਕੀ ਲਾਭ ਹੋਵੇਗਾ? ਹਾਰਵਰਡ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਵਿਦਵਾਨ ਡੈਨੀਅਲ ਬੇਲ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪੁਸਤਕ 'ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦਾ ਅੰਤ' ਵਿਚ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਉਨਤ ਆਰਥਿਕ-ਸਮਾਜਿਕ ਵਾਂਞੇ ਦੀ ਸੰਰਚਨਾ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਭੂਮਿਕਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਨਹੀਂ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਰਾਜ, ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਕੇਂਦਰੀਕਰਨ, ਮਿਸ਼ਰਤ ਅਰਥਚਾਰਾ ਅਤੇ ਬਹੁਲਤਾਵਾਦ 'ਤੇ ਸਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ 'ਚ ਮਤਭੇਦ ਹਨ। ਇਕ ਹੋਰ ਅਮਰੀਕੀ ਵਿਦਵਾਨ ਫਰਾਂਸਿਸ ਫੁਕੁਯਾਮਾ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹੋਏ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਕਿ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ ਸਗੋਂ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾਵਾਂ ਦੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਵਿਚ ਦੱਖਣਪੱਥੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਨੇ ਅੰਤਿਮ ਅਤੇ ਸਥਾਈ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੁਕੰਮਲ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਮਨੁੱਖਤਾ ਨੂੰ ਭਵਿੱਖ ਵਿਚ ਮਾਰਗਦਰਸ਼ਨ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਦੱਖਣਪੱਥੀ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਦੁਆਰਾ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਸੀਟਾਂ ਜਿੱਤਣ ਦੇ ਬਾਅਦ ਵੀ ਉਧਵ ਠਾਕਰੇ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾਉਣਾ ਡੈਨੀਅਲ ਬੇਲ ਅਤੇ ਫੁਕੁਯਾਮਾ ਦੀਆਂ ਭਵਿੱਖਬਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਮਾਣਿਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮਿਲ ਕੇ ਚੋਣਾਂ ਲੜਨ ਮਗਰੋਂ ਵੀ ਕਾਂਗਰਸ ਅਤੇ ਰਾਕਾਂਪਾ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਅੱਗੇ ਗੋਡੇ ਟੇਕਣੇ ਪਏ। ਅਜਿਹਾ

ਵਿਚ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਬੇਦਖਲ ਕਰ ਕੇ ਭਾਜਪਾ ਦਾ ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਦੈ ਹੋਇਆ ਉਹ ਫੁਕੁਯਾਮਾ ਦੀ ਥੀਸਿਸ ਨੂੰ ਸਹੀ ਸਿੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸਵੀਕਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਰੁਝਾਨ ਵੱਧਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਉਦੋਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਇੰਨੀ ਕਾਹਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਕਿ ਪਹੁ ਫੁਟਾਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਆਪਣੇ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਨੂੰ ਸਹੁ ਚੁਕਾ ਲਈ। ਉਹ ਕੋਈ ਸਹੁ ਚੁੱਕ ਸਮਾਗਮ ਸੀ, ਕੋਈ ਚੋਰੀ ਤਾਂ ਨਹੀਂ? ਦੋਵੇਂਦਰ ਫਤਨਵੀਸ ਨੇ ਸਰਕਾਰ ਨਾ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਕੇ ਸਾਫ਼-ਸੁਥਰੀ ਸਿਆਸਤ ਦੀ ਜੋ ਮਿਸਾਲ ਸ਼ੁਰੂ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਜਨਤਾ ਦੀ ਹਮਦਰਦੀ ਵੀ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀ ਸੀ, ਉਸ ਨੂੰ ਫਜ਼ੂਲ ਗੁਆਉਣ ਦਾ ਕੋਈ ਕਾਰਨ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕਦੇ ਪੂਰੇ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਮੱਧਮਾਰਗੀ-ਖੱਬੇਪੱਥੀ ਵਿਚਾਰਧਾਰਾ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਕ ਰਹੀ ਅਤੇ ਕੇਂਦਰ ਅਤੇ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੱਠਾ ਰਾਜ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਕਾਂਗਰਸ ਨੂੰ ਅੱਜ ਇਕ ਪਿੱਛਲੇਗੁ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਆਉਣਾ ਪਿਆ? ਇਸ ਦਾ

ਸਾਈਬਰ ਕ੍ਰਾਈਮ ਦਾ ਮੱਕੜਜਾਲ

21ਵੀਂ ਸਦੀ 'ਚ ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨਸ਼ੈਲੀ ਦਾ ਅਹਿਮ ਹਿੱਸਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਸਾਡੀ ਜੀਵਨ-ਜਾਚ ਵਿਚ ਭਾਰੀ ਤਬਦੀਲੀ ਆਈ ਹੈ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਵੱਲੋਂ ਡਿਜੀਟਲ ਇੰਡੀਆ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਦੇਸ਼ ਵਾਸੀਆਂ ਨੂੰ ਇਸ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਨਾਗਰਿਕ ਤਾਂ ਤਕਨੀਕੀ ਵਸਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਸਾਵਧਾਨੀ ਨਾਲ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਘੱਟ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਲੋਕ ਡਿਜੀਟਲ ਉਪਕਰਨਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਗਲਤ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕਰ ਕੇ ਆਪਣਾ ਨੁਕਸਾਨ ਕਰਵਾ ਬੈਠਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੀ ਮਿਸਾਲ ਹਨ ਨਿੱਤ ਦਿਨ ਹੋ ਰਹੀਆਂ 'ਆਨਲਾਈਨ ਠੱਗੀਆਂ'। ਬੈਂਕਾਂ ਵਿਚ ਖਾਤਧਾਰਕਾਂ ਦੀ ਖੱਜਲ-ਖੁਆਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਹੁਣ ਪੈਸੇ ਦਾ ਲੈਣ-ਦੇਣ ਏਟੀਐਮ ਜ਼ਰੀਏ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਸਾਈਬਰ ਚੋਰਾਂ ਦੇ ਚੁੰਗਲ ਵਿਚ ਫਸ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੈਂਕ ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਹਲਕਾ ਕਰਨ, ਵਿੱਤੀ ਲਾਭ ਅਤੇ ਸਾਖਾਵਾਂ 'ਚੋਂ ਭੀੜ ਘਟਾਉਣ ਦੇ ਮੰਤਵ ਲਈ ਡੈਬਿਟ ਅਤੇ ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਹੱਈਆ ਕਰਵਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਹੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੋਂ ਅਸਮਰੱਥ ਹਨ। ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਲੁੱਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਫੋਨ ਕਾਲ ਜ਼ਰੀਏ ਹੀ ਸ਼ਾਤਰ ਚੋਰ ਕਾਰਡ ਦੇ ਅੰਕ ਪੁੱਛ ਕੇ ਖਾਤੇ 'ਚ ਜਮ੍ਹਾ

ਧਨ ਨੂੰ ਕਢਵਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪੀੜਤ ਵਿਅਕਤੀ ਫਿਰ ਬੈਂਕਾਂ ਅਤੇ ਬਾਣਿਆਂ ਦੇ ਚੱਕਰ ਕੱਢਦੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਪਰ ਕਿਤੇ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਪੁਲਿਸ ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਪੱਲਾ ਝਾੜ ਲੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿ 'ਇਹ ਅਨਸਰ ਹੋਰਨਾਂ ਸੂਬਿਆਂ ਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮੋਬਾਈਲ ਸਿਮ ਬਦਲ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਪੁਲਿਸ ਚਾਹੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਕਿਸੇ ਵੀ ਕੋਨੇ 'ਚੋਂ ਕਾਬੂ ਕਰ ਕੇ ਪੀੜਤਾਂ ਨੂੰ ਇਨਸਾਫ ਦਿਵਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਣੀ ਪਰਨੀਤ ਕੌਰ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ 'ਚੋਂ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਚੋਰੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਗਿਰੋਹ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਕੁਝ ਘੰਟਿਆਂ ਵਿਚ ਫੜ ਲਿਆ ਸੀ। ਸਵਾਲ ਇਹ ਵੀ ਖੜ੍ਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਸਾਈਬਰ ਚੋਰ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤਿਆਂ ਸਬੰਧੀ ਜਾਣਕਾਰ ਕਿਵੇਂ ਹੁੰਦੇ ਹਨ? ਆਖਰ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਸਾਫਟਵੇਅਰ ਸਿਸਟਮ ਨੂੰ ਉਹ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੈਕ ਕਰ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਬੈਂਕ ਕਾਰਜ-ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਖਾਸ ਲੋੜ ਹੈ। ਕੇਂਦਰ ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਨਾਗਰਿਕਾਂ ਦੀ ਹੋ ਰਹੀ ਅੰਨ੍ਹੇਵਾਹ ਲੁੱਟ ਪ੍ਰਤੀ ਸੰਜੀਦਗੀ ਵਰਤਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਡੈਬਿਟ/ਕ੍ਰੈਡਿਟ ਕਾਰਡ ਕੇਵਲ ਪੜ੍ਹੇ-ਲਿਖੇ ਖਾਤਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਹੀ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਚਾਹੀਦੇ ਹਨ। ਖਾਤਧਾਰਕਾਂ ਨੂੰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਠੱਗੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਜਾਗਰੂਕ ਕਰਨਾ ਵੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ। ਤਾਂ ਜੋ ਡਿਜੀਟਲ ਇੰਡੀਆ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੁਹਿੰਮ ਵਿਚ ਆਮ ਨਾਗਰਿਕ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚ ਸਕਣ।

Quick Lube & Smog

We rent U-HAUL

OIL CHANGE & SMOG CHECK STATION

SUKHWINDER BHELLA

gogibhella@gmail.com

691 W. Tennyson Rd

Hayward, CA 94544

PH 510-757-6775

FAX 510-292-0330

ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ 'ਚ ਉਲਝ ਰਹੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਪ੍ਰਿੰਸੀਪਲ ਵਿਜੈ ਕੁਮਾਰ

ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਖਾਸ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਦੇ ਘਰ ਜਾਣ ਦਾ ਮੌਕਾ ਮਿਲਿਆ। ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਦਿਨ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਧੀਆਂ, ਨੂੰਹਾਂ, ਪੁੱਤਰ ਅਤੇ ਜਵਾਈ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਸਨ। ਮੈਂ ਤੇ ਮੇਰੀ ਪਤਨੀ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਘਰ ਦੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ 'ਤੇ ਲੱਗੀ ਘੰਟੀ ਮਾਰਦੇ ਰਹੇ ਪਰ ਕੋਈ ਵੀ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਣ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੁੱਲ੍ਹਣ ਵਿਚ ਦੇਰੀ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੈਂ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਘਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੋਣਾ। ਅਸੀਂ ਮੁੜਨ ਹੀ ਲੱਗੇ ਸਾਂ ਕਿ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ। ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਪੈਰੀਂ ਹੱਥ ਲਗਾ ਕੇ ਪੁੱਛਿਆ- 'ਅੰਕਲ ਜੀ! ਕੀ ਗੱਲ ਬੱਚੇ ਬਾਹਰ ਗਏ ਹੋਏ ਨੇ?' ਬਜ਼ੁਰਗ ਨੇ ਸ਼ਰਮਸਾਰ ਜਿਹਾ ਹੋ ਕੇ ਅੱਗੋਂ ਕਿਹਾ- 'ਨਹੀਂ, ਨਹੀਂ। ਸਾਰੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਹਨ। ਆਉ ਅੰਦਰ ਲੰਘ ਆਉ।' ਅਸੀਂ ਮਹਿਮਾਨਾਂ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਬੈਠ ਗਏ। ਦਸ-ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਫਿਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਆਇਆ। ਇਕ ਨੂੰਹ ਪੰਦਰਾਂ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਕੰਨਾਂ ਵਿਚ ਈਅਰਫੋਨ ਫਸਾਈ ਪਾਣੀ ਦੇ ਗਲਾਸ ਲੈ ਕੇ ਆਈ। ਅੱਧੇ ਕੁ ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਸਾਨੂੰ ਚਾਹ ਦਾ ਕੱਪ ਨਸੀਬ ਹੋਇਆ। ਸਾਰੀਆਂ ਧੀਆਂ ਨੂੰਹਾਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੋਬਾਈਲਾਂ 'ਤੇ ਲੱਗੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਅੰਕਲ-ਆਂਟੀ ਨੇ ਆਪਣਾ ਮਨ ਫਰੋਲਦਿਆਂ ਹੋਇਆ ਆਖਿਆ, 'ਬੇਟਾ ਕੀ ਕਰੀਏ! ਸਾਰਾ-ਸਾਰਾ ਦਿਨ ਮੋਬਾਈਲ ਵਿਚ ਵੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਮੋਬਾਈਲ ਤੋਂ ਜਦੋਂ ਮਨ ਭਰ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਟੈਲੀਵਿਜ਼ਨ 'ਤੇ ਸੀਰੀਅਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਫੋਸਬੁੱਕ, ਵੂਟਸਐਪ, ਆਨਲਾਈਨ ਸ਼ਾਪਿੰਗ, ਸੈਲਫੀਆਂ ਲੈਣ, ਐਪਸ ਬਣਾਉਣ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨ, ਫੋਨ 'ਤੇ ਆਪਣੇ ਬੈਂਕ ਖਾਤੇ ਚੈਕ ਕਰਨ, ਸਟੇਟਸ ਪਾਉਣ ਅਤੇ ਵੇਖਣ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਰਹਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਆਪਸੀ ਸੰਵਾਦ ਘਟਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਕੋਈ ਸਮਾਂ ਸੀ ਜਦੋਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਅ ਕੰਮਾਂ-ਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਵਿਹਲੇ ਹੋ ਕੇ ਜਦੋਂ ਘਰ ਆਉਂਦੇ ਸਨ ਤਾਂ ਸਾਰੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ

ਵੀਡੀਓਜ਼ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਬੈਠੀ ਨਰਸ ਨੂੰ ਦੋ-ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਕਹਿਣਾ ਪਿਆ ਕਿ ਆਪਣੇ ਮੋਬਾਈਲ ਫੋਨ ਬੰਦ ਕਰੋ। ਮਰੀਜ਼ ਪਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਪਰ ਮਰੀਜ਼ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਉਸ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਜੀਅ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਘੱਟ ਸੀ ਅਤੇ ਮੋਬਾਈਲ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਸਾਡੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਇਕ ਬਜ਼ੁਰਗ ਅੱਤ ਇਕੱਲੀ ਹੀ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਦੇਖਭਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ

ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਇਕ ਥਾਂ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਂ ਪਰ ਅਸਲੀਅਤ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਵੀ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਨਹੀਂ ਸਨ। ਦੋਵੇਂ ਆਪੋ-ਆਪਣੇ ਮੋਬਾਈਲ ਵਿਚ ਰਮੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਇਕ ਫੋਸਬੁੱਕ 'ਤੇ ਸੀ, ਦੂਜਾ ਕੰਨਾਂ ਨੂੰ ਈਅਰਫੋਨ ਲਗਾ ਕੇ ਆਪਣੀ ਪਸੰਦ ਦਾ ਕੁਝ ਸੁਣ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਪਤਨੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਉਣ ਤੋਂ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਸਮਝਾ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਲਈ ਆਏ ਹਨ। ਉਹ ਜੋ ਮਰਜ਼ੀ ਕਰਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਕਹਿਣਾ। ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨਾ ਕੋਈ ਮਾੜੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਪਰ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੇ ਸਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦੇ ਰੋਜ਼ਮੇਰਾ ਦੇ ਵਰਤਾਰੇ ਨੂੰ ਵਾਚੀਏ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਇਹ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣ ਲੱਗੇਗਾ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੰਨਾ ਕੁਝ ਗੁਆਉਂਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਿਰਫ਼ ਖੁਦ ਤਕ ਮਹਿਦੂਦ ਹੋਣ ਦੀ ਸਾਡੀ ਆਦਤ ਨੇ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤਿਆਂ ਵਿਚ ਵਖਰੇਵਾਂ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਕੱਲੇ ਹੁੰਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਮਨਾਂ ਦੀ ਸਾਂਝ ਸਾਡੇ ਕੋਲੋਂ ਖੁੱਸਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਵਿਚਾਰੇ ਅਤੇ ਬੇਸਹਾਰਾ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਏ ਹਨ। ਬੱਚਿਆਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਖਰਾਬ ਹੁੰਦੀਆਂ ਜਾ ਰਹੀਆਂ ਹਨ।

ਦੁੱਖ-ਸੁੱਖ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਸਾਰੇ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਜੁੜੇ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ ਪਰ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਵਰਤੋਂ ਨੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵਿਚ ਇਕਲਾਪਾ ਪੈਦਾ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੀ ਚੋਣਕ ਚੁੱਪ, ਸ਼ਾਂਤ ਵਿਚ ਬਦਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਇਕ-ਦੂਜੇ ਨਾਲੋਂ ਟੁੱਟਦੇ ਜਾ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਕੁਝ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਹਸਪਤਾਲ ਦੀ ਅੱਖੀ ਵੇਖੀ ਘਟਨਾ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪੈਰਾਂ ਹੇਠੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਿਸਕਾ ਦਿੱਤੀ। ਮੇਰੇ ਬੀਜੀ ਦੇ ਸੱਟ ਲੱਗਣ ਕਾਰਨ ਸਾਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਉਣਾ ਪਿਆ। ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਆਏ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਦੇ ਜੀਅਾਂ ਦਾ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਘੱਟ ਸੀ, ਮੋਬਾਈਲ ਤੇ ਸੋਸ਼ਲ ਮੀਡੀਆ ਵੱਲ ਜ਼ਿਆਦਾ। ਸਾਡੇ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਮੋਬਾਈਲ 'ਤੇ ਚੱਲ ਰਹੇ

ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਕਿ ਜਦੋਂ ਵੀ ਉਸ ਨੂੰ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਘਰ ਫੋਨ ਕਰ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਘਰ ਤੋਂ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਮੋਬਾਈਲ 'ਤੇ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲੱਗਿਆਂ ਇਹ ਡਰ ਲੱਗਿਆ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੁਹਾਡੇ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਤੁਹਾਡੀ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਹੀ ਨਾ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੋਵੇ। ਮੇਰੇ ਇਕ ਅਧਿਕਾਰੀ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਆਪਣਾ ਡਰ ਸਾਂਝਾ ਕਰਦਿਆਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਹੁਣ ਤਾਂ ਜ਼ਮਾਨਾ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਦਫ਼ਤਰ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਆਏ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਨਾਲ ਗੱਲ ਵੀ ਬੜੀ ਸੋਚ-ਸਮਝ ਕੇ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਦੋਂ ਕਿਸ ਨੇ ਰਿਕਾਰਡਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਵੀਡੀਓ ਵਾਇਰਲ ਕਰ ਦੇਣੀ ਹੈ।

ਦੂਰ-ਦੂਰਾਡੇ ਨੌਕਰੀ ਕਰਦੇ ਦੋਵੇਂ ਪੁੱਤਰ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੇ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਘਰ ਆਏ ਹੋਏ ਸਨ। ਕਹਿਣ ਨੂੰ

ਇਕ ਅਧਿਆਪਕ ਨੇ ਵਿਚਾਰ ਸਾਂਝੇ ਕਰਦਿਆਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਕਦੇ ਵੀ ਸਕੂਲ 'ਚ ਮੋਬਾਈਲ ਲੈ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੀ। ਘਰ ਜਾ ਕੇ ਵੀ ਮੋਬਾਈਲ ਨੂੰ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹੱਥ ਲਗਾਉਂਦੀ ਹਾਂ ਜਦੋਂ ਬੇਹੱਦ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕੀਤਾ, 'ਮੈਡਮ, ਜੇਕਰ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੋਈ ਖਾਸ ਸੁਨੇਹਾ ਦੇਣਾ ਹੋਵੇ, ਫਿਰ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਕਰੋਗੇ?' ਮੈਡਮ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਜਵਾਬ ਬਹੁਤ ਹੀ ਕਮਾਲ ਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ, 'ਸਰ, ਮੇਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਕੋਲ ਮੇਰੇ ਸਕੂਲ ਦਾ ਲੈਂਡਲਾਈਨ ਨੰਬਰ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲੇ ਦੋ-ਚਾਰ ਅਧਿਆਪਕਾਂ ਨੂੰ ਨਿੱਜੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜਾਣਦੇ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਫੋਨ 'ਤੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਦਾ ਮੋਬਾਈਲ ਛੱਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਉਦੋਂ ਦੀ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਸੌਖੀ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਢਾਂਚਾ ਬਦਲੇ ਨਹੀਂ ਵੱਧ ਸਕਦਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ?

ਚੋਣਾਂ ਭਾਵੇਂ ਵਿਧਾਨ ਸਭਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਹੋਣ ਜਾਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਦੀਆਂ, ਵੱਖ ਵੱਖ ਸਿਆਸੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਜਾਰੀ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜਨਤਾ ਨਾਲ ਕੁਝ ਵਾਅਦੇ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਅਦਿਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਕਾਨੂੰਨੀ ਮਾਨਤਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ ਪਰ ਗੰਭੀਰ ਮੁੱਦਿਆਂ ਤੇ ਕੌਮੀ ਜਾਂ ਖੇਤਰੀ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੋਲੋਂ ਇਹ ਉਮੀਦ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨਗੀਆਂ। ਚੋਣ ਵਾਅਦਿਆਂ ਵਿਚ ਇਹ ਖਿਆਲ ਰੱਖਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਹੜੇ ਵਾਅਦੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੋਟਰਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਅਤੇ ਆਕਰਸ਼ਿਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਹੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਜ਼ੋਰ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਸੁਤੰਤਰਤਾ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨੀਆਂ ਵੀ ਚੋਣਾਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਭਾਵੇਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵਾਅਦੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਾਲ ਹੀ ਸਬੰਧਤ ਰਹੇ ਹਨ, ਜਿਵੇਂ ਰੋਟੀ, ਕੱਪੜਾ ਤੇ ਮਕਾਨ, ਗਰੀਬੀ ਹਟਾਓ, ਘਰ ਘਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ, ਬੇਕਾਰੀ ਖਤਮ, ਕਰਜ਼ਾ ਮੁਆਫੀ ਆਦਿ ਪਰ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਜਿੰਨਾ ਵਾਅਦਿਆਂ ਨੂੰ ਅਣਗੌਲਿਆ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਓਨਾ ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਮੁੱਦੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ। ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੀ ਹਾਲਤ ਅੱਜ ਕੱਲ੍ਹ ਵੀ ਉਹ ਹੈ ਜਿਹੜੀ 1950 ਵਿਚ ਸੀ ਸਗੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਗੰਭੀਰ ਹੈ।

ਉਮੀਦਵਾਰ ਦੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਾਚਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਹੁਣ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ 1 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਸਾਲਾਨਾ ਤਕ ਪਹੁੰਚ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਿ 5 ਮੈਂਬਰਾਂ ਵਾਲੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ 5 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਹੈ। ਜੇ ਹਰ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਇੰਨੀ ਆਮਦਨ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੋਵੇ ਪਰ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਆਮਦਨ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਕੇ ਦੋ ਵਰਗਾਂ ਵਿਚ ਆਮਦਨ ਅਸਮਾਨਤਾ ਇੰਨੀ ਵੱਧ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਤਰਫ਼ ਉਹ ਵਿਅਕਤੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਲਾਨਾ ਆਮਦਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕਰੋੜਾਂ ਰੁਪਏ ਹੈ; ਦੂਜੀ ਤਰਫ਼ ਉਹ ਵੀ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਈਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਉਹ ਆਪਣੀਆਂ ਲੋੜਾਂ ਲਈ ਕਰਜ਼ੇ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ।

ਇਕ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ 1939-40 ਵਿਚ ਉਪਰ ਦੀ ਆਮਦਨ ਵਾਲੇ 1 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ 20.71 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਆਮਦਨ ਆਉਂਦੀ ਸੀ ਪਰ ਅੱਜਕੱਲ੍ਹ ਉਪਰ ਦੇ 1 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ 58.4 ਫੀਸਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਉਪਰ ਦੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਕੋਲ 80.7 ਫੀਸਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ; ਬਾਕੀ ਦੇ 90 ਫੀਸਦੀ ਲੋਕਾਂ ਕੋਲ 19.3 ਫੀਸਦੀ ਆਮਦਨ ਹੈ। ਕਰੈ-ਡਿਟ ਸੂਇਸੀ ਗਲੋਬਲ ਵੈਲਥ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਅਨੁਸਾਰ, ਭਾਰਤ ਦੇ ਉਪਰਲੇ 10 ਫੀਸਦੀ ਅਮੀਰਾਂ ਕੋਲ ਕੁੱਲ ਧਨ ਦਾ 74 ਫੀਸਦੀ ਧਨ ਹੈ। ਇਹ ਨਾ-ਬਰਾਬਰੀ ਘਟਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆਮ ਵਰਗ ਦੀ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ, ਸਗੋਂ ਚੋਣਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਹਰ ਇਕ ਲਈ ਬਰਾਬਰ ਦੇ ਮੌਕੇ ਹਨ, ਕੋਈ ਵੀ ਚੋਣ ਵਿਚ ਖੜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਪਰ ਅਸੰਬਲੀ ਜਾਂ ਪਾਰਲੀਮੈਂਟ ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਲਈ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਲੋਕ ਜ਼ਮਾਨਤੀ ਰਕਮ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰ-ਉਣਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸਮਝਦੇ ਹਨ। ਜਿੰਨਾ ਖਰਚ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਹੈ, ਉਹ ਪਾਰਟੀਆਂ ਲਈ ਤਾਂ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਚੋਣ ਉਮੀਦਵਾਰ ਲਈ ਤਾਂ ਦੂਰ ਦੀ ਗੱਲ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੁੱਖ ਗੱਲ ਹੈ ਕਿ ਪਾਰਟੀਆਂ 'ਤੇ ਕਬਜ਼ਾ ਜਾਂ ਤਾਂ ਪਰਿਵਾਰਕ ਹੈ, ਜਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਹਾਲਤ ਪ੍ਰਭਾਵਿਤ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਵਿਕਸਤ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਚੋਣ ਵਾਅਦੇ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਸਮਾਜਿਕ ਸੁਰੱਖਿਆ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚੇ ਫ਼ਰਜ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਜਾਂ ਤਾਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਹੈ, ਜਾਂ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਭੱਤਾ ਮਿਲਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਵਸਥਾ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ, ਸੋ ਉਸ ਲਈ ਵਾਅਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਪਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨੂੰ ਹਰ ਚੋਣ

ਵਿਚ ਕਿਉਂ ਮੈਨੀਫੈਸਟੋ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਕਿਉਂ ਜੋ ਇਹ ਵੱਡੀ ਸਮੱਸਿਆ ਬਣੀ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਗੰਭੀਰ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ। 1977 ਵਿਚ ਜਦੋਂ ਜਨਤਾ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਸਰਕਾਰ ਬਣੀ ਸੀ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ 5 ਸਾਲਾ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਜਿਸ ਅਨੁਸਾਰ ਹਰ ਸਾਲ 1 ਕਰੋੜ ਨਵੀਆਂ ਨੌਕਰੀਆਂ ਪੈਦਾ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣੀਆਂ ਸਨ ਅਤੇ 5 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰੇ ਮੁਲਕ ਵਿਚ ਪੂਰਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਸਰਕਾਰ 1979 ਵਿਚ ਖਤਮ ਹੋ ਗਈ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਯੋਜਨਾ ਵੀ ਖਤਮ। ਫਿਰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਜੋ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਦਾ ਆਧਾਰ ਹੈ, ਨੂੰ ਗੰਭੀਰਤਾ ਨਾਲ ਕਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਗਿਆ।

ਪੂਰਨ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਬਣਾਉਣੀ ਪਵੇਗੀ ਅਤੇ ਦੁਕਵਾਂ ਢਾਂਚਾ ਪੈਦਾ ਕਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਸਿਰਫ਼ ਨੇਤਾ ਜਾਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਪੈਦਾ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗੀ। ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕ ਢਾਂਚਾ ਅਜੇ ਵੀ ਖੇਤੀ ਆਧਾਰਿਤ ਹੈ। ਅਜੇ ਵੀ 60 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਖੇਤੀ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਜੋਂ ਅਪਨਾ ਰਹੀ ਹੈ ਪਰ ਵਸੋਂ ਦੇ ਵਧਦੇ ਭਾਰ ਕਾਰਨ ਜਿੰਨੇ ਲੋਕ ਖੇਤੀ 'ਤੇ 1950 ਵਿਚ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੇ ਸਨ, ਹੁਣ ਉਸ ਤੋਂ ਤਿੰਨ ਗੁਣਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ

ਹਨ। ਭੂਮੀ ਦੀ ਵੰਡ-ਦਰ-ਵੰਡ ਹੋ ਰਹੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਕਤ 80 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਉਪਰ ਵਾਹੀ ਜੋਤਾਂ ਢਾਈ ਏਕੜ ਤੋਂ ਥੱਲੇ ਚਲੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਕ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਸਾਧਾਰਨ ਖਰਚ ਵੀ ਪੂਰਾ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਜਿਸ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ ਵਧ ਰਹੀ ਹੈ, ਉਸ ਰਫ਼ਤਾਰ ਨਾਲ ਹੀ ਖੇਤੀ 'ਤੇ ਵਸੋਂ ਦਾ ਭਾਰ ਵਧ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਜੋ ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਲੱਗੇ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਔਸਤ ਆਮਦਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਘਟਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹੋ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਕਿ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਖੇਤਰੀ ਵਖਰੇਵਾਂ ਵੀ ਹੈ। ਖੇਤੀ ਵਿਚ ਲੱਗੀ 60 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 14 ਫੀਸਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਗੈਰ-ਖੇਤੀ ਵਾਲੀ 40 ਫੀਸਦੀ ਵਸੋਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ 86 ਫੀਸਦੀ ਆਮਦਨ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਸਪੱਸ਼ਟ ਹੈ ਕਿ ਖੇਤੀ ਤੋਂ ਵਸੋਂ ਨੂੰ ਬਦਲ ਕੇ ਗੈਰ-ਖੇਤੀ ਖੇਤਰਾਂ ਵਿਚ ਲੱਗਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਸ ਸ ਡੀਨਾ

R.PAL SINGH TAX PROFESSIONAL
ENROLLED AGENT
BOOKKEEPING ACCOUNTS PAYROLLS

TAX-INDIVIDUAL FAMILY, BUSINESS, TRUCKING, BOOKKEEPING ACCOUNTS, PAYROLLS & INCORPORATION, INSURANCE LIFE

E.A.
 Open 7 Days
 Weekends/Evenings
 (Year Round Service)
 Reasonable Rates
 Call for Appointment

CALL: R. PAL. SINGH EA- 510-750-3464
EA 00097224, CRTP A44237 Realtor#148514,
Insurance Life- Only Agent #0G76896
39159 Paseo Padre Pkwy # 103, Fremont, CA 94538
 Email:singhrpal@sbeGLOBAL.net Singhtax.com

ਪੱਛਮੀ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਦਾ ਟੁੱਟਦਾ ਹੋਇਆ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਸੁਪਨਾ

ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ, ਆਸਟਰੇਲੀਆ, ਨਿਊਜ਼ੀਲੈਂਡ ਤੇ ਪੱਛਮੀ ਯੂਰਪ ਦੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਵੱਸਣ ਦੀ ਤਾਂਘ ਅੱਜ ਹਰ ਪੰਜਾਬੀ ਦਾ ਸੁਪਨਾ ਬਣ ਗਈ ਲੱਗਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹਕੀਕਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਸੰਪੂਰਨ ਨਹੀਂ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਤਰੇਤਾਂ ਦਿਖਾਈ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾਰਥ ਅਮਰੀਕਨ ਪੰਜਾਬੀ ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ 3017 ਲੋਕ ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਮਰੀਕਨ ਯੂਨਾਈਟਡ ਸਟੇਟਸ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਐਂਡ ਕਸਟਮ ਇਨਫੋਰਸਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਬੰਦੀਖਾਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 84 ਔਰਤਾਂ ਹਨ। ਐਸੋਸੀਏਸ਼ਨ ਦੇ ਐਗਜ਼ੀਕਿਊਟਿਵ ਡਾਇਰੈਕਟਰ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਚਾਹਲ ਅਨੁਸਾਰ ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 6 ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ 156 ਮਰਦਾਂ ਨੂੰ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਇਕ ਔਰਤ ਅਤੇ 86 ਮਰਦਾਂ 'ਤੇ ਮੁਕੱਦਮਾ ਚੱਲ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਨਜ਼ਰਬੰਦ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਬਾਰੇ ਇਮੀਗ੍ਰੇਸ਼ਨ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਵਿਭਾਗ ਨੇ 90 ਹੋਰ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਭਾਰਤੀ ਹਨ, ਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਹਿਰਾਸਤ ਵਿਚ ਲਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ ਦੀ ਹੋਮਲੈਂਡ ਸਕਿਊਰਿਟੀ ਡਿਪਾਰਟਮੈਂਟ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਈ ਗਈ ਫਰਜ਼ੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਲਿਆ। ਡੈਮੋਕਰੈਟਿਕ ਪਾਰਟੀ ਵੱਲੋਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਚੋਣ ਲੜ ਰਹੀ ਐਲਿਜ਼ਬੈਥ ਵਾਰਨ ਨੇ ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਜ਼ਾਲਮਾਨਾ ਤੇ ਗ਼ਲਤ ਦੱਸਿਆ ਹੈ।

ਵਿਚ ਚੰਗੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਲਾਸ਼ ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਗਭਗ 2 ਲੱਖ 27 ਹਜ਼ਾਰ ਭਾਰਤੀ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਵੱਸਦੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਜ਼ਰੀਏ ਗਰੀਨ ਕਾਰਡ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਉਮੀਦ ਵਿਚ ਹਨ। ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਹਰ ਸਾਲ ਇਕ

ਵੱਡੀਆਂ ਦੁਸ਼ਵਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਨੇ 150 ਹਿੰਦੋਸਤਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦਿਆਂ ਜਾਂ ਵੀਜ਼ਾ ਨਿਯਮਾਂ ਦੀ ਉਲੰਘਣਾ ਕਰਨ

ਕਿ ਕਿਸੇ ਵੀ ਥਾਂ ਦੇ ਵਸਨੀਕਾਂ ਦਾ ਕੁਝ ਹਿੱਸਾ ਹਮੇਸ਼ਾ ਪਰਵਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਏਡੇ ਵੱਡੇ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਪਰਵਾਸ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨਦੇਹੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਅੱਜ ਦੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਭਵਿੱਖ ਦਿਖਾਈ ਨਹੀਂ ਦਿੰਦਾ। ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਵਾਲਿਆਂ ਵਿਚ ਸਿਰਫ ਉਹੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਨਹੀਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਏਥੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦਾ ਸਗੋਂ ਚੰਗੀਆਂ ਜ਼ਮੀਨਾਂ ਜਾਇਦਾਦਾਂ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਬੇਰੁਜ਼ਗਾਰੀ, ਨਸ਼ਿਆਂ ਦਾ ਫੈਲਾਅ, ਸਰਕਾਰੀ ਦਫ਼ਤਰਾਂ ਅਤੇ ਪੁਲੀਸ ਵੱਲੋਂ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਦੁਰਵਿਹਾਰ, ਖੇਰੂ ਖੇਰੂ ਹੋ ਰਹੇ ਵਿਦਿਅਕ ਅਤੇ ਸਿਹਤਕ ਖੇਤਰ, ਸਭ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜ਼ਬੂਰ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਲੱਖ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਬੱਚੇ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਨ ਕੈਨੇਡਾ, ਅਮਰੀਕਾ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਜਾ ਰਹੇ ਹਨ। ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਪਰਵਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦੇ, ਉਹ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤਰੀਕੇ ਰਾਹੀਂ ਉਥੇ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਏਜੰਟਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖਾਂ ਰੁਪਏ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਕਈ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਈ ਅਸਫਲ। ਅਸਫਲ ਬੰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ

ਦੇ ਦੋਸ਼ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਭਾਰਤ ਭੇਜਿਆ। ਅਕਤੂਬਰ ਮਹੀਨੇ ਵਿਚ ਵੀ ਮੈਕਸਿਕੋ ਨੇ 300 ਅਜਿਹੇ ਭਾਰਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਜਿਹੜੇ ਮੈਕਸਿਕੋ ਰਾਹੀਂ ਗੈਰਕਾਨੂੰਨੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਮਰੀਕਾ ਜਾਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਪਰਵਾਸ ਬਾਰੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਦੁੱਖ ਭਰੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਪ੍ਰੈਸ਼ਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ

ਕਈ ਨੌਜਵਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਕਹਿਰ ਭਰੇ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਪਰ ਅਜਿਹੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਤੋਂ ਹੋੜ ਨਹੀਂ ਰਹੀਆਂ। ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਸਿਆਸੀ ਜਮਾਤ ਅਤੇ ਅਫ਼ਸਰਸ਼ਾਹੀ ਨੇ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਮੂੰਹ ਮੋੜ ਰੱਖਿਆ ਹੈ। ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਵਿਦੇਸ਼ ਭੇਜਣ ਦਾ ਝਾਂਸਾ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਏਜੰਟਾਂ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕਾਰਵਾਈ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ। ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਪੰਜਾਬ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਕਰਮ ਭੂਮੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਸਲਾਹ ਅੱਜ, ਅਰਬਹੀਣ ਲੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਪੰਜਾਬੀ ਸਮਾਜ ਵੱਡੀ ਕਸ਼ਮਕਸ਼ ਅਤੇ ਸੰਕਟ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ। ਇਹ ਪੰਜਾਬ ਲਈ ਔਖੀ ਘੜੀ ਹੈ ਪਰ ਇਸ ਤੋਂ ਬਚ ਨਿਕਲਣ ਲਈ ਕੋਈ ਸੱਖਾ ਅਤੇ ਸਰਲ ਰਾਹ ਨਹੀਂ। ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਸਮਾਜ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪਰਵਾਸ ਦਾ ਇਹ ਸੁਪਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਦੇਰ ਕਾਇਮ ਰਹਿਣ ਵਾਲਾ ਨਹੀਂ। ਆਖਰ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਭੌਂਅ 'ਤੇ ਰਹਿ ਕੇ ਹੀ ਸੰਘਰਸ਼ ਕਰਨਾ ਪੈਣਾ ਹੈ।

ਜੰਗ ਵਿਚ ਹੱਡੀਆਂ ਵਾਲਾ ਮੋਰਚਾ

ਡਾ. ਮਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਬੱਲ

ਸੰਨ 1971 ਵਿਚ ਅਜੇ ਫਰੀਦਕੋਟ ਵਾਲਾ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਨਹੀਂ ਸੀ ਬਣਿਆ; ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਦੋ ਹੀ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਸਨ- ਪਟਿਆਲੇ ਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ। ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸ਼ਹਿਰ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਵਿਚ ਐਮਬੀਬੀਐੱਸ ਵਿਚ ਦਾਖਲਾ ਮਿਲ ਗਿਆ। ਉਦੋਂ ਅਠਾਰਾਂ ਕੁ ਸਾਲਾਂ ਦਾ ਸਾਂ। ਇਕਹਿਰਾ ਤੇ ਛੋਟੇ ਕੱਦ ਵਾਲਾ ਸਰੀਰ ਪਰ ਸ਼ੁਰੂ ਤੋਂ ਹੀ ਫੁਰਤੀਲਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਰੈਗਿੰਗ ਬੜੀ ਹੁੰਦੀ ਸੀ। ਉਂਜ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਵਧੀਆ ਦੋਸਤ ਬਣ ਜਾਂਦੇ। ਅਸੀਂ ਅਜੇ ਰੈਗਿੰਗ ਤੋਂ ਉਭਰੇ ਹੀ ਸਾਂ ਕਿ 3 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਨਾਲ ਜੰਗ ਲੱਗ ਗਈ। ਸਰਹੱਦੀ ਖੇਤਰ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਕਾਫੀ ਤਣਾਅ ਸੀ ਪਰ ਕਾਲਜ ਬੰਦ ਨਹੀਂ ਸਨ ਕੀਤੇ ਗਏ। ਰੈਗਿੰਗ ਦੇ ਝੰਬੇ ਮੁੰਡੇ-ਕੁੜੀਆਂ ਕਦੀ ਹਵਾਈ ਹਮਲੇ ਦੀ ਚਿਤਾਵਨੀ ਵਾਲੇ ਹੁਟਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਸੁਣ ਕੇ ਕੰਧਾਂ ਨਾਲ ਦੜ ਜਾਂਦੇ ਅਤੇ ਕਦੀ ਡਾ. ਮੁਖਰਜੀ ਅਟੈਕ ਕਰਕੇ। ਡਾ. ਮੁਖਰਜੀ ਅਨਾਟਮੀ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਬੜੇ ਸਖਤ ਪ੍ਰੋਫੈਸਰ ਸਨ। ਪਹਿਲੇ ਸਾਲ ਅਨਾਟਮੀ ਦੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਮਨੁੱਖੀ

ਹੱਡੀਆਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਨਾ-ਮੁਮਕਿਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਜਦ ਤੋਂ ਸੈਸ਼ਨ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਸੀ, ਬੋਨਜ਼ (ਹੱਡੀਆਂ) ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਬਾਰੇ ਕਿਹਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਇਹ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਸੀ। ਇਕ ਤਾਂ ਇਹ ਕਿਤੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਨਹੀਂ ਸਨ, ਤੇ ਜੇ ਕਿਤੇ ਮਿਲਦੀਆਂ ਵੀ ਹੋਣ ਤਾਂ ਬੜੇ ਪੈਸੇ ਲਗਦੇ ਹੋਣਗੇ। 16 ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਫੌਜ ਦੁਆਰਾ ਢਾਕਾ ਵਿਚ ਹਥਿਆਰ ਸੁੱਟਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪੰਜਾਬ ਵਾਲੇ ਬਾਰਡਰ ਤੇ ਵੀ ਜੰਗਬੰਦੀ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਥੋਂ ਦੇ ਕੁ ਸਾਲ ਵੱਡਾ ਮੇਰੇ ਤਾਏ ਦਾ ਫੌਜੀ ਪੁੱਤ ਸਤਨਾਮ ਸਿੰਘ ਲੋਪੋਕੇ-ਚੁਗਾਵਾਂ ਤੋਂ ਅੱਗੇ ਰਾਣੀਆਂ ਬਾਰਡਰ ਉੱਤੇ ਬਿਲਕੁਲ ਅਗਲੇ ਮੋਰਚਿਆਂ ਤੇ

ਤਾਇਨਾਤ ਸੀ। ਆਪਣੇ ਅਫਸਰ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਕੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਫਰਲੇ ਤੇ ਘਰ ਆ ਗਿਆ। ਉਹਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦੇਖ ਕੇ ਸਾਰਾ ਟੱਬਰ ਬਹੁਤ ਖੁਸ਼ ਹੋਇਆ। ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਇਕੱਠੇ ਬੈਠੇ ਉਹਦੇ ਕੋਲੋਂ ਜੰਗ ਦੀਆਂ ਕਹਾਣੀਆਂ ਸੁਣ ਰਹੇ ਸਾਂ ਤਾਂ ਉਹਨੇ ਦੱਸਿਆ, “ਫੌਜ ਦੁਆਰਾ ਕਬਜ਼ੇ ਹੇਠ ਲਏ ਇਕ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਪਿੰਡ ਦੇ ਬਾਹਰ ਚਾਰ-ਪੰਜ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਅਸੀਂ ਮੋਰਚੇ ਪੁੱਟ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਉਥੇ ਸ਼ਾਇਦ ਕਬਰਾਂ ਸਨ, ਹੇਠੋਂ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਨਿਕਲਣ ਲੱਗੀਆਂ।”

‘ਬੰਦਿਆਂ ਦੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ...’ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨ ਖੜ੍ਹੇ ਹੋ ਗਏ। ਮੈਂ ਭੁੜਕਿਆ, “ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਬੜੀ ਲੋੜ ਆ... ਚੱਲੀਏ ਆਪਾਂ ਦੋਵੇਂ...?” ਠੰਢਾ ਮੌਸਮ ਸੀ। ਅਨਾਟਮੀ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਸਤੇ ਅਸੀਂ ਮੋਰਚਿਆਂ ਤੋਂ ਹੱਡੀਆਂ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਸੋਚ ਲਿਆ ਕਿ ਐਤਵਾਰ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਜਾਵਾਂਗੇ। ਦਿਨ ਛੋਟੇ ਸਨ, ਸਵੇਰੇ ਨਹਾ ਧੋ ਕੇ ਯੂਪ ਸੇਕਦੇ ਸੇਕਦੇ ਸਾਨੂੰ ਘਰੇ ਈ ਤਕਰੀਬਨ ਸਾਢੇ ਗਿਆਰਾਂ ਵੱਜ ਗਏ। ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੂੰ ਵੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਕਿੱਥੇ ਚੱਲੇ ਗਾਂ। ਹੱਡੀਆਂ ਵਾਸਤੇ ਖਾਦ ਵਾਲੀ ਬੋਰੀ ਵਲੋਂ ਕੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਫੜ ਲਈ। ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਸਾਇਕਲ ਤੇ ਨਿਕਲੇ। ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਬੱਸ ਸਟੈਂਡ ਤੇ ਸਾਇਕਲ ਜਮ੍ਹਾਂ ਕਰਵਾ ਕੇ ਲੋਪੋਕੇ ਦੀ ਬੱਸ ਫੜੀ। ਹਰ ਛੋਟੇ ਮੋਟੇ ਅੱਡੇ ਤੇ ਖੜ੍ਹੀ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਬੱਸ ਨੇ ਚਾਰ ਵਜਾ ਦਿੱਤੇ। ਠੰਢ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ ਤੇ ਸੂਰਜ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਮਾਹੌਲ ਕਰਫਿਊ ਵਾਂਗ ਸੀ। ਬੱਸੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਤੁਰਦੇ ਗਏ। ਇਧਰ ਉਧਰ ਮੋਰਚਿਆਂ 'ਚ ਤਾਇਨਾਤ ਫੌਜੀ ਨਜ਼ਰੀ ਪੈਂਦੇ। ਫੌਜੀ ਗੱਡੀਆਂ ਦੀ ਹੀ ਨਕਲੋ-ਹਰਕਤ ਸੀ, ਹੋਰ ਵਾਹਨ ਘਟ ਸਨ। ਉਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਕਾਰਾਂ ਵੀ ਤਾਂ ਘੱਟ ਹੀ ਸਨ। ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਤੇ ਤਾਂ ਹੱਡੀਆਂ ਲੱਭਣ ਅਤੇ ਲੈ ਕੇ ਆਉਣ ਦਾ ਭੂਤ ਸਵਾਰ ਸੀ। ਅਸਲੀ ਸਰਹੱਦ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਲੱਗ ਰਿਹਾ। ਕਬਰਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਾਲੇ ਪਾਸੇ ਸਨ। ਸਤਨਾਮ ਨੂੰ ਉਸ ਜਗ੍ਹਾ ਦਾ ਪਤਾ ਸੀ; ਤੁਰਦੇ ਤੁਰਦੇ ਅਸੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਕਬਰਾਂ-ਮੋਰਚਿਆਂ ਵਾਲੀ ਥਾਂ ਪੁੱਜੇ। ਸਾਢੇ ਪੰਜ ਛੇ ਵਜੇ ਦਾ ਵਕਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਕੁਝ ਹੱਡੀਆਂ ਲੱਭਣ ਵਿਚ ਸਾਨੂੰ ਕਾਮਯਾਬੀ ਮਿਲੀ; ਦੋ ਫੀਮਰ (ਪੱਟ ਵੱਲੀ ਹੱਡੀ), ਦੋ

ਹਿਊਮਰਸ (ਬਾਂਹ ਵਾਲੀ ਹੱਡੀ) ਠੀਕ ਹਾਲਤ 'ਚ ਸਨ। ਸਕੈਪੁਲਾ (ਮੋਰਾਂ ਦੀ ਹੱਡੀ) ਅਤੇ ਪੈਲਵਿਸ (ਚੂਲੇ ਵਾਲੀ ਹੱਡੀ) ਟੁੱਟੇ ਤੇ ਭੁਰੇ ਹੋਏ ਸਨ। ਵਰਟਿਬਰਾ (ਰੀੜ੍ਹ ਦੀ ਹੱਡੀ ਦੇ ਮਣਕੇ) ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਚੁਰਾ ਸਨ। ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਲੰਬਾਈ ਤੋਂ ਪਤਾ ਲਗਦਾ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਾਫੀ ਲੰਮੇ ਮਰਦ ਦੀ ਕਬਰ ਸੀ। ਕੰਮ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਹੱਡੀਆਂ ਅਸੀਂ ਬੋਰੀ ਵਿਚ ਪਾ ਲਈਆਂ। ਮੇਰਾ ਦਿਲ ਬਾਗੋ-ਬਾਗੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਹਨੇਰਾ ਪਸਰ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਮਾਹੌਲ 'ਚ ਜਸ਼ਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਡਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਡਿਊਟੀ 'ਤੇ ਵਰਦੀ ਵਾਲੇ ਗ਼ੈਰ ਪੰਜਾਬੀ ਫੌਜੀ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕੀ ਕਰ ਰਹੇ ਹੋ?” ਸਤਨਾਮ ਨੇ ਸ਼ਨਾਖ਼ਤੀ ਕਾਰਡ ਦਿਖਾਇਆ ਤੇ ਸੱਚ ਦੱਸ ਦਿਤਾ। ਭੱਜ-ਨੱਸ ਕਰਕੇ ਅਸੀਂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਵਿਚ ਲੋਪੋਕੇ ਦੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਪੁੱਜੇ। ਜੰਗ ਦੇ ਮਾਹੌਲ ਅਤੇ ਠੰਢ ਕਰਕੇ ਬੜੀ ਬੇਰੋਣਕੀ ਸੀ। ਸਭ ਦੁਕਾਨਾਂ ਵਗ਼ੈਰਾ ਬੰਦ। ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣ ਵਾਸਤੇ ਕੋਈ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਇਹ ਨਵਾਂ ਪੰਗਾ ਪੈ ਗਿਆ ਸੀ। ਹੁਣ ਕੀ ਕਰੀਏ? ਰੁਕਣ ਬਾਰੇ ਸੋਚ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸਾਂ ਸਕਦੇ, ਮਾਂ ਪਿਓ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਤੇ ਇਥੇ ਕੋਈ ਵਾਕਫ਼ਕਾਰ ਵੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਕੁੱਲ ਪੈਂਡਾ 24-25 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਹੋਵੇਗਾ, ਠੰਢ ਵਾਸਤੇ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕੋਈ ਖਾਸ ਪ੍ਰਬੰਧ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਰੁਕਣ ਦਾ ਕੋਈ ਫਾਇਦਾ ਨਹੀਂ ਸੀ; ਸੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵੱਲ ਮਾਰਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਦ ਵੀ ਕਿਸੇ ਗੱਡੀ ਦੀਆਂ ਲਾਈਟਾਂ ਦਿਸਦੀਆਂ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਜਿਹੀ ਆਸ ਬੱਝਦੀ ਕਿ ਕੋਈ ਟਰੱਕ-ਬੱਸ ਸ਼ਾਇਦ ਰੋਕ ਲਵੇ ਪਰ ਉਹ ਫੌਜੀ ਗੱਡੀਆਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਤੁਰਦੇ ਰਹੇ, 7-8 ਗੱਡੀਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਕੋਈ ਨਾ ਰੁਕਿਆ। ਸਾਡੇ ਮੂੰਹ ਹੱਥ ਠਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਛੇ-ਸੱਤ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਚੱਲ ਚੁੱਕੇ ਸਾਂ ਕਿ ਟਰੈਕਟਰ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ। ਹੱਥ ਦਿੱਤਾ, ਉਹਨੇ ਕੁਝ ਸਪੀਡ ਘਟਾਈ ਪਰ ਰੋਕਿਆ ਨਾ। ਅਸੀਂ ਪੂਰੇ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਦੌੜ ਕੇ ਪਿੱਛੋਂ ਲਮਕ ਕੇ ਟਰਾਲੀ 'ਚ ਚੜ੍ਹ ਗਏ; ਕੁਝ ਜਾਨ 'ਚ ਜਾਨ ਆਈ। ਟਰਾਲੀ 'ਚ ਸਰ੍ਹੋਂ ਲੱਈ ਹੋਈ ਸੀ ਤੇ ਉਤੇ ਇਕ ਬੰਦਾ ਬੈਠਾ ਹੋਇਆ ਸੀ ਉਹਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, “ਕਿੱਥੇ ਆਏ ਹੋ?” ਸਤਨਾਮ ਕਹਿੰਦਾ, “ਲੋਪੋਕੇ ਕਿਸੇ ਕੰਮ ਆਏ ਸਾਂ, ਨੁਰਾ ਹੋ ਗਿਆ, ਕੋਈ ਬੱਸ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।” ਸ਼ਹਿਰ ਪੁੱਜ ਕੇ ਟਰਾਲੀ ਤੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਬੱਸ ਅੱਡੇ ਪੁੱਜਣ ਵਾਸਤੇ ਸਾਨੂੰ 15-20 ਮਿੰਟ ਦੌੜਨਾ ਪਿਆ। ਸਾਇਕਲ ਲੈ ਕੇ ਠਰਦੇ ਹੋਏ ਤਕਰੀਬਨ ਪੱਛੇ ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਪਿੰਡ ਪਹੁੰਚੇ ਤਾਂ ਬਾਪੂ ਜੀ ਨੇ ਸਾਡੀ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਬਹੁਤ ਹੀ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ 'ਸੇਵਾ' ਕੀਤੀ। 'ਸੇਵਾ' ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਨੂੰ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਚਾਅ ਜਿਹਾ ਸੀ; ਸੌਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ ਕੇ ਤੇਲ ਲਗਾ ਕੇ ਚਮਕਾ ਕੇ ਰੱਖ ਦਿਤਾ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਮੈਡੀਕਲ ਕਾਲਜ ਡਾਇਸੈਕਸ਼ਨ ਹਾਲ ਵਿਚ ਜਦ ਮੇਰੇ ਜਮਾਤੀਆਂ ਨੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦੀ ਤਾਰੀਫ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਬੜੀ ਤਸੱਲੀ ਹੋਈ ਕਿ ਕੁੱਲ ਵਾਲੀ ਮਿਹਨਤ ਚੰਗ ਲਿਆਈ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹੱਥ ਕੇ ਦੱਸਿਆ, “ਇਹ ਹੱਡੀਆਂ ਉਚੇਚੇ ਤੌਰ ਜਾ ਕੇ 'ਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀਆਂ ਕਬਰਾਂ 'ਚੋਂ ਲਿਆਈਆਂ ਨੇ।” 'ਸੇਵਾ' ਦਾ ਚੇਤਾ ਚਿਰੋਕਣਾ ਭੁੱਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ!

Low Rate Loans

Real Estate Loans

Commercial Loans

Apartment Loans

Construction Loans

Business Loans

Loans up to \$30 Million

Credit or income problems are welcome

ਜੇ ਤੁਹਾਡਾ ਕਰੈਡਿਟ ਨਹੀਂ ਜਾਂ ਇਨਕਮ ਘੱਟ ਹੈ, ਕੋਈ ਗੱਲ ਨਹੀਂ, ਬੱਸ ਇਕ ਵਾਰ ਫੋਨ ਕਰੋ

For more information Call:-

(408) 307-6331

ਮਸ਼ਹੂਰ ਗੀਤਕਾਰ ਮੱਖਣ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਧੀ ਦਾ ਸੁਭ ਵਿਆਹ

ਸੈਕਰਮੈਂਟੋ- ਬਹੁਤ ਹੀ ਚਾਵਾਂ ਮਲਾਰਾਂ ਨਾਲ ਮੱਖਣ ਲੁਹਾਰ ਦੀ ਧੀ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਦਾ ਸੁਭ ਵਿਆਹ ਹਰੀਸ਼ ਬਾਂਗਾ ਸਪੁੱਤਰ ਹਰਮੇਸ਼ ਬਾਂਗਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਬਾਂਗਾ ਨਾਲ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਗੁਰ ਮਰਿਆਦਾ ਨਾਲ ਹੋਇਆ।

ਇਸ ਮੌਕੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚੀਆਂ ਕਈ ਵੱਡੀਆਂ ਹਸਤੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਦੋਵਾਂ ਬੱਚਿਆਂ ਨੂੰ ਆਸ਼ੀਰਵਾਦ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਘਰ ਦਸਮੇਸ਼ ਦਰਬਾਰ 'ਚ ਦੂਰੋਂ ਨੇੜਿਉਂ

ਮਿੱਤਰ, ਦੋਸਤ, ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ 'ਚ ਪਹੁੰਚੇ ਹੋਏ ਸਨ।

ਮੱਖਣ ਲੁਹਾਰ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਇਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਵਧੀਆ ਇਨਸਾਨ ਵਜੋਂ ਹੈ ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਨੇ ਕਦੇ ਵੀ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਉਚਾ ਨਹੀਂ ਬੋਲਿਆ। ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹਰ ਇਨਸਾਨ ਇਹਨਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਰੱਲੂ ਤੇ ਸੁਪਤਨੀ ਕਮਲਜੀਤ ਕੌਰ

ਰੱਲੂ ਦੀ ਸਪੁੱਤਰੀ ਬੀਬੀ ਰਾਜਵਿੰਦਰ ਕੌਰ ਇਕ ਚੰਗੀ ਪੜ੍ਹੀ-ਲਿਖੀ ਲੜਕੀ ਹੈ ਤੇ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਸਟੇਟ ਦੇ ਇਕ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਦੂਸਰੇ ਪਾਸੇ ਹਰਮੇਸ਼ ਬਾਂਗਾ ਤੇ ਸਰਦਾਰਨੀ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੌਰ ਬਾਂਗਾ ਦਾ ਸਪੁੱਤਰ ਹਰੀਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਂਗਾ ਵੀ ਇਕ ਪੜ੍ਹਿਆ-ਲਿਖਿਆ ਤੇ ਸਟੇਟ ਆਫ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦੇ ਇਕ ਵਿਭਾਗ 'ਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੋਵੇਂ ਪਰਿਵਾਰ ਜਿਲਾ

ਜਲੰਧਰ ਦੇ ਰਹਿਣ ਵਾਲੇ ਹਨ।

ਮੱਖਣ ਸਿੰਘ ਹੁਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਆਏ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ, ਦੋਸਤਾਂ-ਮਿੱਤਰਾਂ ਦਾ ਬਹੁਤ ਬਹੁਤ ਧੰਨਵਾਦ ਤੇ ਅਸੀਂ ਪਰਦੇਸ਼ ਟਾਇਮਜ਼ (ਅਦਾਰਾ) ਤੇ ਪਰਦੇਸ਼ ਟਾਇਮਜ਼ ਟੀ. ਵੀ. ਵੱਲੋਂ ਦੋਵਾਂ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਲੱਖ-ਲੱਖ ਵਧਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ। ਵਧਾਈਆਂ ਦੇਣ ਲਈ ਮੱਖਣ ਲੁਹਾਰ (ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਗੀਤਕਾਰ) ਦਾ ਨੰਬਰ 916-613-0577 ਹੈ।

Cosmetic & Family Dentistry

UPPAL DENTAL CARE

50 % Discount for Cash Patients

INVISALIGN

Call for Details

Straighten Teeth Without Wires

Charanjit S Uppal D.D.S.

FREE TEETH WHITENING WITH PAID EXAM, X-RAY & CLEANING. YOUR INSURANCE USUALLY COVER THESE SERVICES

Laser Treatment
Lumineers/Veneers
Dentures & Partials
Root Canals
Bad Breath
Cosmetic Dentistry
Crowns & Bridges
Tooth Extraction
Gum Treatment

Strictly Maintained Sterilization Standards
Most Insurance Plans Accepted

1191 W Tennyson Rd. # 4,
Hayward. (CA) 94544
510-786-1780

1750 CLEAR LAKE AVE
Milpitas, CA 95035
408-942-4400

www.uppaldental.com

ਫਰੀ ਡਿਲੀਵਰੀ

Haller's PHARMACY

Since 1957

* Free Delivery * Open 7 days a week

* \$5 credit on over-the-counter products for newly transferred patients

* ਅਸੀਂ ਫਰੀਮਾਂਟ, ਯੂਨੀਅਨ ਸਿਟੀ ਤੇ ਨਿਊਆਰਕ ਸ਼ਹਿਰਾਂ 'ਚ ਦਵਾਈਆਂ ਘਰੋ-ਘਰੀ ਵੀ ਪਹੁੰਚਾ ਸਕਦੇ ਹਾਂ।

* ਕਿਸੇ ਹੋਰ ਫਾਰਮੇਸੀ ਦੀ ਬਜਾਏ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀ ਪਰਚੀ ਲਿਆਉਣ ਲਈ ਤੁਸੀਂ ਸਿਰਫ ਸਾਨੂੰ ਫੋਨ ਕਰੋ, ਅਸੀਂ ਆਪ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ ਖਾਤਾ ਇੱਥੇ ਲੈ ਆਵਾਂਗੇ।

* ਦਵਾਈਆਂ ਨਕਦ ਲੈਣ ਸਮੇਂ ਦੂਸਰੀਆਂ ਫਾਰਮੇਸੀਆਂ, ਜਿੰਨਾ ਹੀ ਰੇਟ ਅਸੀਂ ਵੀ ਮੈਚ ਕਰਾਂਗੇ।

ਇਕ ਵਾਰ ਮੌਕਾ ਜ਼ਰੂਰ ਦਿਓ, ਤੁਹਾਡੇ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਫਾਰਮੇਸੀ

ਹੋਰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਲਈ ਸੰਪਰਕ ਕਰੋ: **(510) 797-2772**

37323 Fremont Blvd, Fremont, CA 94536

TASTE OF INDIA

specialist- Gurh Dee Barfee, Gurh Diyaan Jalebian

32 ਸਾਲ ਤੋਂ ਕੈਲੇਫੋਰਨੀਆ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਤੇ ਵਧੀਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

ਬਿਲਕੁਲ ਨਵੀਂ ਦਿੱਖ ਦੇ ਨਾਲ ਸਜਾਇਆ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ

lunch buffet everyday
fresh jalebian every day

ਗੁੜ ਦੀ ਬਰਫੀ, ਫਿੱਕਾ ਕਲਾਕੰਦ ਗੁੜ ਦੀਆਂ ਜਲੇਬੀਆਂ, ਇਮਰਤੀ

DEVINDER SINGH PABLA (OWNER)
510-791-1316

ਛੋਟੇ-ਵੱਡੇ ਹਰ ਕਿਸਮ ਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਲਈ ਕੇਟਰਿੰਗ ਦਾ ਸਪੈਸ਼ਲ ਪ੍ਰਬੰਧ

5144 MOWRY AVE (ON FARWELL DR)
FREMONT, CA 94538

510-773-8810

PREET FABRICS & APPLIANCE

ਅਸੀਂ ਹੋਲਸੇਲ ਅਤੇ ਰੀਟੇਲ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਸੂਟ, ਜਿਊਲਰੀ, ਫੈਸ਼ਨ ਦਾ ਹੋਰ ਸਮਾਨ, ਵਿਆਹ ਲਈ ਲਹਿੰਗੇ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਲਈ ਵਿਆਹ ਵਾਸਤੇ ਸ਼ੇਰਵਾਨੀ ਅਤੇ ਹੁਣੇ ਨਵੇਂ ਚੱਲੇ ਡਿਜ਼ਾਇਨਾਂ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵੀ ਰੱਖਦੇ ਹਾਂ।

ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਕਲਗੀ, ਸਿਹਰਾ, ਚੂੜਾ, ਹਾਰ, ਜਾਗੋ, ਰੁਮਾਲੇ ਤੇ ਹੋਰ ਵਿਆਹ ਦਾ ਸਮਾਨ ਵੀ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

YOUR ONE-STOP CENTER BOTH FABRICS & APPLIANCES

APPLIANCES & LUGGAGE CROSS, PARKER PENS, OSTER BLENDERS

Watches (Seiko, Citizen & Swistar)

Shavers & Trimmers

Cellular Phones

Onkar Singh Banwait

5156 Mowry AVE. Fremont. CA 94538

Tel- 510-797-7111

ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ ਬੈਂਡਾਂ 'ਚ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ ਜ਼ਿੰਦਗੀ

ਕਿਵੇਂ ਬੀਤ ਗਈ ਜੋਬਨ ਦੀ ਰੁੱਤ

ਉਸ ਗੋਰੀ ਨੇ ਕਾਰ ਰੋਕੀ ਅਤੇ ਸਾਨੂੰ ਪੈਦਲ ਤੁਰਨ ਦਾ ਕਾਰਨ ਪੁੱਛਿਆ ਅਤੇ ਸਾਡੀ ਵਿਥਿਆ ਸੁਣ ਕੇ ਲਿਫਟ ਦੇ ਕੇ ਘਰ ਪਹੁੰਚਾਇਆ। ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਵਿਦੇਸ਼ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਪਰਵਾਸ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦੁਆਬੇ ਦੇ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਅਤੇ ਨਵਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ-ਨਵੇਂ ਮਈ 2009 ਵਿੱਚ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਆਏ ਸੀ। ਮੈਂ ਸੱਜਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਧੀ ਸੀ, ਹਰਮਨ ਵੀ ਚੰਗੇ ਘਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਦੋਵੇਂ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਵੱਸਦੇ ਆਪਣੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਵਾਂਗ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਣ ਲਈ ਕਰੋਜ਼ੀ ਸੀ। ਹਰਮਨ ਦੀ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਇੰਗਲੈਂਡ ਜਾਣ ਲਈ ਵੀਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਉਸ ਕੋਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹੀ ਬਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜੋ ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਟੈਂਡੀ ਵੀਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਵਜੋਂ ਉਹ ਵੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਜਾਵੇ। ਹਰਮਨ ਦਾ ਜੀਜਾ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਇੱਕਦਿਨ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਉੱਤੇ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਰਿਸ਼ਤਾ
ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਲੇ ਲਈ ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ

ਬਦਲਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਦਾਜ ਮੰਗਣ ਦੀ ਬਜਾਏ 8 ਲੱਖ ਖਰਚਿਆ

ਹਰਮਨ ਦੇ ਪਰਿਵਾਰ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਨਾ ਸਾਥੋਂ ਦਾਜ ਲਿਆ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਮੰਗ ਪੂਰੀ ਕਰਵਾਈ। ਉਲਟਾ ਮੇਰੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਸਣੇ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਜਾਣ ਦੇ ਖਰਚੇ ਦਾ ਅੱਠ ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਵੀ ਅਦਾ ਕੀਤੇ। ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਆ ਕੇ ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਲੱਖਾਂ ਡਾਲਰ ਕਮਾਏ ਪਰ ਖੂਹ ਦੀ ਮਿੱਟੀ ਖੂਹ ਨੂੰ ਲੱਗਦੀ ਰਹੀ।

ਅਸੀਂ ਦੋਵਾਂ ਨੇ ਦਿਨ-ਰਾਤ ਇੱਕ ਕਰਕੇ ਮਿਹਨਤ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਕੀਤੀ ਪਰ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਡੇ ਪੱਲੇ ਕੱਖ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਨਵੇਂ ਮੁਲਕ ਵਿੱਚ ਆ ਕੇ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਸਾਕਾਰ ਹੋਣ ਦੀ ਆਸ ਸੀ। ਇਹ ਸੁਪਨੇ ਇੰਨੇ ਦੁੱਖ ਅਤੇ ਮਿਹਨਤ ਨਾਲ ਪੂਰੇ ਹੋਣੇ ਸਨ, ਇਸਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 6 ਵਾਰ ਆਈਲੈਟਸ ਦਾ ਪੇਪਰ

ਨੌਂ ਸਾਲ ਬਾਅਦ ਵੀ ਸਾਨੂੰ ਪੀਆਰ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਸਕੀ ਕਿਉਂਕਿ ਇਮੀਗਰੇਸ਼ਨ ਦੇ ਕਾਨੂੰਨ ਬਦਲਣ ਨਾਲ ਮੇਰੇ ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ ਬੈਂਡ ਨਹੀਂ ਆ ਰਹੇ ਸਨ। ਮੈਂ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ 6 ਵਾਰ ਆਈਲੈਟਸ ਦਾ ਪੇਪਰ ਦਿੱਤਾ, ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਭਾਰਤ ਮੈਂ ਸਿਰਫ ਇਹ ਪੇਪਰ ਦੇਣ ਲਈ ਹੀ ਗਈ।

ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ ਬੈਂਡਜ਼ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ ਆਈ ਕੁੜੀ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਦਬਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਹਰਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦਬਾਅ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮੇਰਾ ਹੌਸਲਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਧਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਉੱਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੰਗੇ ਘਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਉਸਨੂੰ 50 ਡਾਲਰ ਦੀ ਦਿਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਕਾਰਾਂ ਧੋਣ

ਦਬਾਅ ਪੁਆ ਦਿੰਦੇ ਸਨ। ਅਸੀਂ ਪੰਜਾਬ ਤੋਂ ਆ ਤਾਂ ਗਏ ਸੀ ਪਰ ਨਾ ਸਾਨੂੰ ਕੰਮ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਨਾ ਕੋਈ ਸਾਡੀ ਮਦਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ।

ਦੋ ਵਾਰ ਘਰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਦੋ-ਦੋ ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਖਰਚ ਲਈ ਮੰਗਵਾਉਣੇ ਪਏ। ਜਿੰਨਾ ਮਰਜ਼ੀ ਕਮਾਈ ਜਾਓ ਜਦੋਂ ਤੱਕ ਤੁਸੀਂ ਪੱਕੇ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੇ ਉਦੋਂ ਤੱਕ ਸਾਰੀ ਕਮਾਈ ਕਾਗਜ਼-ਪੱਤਰ ਪੂਰੇ ਕਰਨ ਵਿੱਚ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਵੀ ਪੜ੍ਹਾਈ ਦੇ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਦਾਖਲੇ ਲਏ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵੀਜ਼ਾ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਧਾਈ। ਇੱਕ ਵਾਰ ਵੀਜ਼ੇ ਦੀ ਮਿਆਦ ਵਧਾਉਣ ਲਈ 12 ਹਜ਼ਾਰ ਡਾਲਰ ਖਰਚਾ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਵਾਰ ਵੀਜ਼ਾ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਖਰਚੀ ਇਹ ਰਕਮ 18 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਬਣਦੀ ਹੈ।

36 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਇੰਝ ਹੀ ਗੁਆ ਲਏ

ਇੰਨੇ ਹੀ ਪੈਸੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੋਰਸਾਂ ਵਿੱਚ ਦਾਖਲਾ ਲੈਣ ਲਈ ਦੇਣੇ ਪਏ। ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ ਨਾ ਹੋਣ ਅਤੇ ਪੀਆਰ ਨਾ ਮਿਲਣ ਕਾਰਨ ਅਸੀਂ 36 ਲੱਖ ਰੁਪਏ ਇੰਝ ਹੀ ਗੁਆ ਲਏ। ਹੁਣ ਵੀ ਵੀਜ਼ਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਹੈ। ਪਰ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ 6.5 ਬੈਂਡ ਆ ਗਏ ਹਨ ਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸੇ ਮਹੀਨੇ ਪੀਆਰ ਲਈ ਅਰਜ਼ੀ ਪਾ ਰਹੇ ਹਾਂ।

ਇਹ ਹਾਲਤ ਇਕੱਲੀ ਮੇਰੀ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਮੈਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਅਤੇ ਮੁੰਡਿਆਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਵਾਲੇ ਹਾਲਾਤ ਨਾਲ ਦੋ-ਚਾਰ ਹੁੰਦੇ ਦੇਖਦੀ ਹਾਂ। ਪਿਛਲੀ ਵਾਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਆਈਲੈਟਸ ਦਾ ਪੇਪਰ ਦੇਣ ਗਈ ਸੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਇੱਕ ਕੁੜੀ ਮਿਲੀ, ਜੋ ਪੰਜਵੀਂ ਵਾਰ ਆਈਲੈਟਸ ਦਾ ਪੇਪਰ ਦੇਣ ਆਈ ਸੀ। ਉਸਦੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਅਤੇ ਬੁਲ੍ਹਾਂ 'ਤੇ ਸੱਟਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨ ਵੀ ਸਨ। ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਉੱਤੇ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਪਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਪੈ ਰਹੇ ਦਬਾਅ ਦੇ ਚਿੰਨ੍ਹ ਜਾਪੇ। ਆਖਰ ਇੱਕੋ ਹਾਲਾਤ ਵਿੱਚ ਜਿਉਣ ਵਾਲਾ ਬੰਦਾ ਹੀ ਦੂਜੇ ਨੂੰ ਸਮਝ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਤਤਕੇ ਦੇ ਚਾਰ ਵੱਜ ਰਹੇ ਸਨ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹਨੇਰਾ ਹੋਰ ਸੰਘਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ। ਮੇਰੇ ਹੱਥੀ ਲਾਲ ਚੂੜਾ ਸੀ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਵ-ਵਿਆਹ ਨੂੰ ਲੋਕੀ ਚੁੱਲ੍ਹਾ-ਚੌਕਾ ਨਹੀਂ ਕਰਨ ਦਿੰਦੇ, ਉਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਤੀ ਹਰਮਨ ਨਾਲ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਦੇ ਇੱਕ ਫਾਰਮ ਅੱਗੇ ਮਜ਼ਦੂਰੀ ਦਾ ਕੰਮ ਮੰਗਣ ਲਈ ਖੜ੍ਹੀ ਸੀ। ਸਾਡਾ ਦਾ ਇੱਕ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਾਨੂੰ ਆਪਣੀ ਡਿਊਟੀ ਜਾਂਦੇ ਸਮੇਂ ਮੈਲਬਰਨ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਫਾਰਮਾਂ ਅੱਗੇ ਛੱਡ ਗਿਆ ਸੀ।

ਅਸੀਂ ਦੋ ਘੰਟੇ ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਨ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਦੇ

ਜਾਣ ਲਈ ਵੀਜ਼ਾ ਅਰਜ਼ੀ ਰੱਦ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਸੀ।

ਉਸ ਕੋਲ ਵਿਦੇਸ਼ ਪਹੁੰਚਣ ਦਾ ਇੱਕ ਤਰੀਕਾ ਇਹੀ ਬਚਦਾ ਸੀ ਕਿ ਉਸਦਾ ਵਿਆਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਕੁੜੀ ਨਾਲ ਹੋ ਜਾਵੇ ਜੋ ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ ਕਰਕੇ ਸਟੈਂਡੀ ਵੀਜ਼ੇ ਉੱਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਉਸ ਦੇ ਪਤੀ ਵਜੋਂ ਉਹ ਵੀ ਨਾਲ ਚਲਾ ਜਾਵੇ। ਹਰਮਨ ਦਾ ਜੀਜਾ ਮੇਰੇ ਪਾਪਾ ਨੂੰ ਇੱਕਦਿਨ ਸਬੱਬ ਨਾਲ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਦੋਸਤ ਦੀ ਦੁਕਾਨ ਉੱਤੇ ਮਿਲ ਗਿਆ।

ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਹੋਇਆ ਰਿਸ਼ਤਾ
ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਾਲੇ ਲਈ ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ

ਤੁਸੀਂ ਸੋਚ ਨਹੀਂ ਸਕਦੇ ਕਿ ਜਦੋਂ ਤੁਹਾਡੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ ਬੈਂਡਜ਼ ਉੱਤੇ ਹੀ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਲਈ ਇੱਕ ਵਿਦੇਸ਼ ਆਈ ਕੁੜੀ 'ਤੇ ਕਿੰਨਾ ਦਬਾਅ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਉੱਤੇ ਵੀ ਮੇਰੇ ਪਤੀ ਹਰਮਨ ਦਾ ਬਹੁਤ ਦਬਾਅ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਮੇਰਾ ਹੌਸਲਾ ਵੀ ਬਹੁਤ ਵਧਾਉਂਦਾ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਉੱਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਤਰਸ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਉਹ ਚੰਗੇ ਘਰ ਦਾ ਮੁੰਡਾ ਹੈ ਪਰ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਉਸਨੂੰ 50 ਡਾਲਰ ਦੀ ਦਿਹਾੜੀ ਉੱਤੇ ਕਾਰਾਂ ਧੋਣ ਦੀ 12 ਘੰਟੇ ਲੰਬੀ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਉਸਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਕਾਰ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮਾਲਕ ਨੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਤਰਲੇ ਕਢਵਾ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਸੱਜਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਹਾਂ ਤੇ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਲ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸ ਨਾਲ ਪੀਆਰ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਰਹੇ। ਦਿਨ ਦੇ ਚੜ੍ਹਾਅ ਨਾਲ ਅਸੀਂ ਇੱਕ ਫ਼ਾਰਮ ਤੋਂ ਦੂਜੇ ਤੱਕ ਕੰਮ ਮੰਗਣ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ। ਭੁੱਖਣ-ਭਾਣਿਆਂ ਦੀ 6 ਘੰਟੇ ਲੰਬੀ ਜੱਦੋ-ਜਹਿਦ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਸਾਨੂੰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ।

ਆਖਰ ਥੱਕ ਹਾਰ ਕੇ ਅਸੀਂ ਮੁੜਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਲਿਆ। ਸਾਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਸੀ ਕਿ ਘਰ ਵਾਪਸ ਕਿਵੇਂ ਜਾਣਾ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਸਟੇਸ਼ਨ ਕਿੱਥੇ ਹੈ? ਨਾ ਸਾਡੇ ਕੋਲ ਟਿਕਟ ਦੇ ਪੈਸੇ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਦੀ ਸਾਨੂੰ ਰਾਹ ਪਤਾ ਸੀ। ਅਸੀਂ ਅੰਦਾਜ਼ੇ ਨਾਲ ਹਾਈਵੇਅ ਉੱਤੇ ਪੈਦਲ ਤੁਰਨ ਲੱਗੇ। ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਹਾਈਵੇਅ ਉੱਤੇ ਕੋਈ ਪੈਦਲ ਨਹੀਂ ਤੁਰਦਾ। ਇੱਕ ਗੋਰੀ ਨੇ ਕਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਸਾਨੂੰ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਤੁਰਦਿਆਂ ਦੇਖਿਆ। ਉਹ ਘੰਟੇ ਡੇਢ-ਘੰਟੇ ਬਾਅਦ ਆਪਣਾ ਕੰਮ ਕਾਰ ਕਰਕੇ ਵਾਪਸ ਮੁੜੀ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਮੁੜ ਹਾਈਵੇਅ ਉੱਤੇ ਤੁਰਦਿਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਗੱਡੀ ਚੋਕ ਲਈ।

ਕੁੜੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਭਾਲ ਦੀ ਗੱਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਥੇ ਪਾਪਾ ਦੇ ਮੌਜੂਦ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮੇਰੇ ਵਲੋਂ ਉਨ੍ਹੀ ਦਿਨੀਂ ਆਈਲੈਟਸ ਪਾਸ ਕਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਹੋ ਗਈ। ਮੇਰੀ ਉਮਰ ਅੱਜੇ 18 ਸਾਲ ਪੂਰੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਈ। ਇਸ ਲਈ ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਮੈਂ 14 ਜਨਵਰੀ 2009 ਨੂੰ 18 ਸਾਲ ਦੀ ਹੋਈ ਤਾਂ ਸਾਡਾ ਫਰਵਰੀ ਮਹੀਨੇ ਵਿੱਚ ਵਿਆਹ ਹੋ ਗਿਆ।

ਮਨਜ਼ੀਤ ਕੌਰ ਅਤੇ ਹਰਮਨ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਵਸਦੇ ਹਨ। ਆਈਲੈਟਸ ਹੀ ਦੋਵਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣਿਆ ਸੀ। ਪਿਛਲੇ 9 ਸਾਲ ਤੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿੱਚ ਕੀ ਕੁਝ ਵਾਪਰਿਆ ਉਸ ਦੀ ਕਹਾਣੀ ਇਸ ਰਿਪੋਰਟ ਰਾਹੀਂ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਬੀਬੀਸੀ ਪੰਜਾਬੀ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੜੀ ਵਰ, ਵਿਚੋਲੇ ਤੇ ਆਈਲੈਟਸ ਤਹਿਤ ਮਨਜ਼ੀਤ ਕੌਰ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਡਬੀਤੀ ਬੀਬੀਸੀ ਪੱਤਰਕਾਰ ਖੁਸ਼ਹਾਲ ਲਾਲੀ ਨੂੰ ਸੁਣਾਈ। ਪਛਾਣ ਗੁਪਤ ਰੱਖਣ ਲਈ ਕੁੜੀ ਤੇ ਮੁੰਡੇ ਦਾ ਨਾਂ

ਦੀ 12 ਘੰਟੇ ਲੰਬੀ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਨੀ ਪਈ। ਉਸਦੀ ਮਜ਼ਬੂਰੀ ਦਾ ਕਾਰ ਵਾਸ਼ਿੰਗ ਸੈਂਟਰ ਦੇ ਭਾਰਤੀ ਮਾਲਕ ਨੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਚੁੱਕਿਆ ਅਤੇ ਪੈਸੇ ਵੀ ਤਰਲੇ ਕਢਵਾ ਕੇ ਦਿੰਦਾ ਰਿਹਾ।

ਤੁਸੀਂ ਸੋਚੋ ਕਿ ਮੈਂ ਵੀ ਸੱਜਦੇ ਪੁੱਜਦੇ ਜ਼ਿੰਮੀਦਾਰਾਂ ਦੀ ਕੁੜੀ ਹਾਂ ਤੇ ਇੱਥੇ ਆ ਕੇ ਜਦੋਂ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਜਦੋਂ ਕਿਸੇ ਦੇ ਘਰ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰਨ ਲਈ ਕਾਲ ਆਈ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕਿੰਨੀ ਖੁਸ਼ ਹੋਈ ਸੀ। ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਆਏ ਸੀ ਤਾਂ ਸਾਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਿ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੋਰਸ ਨਾਲ ਪੀਆਰ ਛੇਤੀ ਮਿਲ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਨਾ ਕੰਮ ਮਿਲ ਰਿਹਾ ਸੀ ਤੇ ਨਾ ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਦਦ
ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰਾਂ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਸਾਡੇ ਘਰਦਿਆਂ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭੇਜਿਆ ਸੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਲਿਆ ਸੀ। ਉਹ ਫੋਨ ਉੱਤੇ ਹੀ ਆਸਟ੍ਰੇਲੀਆ ਤੋਂ ਸਾਡੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਲਗਾ ਕੇ ਸਾਡੇ ਉੱਤੇ ਮਾਨਸਿਕ

ਭਾਵੇਂ ਹੁਣ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਪੈਰਾਂ ਸਿਰ ਹੋ ਗਈ ਹੈ ਪਰ ਕਦੇ ਕਦੇ ਮੈਂ ਸੋਚਦੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬੈਂਡਾਂ ਵਿੱਚ ਹੀ ਉਲਝ ਕੇ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ।

ਬੈਂਡਾਂ ਦਾ ਸਿਆਪਾ

ਨੌਕਰੀ ਕਰੋ, ਕਾਲਜ ਜਾਓ, ਘਰ ਸੰਭਾਲੋ, ਬੱਚੇ ਦੀ ਦੇਖ-ਭਾਲ ਕਰੋ ਤੇ ਉੱਤੇ ਬੈਂਡਾਂ ਦਾ ਸਿਆਪਾ। ਇਹੀ ਕਹਾਣੀ ਹੈ ਆਈਲੈਟਸ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਵਿਆਹ ਕਰਵਾ ਕੇ ਆਈਆਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੁੜੀਆਂ ਦੀ ਅਤੇ ਪਤਨੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੇ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਪਤੀਆਂ ਦੀ।

ਆਪਣਾ ਮੁਲਕ ਚੰਗਾ ਹੈ, ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੀਏ ਕਿ ਬਾਹਰਲੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਔਖੀ ਹੈ ਤਾਂ ਅਗਲਾ ਅੱਗੋਂ ਕਹਿੰਦਾ ਹੈ ਖੁਦ ਬੁੱਲੇ ਲੁੱਟੀ ਜਾਂਦੇ ਤੇ ਸਾਨੂੰ ਆਉਣ ਤੋਂ ਵਰਜਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹ ਦੇਣੀ ਵੀ ਔਖੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਟਕਕਾਰ ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ ਦਾ ਨਵਾਂ ਨਾਟਕ 'ਸਾਖੀ' ਬੇ-ਏਰੀਆ 'ਚ 4 ਜਨਵਰੀ ਨੂੰ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ

ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੈਫੀ, ਸ੍ਰੀ ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ (ਨਾਟਕਕਾਰ) ਨਾਲ ਗੁਰਸਰਨ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਰੇਡੀਓ ਮਿਰਚੀ 'ਤੇ ਇੰਟਰਵਿਊ ਕਰਦੇ ਹੋਏ

ਬਹੁਤ ਹੀ ਉੱਚ ਕੋਟੀ ਦੇ ਨਾਟਕਾਂ ਦੇ ਰਚਣਹਾਰ ਸ੍ਰੀ ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ ਜੀ ਬੇ-ਏਰੀਆ 'ਚ ਆਪਣਾ ਨਵਾਂ ਨਾਟਕ 'ਸਾਖੀ' ਲੈ ਕੇ ਹਾਜ਼ਰ ਹੋ ਰਹੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਸ਼ਬੋ ਕਾਲਜ ਹੋਵਰਡ 'ਚ ਇਹ ਨਾਟਕ ਦਿਨ ਸ਼ਨਿਚਰਵਾਰ ਜਨਵਰੀ ਦੀ 4 ਤਾਰੀਖ 2020 ਨੂੰ ਸ਼ਾਮੀ 6 ਵਜੇ ਖੇਡਿਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਵਿੱਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕਲਾਕਾਰ ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਹੀ ਹਨ।

ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ ਜੀ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਨਾਟਕਕਾਰ ਤਾਂ ਹਨ ਹੀ, ਫਿਲਮਾਂ 'ਚ ਵੀ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਪਿਛਲੇ 54 ਸਾਲਾਂ 'ਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਨਾਟਕ ਖੇਡੇ ਹਨ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਫਲ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਖੇਡਿਆ ਹੈ।

ਨਾਟਕ ਬਾਰੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰਨ ਹਿੱਤ ਪਿਛਲੇ ਹਫਤੇ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਸ਼ਾਮੀ 8 ਵਜੇ ਤੋਂ 11 ਵਜੇ ਤੱਕ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਰੇਡੀਓ ਮਿਰਚੀ 1310 ਏ. ਐਮ. 'ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਗਈ।

ਉਹਨਾ ਬਾਰੇ ਖਾਸ ਲੇਖ ਅਗਲੀ ਵਾਰ 'ਪਰਦੇਸ ਟਾਇਮਜ਼' 'ਚ ਵੀ ਪੜ੍ਹ ਸਕੋਗੇ। ਟਿਕਟਾਂ ਲਈ ਜਾਂ ਸਪਾਂਸਰਸ਼ਿਪ ਲਈ ਗੁਰਸਰਨ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ ਨਾਲ 510-707-1137 ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹੋ।

ਦਵਿੰਦਰ ਦਮਨ (ਨਾਟਕਕਾਰ)

*New Introducing
Chaat Corner*

Raja King of Sweets Now Presents

Come and Enjoy Mouth Watering Chaat All Day

ਹੁਣ ਸ਼ੁਗਰ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਵਾਸਤੇ ਵੀ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ

• BHEL PAPDI CHAAT • FALUDA KULFI
• GOL GAPPE (PANI PURI) • KHASTA KACHORI

RAJA SWEETS & INDIAN CUISINE

31583 Alvarado Blvd. Union City, CA 94587

Phone : (510) 489-9100

Moon Indian Cuisine
510-780-9233

ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ ਤੋਂ ਖਾਣਾ ਖੈਕ ਕਰਵਾ ਕੇ ਵੀ ਲੈ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹੋ,
ਕੇਟਰਿੰਗ ਵੇਲੇ ਤੰਦੂਰ ਦਾ ਇੰਤਜ਼ਾਮ ਹੈ, ਕੇਟਰਿੰਗ ਵਾਸਤੇ ਕਾਲ ਕਰੋ ਜੀ

- * 100 ਬੰਦਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਵੱਡੀ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪਾਰਟੀ ਤੱਕ
- * ਗੁਰੂ ਘਰਾਂ ਵਿਚ ਕੇਟਰਿੰਗ ਲਈ 10 ਪ੍ਰਤੀਸ਼ਤ ਤੱਕ ਛੋਟ
- * ਬਹੁਤ ਹੀ ਤਜਰਬੇਕਾਰ ਕੁੱਕ

Fish Pakora

ਮੱਛੀ ਪਕੌੜੇ ਬਣਾਉਣ ਦੇ ਮਾਹਿਰ
ਲੱਡੂ, ਜਲੇਬੀ, ਬਰਫੀ, ਗੁਲਾਬ ਜਾਮੁਨ ਤੇ ਵਿਆਹ
ਸ਼ਾਦੀ ਮੌਕੇ ਸਭ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਿਠਾਈ ਤਿਆਰ ਕਰਦੇ
ਹਨ। ਘੱਟ ਕੀਮਤ 'ਤੇ ਲੈ ਸਕਦੇ ਹੋ।

Paul 510-978-7170

Over 30 Years Experience in Restaurant & Catering Business

ਮੂਨ ਇੰਡੀਅਨ ਕੁਜ਼ੀਨ (ਹੇਵਰਡ)

600 West Harder Rd. Hayward, CA 94544
Phone (510)780-9233 Fax (510) 780-9812

www.moonindiancuisine.net

OAKLAND

ਨਵੇਂ ਅਤੇ ਪੁਰਾਣੇ ਦਰੱਕ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਅੱਜ ਹੀ ਮਿਲੋ, ਅਸੀਂ ਦਰੱਕਾਂ ਲਈ ਫਾਈਨਾਂਸ ਵੀ ਕਰਵਾ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ

THE WEST'S LEADING FULL-SERVICE TRUCK AND TRAILER DEALERSHIP

SALES & LEASING • PARTS & SERVICE • FINANCE & INSURANCE

HARJINDER SINGH BAL NEW TRUCK SALES

Direct 510-577-5509 | Cell 510-613-3573
hsingh@tecequipment.com

TECEQUIPMENT.COM

8099 S COLISEUM WAY, OAKLAND, CA 94621

ਚੀਨ ਤੋਂ ਦਰਖੇਸ਼ ਇਲਾਕਾਈ ਵੰਗਾਰਾਂ

ਜੀ ਪਾਰਬਾਸਾਰਥੀ

ਬੈਂਕਾਕ ਵਿਚ ਆਸੀਆਨ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਲਈ ਨਵੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਵੰਗਾਰਾਂ ਖੜ੍ਹੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਭਾਰਤ ਨੇ ਆਸੀਆਨ ਦੀ ਮੈਂਬਰੀ ਮੰਗੀ ਸੀ, ਇਸ ਅੱਗੇ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਪੇਸ਼ ਚੁਣੌਤੀਆਂ ਜਾਰੀ ਹਨ। ਆਸੀਆਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦੇ ਦਾਖਲੇ ਦਾ ਚੀਨ ਵੱਲੋਂ ਵਿਰੋਧ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਆਸੀਆਨ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਅਲੱਗ-ਬਲੱਗ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀਆਂ। ਭਾਰਤ ਨੇ ਛੇਤੀ ਹੀ ਉਸ ਵੇਲੇ ਸਭ ਤੋਂ ਤੇਜ਼ ਰਫਤਾਰ ਨਾਲ ਵਧ ਰਹੇ ਅਰਥਚਾਰਿਆਂ ਦੇ ਗਰੁੱਪ ਆਸੀਆਨ ਦੀ ਪੂਰੇ ਭਾਈਵਾਲ ਵਜੋਂ ਮੈਂਬਰੀ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਈ। ਇਕ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸਾਰੇ ਹੀ ਆਸੀਆਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸ਼ਮੂਲੀਅਤ ਨੂੰ ਉਸਾਰੂ ਅਤੇ ਲਾਭਦਾਇਕ ਪਾਇਆ। ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਦੌਰਾਨ ਹੀ ਚੀਨ ਨੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਬਾਰੇ ਆਪਣੇ ਬਿਲਕੁਲ ਹੀ ਨਾ ਮੰਨਣਯੋਗ ਦਾਅਵਿਆਂ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਦਾਦਾਗਿਰੀ ਦਿਖਾਉਣੀ ਤੇ ਤਾਕਤ ਵਰਤਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਇਹ ਅਕਸਰ ਗੁਆਂਢੀ ਮੁਲਕਾਂ ਦੇ ਛੋਟੇ ਟਾਪੂਆਂ ਉੱਤੇ ਫ਼ੌਜੀ ਜ਼ੋਰ ਨਾਲ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਧਮਕੀਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਆਸੀਆਨ ਦੇ ਮੈਂਬਰ ਮੁਲਕ ਵੀ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ।

ਚੀਨ ਨੇ ਅਜਿਹਾ ਅਤੀਅਲ ਹਮਲਾਵਰ ਰਵੱਈਆ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ, ਜਪਾਨ, ਤਾਈਵਾਨ, ਵੀਅਤਨਾਮ, ਫਿਲਪੀਨਜ਼, ਮਲੇਸ਼ੀਆ, ਬਰੁਨਈ ਅਤੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਨਾਲ ਲੱਗਦੀਆਂ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਬਾਰੇ ਅਪਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਫਿਲਪੀਨਜ਼ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਟਾਪੂ ਉੱਤੇ ਕਬਜ਼ੇ ਦੌਰਾਨ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਆਪਣੇ ਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਆਇਆ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦਰਕਿਨਾਰ ਕਰਕੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ। ਚੀਨ ਹੁਣ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੇ ਦੱਖਣੀ ਸਾਹਿਲਾਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਜੰਗੀ ਬੇੜੇ ਤਾਇਨਾਤ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਅਤੇ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਨੂੰ ਛੱਡ ਕੇ ਬਾਕੀ ਸਾਰੇ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਆਸੀਆਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਪੂਰਬਕ ਦਬਾ ਲਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਸ ਦੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਲੱਗਦੀਆਂ ਹਨ; ਇਥੋਂ ਤੱਕ ਕਿ ਮਲੇਸ਼ੀਆ ਦੇ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਮਹਾਤਿਰ ਜਿਸ ਨੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਉੱਚੀ ਸੁਰ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਹਾਂ ਵਿਚ ਹਾਂ ਮਿਲਾਈ, ਨੇ ਮੰਨਿਆ ਕਿ ਚੀਨ ਬਹੁਤ ਤਾਕਤਵਰ ਮੁਲਕ ਹੈ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਚੀਨ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿਚ ਟੱਕਰ ਨਹੀਂ ਦੇ ਸਕਦਾ।

ਭਾਰਤ ਵਾਜਬ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਲਾਕਾਈ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆਸੀਆਨ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਨਜ਼ਰੀਏ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਆਸੀਆਨ ਮੈਂਬਰ ਚੀਨ ਤੋਂ ਡਰਦਿਆਂ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਆਸੀਆਨ ਮੈਂਬਰਾਂ ਦੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਪੇਈਚਿੰਗ ਵੱਲੋਂ ਅਪਣਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਮਲਾਵਰ ਰੁਖ਼ ਬਾਰੇ ਖ਼ਾਮੋਸ਼ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਭਾਰਤ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਮੁੱਦਿਆਂ ਉੱਤੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚਾਰਾਂ ਪੱਖੋਂ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਖਿਆ ਹੈ ਕਿ ਸਮੁੰਦਰੀ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਬਾਰੇ ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਕਨਵੈਨਸ਼ਨ ਹੀ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਤੈਅ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਸਲਨ, ਭਾਰਤ ਨੇ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਨਾਲ ਆਪਣੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਸਰਹੱਦਾਂ ਦੇ ਕੇਸ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਇਸ ਨੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਟ੍ਰਿਬਿਊਨਲ ਦੇ ਹੁਕਮਾਂ ਦਾ ਸਤਿਕਾਰ ਕਰਦਿਆਂ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਟਾਪੂ ਨੂੰ ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਦੇ

ਹਵਾਲੇ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਮੁੱਦੇ ਉੱਤੇ ਜਪਾਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਇਕੋ ਜਿਹੀ ਹਾਲਤ ਹੈ।

ਜ਼ਿੰਦੀ ਰਵੱਈਏ ਵਾਲੇ ਚੀਨ ਅਤੇ ਭਾਰਤ ਦਰਮਿਆਨ ਮਤਭੇਦ ਜਾਰੀ ਰਹਿਣਗੇ। ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਧਾਰਾ 370 ਵਿਚ ਤਰਮੀਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਚੀਨ ਵੱਖ ਵੱਖ ਮੁੱਦਿਆਂ 'ਤੇ ਭਾਰਤ ਪ੍ਰਤੀ ਗੈਰਮਾਮੂਲੀ ਹਮਲਾਵਰ ਰਹਿੰਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ 1996 ਵਿਚ ਆਪਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਜਿਆਂਗ ਜ਼ੇਮਿਨ ਦੇ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਦੌਰੇ ਦੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਲਿਆ ਸੀ ਕਿ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦਾ ਮਸਲਾ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਰਮਿਆਨ ਦੁਵੱਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਸੁਲਝਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਸਟੈਂਡ ਹਾਲ ਹੀ ਵਿਚ ਉਦੋਂ ਬਦਲ ਗਿਆ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਨੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੰਚਾਂ ਉੱਤੇ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਬਾਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹੇਆਮ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਰੁਖ਼ ਦੀ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ। ਚੀਨ ਨੇ ਯੂਐਨ ਸਲਾਮਤੀ ਕੌਂਸਲ ਅਤੇ

ਯੂਐਨ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਮਿਸ਼ਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਪੱਖ ਪੂਰਿਆ ਹੀ ਸਗੋਂ ਜਿਸ ਦਿਨ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਸੀ ਜਿਨਪਿੰਗ ਮਹਾਬਲੀਪੁਰਮ ਵਿਚ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਰਿੰਦਰ ਮੋਦੀ ਨਾਲ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਲਈ ਪੁੱਜੇ, ਇਸ ਨੇ ਉਸ ਦਿਨ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੀਤਾ।

ਭਾਰਤ ਨੇ ਇਸ ਦਾ ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਵਿਵਾਦ ਵਾਲੇ ਇਲਾਕੇ ਅਕਸਾਈ ਚਿਨ ਨੂੰ ਕੇਂਦਰੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਲੱਦਾਖ਼ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਦਿਖਾਇਆ। ਦਿਲਚਸਪ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਨੇ ਤਾਂ ਪੇਈਚਿੰਗ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਕੀਤਾ ਹੀ ਪਰ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦਾਅਵੇ ਦੀ ਲੱਦਾਖ਼ ਦੇ ਬੋਧੀ ਭਾਈਚਾਰੇ ਦੀ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਨੇ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਹਮਾਇਤ ਕੀਤੀ, ਉਸ ਤੋਂ ਚੀਨ ਵੱਧ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਹੋਇਆ। ਬੈਂਕਾਕ ਸਿਖਰ ਸੰਮੇਲਨ ਦੌਰਾਨ ਤਜਵੀਜ਼ਸੂਦਾ ਇਲਾਕਾਈ ਏਸ਼ਿਆਈ ਮੁਕਤ ਵਪਾਰ ਸਮਝੌਤੇ ਵਿਚ, ਬਿਨਾ ਵਾਜਬ ਸੁਰੱਖਿਆ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਣ ਪ੍ਰਤੀ ਭਾਰਤ ਦੇ ਇਤਰਾਜ਼ ਦੇ ਕਈ ਠੋਸ ਆਰਥਿਕ ਕਾਰਨ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਚੀਨ ਦਾ ਵਪਾਰ ਘਾਟਾ ਕਰੀਬ 59 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਹੈ, ਜਦੋਂਕਿ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਨਾਲ ਵਪਾਰ ਘਾਟਾ ਵੀ ਬੀਤੇ ਸਾਲ ਦੇ 5 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੋਂ ਵਧ ਕੇ 12 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਆਸੀਆਨ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਦਾ ਵਪਾਰ ਘਾਟਾ ਸਿਫ਼ਰ ਤੋਂ 14 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਤੱਕ ਪੁੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਮੁਤੱਲਕ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਚੀਨ ਦੇ ਗ਼ਲਤ ਵਪਾਰ ਢੰਗ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਦੋਸ਼ ਦਿੱਤੇ ਜਾਣ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਗ਼ਲਤ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਨਾਲ ਹੀ ਅਸੀਂ ਇਸ ਅਸਲੀਅਤ ਤੋਂ ਵੀ ਇਨਕਾਰੀ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦੇ ਕਿ ਸਾਡੀਆਂ ਬਰਾਮਦਾਂ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਨਾ-ਮਾਤਰ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੂਰੇ ਪੂਰਬੀ ਗੁਆਂਢ ਵਿਚ ਮੁਕਾਬਲੇ ਦੀ ਧਾਰ ਗੁਆ ਰਹੇ ਹਾਂ। ਸਾਡੀ ਕੱਪੜਾ ਸਨਅਤ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼ ਅਤੇ ਵੀਅਤਨਾਮ ਦੀਆਂ ਕੱਪੜਾ ਬਰਾਮਦਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕਾਬਲਾ ਕਰਨ ਦੇ ਅਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਸਾਡੀ ਸਰਕਾਰ ਹਾਲੇ ਤੱਕ ਕੋਈ ਵੀ ਸਾਫ਼ ਤੇ ਵਿਆਪਕ ਬਰਾਮਦ ਵਧਾਉ ਰਣਨੀਤੀ ਨਹੀਂ ਲਿਆ ਸਕੀ ਜਿਸ ਨਾਲ ਇਸ ਗੰਭੀਰ ਆਰਥਿਕ ਨੁਕਸਾਨ ਤੋਂ ਬਚਿਆ ਜਾ ਸਕੇ।

ਇਸ ਵੇਲੇ ਅਸੀਂ ਚੀਨੀ ਤਾਕਤ ਨਾਲ ਤਵਾਜ਼ਨ

ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਅਸੀਂ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਆ-ਸੀਆਨ ਸਗੋਂ ਜਪਾਨ, ਦੱਖਣੀ ਕੋਰੀਆ ਆਦਿ ਨਾਲ ਰਿਸ਼ਤੇ ਵਧਾਉਣ ਪੱਖੋਂ ਆਪਣੀ ਸਭ ਤੋਂ ਅਮੀਰ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੈਰ-ਸਪਾਟਾ ਸਮਰੱਥਾ ਵੱਲ ਧਿਆਨ ਨਹੀਂ ਦਿੱਤਾ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਤੌਰ ਤੇ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 'ਸੈਲਾਨੀ ਪੱਖੀ' ਮੁਲਕ ਵਜੋਂ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ ਜਾਂਦਾ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਅਹਿਮ, ਅਸੀਂ ਆਪਣੇ ਪੂਰਬੀ ਗੁਆਂਢ ਨਾਲ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਦੇ ਆਪਣੇ ਸਾਂਝੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਜ਼ੋਰਦਾਰ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤਾਕਤ ਨੂੰ ਨਜ਼ਰਅੰਦਾਜ਼ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਅਸੀਂ ਪੂਰਬ ਵੱਲੋਂ ਵੱਡੀ ਗਿਣਤੀ ਬੋਧੀ ਸ਼ਰਧਾਲੂਆਂ ਅਤੇ ਸੈਲਾਨੀਆਂ ਨੂੰ ਖਿੱਚ ਸਕਦੇ ਸਾਂ।

ਆਪਣੇ ਪੂਰਬੀ ਗੁਆਂਢ ਨਾਲ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਦੇ ਸਾਂਝੇ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਤਾਕਤ ਦਾ ਸਾਨੂੰ ਢੁਕਵੇਂ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲਾਗੂ ਲੈਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸੈਰ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਹੁਲਾਰਾ ਦੇਣਾ ਸਾਡੀ 'ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਕਾਰਵਾਈ' ਦਾ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਚੜ੍ਹਦੇ ਵੱਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਮੁੰਦਰੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨੀ ਸਰਹੱਦਾਂ 'ਤੇ ਬੁੱਧ ਮੱਤ ਨੂੰ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ 46 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਵੱਸਦੇ ਹਨ। ਇਕੱਲੇ ਚੀਨ ਦੀ ਬੋਧੀ ਆਬਾਦੀ ਹੀ ਕਰੀਬ 24ਬ4 ਕਰੋੜ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜਪਾਨ, ਥਾਈਲੈਂਡ, ਮਿਆਂਮਾਰ, ਵੀਅਤਨਾਮ, ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਤੇ ਦੂਜੇ ਮੁਲਕਾਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕਰੋੜਾਂ ਬੋਧੀ ਰਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਾਰਵਾਈ ਵਿਚ ਨੇਪਾਲ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਸਥਾਨ ਦਿੱਤਾ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਜਿਥੇ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਜਨਮ ਸਥਾਨ ਲੁੰਬਿਨੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਦੀ ਅਧਿਆਤਮਕ ਵਿਰਾਸਤ ਨੂੰ ਆਰਥਿਕ, ਸਿਆਸੀ ਅਤੇ ਰਣਨੀਤਕ ਵਧੇਰੇ ਵਿਆਂ ਦੇ ਨਿਬੇੜੇ ਲਈ ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਵਜੋਂ ਲਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਸਾਡਾ ਪੂਰਬੀ ਗੁਆਂਢਚਾਰਾ ਸਾਡੇ ਹੋਰ ਕਰੀਬ ਆ ਸਕੇ। ਸਾਨੂੰ ਇਸ ਲਈ ਵਿਆਪਕ ਮਾਸਟਰ ਪਲਾਨ ਤਿਆਰ ਕਰਨੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਰਾਹੀਂ ਬਿਹਾਰ, ਉੱਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮੱਧ ਪ੍ਰਦੇਸ਼, ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ, ਗੁਜਰਾਤ, ਲੱਦਾਖ਼, ਉੜੀਸਾ ਅਤੇ ਆਂਧਰਾ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਫੈਲੇ ਹੋਏ ਵਿਸ਼ਾਲ ਬੋਧੀ ਸੈਰ ਸਰਕਟ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਨੂੰ ਹੋਰ ਸੁਧਾਰਿਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਜੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨੂੰ ਅੱਗੇ ਵਧਾਉਣ ਲਈ ਚੀਨ, ਜਪਾਨ ਅਤੇ ਥਾਈਲੈਂਡ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਸਾਡੇ ਬਿਲਕੁਲ ਨਾਲ ਲੱਗਦੇ ਗੁਆਂਢੀਆਂ ਜਿਵੇਂ ਮਿਆਂਮਾਰ ਤੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਨੂੰ ਅਹਿਮ ਥਾਂ ਦਿੰਦੇ ਹਾਂ ਤਾਂ ਇਹ ਕੰਮ ਹੋਰ ਆਸਾਨ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਪਾਨ, ਚੀਨ, ਥਾਈਲੈਂਡ ਆਦਿ ਮੁਲਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਲਈ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਵਾਸਤੇ ਸੱਦਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਆਪਣੇ ਬਾਜ਼ਿੰਦਿਆਂ ਲਈ ਸੈਲਾਨੀ ਪੱਖੀ ਬਣਾਇਆ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਾਡੀਆਂ 'ਪੂਰਬ ਵੱਲ ਕਾਰਵਾਈ' ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਵਿਚ ਅਧਿਆਤਮਕ ਸਬੰਧਾਂ ਅਤੇ ਸੈਰ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਤੇ ਅਹਿਮ ਅੰਗ ਬਣਾਇਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਜਿਹਾ ਦੇਸ਼ ਜਿਸ ਨੇ 10 ਸਾਲ ਕਰੰਸੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ

ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਦੇ ਬੈਂਕਾਂ ਦੇ ਬਾਹਰ ਲੋਕ ਦਹਾਕਿਆਂ ਬਾਅਦ ਮੁੜ ਤੋਂ ਜਾਰੀ ਹੋਏ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਦੇ ਡਾਲਰ ਲੈਣ ਲਈ ਕਤਰਾਂ ਬੰਨ੍ਹੀ ਖੜ੍ਹੇ ਹਨ। ਸਾਲ 2009 ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਵੱਲੋਂ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਦੇ ਡਾਲਰ ਦੇ ਨਵੇਂ ਨੋਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। ਇੱਕ ਦਹਾਕੇ ਪਹਿਲਾਂ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਦੀ ਮਹਿੰਗਾਈ ਅਸਮਾਨ ਫੁੱਫ਼ ਰਹੀ ਸੀ ਅਤੇ ਦਿਨ ਦੂੱਗਣੀ ਰਾਤ ਚੌਗਣੀ ਵਧ ਰਹੀ ਸੀ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਚਣ ਲਈ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਨੇ ਨਵੇਂ ਨੋਟ ਛਾਪਣੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਸਨ।

ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਦੇਸ਼ ਵਿੱਚ ਡੂੰਘੀ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਛਾਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਬੈਂਕ ਨੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕਰੰਸੀ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧਣ ਦੀਆਂ ਧਾਰਨਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਾਰਜ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਵਿੱਚ ਇਸ ਸਮੇਂ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦਰ 300 ਫੀਸਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਅਨੁਮਾਨ ਹੈ। ਇਹ ਜਾਣਕਾਰੀ ਵੀ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੋਨੀਟਰੀ ਫੰਡ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਿਆ ਹੈ, ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਮਹਿੰਗਾਈ ਦੇ ਅੰਕੜੇ ਜਾਰੀ ਕਰਨੇ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤੇ ਹਨ। ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਦੀ ਆਪਣੀ ਕਰੰਸੀ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਸਾਲ 2009 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਕਰੰਸੀ ਨੋਟ ਛਾਪਣੇ ਬੰਦ ਕਰਨ ਮਗਰੋਂ ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਵਿੱਚ ਅਮਰੀਕੀ

ਡਾਲਰ, ਦੱਖਣ ਅਫ਼ਰੀਕੀ ਰੈਂਡ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹੋਰ ਵੀ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਕਰੰਸੀਆਂ ਨਾਲ ਕੰਮ ਚਲਾਉਂਦਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਜ਼ਿੰਬਾਬਵੇ ਨੇ ਬਾਂਡ ਨੋਟ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਆਰਟੀਜ਼ੀਐਸ ਡਾਲਰ ਵੀ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਨ। ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਬਾਂਡ ਨੋਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਪਰ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੇ ਭਰੋਸਾ ਨਹੀਂ ਬੱਝਿਆ ਤੇ ਨੋਟ ਕਾਲੇ ਬਜ਼ਾਰ ਵਿੱਚ ਆਪਣਾ ਮੁੱਲ ਗੁਆ ਦਿੱਤਾ। ਰਿਜ਼ਰਵ ਬੈਂਕ ਨੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਨੋਟਾਂ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਾ ਦਿੱਤੀ। ਬੈਂਕ ਦਾ ਤਰਕ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕਦਮ ਸਧਾਰਨ ਹਾਲਾਤ ਬਹਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਚੁੱਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਤਰਕ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਨੋਟਾਂ ਨਾਲ ਜਿਹੜੇ ਲੋਕ ਆਪਣੀ

ਤਨਖ਼ਾਹ ਤੇ ਹੋਰ ਭੱਤੇ ਨਹੀਂ ਕਢਾ ਸਕੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਹੋਵੇਗੀ। ਜਦਕਿ ਬੀਬੀਸੀ ਦੇ ਹਰਾਰੇ ਵਿੱਚ ਪੱਤਰਕਾਰ ਸ਼ਿਗਇਈ ਨਿਓਕਾ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਸਰਕਾਰ ਪੈਸੇ ਦੇ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਨਾਕਾਮ ਰਹੀ ਹੈ। ਕਈ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਦੇ ਦੌਰ ਵਿੱਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਕੈਸ਼ ਮਹਿੰਗਾਈ ਨੂੰ ਵਧਾਵੇਗਾ। ਫਰਵਰੀ ਵਿੱਚ ਆਰਟੀਜ਼ੀਐਸ ਡਾਲਰ ਮੁੜ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਸੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਮਹਿੰਗਾਈ ਵਧੀ ਹੈ। ਬਰੈਡ ਦਾ ਲੋਫ਼ ਜਨਵਰੀ ਨਾਲੋਂ 7 ਗੁਣਾਂ ਮਹਿੰਗਾ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ।

5 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਅਰਥਚਾਰਾ ਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ

ਬਾਹਾਰ ਸਿੰਘ ਦਿਉਣ

ਭਾਰਤੀ ਮੂਲ ਦੇ ਅਰਥ-ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਭਿਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਪਤਨੀ ਐਸਤਰ ਡੂਫਲੋ ਅਤੇ ਮਾਈਕਲ ਕੋਮਰ ਨਾਲ ਸਾਂਝੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਦਾ ਨੋਬਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਇਨਾਮ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਆਪੀ ਗਰੀਬੀ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਿਚ 'ਪ੍ਰਯੋਗਾਤਮਕ ਪਹੁੰਚ' ਲਈ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਧੀ ਵਿਅਕਤੀਗਤ ਤੌਰ 'ਤੇ ਗਰੀਬੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਲਈ ਕਈ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਅਜਮਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਪੁਰਸਕਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਭਿਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ ਨੇ ਇਕ ਟਵੀਟ ਕਰ ਕੇ ਕਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਚੰਗੀ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਅਸੀਂ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਘੱਟ ਵਿਕਾਸ ਵਾਧਾ ਦਰਜ ਕਰ ਰਹੇ ਹਾਂ ਪਰ ਹੁਣ ਉਸ ਦੀ ਵੀ ਆਸ ਮੁਕਦੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਓਧਰ ਭਾਰਤੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਅਗਲੇ ਪੰਜ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਨੂੰ 5 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਵਾਲੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ।

ਦੋ ਸਵਾਲ, ਜੋ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦਾ ਮੌਜੂ ਉਠਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚੋਂ ਪਹਿਲਾ ਇਹ ਕਿ ਕੀ 2024-25 ਤਕ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ 5 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਦਾ ਅੰਕੜਾ ਪਾਰ ਕਰ ਲਵੇਗੀ? ਦੂਜਾ ਸਵਾਲ ਜੋ ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ ਕਿ ਕੀ ਆਮਦਨ ਦੇ ਇਸ ਪੱਧਰ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ? ਅੱਜ ਦੇ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ 2.7 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਦੀ ਸਮੱਰਥਾ ਵਾਲੀ ਹੈ। ਪੰਜ ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਤਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਸਾਲਾਨਾ 10-12 ਫੀਸਦੀ ਵਾਧੇ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਜਦੋਂਕਿ ਅਜੋਕੀ ਵਾਧਾ ਦਰ 5 ਫੀਸਦੀ ਤਕ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕੀ ਹੈ। ਸੋ, ਕੁੱਲ ਮਿਲਾ ਕੇ ਇਹ ਟੀਚਾ ਹਕੀਕਤਾਂ ਤੋਂ ਕਾਫੀ ਵਧਾ ਕੇ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਆਮਦਨ ਪੱਖੋਂ ਭਾਰਤ ਦੁਨੀਆ ਦਾ ਸੱਤਵਾਂ ਵੱਡਾ ਮੁਲਕ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਅੰਕੜਾ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਅਸਲੀ ਪਾਸਾ ਲੁਕੇ ਲੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਪ੍ਰਤੀ ਵਿਅਕਤੀ ਆਮਦਨ ਪੱਖੋਂ ਭਾਰਤ ਦਾ ਦਰਜਾ 145ਵਾਂ ਬਣਦਾ ਹੈ।

ਹੁਣ ਜੇ ਵੱਡੇ ਮੁੱਦਿਆਂ ਭਾਵ ਗਰੀਬੀ ਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਬਾਰੇ ਗੱਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 26 ਅਤੇ 33 ਰੁਪਏ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਦੇ ਹਿਸਾਬ ਨਾਲ 21.9 ਫੀਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਖਲਕਤ ਮਤਲਬ 27 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਹਨ ਭਾਵ ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ 'ਚ ਗੁਜ਼ਾਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਜੇ ਵਿਸ਼ਵ ਬੈਂਕ ਦੇ 1.90 ਡਾਲਰ ਪ੍ਰਤੀ ਦਿਨ ਦੇ ਮਾਪਦੰਡ ਅਨੁਸਾਰ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਅੱਜ ਅੱਸੀ ਫੀਸਦੀ ਭਾਰਤੀ ਆਬਾਦੀ ਘੋਰ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ। ਆਲਮੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਰਿਪੋਰਟ 2013 ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਸ਼ਵ ਦੇ 120 ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਭਾਰਤ ਦਾ 63ਵਾਂ

ਸਥਾਨ ਸੀ। ਸੰਨ 2019 ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ ਬੜੀ ਖੋਫ਼ਨਾਕ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਹੁਣ 117 ਦੇਸ਼ਾਂ 'ਚੋਂ 102 ਵੇਂ ਸਥਾਨ 'ਤੇ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਅਨੁਸਾਰ ਤਾਂ ਭਾਰਤ ਨੇਪਾਲ, ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ, ਮਾਲੇ, ਬੰਗਲਾਦੇਸ਼, ਪਾਕਿ-ਸਤਾਨ, ਰਵਾਂਡਾ ਅਤੇ ਅੰਗੋਲਾ ਵਰਗੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੈ।

ਆਲਮੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਇਨ੍ਹਾਂ ਮੱਦਾਂ ਘੱਟ ਪੋਸ਼ਣ ਦੀ ਸ਼ਿਕਾਰ ਆਬਾਦੀ ਦਾ ਕੁੱਲ ਆਬਾਦੀ ਨਾਲ ਅਨੁਪਾਤ, ਘੱਟ ਭਾਰ ਤੇ ਘੱਟ ਕੱਚ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ (0-5 ਸਾਲ) ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ ਅਤੇ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ (0-5 ਸਾਲ) ਦੇ ਅਨੁਪਾਤ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦਾ ਆਲਮੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ 30 ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਗੰਭੀਰ ਖ਼ਤਰੇ ਵਾਲੀ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਯੂਐਨਓ ਦੇ ਬਹੁ - ਚਿ ਸ਼ਾ ਵੀ ਗਰੀਬੀ ਸੂਚਕ ਅੰਕ ਮੁਤਾਬਕ ਭਾਰਤ ਦੇ 27 ਕਰੋੜ ਲੋਕ ਗਰੀਬੀ ਰੇਖਾ ਤੋਂ ਹੇਠਾਂ ਰਹਿ ਰਹੇ ਹਨ। ਯੂਐਨਓ ਦੀ ਰਿਪੋਰਟ 'ਭਾਰਤ

ਵਿਚ ਖ਼ੁਰਾਕੀ ਸਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਪੋਸ਼ਣ 2019' ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 194.4 ਮਿਲੀਅਨ ਲੋਕ ਕੁਪੋਸ਼ਿਤ ਹਨ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੌਥੇ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਰਿਵਾਰ ਸਿਹਤ ਸਰਵੇ ਅਨੁਸਾਰ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ 53 ਫੀਸਦੀ ਔਰਤਾਂ ਅਤੇ 58 ਫੀਸਦੀ ਬੱਚੇ ਖ਼ੂਨ ਦੀ ਕਮੀ (ਅਨੀਮੀਆ ਰੋਗ) ਦੇ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹਨ। ਘੱਟ ਭਾਰ ਵਾਲੇ ਬੱਚਿਆਂ ਦਾ ਅਨੁਪਾਤ 38 ਫੀਸਦੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਪਿੰਡੇ 33 ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਈ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਜਣੇਪਾ ਮੌਤ ਦਰ 130 ਪ੍ਰਤੀ ਇਕ ਲੱਖ ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਬ੍ਰਿਕਸ ਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੈ।

ਭਾਵੇਂ ਪਿਛਲੇ ਦਹਾਕੇ ਦੌਰਾਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਆਰਥਿਕ ਵਾਧਾ ਦਰ 63.8 ਫੀਸਦੀ ਦਰਜ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਗਰੀਬੀ ਵਿਚ ਕਮੀ ਦੀ ਦਰ 18 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਲਈ ਉੱਚੀ ਵਿਕਾਸ ਦਰ ਵੀ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੀ ਲਾਹਨਤ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਣ ਲਈ ਨਾਕਾਫੀ ਸਾਬਿਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਆਰਥਿਕ ਵਾਧੇ ਨਾਲ ਗਰੀਬੀ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਖ਼ਤਮ ਨਹੀਂ ਹੋ ਜਾਂਦੀ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵੀ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਹਾਕਿਆਂ ਤੋਂ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਵਿਹੁਣੇ ਵਿਕਾਸ ਨੇ ਲਾਗਤਾਂ ਨੂੰ ਵਧਾ

ਕੇ ਗਰੀਬਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਨਿਮਾਣਾ ਕਰ ਛੱਡਿਆ ਹੈ। ਔਰਤਾਂ, ਬੱਚੇ, ਕਿਰਤੀ, ਆਦਿਵਾਸੀ, ਬਜ਼ੁਰਗ, ਦਲਿਤ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀਆਂ, ਛੋਟੇ ਅਤੇ ਸੀਮਾਂਤ ਕਿਸਾਨ ਆਦਿ ਦਾ ਜੀਵਨ ਨਰਕ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸਰਕਾਰਾਂ ਦਾ ਆਸ਼ਾਵਾਦੀ ਹੋਣਾ, ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ ਦੇ ਦਾਅਵੇ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਆਰਥਿਕ ਮੰਦੀ ਨੂੰ ਨਕਾਰਦੇ ਹੋਏ ਵੱਡਾ ਆਮਦਨੀ ਟੀਚਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਦੀ ਵਕਾਲਤ ਕਰਨਾ, ਸੁਣਨ ਵਿਚ ਤਾਂ ਚੰਗਾ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਪਰ ਹਕੀਕਤ ਇਸ ਦੇ ਐਨ ਉਲਟ ਹੈ। ਸਰਕਾਰੀ ਨੀਤੀਆਂ ਨਾਲ ਇਸ ਹਕੀਕਤ ਦੇ ਨਾ ਬਦਲਣ ਦੇ ਕੁਝ ਨਿਗਰ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੌਜੂਦ ਹਨ। ਇਸ ਸਾਲ ਦੇ ਬਜਟ ਵਿਚ ਮਨਚੇਗਾ ਦੀ ਰਕਮ 61000 ਕਰੋੜ ਤੋਂ ਘਟਾ ਕੇ 60000 ਕਰੋੜ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਿਰਤ ਕਾਨੂੰਨਾਂ ਨੂੰ ਮੋਕਲਾ ਕਰ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਲੰਗੋਟੀਆ ਪੁੰਜੀਵਾਦ ਦਾ ਧਰਮ ਨਿਭਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਕੁਝ ਹੋਰ ਅੰਕੜੇ ਸਰਕਾਰੀ ਦਾਅਵਿਆਂ ਦੀ ਫੂਕ ਕੱਢਣ ਲਈ ਕਾਫੀ ਹਨ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਸਮੇਂ ਭਾਰਤ ਆਪਣੀ

ਜੀਡੀਪੀ ਦਾ ਸਿਰਫ਼ 1.5 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਸਿਹਤ ਸਹੂਲਤਾਂ 'ਤੇ ਖਰਚ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਆਬਾਦੀ ਲਈ ਡਾਕਟਰੀ ਸਟਾਫ਼ ਦੀ ਬਹੁਤ ਕਮੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਕਮੀਆਂ ਦਾ ਹੀ ਨਤੀਜਾ ਹੈ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਸ਼ਿਸ਼ੂ ਮੌਤ ਦਰ ਪ੍ਰਤੀ ਹਜ਼ਾਰ ਪਿੰਡੇ 33 ਹੈ ਜੋ ਕਿ ਕਈ ਅਫ਼ਰੀਕਨ ਦੇਸ਼ਾਂ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਪਿਛਲੇ 70 ਸਾਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਭਾਰਤ ਸਿੱਖਿਆ ਅਤੇ ਜੀਡੀਪੀ ਦਾ 6 ਫੀਸਦੀ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ ਪਰ ਹਾਲੇ ਤਕ 3 ਫੀਸਦੀ ਵੀ ਖਰਚ ਕਰਨ ਦਾ ਹੌਸਲਾ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹੈ।

ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਵਿਕਾਸ ਦਾ ਘੇਰਾ ਵੱਡੀਆਂ ਸਤਕਾਂ, ਉੱਚੇ ਪੁਲ, ਡੈਮ, ਪੰਜ ਤਾਰਾ ਹੋਟਲਾਂ ਵਰਗੇ ਹਸਪਤਾਲ, ਗਗਨ ਛੂੰਹਦੀਆਂ ਇਮਾਰਤਾਂ, ਮਹਿੰਗੇ ਸਾਧਿੰਗ ਮਾਲ ਅਤੇ ਚਮਕ-ਦਮਕ ਵਾਲੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤਕ ਸੀਮਤ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਮਸਲਨ ਭਾਰਤ ਦੀ ਲਗਭਗ 50 ਫੀਸਦੀ ਆਬਾਦੀ ਖੇਤੀਬਾੜੀ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਆਮਦਨ ਵਿਚ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦਾ ਹਿੱਸਾ ਘੱਟ ਕੇ 14 ਫੀਸਦੀ ਤੋਂ ਵੀ ਹੇਠਾਂ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵਾਧਾ ਦਰ ਪਿਛਲੇ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਔਸਤ 2 ਫੀਸਦੀ ਹੀ ਰਹੀ

ਹੈ। ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਦੀ ਖੜੋਤ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਗਰੀਬੀ ਅਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਲਈ ਪ੍ਰਤੀ ਸਾਲ ਮਹਿੰਗ 6000 ਰੁਪਏ ਦੇਣ ਦੀ ਸਕੀਮ ਵੀ ਆਰਥਿਕ ਮਜ਼ਾਕ ਹੀ ਹੈ। ਮਜ਼ਦੂਰਾਂ ਨੂੰ ਇਸ ਸਕੀਮ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਰੱਖਣਾ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਗਰੀਬੀ ਪ੍ਰਤੀ ਸੋਚ 'ਤੇ ਸਵਾਲੀਆ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ 2022 ਤਕ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੁੱਗਣੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਤਾਂ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ ਪਰ ਖੇਤੀ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰੀ ਨਿਵੇਸ਼ ਘਟਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਹਰ ਵਾਰ ਇਹ ਦੱਸਣ ਤੋਂ ਪਾਸਾ ਵੱਟ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦਨ ਦੁੱਗਣੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇਗੀ? ਸਿੱਟੇ ਵਜੋਂ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਖੇਤਰ ਸਿਰ ਕਰਜ਼ਾ ਅਤੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀਆਂ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ ਹਰ ਸਾਲ ਵੱਧ ਰਹੀਆਂ ਹਨ। ਇਹੋ ਹਸ਼ਰ ਆਦਿਵਾਸੀਆਂ, ਘੱਟ-ਗਿਣਤੀਆਂ, ਦਲਿਤਾਂ ਆਦਿ ਦਾ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਅਪੂਰਨ ਅਤੇ ਘੱਟਦੇ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਕਾਰਨ ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਖਰੀਦ ਸ਼ਕਤੀ ਘੱਟ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਉਹ ਤੰਗੀਆਂ-ਤੁਰਸੀਆਂ ਭਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਬਸਰ ਕਰਨ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹਨ। ਜਿਵੇਂ '21ਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਪੁੰਜੀ' ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਲੇਖਕ ਥਾਮਸ ਪਿਕੇਟੀ ਮੰਨਦਾ ਹੈ, 'ਇਸ ਗੁਰਬਤ ਦਾ ਇਕ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਧਨ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਦੀ ਅਸਾਵੀ ਵੰਡ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਜਿਵੇਂ ਅਭਿਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ ਅਤੇ ਸਾਥੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਤਜਰਬੇ ਕੀਤੇ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਵਿਤਰਨ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਠਹਿਰਾਏ ਜਾ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਵਿਚ ਨਿੱਜੀਕਰਨ, ਉਦਾਰੀਕਰਨ ਅਤੇ ਵਿਸ਼ਵੀਕਰਨ ਵਾਲਾ ਅਜੋਕਾ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਹੀ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਹੈ ਜੋ ਸੀਮਾਂਤ, ਗਰੀਬ ਅਤੇ ਪੱਛੜੇ ਹੋਏ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੰਗਾਲ ਬਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਰਪੋਰੇਟ ਸਮਾਜਿਕ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਇਕ ਜੁਮਲੇ ਤੋਂ ਵੱਧ ਹੋਰ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਬਹੁ-ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇਸੀ ਕੰਪਨੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ ਕੇ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਬਟੋਰਨ ਅਤੇ ਲੋਕਾਈ ਸਮੇਤ ਕੁਦਰਤੀ ਸਾਧਨਾਂ ਦੀ ਲੁੱਟ-ਖਸੁੱਟ ਵਿਚ ਰੁੱਝੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਹਨ। ਗਲੋਬਲ ਹੰਗਰ ਰਿਪੋਰਟ 2019 ਦੇ ਅੰਕਿ-ਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਣਗੋਲਿਆ ਕਰਨ ਦੀ ਥਾਂ ਨੀਤੀ ਘਾਤਿਆਂ ਨੂੰ ਅਜੋਕੇ ਵਿਕਾਸ ਮਾਡਲ ਨੂੰ ਮੁੜ ਘੋਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਸਿਹਤ, ਸਿੱਖਿਆ, ਢਾਂਚਾਗਤ ਉਸਾਰੀ, ਖੋਜ ਅਤੇ ਵਿਸਥਾਰ, ਖੇਤੀ ਦੀ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨਤਾ ਲਈ ਜਨਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਭੱਜਣਾ ਨਹੀਂ ਚਾਹੀਦਾ। ਜਨਤਕ ਨਿਵੇਸ਼ ਵਿਚ ਵਾਧੇ ਲਈ ਕਾਰਪੋਰੇਟਾਂ ਅਤੇ ਅਮੀਰਾਂ 'ਤੇ ਟੈਕਸ ਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਆਮਦਨ ਦੀ ਵੰਡ ਗਰੀਬਾਂ ਵੱਲ ਕਰਨ ਨਾਲ ਹੀ ਭਾਰਤ 5 ਟ੍ਰਿਲੀਅਨ ਡਾਲਰ ਵਾਲੀ ਅਰਥ-ਵਿਵਸਥਾ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਭੁੱਖਮਰੀ ਦੂਰ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

'ਵਾਸ਼ਾਂ ਮਾਰ ਬੁਲਾਵੇ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਿੱਟੀ'

ਡਾ.ਧਰਮਪਾਲ ਸਾਹਿਲ

ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਅੱਧੀ ਸਦੀ ਬੀਤ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਕੋਲ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ 'ਚ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਤੁੰਗ ਆਇਆ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਉਹ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਜਦੋਂ ਇਸ ਕੰਢੀ ਦੇ ਇਲਾਕੇ 'ਚ ਅੱਜ ਵਾਂਗ ਨਾ ਸੜਕਾਂ ਸਨ ਤੇ ਨਾ ਆਵਾਜਾਈ ਦੇ ਸਾਧਨ। ਇਹ ਪਿੰਡ ਤੰਗੀਆਂ- ਤੁਰਸੀਆਂ ਦਾ ਮਾਰਿਆ ਵਿਕਾਸ ਪੱਖੋਂ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਪੱਛੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਕ ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਦੁਨੀਆ, ਵੱਖਰੀ ਹੀ ਸੋਚ ਤੇ ਵੱਖਰੇ ਹੀ ਢੰਗ ਨਾਲ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਜਿਉਂਦੇ ਲੋਕ, ਵੱਖਰਾ ਹੀ ਲੋਕ ਵਿਹਾਰ ਤੇ ਲੋਕ ਸਭਿਆਚਾਰ ਪਰ ਕੁਦਰਤ ਦੀਆਂ ਅਦਭੁੱਤ ਤੇ ਵਿਲੱਖਣ ਨਿਆਮਤਾਂ ਨਾਲ ਮਾਲੋ-ਮਾਲ। ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਵਰਗੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੀਆਂ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਮੈਨੂੰ ਹਰ ਵਰ੍ਹੇ ਬੜੀ ਹੀ ਸ਼ਿੰਦਤ ਨਾਲ ਡੀਕ ਰਹਿੰਦੀ ਕਿ ਕਦੋਂ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆਵਾਂ ਮੁੱਕਣ, ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਹੋਣ ਤੇ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਾਦਕੇ ਪਿੰਡ ਗੇੜਾ ਮਾਰ ਕੇ ਆਵਾਂ। ਅਜਿਹਾ ਕੀ ਸੀ ਉਸ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਪਿੰਡ 'ਚ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਧੁਰ ਅੰਦਰ ਤਾਈਂ ਖਿੱਚ ਪਾਈ ਰੱਖਦਾ। ਪਥਰੀਲੇ ਤੇ ਕੰਡਿਆਲੇ ਰਸਤੇ। ਸਿਰਾਂ 'ਤੇ ਮੀਲਾਂ ਦੂਰੋਂ ਪਾਣੀ ਢੋਣਾ। ਨਾ ਕੋਈ ਮਨਪਸੰਦ ਸਬਜ਼ੀ ਤੇ ਨਾ ਫਲ। ਪੰਜ ਕੁ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਪਿਛਾਂਹ ਕਮਾਹੀ ਦੇਵੀ ਵਿਖੇ ਬੱਸੋਂ ਉਤਰ ਕੇ ਖੱਡੋ-ਖੱਡ ਪੈਦਲ ਚੱਲ ਕੇ ਪਿੰਡ ਪੁੱਜਣਾ। ਰਸਤਿਆਂ 'ਚ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਘਰਾਂ ਦੇ ਆਲੇ-ਦੁਆਲੇ ਤੇ ਕੱਚੇ ਘਰਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਸੱਪਾਂ, ਬਿੱਛੂਆਂ ਤੇ ਹੋਰ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਕੀੜੇ-ਮਕੋੜਿਆਂ ਦਾ ਬੇਝਿਜਕ ਘੁੰਮਣਾ। ਅਨਪੜ੍ਹ, ਤੰਗ ਸੋਚ, ਅੰਧਵਿਸ਼ਵਾਸੀ ਤੇ ਵਹਿਮਾਂ- ਭਰਮਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਲੋਕ। ਪਥਰੀਲੇ, ਕੰਡਿਆਲੀਆਂ, ਵਲੋਵੇਂਦਾਰ, ਉੱਚੀਆਂ-ਨੀਵੀਆਂ ਘਾਟੀਆਂ ਤੇ ਤੰਗ ਰਾਹਾਂ 'ਤੇ ਵਿਚਰਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਵੀ ਅੰਦਰੋਂ ਓਨੇ ਹੀ ਤੰਗਦਿਲ, ਗੁੰਝਲਦਾਰ, ਵਲੋਵੇਂਦਾਰ ਤੇ ਕੰਜੂਸ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਵਾਲੇ ਸੁਭਾਅ ਦੇ ਮਾਲਕ। ਇਲਾਕੇ ਦੇ ਅਣਸੁਖਾਵੇਂ ਹਾਲਾਤ ਦਾ ਪੂਰਾ- ਪੂਰਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ 'ਚੋਂ ਝਲਕਦਾ। ਇੰਨੇ ਕਰੜੇ ਤੇ ਸਖ਼ਤ ਹਾਲਾਤ 'ਚ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਦੀ ਲੋਚਾ ਤੇ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਢਾਲ ਲੈਣ ਦੀ ਅਦਭੁੱਤ ਸਮਰੱਥਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸਿਦਕ ਤੇ ਸਿਰਤ ਦੀ ਮੂੰਹ ਬੋਲਦੀ ਤਸਵੀਰ ਸੀ।

ਬੜੀ ਮਿੱਠੀ ਤੇ ਪਿਆਰੀ ਲੱਗਦੀ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹੋ ਬੋਲੀ ਤਾਂ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਤੇ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਮੂੰਹੋਂ ਸੁਣ ਕੇ ਮੇਰੇ ਕੰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਮੇਰੇ ਲਹੂ 'ਚ ਰਚਮਿਚ ਗਈ ਸੀ। ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਹਿੰਦੀ ਹੀ ਬੋਲਦੇ, ਲਿਖਦੇ ਤੇ ਪੜ੍ਹਦੇ ਸੀ। ਸਾਰਾ ਸਾਲ ਕੰਨ ਇਸ ਕੰਢੀ ਬੋਲੀ ਨੂੰ ਸੁਣਨ ਲਈ ਤਰਸਦੇ ਰਹਿੰਦੇ। ਸਿਰਫ਼ ਤੇ ਸਿਰਫ਼ ਬਰਸਾਤ 'ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਖੇਤੀ, ਕਦੇ ਸੋਕਾ ਕਦੇ ਡੋਬਾ, ਕਦੇ ਜੰਗਲੀ ਜਾਨਵਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਮਚਾਈ ਤਬਾਹੀ ਕਾਰਨ ਬਰਬਾਦ ਹੋਈ ਫ਼ਸਲ ਵੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੌਸਲੇ ਤੇ ਹਿੰਮਤ ਨੂੰ ਢਾਹ ਨਹੀਂ ਸੀ ਸਕਦੀ। ਉਹ ਅਗਲੀ ਵਾਰ ਫੇਰ ਦੂਣੇ ਹੌਸਲੇ ਤੇ ਉਤਸ਼ਾਹ ਨਾਲ ਜੁਟ ਜਾਂਦੇ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਿਵੇਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਕੁਦਰਤੀ ਆਫ਼ਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਦਾ ਹੀ ਇਕ ਹਿੱਸਾ ਮੰਨ ਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਛੋਟੀ- ਮੋਟੀ ਬਿਮਾਰੀ ਨੂੰ ਉਹ ਕੁਝ ਨਾ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਘਰੇਲੂ ਟੋਟਕਿਆਂ ਤੇ ਓਹੜ-ਪੋਹੜ ਨਾਲ ਹੀ ਆਪਣਾ ਇਲਾਜ ਕਰ ਲੈਂਦੇ।

ਪਿੰਡ 'ਚ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਰਹਿੰਦੇ ਸਨ। ਉਝ ਮਾਤਾ ਜੀ ਮਨੋਂ ਉਸ ਸਹੂਲਤਾਂ ਤੋਂ ਸੱਖਣੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ 'ਚ ਆਉਣ ਲਈ ਰਾਜ਼ੀ ਨਾ ਹੁੰਦੇ। ਗਰਮੀਆਂ ਦੇ ਮੌਸਮ 'ਚ ਅਕਸਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਇਹ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੁੰਦੀ ਕਿ ਦੇਹਰਾਦੂਨ ਦਾ ਵਧੀਆ ਮੌਸਮ ਮਾਣਨ ਲਈ ਲੋਕ ਦੂਰੋਂ-ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਪਿਤਾ ਜੀ ਸਾਨੂੰ ਜੁਨ ਦੀ ਅੰਗਿਆਰੇ ਵਰ੍ਹਾ ਉ ਦੀ ਗਰਮੀ 'ਚ ਭੱਠ ਝੋਕਣ ਲਈ ਪਿੰਡਾਂ ਵੱਲ ਧੱਕ ਦਿੰਦੇ ਪਰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਮਨ ਮਾਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਹੁਕਮ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਕਰਨੀ ਹੀ ਪੈਂਦੀ ਜਾਂ ਫਿਰ ਕਿਧਰੇ ਨਾ ਕਿਧਰੇ ਮਨ ਦੇ ਕਿਸੇ ਖੁੰਜੇ 'ਚ ਆਪਣੇ ਪੇਕੇ ਪਿੰਡ ਜਾ ਕੇ ਸਾਲ ਮਗਰੋਂ ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਤੇ ਭਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਦੀ ਤਾੱਘ ਜ਼ਰੂਰ ਹੁੰਦੀ।

ਫਿਰ ਵੀ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਸ ਪਿੰਡ ਦੀ ਮਿੱਟੀ, ਆਬੋ- ਹਵਾ ਤੇ ਤਾਸੀਰ 'ਚ ਅਜਿਹੀ ਕਿਹੜੀ ਖਿੱਚ ਸੀ ਕਿ ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦਾ ਪਤਾ ਹੀ ਨਾ ਚੱਲਦਾ। ਪਿੰਡ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਆਪਸ 'ਚ ਤੇ ਦਰੱਖਤਾਂ ਤੇ ਜਾਨਵਰਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਕੰਢੀ ਪਹਾੜੀ ਬੋਲੀ 'ਚ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਿਆਂ ਵੇਖਦਾ ਜਾਂ ਸੁਣਦਾ ਤਾਂ ਮਨ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ। ਜਦੋਂ ਪਿੰਡੋਂ ਪਰਤਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਆ ਉ ਦਾ, ਮੇਰਾ ਮਨ ਬਹੁਤ ਉਦਾਸ ਹੋ ਜਾਂਦਾ। ਮੈਂ ਪਰਤਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਉਥੋਂ ਦੀਆਂ ਰੱਖਾਂ, ਖੇਤਾਂ, ਦਰੱਖਤਾਂ, ਖੱਡਾਂ, ਟੋਭੇ, ਮੀਲਾਂ ਦੂਰ ਡੂੰਘੇ ਖੂਹ, ਗੋਹਰੇ-ਘੱਟੀਆਂ, ਖੁਰਲੀ 'ਤੇ ਬੱਝੀਆ ਗਾਵਾਂ, ਮੱਤਾਂ ਤੇ ਮਾਰਖੁੰਡੇ ਬੋਲਦਾਂ ਨੂੰ ਵੀ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿਣ ਲਈ ਜਾਂਦਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਮੁਕ ਭਾਸ਼ਾ 'ਚ ਅਗਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਫਿਰ ਮਿਲਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰਦਾ।

ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਵਿਛੜਦਿਆਂ ਅਕਸਰ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ ਭਿੱਜ ਜਾਂਦੀਆਂ। ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਬੇਜ਼ਬਾਨਾਂ ਨਾਲ ਮੇਰਾ ਕੀ ਰਿਸ਼ਤਾ ਸੀ, ਕਿਹੜੀ ਖਿੱਚ ਸੀ ਤੇ ਕਿਹੜਾ ਲਗਾਅ ਸੀ? ਪਿੰਡੋਂ ਪਰਤ ਕੇ ਵੀ ਕਈ ਦਿਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਯਾਦਾਂ ਮੈਨੂੰ ਜੇਕਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਚੰਬੜੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ। ਮਨ ਕਈ-ਕਈ ਦਿਨ ਬੁਝਿਆ-ਬੁਝਿਆ ਰਹਿੰਦਾ। ਫਿਰ ਅਗਲੇ ਵਰ੍ਹੇ ਸਾਲਾਨਾ ਪ੍ਰੀਖਿਆ ਖਤਮ ਹੋਣ ਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਦੀਆਂ ਛੁੱਟੀਆਂ ਦੀ ਉਡੀਕ ਕਰਨ ਲੱਗਦਾ। ਇਕ ਵਾਰੀ ਮਨ ਦੀ ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਜਿਸ ਥਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਮਗਰੋਂ ਬੱਚੇ ਦਾ ਨਾਤੂ ਦੱਬਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਸ ਥਾਂ ਨਾਲ ਬੰਦੇ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਉ ਸ ਦੀ ਮਾਂ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਜਨਮ ਤੋਂ ਪਹਿਲੋਂ ਬੰਦਾ ਨਾਤੂ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਮਾਂ ਨਾਲ

ਜੁੜਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਤੇ ਉਸ ਰਾਹੀਂ ਸਾਡੀ ਜਨਮਦਾਤੀ ਸਾਡਾ ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਜਨਮ ਮਗਰੋਂ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜੰਮਣ ਭੋਇੰ ਨਾਲ ਯਾਨੀ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਵਾਂਗ ਹੀ ਤਾਂ ਇਹ ਧਰਤੀ ਮਾਂ ਵੀ ਸਾਡਾ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਾਲਣ- ਪੋਸ਼ਣ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਮਰਦੇ ਦਮ ਤਕ ਸਾਡਾ ਸਾਥ ਦਿੰਦੀ ਹੈ ਤੇ ਆਖਰ ਆਪਣੀ ਗੋਦ 'ਚ ਥਾਂ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਂ ਤਾਂ ਮਾਂ ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਭਾਵੇਂ ਆਪਣੀ ਕੁੱਖੋਂ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਜਨਮ ਮਗਰੋਂ ਸਾਨੂੰ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਸਾਂਭਣ ਵਾਲੀ। ਦੋਵਾਂ ਨਾਲ ਲਗਾਅ ਇੱਕੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਜਿਹੜੀ ਬੋਲੀ ਦੇ ਸ਼ਬਦ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਰੀ ਤੇਰੇ ਕੰਨਾਂ 'ਚ ਗੂੰਜੇ ਸਨ, ਉਹ ਇਸ ਥਾਂ ਦੀ ਹਵਾ, ਮਿੱਟੀ, ਪਾਣੀ, ਪੇੜ-ਪੌਦਿਆਂ ਮਤਲਬ ਕਿ ਜੰਜੋਰੋ-ਜੰਜੋਰੋ 'ਚ ਸਮਾਏ ਹੋਏ ਹਨ। ਤੇਰਾ ਜਨਮ ਵੀ ਤਾਂ ਇਸੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਹੋਇਆ ਸੀ ਨਾ। ਇਸੇ ਲਈ ਇਹ ਮਿੱਟੀ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨ 'ਚ ਸਾਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੈ। ਉਸੇ ਮਿੱਟੀ ਦਾ ਬਣਿਆ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਉਸ ਪੁਕਾਰ ਨੂੰ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬਿਹਬਲ ਹੋ ਉ ਠਕਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੋ ਕਾਰਣ ਸੀ ਕਿ ਦਾਦਾ ਜੀ ਨੇ ਮਰਦੇ ਦਮ ਤਕ ਆਪਣਾ ਪਿੰਡ ਨਹੀਂ ਸੀ ਛੱਡਿਆ। ਭਾਂਵੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਪੁੱਤਾਂ ਨੇ ਵੱਡੇ-ਵੱਡੇ ਸ਼ਹਿਰਾਂ ਤੇ ਸੌ ਸੁੱਖ ਸਹੂਲਤਾਂ ਵਾਲੇ ਘਰਾਂ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹਿਆ ਸੀ ਪਰ ਉਹ ਦੋ-ਚਾਰ ਦਿਨ ਤੋਂ ਵੱਧ ਉਥੇ ਨਾ ਠਹਿਰਦੇ ਤੇ ਲੱਖ ਮਨਾਉਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਵੱਲ ਤੁਰ ਪੈਂਦੇ। ਹੁਣ ਮੈਂ ਵੀ ਬੇਸ਼ੱਕ ਘਰੇਲੂ ਮਜਬੂਰੀਆਂ ਕਰਕੇ ਆਪਣਾ ਟਿਕਾਣਾ ਹੁਸ਼ਿਆਰਪੁਰ ਵਿਖੇ ਰੱਖ ਲਿਆ ਹੈ ਤੇ ਪਿੰਡ 'ਚ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਰਹਿੰਦਾ। ਪੁਰਾਣਾ ਕੱਚਾ ਘਰ ਢਹਿ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਹੁਣ ਦਾਦਾ-ਦਾਦੀ ਵੀ ਨਹੀਂ ਤੇ ਜਨਮ ਦੇਣ ਵਾਲੀ ਮਾਂ ਇਸ ਦੁਨੀਆ 'ਚ ਨਹੀਂ ਹੈ ਪਰ ਜਿੱਥੇ ਮੇਰਾ ਨਾਤੂ ਦੱਬਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਮਿੱਟੀ ਤੇ ਬੋਲੀ ਮੈਨੂੰ ਪੁਕਾਰਦੀ ਹੈ। ਫਿਰ ਮਨ ਛੇੜੀ-ਛੇੜੀ ਕੋਈ ਨਾ ਕੋਈ ਬਹਾਨਾ ਲੱਭਣ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡਾਂ ਵੱਲ ਗੇੜੀ ਮਾਰਨ ਦਾ ਤੇ ਮੈਂ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਕੋਈ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਖੁੰਝਣ ਦਿੰਦਾ। ਕੋਰੇ ਅਨਪੜ੍ਹ ਦਾਦਾ ਜੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੀ ਉਕਤ ਦਲੀਲ ਕਿੰਨੀ ਕੁ ਵਿਗਿਆਨਕ ਹੈ ਜਾਂ ਨਹੀਂ, ਮੈਨੂੰ ਨਹੀਂ ਪਤਾ ਪਰ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਹ ਦਲੀਲ ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਸਹੀ ਜਾਪਦੀ ਹੈ।

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ: ਆਗਾਜ਼ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤੱਕ

ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 500 ਸਾਲਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦਿਵਸ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ 'ਫੈਲੋ ਵਿਦਿਆ ਚਾਨਣ ਹੋਇ' ਦੀ ਧਾਰਨਾ ਤਹਿਤ ਸਥਾਪਤ ਹੋਈ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਆਪਣੀ ਸਥਾਪਨਾ ਤੋਂ ਹੁਣ ਤੱਕ ਸਮੇਂ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵਾਂ ਨੂੰ ਪਛਾਣਦੀ ਆ ਰਹੀ ਹੈ। ਅੱਜ ਇਸ ਦਾ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮ ਹੈ। ਇਸ ਨੇ ਆਪਣਾ ਵਿਲੱਖਣ ਇਤਿਹਾਸ ਸਿਰਜਿਆ ਹੈ। ਅਕਾਦਮਿਕ, ਸਭਿਆਚਾਰਕ ਅਤੇ ਖੇਡ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਮਾਪਦੰਡਾਂ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਮਾਣ ਦਿਵਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸੁਨੇਹੇ ਨੂੰ ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਤੱਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਦੀ ਨਿਰੰਤਰ ਚਾਰਜੋਈ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਆਰਟਸ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਧੁਨਿਕ ਵਿਗਿਆਨ, ਤਕਨਾਲੋਜੀ ਅਤੇ ਮੈਨੇਜਮੈਂਟ ਆਦਿ ਖੇਤਰਾਂ ਦੇ ਵਿਸਥਾਰ ਲਈ ਵਿਹਾਰਕ ਅਤੇ ਖੋਜ ਭਰਪੂਰ ਯਤਨ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਵਿਭਿੰਨ ਨਾਮਜ਼ਦਗੀਆਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ ਮਾਣ ਹੈ ਕਿ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਉਘੇ ਸਿੱਖਿਆ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਮਾਣਯੋਗ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀਆਂ ਉਪਲੱਬਧੀਆਂ ਪਿੱਛੇ ਇਸ ਦੇ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਸ. ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ, ਡਾ. ਕਰਮ ਸਿੰਘ ਗਿੱਲ, ਡਾ. ਜੇ.ਐੱਸ. ਗਰੇਵਾਲ, ਡਾ. ਐੱਸ.ਐੱਸ. ਬੱਲ, ਡਾ. ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਰੰਧਾਵਾ, ਡਾ. ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਸੋਚ, ਡਾ. ਐੱਸ.ਪੀ.ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਜੈਰੂਪ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਡਾ. ਅਜਾਇਬ ਸਿੰਘ ਬਰਾਤ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੌਜੂਦਾ ਵਾਈਸ ਚਾਂਸਲਰ ਡਾ. ਜਸਪਾਲ ਸਿੰਘ ਸੰਧੂ ਦੀ ਦੂਰਅੰਦੇਸ਼ੀ ਸਦਕਾ ਅੱਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਇਸ ਮੁਕਾਮ 'ਤੇ ਹੈ।

ਸਮਝਦਿਆਂ 13 ਇਮਾਰਤਾਂ ਉੱਤੇ ਸੂਰਜੀ ਉਰਜਾ ਪਲਾਂਟ ਸਥਾਪਤ ਕਰਕੇ, ਬਾਹਰੀ ਵਾਹਨਾਂ ਦੀ ਆਮਦ ਘਟਾਉਣਿਆਂ ਕੈਂਪਸ ਅੰਦਰ ਸਾਈਕਲਿੰਗ ਨੂੰ ਉਤਸ਼ਾਹਿਤ ਕਰਕੇ, ਅਨੇਕਾਂ ਬਹੁਭਾਂਤੀ ਪੌਦੇ ਲਗਾਕੇ, ਜਾਗਰਤੀ ਚੇਤਨਾ ਤਹਿਤ ਅਨੇਕਾਂ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕੈਂਪ ਲਗਾ ਕੇ ਅਤੇ ਫੁੱਲ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀਆਂ ਆਦਿ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕਰਕੇ ਜ਼ੀਰੋ ਡਿਸਚਾਰਜ ਕੈਂਪਸ ਬਣਾਇਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਾਰੀ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਦੇ ਮੱਦੇਨਜ਼ਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮੁਲਾਂਕਣ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਣੀਕਰਨ ਕੌਂਸਲ

ਅਮਰੀਕਾ) ਅਤੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਆਫ ਸਾਉਥ ਫਲੋਰੀਡਾ ਤੋਂ ਵੀ ਗ੍ਰਾਂਟਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਕੌਮੀ ਅਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਖੋਜ ਕਾਰਜਾਂ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਵਿਭਿੰਨ ਵਿਭਾਗ ਅਤੇ ਅਧਿਆਪਕ ਆਦਿ ਤੋਂ ਕਰੋੜਾਂ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ ਖੋਜ ਖੇਤਰ 'ਚ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਖੋਜ ਜਰਨਲਾਂ 'ਚ ਆਪਣੇ ਖੋਜ ਪੱਤਰ ਛਪਵਾ ਕੇ ਨਿੱਜੀ ਹ-ਨਿਦੇਸ਼ 98 ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਇੰਡੀਆ ਟੂਡੇ ਦੇ ਇਕ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਜੀਐੱਨਡੀਊ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ

ਤਾਲਮੇਲ ਸਥਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਕੌਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ 27 ਨਾਮਜ਼ਦ ਸਰਕਾਰੀ ਅਤੇ ਗ਼ੈਰ-ਸਰਕਾਰੀ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਨਾਲ ਸਾਂਝ ਸਥਾਪਤ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪਣਾ ਘੇਰਾ ਵਸੀਰ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਖੇਡ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੇ 610 ਵਾਰ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ, 1400 ਵਾਰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ, 17 ਵਾਰ ਅੰਤਰਰਾਸ਼ਟਰੀ ਪੱਧਰ ਦੇ ਮੈਡਲ ਅਤੇ ਐਵਾਰਡ ਹਾਸਲ ਕੀਤੇ ਹਨ। ਇਸ ਦੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੇ 23ਵੀਂ ਵਾਰ ਮੌਲਾਨਾ ਅਬੁਲ ਕਲਾਮ ਆਜ਼ਾਦ ਟਰਾਫੀ ਜਿੱਤ ਕੇ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਸਮਾਗਮਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨ ਨੂੰ ਹੋਰ ਬੁਲੰਦ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਯੂਵਕ ਮੇਲਿਆਂ ਦੇ ਪਰਿਪੇਖ ਵਿਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨਾਰਥ ਜ਼ੋਨ ਅੰਤਰ-ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਕਲਚਰਲ ਚੈਂਪੀਅਨਸ਼ਿਪ ਦੀ ਜੇਤੂ ਰਹਿਣ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ 34ਵੇਂ ਨਾਰਥ ਜ਼ੋਨ ਅੰਤਰ-ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਯੂਥ ਫੈਸਟੀਵਲ ਵਿਚੋਂ ਰਨਰ-ਅੱਪ ਵੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੀ ਹੈ।

ਐੱਨ.ਆਈ.ਆਰ.ਐੱਫ. ਮੁਤਾਬਿਕ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਇਸ ਵਰ੍ਹੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 55ਵਾਂ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕਰਨ ਵਿਚ ਕਾਮਯਾਬ ਰਹੀ ਜਦੋਂਕਿ ਇੰਡੀਆ ਟੂਡੇ ਦੇ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਸਰਵੋਤਮ ਸਰਕਾਰੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ 17ਵਾਂ ਦਰਜਾ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ।

1969 'ਚ ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ ਦੇ ਪੱਛਮੀ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਅੱਜ 40 ਅਕਾਦਮਿਕ ਵਿਭਾਗਾਂ, 4 ਰੀਜਨਲ ਸੈਂਟਰਾਂ, 15 ਕੌਂਸਟੀਚੂਐਂਟ ਕਾਲਜਾਂ, 148 ਐਫਿਲੀਏਟਡ ਅਤੇ 71 ਐਸੋਸੀਏਟਡ ਕਾਲਜਾਂ ਨਾਲ ਲੈਸ ਹੋ ਕੇ ਨਿੱਤ ਨਵੀਆਂ ਬੁਲੰਦੀਆਂ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੀ ਹੈ।

ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਆਗਾਜ਼ ਸਮੇਂ ਇਸ ਦੀ ਕਮਾਨ ਪ੍ਰੋ. ਬਿਸ਼ਨ ਸਿੰਘ ਸਮੁੰਦਰੀ ਨੇ ਸੰਭਾਲੀ ਅਤੇ ਵਿਭਿੰਨ ਨਾਮਵਰ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦੀ ਅਗਵਾਈ 'ਚ ਇਹ ਸੰਸਥਾ ਹੁਣ ਵੀ ਲਗਾਤਾਰ ਵਧੇਰੇ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੀ ਆਪਣੀ ਨਿਵੇਕਲੀ ਦਿੱਖ ਹੈ। ਅੱਜ 50ਵੇਂ ਸਥਾਪਨਾ ਦਿਵਸ ਸਮਾਗਮ ਮੌਕੇ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਸਰਬੰਗੀ ਨਜ਼ਰੀਏ ਤੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਉਹ ਤਸਵੀਰ ਉਭਾਰਨ ਲਈ ਯਤਨਸ਼ੀਲ ਹੈ ਜੋ ਨਿਵੇਕਲੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਤੇ ਸੋਚ ਦਾ ਆਧਾਰ ਬਣੇ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ ਫਲਸਫੇ ਨੂੰ ਮੁਖਾਤਬ ਹੁੰਦਿਆਂ ਅਜਿਹੇ ਪਰਿਪੱਕ ਅਹਿਦ ਤੇ ਵਿਉਂਤਬੰਦੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਜਾਣ ਜੋ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਮੰਚ 'ਤੇ ਮਾਣ ਦਿਵਾ ਸਕਣ।

(ਨੈਕ) ਨੇ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ 'ਏ++' ਦਾ ਦਰਜਾ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਕੇ ਉਤਮਤਾ ਦੀ ਮੋਹਰ ਲਗਾਈ ਹੈ। ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਅਕਾਦਮਿਕ ਸਟਾਫ ਕਾਲਜ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਭਾਰਤ 'ਚੋਂ 12ਵਾਂ ਸਥਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ। ਸਮੁੱਚੇ ਮੁਲਾਂਕਣੀ ਪਰਿਪੇਖ 'ਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਗ੍ਰਾਂਟਸ ਕਮਿਸ਼ਨ ਨੇ ਇਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਨੂੰ 100 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੀ ਗ੍ਰਾਂਟ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਤੋਂ ਵਧੀਆ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਬਦਲੇ ਗ੍ਰਾਂਟ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਦਸ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਇਕ ਹੈ।

ਪੇਟੈਂਟ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀ ਦੂਜੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈ। 2018 'ਚ ਇਸ ਨੇ 9 ਪੇਟੈਂਟ ਆਪਣੇ ਨਾਂ ਦਰਜ ਕਰਵਾ ਕੇ ਇਹ ਮਾਣ ਹਾਸਲ ਕੀਤਾ।

ਵੱਖ ਵੱਖ ਵਿਭਾਗਾਂ ਅਤੇ ਕਾਲਜਾਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 20,000 ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਇਹ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਇਲਾਕੇ ਦੀ ਪਹਿਲੀ ਅਜਿਹੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਔਨਲਾਈਨ ਦਾਖਲੇ, ਸਟੇਟ ਪੱਧਰੀ ਦਾਖਲੇ ਦੀ ਔਨਲਾਈਨ ਕਾਊਂਸਲਿੰਗ ਅਤੇ ਕਰੈਡਿਟ ਆਧਾਰਿਤ ਮੁਲਾਂਕਣ ਸਿਸਟਮ ਚਾਲੂ ਕਰਕੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਨਬਜ਼ ਨੂੰ ਪਛਾਣਿਆ। ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਵਿੱਦਿਅਕ ਸਾਂਝ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਇਸ ਨੇ ਅਮਰੀਕਾ, ਜਾਪਾਨ ਅਤੇ ਯੂ.ਕੇ. ਦੀਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਨਾਲ

ਅਗਿਆਤ ਔਰਤਾਂ ਵਾਲਾ ਸਮਾਜ? ਨਿਕਿਤਾ ਆਜ਼ਾਦ

ਇਹ ਗੱਲ ਸੰਨ 1912 ਦੀ ਹੈ। ਫਿਰੋਜ਼ਪੁਰ ਦੇ ਸਿੱਖ ਕੰਨਿਆ ਮਹਾਵਿਦਿਆਲਾ ਦੇ ਮੈਗਜ਼ੀਨ 'ਪੰਜਾਬੀ ਭੈਣ' ਵਿਚ ਇਕ ਵਿਦਿਆਰਥਣ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ: "ਜੇ ਤੁਸੀਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਦਿਆ ਨਹੀਂ ਦੇਵੋਗੇ ਤਾਂ ਇਸਤਰੀ ਡਾਕਟਰ, ਅਧਿਆਪਕ ਕਿੱਥੋਂ ਲੈ ਕੇ ਆਵੇਗੇ?" ਅੱਜ 2019 ਵਿਚ ਇਹ ਦਲੀਲ ਬੜੀ ਬਚਕਾਨਾ ਅਤੇ ਮੁਢਲੀ ਲੱਗ ਸਕਦੀ ਹੈ ਪਰ ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਕਦਰ ਆਪਣੇ 'ਵੀਰਾਂ' ਨੂੰ ਸਵਾਲ ਕਰਨਾ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਅਤੇ ਜਿਗਰੇ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੀ। ਅੱਜ ਬਹੁਤੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਪਾਉਣ ਦੀ ਲੋੜ ਨਹੀਂ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਅਤੇ ਸਮਾਜਿਕ ਵਿਵਸਥਾ ਵਿਚ ਵਿਦਿਆ ਅਹਿਮ ਢਾਂਚਾ ਬਣ ਗਈ ਹੈ। ਇਸਤਰੀ ਅੰਦੋਲਨਾਂ ਅਤੇ ਸਮਾਜ ਦੀ ਵਧਦੀ ਚੇਤਨਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਤਬਦੀਲੀ ਵਿਚ ਖਾਸ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਈ ਹੈ।

ਮਾਤਰ ਹੀ ਹੈ। ਅਜਿਹੇ ਮਾਹੌਲ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਖੋਜ ਅਤੇ ਉੱਚ ਵਿਦਿਆ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਣਾ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚ ਪੀਐੱਚਡੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀ ਹੋਰ ਵੀ ਘੱਟ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਸਰਕਾਰੀ ਅੰਕੜਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਪੀਐੱਚਡੀ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਵਿਦਿਆਰਥੀਆਂ ਵਿਚ ਤਕਰੀਬਨ 66%

ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਸਿੱਖਿਆ ਕਿਉਂਕਿ, ਕੇਵਲ ਪੈਸੇ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪਿਆਸ 'ਵਧਾਉਣ' ਦਾ ਵਸੀਲਾ ਹੈ (ਇਹ ਬੁਝਦੀ ਕਦੇ ਨਹੀਂ) ਅਤੇ ਤਾਉਮਰ ਖੋਜ ਕਰਦੇ ਤੇ ਸਿੱਖਦੇ ਰਹਿਣ ਦਾ ਕਰਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਘਰ ਬਾਰ ਛੱਡ ਕੇ ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਉੱਤੇ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਂ ਪਾਰਟ-ਟਾਇਮ ਨੌਕਰੀ ਕਰਕੇ ਵੀ ਪੀਐੱਚਡੀ ਕਰਦੀ

ਵੀ ਹਰ ਸਾਲ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪਹਿਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਗਿਣੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਜੇਐੱਨਯੂ ਵਿਚ ਵੀ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਾਲਾ ਫੀ ਸਟਰਕਚਰ ਲਾਗੂ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਕੋਲੋਂ - ਖਾਸ ਕਰ ਉਹ ਜੋ ਖੁਦਮੁਖਤਾਰ ਹੋ ਪੜ੍ਹਨਾ ਅਤੇ ਖੋਜ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ - ਭਾਰਤ ਦੀ ਇੱਕ ਅੱਵਲ ਖੋਜ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਖੁੰਬ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮਰਦ ਅਤੇ 33% ਔਰਤਾਂ ਹਨ, ਭਾਵ ਮਰਦਾਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ ਔਰਤਾਂ ਨਾਲੋਂ ਦੁੱਗਣੀ। ਇਹਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਵਿਆਹ ਅਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਦਬਾਅ ਬਣਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਵਿਦਿਆ ਦੇ ਰਸਤੇ ਤੋਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਕੁੜੀ ਲਈ ਵਿਆਹ ਹੀ ਅੰਤਮ ਮੰਜ਼ਿਲ ਮੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਪੀਐੱਚਡੀ ਕਰਨਾ 5-7 ਸਾਲ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਬੱਧਤਾ ਦਾ ਸਵਾਲ ਹੈ ਅਤੇ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ 30-31 ਸਾਲਾਂ ਤਕ ਪੜ੍ਹਾਈ ਕਰਦੇ ਰਹਿਣਾ ਉਸ ਸਮਾਜ ਨੂੰ ਛੇਤੀ ਮਨਜ਼ੂਰ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਜਿਥੇ ਕੁੜੀ ਦੇ 25 ਟੱਪਦੇ ਹੀ ਮਾਪਿਆਂ ਨੂੰ ਹੱਥਾਂ ਪੈਰਾਂ ਦੀ ਪੈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕੁੜੀਆਂ ਅਕਸਰ - ਮੇਰੀਆਂ ਕਈ ਸਹੇਲੀਆਂ - ਮਾਪਿਆਂ ਨਾਲ ਲੜ ਕੇ ਪੀਐੱਚਡੀ ਦਾ ਰਸਤਾ ਚੁਣਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਉਹ ਪੜ੍ਹਨ ਲਈ, ਖੋਜ ਕਰਨ ਲਈ, ਆਪਣੇ ਮਾਨਸ ਨੂੰ ਵਿਕਸਿਤ ਕਰਨ ਲਈ ਪੜ੍ਹਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਸ ਪੜ੍ਹਾਈ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਹੌਸਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਨਤਕ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਜੇਐੱਨਯੂ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜਿੱਥੇ ਜਾਣ ਦਾ ਖਰਚਾ ਭਾਰਤ ਦੀ ਹਰ ਖੋਜਾਰਥੀ ਦੇਖਦੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਪਾਰੀਕਰਨ ਨੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਅਜਿਹੀਆਂ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਛੱਡੀਆਂ ਹਨ ਜਿੱਥੇ ਆਮ ਘਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਜਾਂ ਉਹ ਕੁੜੀਆਂ ਪੜ੍ਹ ਸਕਣ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਕੋਈ ਸਹਾਇਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲਦੀ। ਜੇਐੱਨਯੂ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਨਾ ਕੇਵਲ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ ਫੀਸ ਪੱਖੋਂ ਆਦਰਸ਼ ਹੈ ਬਲਕਿ ਖੋਜ ਵਿਚ

ਇਸ ਲਈ ਜਦੋਂ ਯੂਜੀਸੀ ('73) ਨੇ 2014 ਵਿਚ ਨਾਨ-ਐਨਈਟੀ (ਨੋਨ-5'') ਫੈਲੋਸ਼ਿਪ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਦਿੱਲੀ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ ਉੱਤੇ ਅਤੇ ਯੂਜੀਸੀ ਦਫ਼ਤਰ ਅੱਗੇ ਧਰਨਾ ਲਾਇਆ ਸੀ ਜੋ 'ਚੁਚੁਪੇ '73' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਦੁਨੀਆ ਭਰ ਵਿਚ ਮਸ਼ਹੂਰ ਹੋਇਆ। ਕੁੜੀਆਂ ਨੇ ਕਿਹਾ: "ਦੇਖ ਭਾਈ ਯੂਜੀਸੀ, ਸਕਾਲਰਸ਼ਿਪ ਨਹੀਂ ਦੀਆ ਤੋ ਮੁੜ ਪਰ ਤੋ ਬਸ ਸ਼ਾਦੀ ਕਾ ਪ੍ਰੋਸ਼ਰ ਆਏਗਾ, ਤੁਝ ਪਰ ਪੂਰੀ ਛਾਤਰ ਆਬਾਦੀ ਕਾ ਪ੍ਰੋਸ਼ਰ ਆਏਗਾ।" ਅੱਜ ਵੀ ਜੇਐੱਨਯੂ ਦੇ ਧਰਨਿਆਂ ਵਿਚ ਕੁੜੀਆਂ ਵਧ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਹਿੰਸਾ ਲੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਜਾਣਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਭਾਰਤ ਵਰਗੇ ਲਿੰਗਕ ਭੇਦਭਾਵ ਨਾਲ ਭਰੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖੋਜ ਕਰਨ ਅਤੇ ਸੁਤੰਤਰ ਜੀਵਨ ਜੀਅ ਸਕਣ ਦੀਆਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਬੇਹੱਦ ਸੀਮਿਤ ਹਨ।

ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੱਥਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਅਤੇ ਸਮਝਦੇ ਹੋਏ ਹੀ ਮੈਂ ਇਹ ਦਲੀਲ ਪੇਸ਼ ਕਰ ਰਹੀ ਹਾਂ ਕਿ ਜੇਐੱਨਯੂ ਵਰਗੀਆਂ ਸਿੱਖਿਆ ਸੰਸਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਫੀਸ ਵਧਣ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਅਸਰ ਹਾਸੀਏ ਤੇ ਵਿਚਰਦੇ ਤਬਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕੁੜੀਆਂ ਉੱਤੇ ਪਵੇਗਾ। ਸਮਾਜਿਕ ਤਾਣੇ ਬਾਣੇ ਵਿਚ ਆਏ ਲੱਖਾਂ ਬਦਲਾਵਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਵੀ ਵਿਆਹ ਅਜਿਹੀ ਸੰਸਥਾ ਹੈ ਜੋ ਕੁੜੀਆਂ ਲਈ 1912 ਵਿਚ ਵੀ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਸੀ ਅਤੇ ਅੱਜ ਵੀ ਹੈ। ਉਪਰ ਜਿਸ ਲੇਖ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਹਦੇ ਅੰਤ ਵਿਚ ਸਾਡੀ ਗੁੰਮਨਾਮ (ਅਨਾਮ) ਲੇਖਕ ਕਹਿੰਦੀ ਹੈ, "ਸਮਾਜ ਦੀ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਸੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹਾਂ, ਇਸਤਰੀਆਂ ਇੰਨਾ ਕੁ ਪੜ੍ਹ ਜਾਣ ਕਿ ਬੱਚੇ ਸਾਂਭ ਲੈਣ ਜਾਂ ਦੇ ਪੈਸੇ ਕਮਾ ਲੈਣ।" ਲੇਖ ਤਾਂ ਇੱਥੇ ਖ਼ਤਮ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਤ੍ਰਾਸਦੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨਾਲ ਅੱਜ ਵੀ ਘੜੀ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੈ। ਵਿਆਹ ਅੱਜ ਵੀ ਅੰਤਮ ਟੀਚਾ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦਿਆ ਤੇ ਨੌਕਰੀ ਉਸ ਨੂੰ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣ, ਪਰਿਵਾਰ ਚਲਾਉਣ ਦਾ ਜ਼ਰੀਆ ਹੈ।

ਸ਼ਾਇਦ ਇਹੀ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਸਾਡੀ 1912 ਦੀ ਲੇਖਕ ਗੁੰਮਨਾਮ ਰਹਿ ਗਈ। ਜੇ ਉਸ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵਜ਼ੀਫ਼ਾ ਮਿਲਿਆ ਹੁੰਦਾ ਤਾਂ ਸ਼ਾਇਦ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਮਾਜ ਦੇ ਦਬਾਅ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਆਪਣੇ ਸੁਪਨੇ ਪੂਰੇ ਕਰ ਸਕਦੀ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਉੱਤੇ ਹੱਕ ਜਮਾ ਸਕਦੀ।

ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਖੋਜ ਕਰਵਾਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੰਦ ਕੁ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿਚ ਵੀ ਕੁੜੀਆਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹਨ ਦਾ ਮੌਕਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੇਗਾ ਤਾਂ ਉਹ ਅੱਜ ਦੇ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਅਗਿਆਤ ਅਤੇ ਅਨਾਮ ਜੀਵਨ ਜਿਉਣ ਲਈ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਜਾਣਗੀਆਂ। ਇਸ ਲਈ ਫੀਸ ਵਧੇ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਜੰਗ ਜਿੱਤੀ ਪੂੰਜੀਵਾਦ ਨੂੰ ਲਲਕਾਰਨ ਲਈ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਓਨੀ ਹੀ ਸਮਾਜ ਵਿਚ ਔਰਤਾਂ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਬੋੜੀ-ਬਹੁਤੀ ਸਪੇਸ ਬਚਾਉਣ ਲਈ ਵੀ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹੈ। ਵਰਜੀਨੀਆ ਵੁਲਫ ਨੇ ਠੀਕ ਹੀ ਲਿਖਿਆ ਹੈ, "ਇਤਿਹਾਸ ਦੇ ਪੰਨਿਆਂ ਵਿਚ 'ਅਗਿਆਤ' ਹਮੇਸ਼ਾ ਔਰਤ ਹੀ ਸੀ।" ਅੱਜ ਦੀ ਲੜਾਈ ਔਰਤ ਨੂੰ ਮੁੜ ਅਗਿਆਤ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਚਾਉਣ ਦੀ ਲੜਾਈ ਹੈ।

ਇਤਿਹਾਸ ਦਾ ਆਈਨਾ ਲਾਹੌਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ

ਗੁਰਦਾਸ ਮਾਨ ਦਾ ਗੀਤ 'ਘੱਗਰੇ ਵੀ ਗਏ, ਫੁਲਕਾਰੀਆਂ ਵੀ ਗਈਆਂ, ਕੰਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਕਰੂ ਤੇ ਵਾਲੀਆਂ ਵੀ ਗਈਆਂ' ਸੁਣ ਕੇ ਬੀਤੇ ਸਮਿਆਂ ਬਾਰੇ ਝੁਰਨਾ ਵਿਅਰਥ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਸਭ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਨੇ ਸਮੇਂ ਨਾਲ ਬਦਲਣਾ ਹੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਤਿਹਾਸ ਜਾਂ ਕਿਸੇ ਜੀਵਨ-ਸ਼ੈਲੀ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਬਿੰਦੂ 'ਤੇ ਸਦਾ ਲਈ ਖੜ੍ਹਾਇਆ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਅਸੀਂ ਸਿਰਫ਼ ਇਹ ਕਰ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਇਸ ਪਰਿਵਰਤਨ ਦੇ ਵਿਭਿੰਨ ਪੜਾਵਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਸੰਭਾਲ ਲਈਏ ਜਾਂ ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਸਾਧਨ ਰਾਹੀਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਕਰ ਲਈਏ। ਅਜਾਇਬਘਰ ਸਥਾਪਤ ਕਰਨ ਦਾ ਉਦੇਸ਼ ਇਹੋ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਪੁਰਾਤਨ ਨਮੂਨੇ ਜਾਂ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ੀ ਸਬੂਤ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਣ ਲਈ ਸੰਭਾਲ ਲਏ ਜਾਣ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅਜਾਇਬਘਰ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਦੇ ਸ਼ੀਸ਼ੇ ਦਾ ਕੰਮ ਕਰਦੇ ਹਨ ਜਿਸ ਵਿਚ ਦਰਸ਼ਕ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮਿਆਂ ਦੀਆਂ ਝਲਕਾਂ ਵੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਉਹ ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਵਰਤਮਾਨ ਜੀਵਨ ਤੀਕ ਪਹੁੰਚਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਸਫ਼ਰ ਨੂੰ ਬਿਹਤਰ ਸਮਝ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾ ਅਜਾਇਬਘਰ ਲਾਹੌਰ ਵਿਖੇ ਉਸਾਰਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਹੁਣ ਸ਼ਾਹਰਾਹ-ਏ ਕਾਇਦ-ਏ ਆਜ਼ਮ (ਜਿਸਨੂੰ ਆਮ ਬੋਲਚਾਲ ਵਿਚ 'ਦਿ ਮਾਲ' ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ) ਉੱਤੇ, ਪੰਜਾਬ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀ ਦੇ ਪੁਰਾਣੇ ਕੈਂਪਸ ਦੇ ਬਿਲਕੁਲ ਸਾਹਮਣੇ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਸਾਂਝੇ ਪੰਜਾਬ ਦੀ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸਗੋਂ ਦੱਖਣੀ ਏਸ਼ੀਆ ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ ਧਰੋਹਰ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਅਤੇ ਬਹੁਤ ਵੱਡਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਹੈ। ਇਸ ਸੰਭਾਲੇ ਹੋਏ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਵੇਖਣ ਹਰ ਸਾਲ ਲੱਖਾਂ ਲੋਕ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਰਿਕਾਰਡ ਮੁਤਾਬਿਕ ਸਾਲ 2015 ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ 2,50,000 ਲੋਕ ਵੇਖਣ ਆਏ।

ਲਾਹੌਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼ ਸਰਕਾਰ ਰਾਹੀਂ 1865-66 ਵਿਚ ਆਯੋਜਿਤ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਇਕ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਨਾਲ ਹੋਈ। ਇਸ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਲਈ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਇਕ ਇਮਾਰਤ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਈ ਗਈ ਸੀ ਜਿਸ ਨੂੰ ਹੁਣ 'ਟਾਲਿੰਟਨ ਮਾਰਕੀਟ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨੀ ਨੂੰ 'ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਆਰਟਸ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਆਫ ਪੰਜਾਬ' ਦਾ ਨਾਂ ਦੇ ਕੇ ਸਥਾਈ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸੰਭਾਲ ਲਿਆ ਗਿਆ। ਫਿਰ 1887 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਣੀ ਵਿਕਟੋਰੀਆ ਦੇ ਰਾਜ ਦੀ ਗੋਲਡਨ ਜੁਬਲੀ ਦੇ ਮੌਕੇ ਇਸ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਲਈ ਇਕ ਨਵੀਂ ਇਮਾਰਤ ਉਸਾਰਣ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਬਣੀ ਜਿਸ ਦਾ ਨੀਂਹ ਪੱਥਰ ਭਵਿੱਖ ਦੇ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਜੌਰਜ ਪੰਚਮ (ਰਾਜਕਾਲ: 1910-36) ਦੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਰਾਜਕੁਮਾਰ ਅਲਬਰਟ ਵਿਕਟਰ (1864-92) ਨੇ ਰੱਖਿਆ। ਇਮਾਰਤ ਦਾ ਡਿਜ਼ਾਈਨ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਹੀ ਇੰਜਨੀਅਰ ਸਰ ਗੰਗਾ ਰਾਮ ਨੇ ਮੁਗਲ-ਗੋਥਿਕ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੀ ਇਹ ਇਮਾਰਤ ਆਪਣੇ ਆਪ ਵਿਚ ਭਵਨ ਉਸਾਰੀ ਕਲਾ ਦਾ ਵਧੀਆ ਨਮੂਨਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਉਸਾਰੀ 1893 ਵਿਚ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਈ ਅਤੇ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਪੰਜਾਬ ਦੀਆਂ ਉਦਯੋਗਿਕ ਕਲਾਵਾਂ ਦੀ ਨੁਮਾਇਸ਼ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨੂੰ ਇਸ ਵਿਚ ਸ਼ਿਫਟ ਕਰਕੇ ਇਹ ਆਮ ਜਨਤਾ ਲਈ ਖੋਲ੍ਹ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ।

1947 ਵਿਚ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੀ ਵੰਡ ਹੋ ਜਾਣ 'ਤੇ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਵਾਂਗੂੰ ਇਸ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵੀ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਬੇਸ਼ਕੀਮਤੀ ਕਲਾ-ਵਸਤਾਂ ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆ ਗਈਆਂ। ਪਰ ਇਸ ਵੰਡ ਨਾਲ ਲਾਹੌਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਖੱਪੇ ਪੈ ਗਏ। ਖੈਰ, ਇਸ ਗ਼ੈਰ-ਕੁਦਰਤੀ ਸਿਆਸੀ ਵੰਡ ਨਾਲ ਇਹ ਤਾਂ ਹੋਣਾ ਹੀ ਸੀ। (ਭਾਰਤ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਆਈਆਂ ਕਲਾਕ੍ਰਿਤਾਂ ਹੁਣ ਚੰਡੀਗੜ੍ਹ ਦੇ ਦਸ ਸੈਕਟਰ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਸਰਕਾਰੀ ਅਜਾਇਬਘਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹਨ) ਪਰ ਭਾਰਤ-ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਸਭਿਆਚਾਰ ਸਾਂਝਾ ਹੋਣ ਕਾਰਨ ਲਾਹੌਰ

ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਵਿਚ ਹੁਣ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਬਹੁਤ ਕੁਝ ਹੈ ਜੋ ਕਿਤੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰਾਂ ਅਤੇ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਲਈ ਵੀ ਬਹੁਤ ਅਹਿਮ ਅਤੇ ਰੌਚਕ ਹੈ। ਚਲੋ, ਇਸ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦਾ ਗੇੜਾ ਲਾਉਂਦੇ ਹਾਂ।

ਅਜਾਇਬਘਰ ਵਿਚ ਪੁੱਜਣ ਵਾਲੇ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਸੁਆਗਤ ਅਫ਼ਗਾਨ ਹਮਲਾਵਰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਦੁੱਰਾਨੀ ਅਬਦਾਲੀ (1722-72) ਦੀ ਇਤਿਹਾਸਕ 'ਜ਼ਮਜ਼ਮ' ਤੋਪ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜੋ ਸਿੱਖ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ 'ਭੰਗੀਆਂ ਵਾਲੀ ਤੋਪ' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਬਾਕੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਤੋਪ ਨੂੰ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਅੰਗਰੇਜ਼ੀ ਭਾਸ਼ਾ ਦੇ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਸਾਹਿਤਕਾਰ ਰੁਡਯਾਰਡ ਕਿਪਲਿੰਗ (1865-1936) ਨੇ ਆਪਣੇ ਨਾਵਲ ਕਿਮ (1901) ਵਿਚ ਇਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਕੇ ਦਿਵਾਈ। ਹੁਣ ਇਹ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਸ਼ਾਹਰਾਹ ਦੇ ਵਿਚਕਾਰ ਖੜ੍ਹੀ ਹੈ।

ਇਸ ਅਜਾਇਬਘਰ ਵਿਚ ਕੁੱਲ 18 ਗੈਲਰੀਆਂ ਹਨ- 14 ਜ਼ਮੀਨੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ ਅਤੇ ਬਾਕੀ ਉਪਰਲੀ ਮੰਜ਼ਿਲ 'ਤੇ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਗੈਲਰੀਆਂ ਵਿਚ ਨਾ ਸਿਰਫ਼ ਭਾਰਤ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਅਤੇ ਸਭਿਆਚਾਰ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਵਸਤਾਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਬਰਮਾ, ਨੇਪਾਲ, ਤਿੱਬਤ ਅਤੇ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਅਨੇਕਾਂ ਕਲਾ-ਕ੍ਰਿਤਾਂ ਵੀ ਹਨ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵਿਚ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਨਮੂਨੇ ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੇ ਪੱਥਰ ਦੇ ਅੱਜ਼ਾਰ ਹਨ ਜੋ ਸੋਆਂ ਘਾਟੀ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤੱਤਵੀ ਖੁਦਾਈਆਂ ਦੌਰਾਨ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਸਨ ਅਤੇ ਨਵੀਨਤਮ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਵਸਤਾਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕੀਤੇ ਸੰਘਰਸ਼ ਦੀਆਂ ਤਸਵੀਰਾਂ, ਮੁਲਕ ਦੀ ਕਰੰਸੀ ਅਤੇ ਡਾਕ ਟਿਕਟਾਂ ਹਨ।

ਪਹਿਲੀ ਗੈਲਰੀ ਅੱਗੇ ਕਈ ਭਾਗਾਂ ਵਿਚ ਵੰਡੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਸਭ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਲਾਹੌਰ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਤਰਾਸ਼ੀ ਲੱਕੜ ਦੇ ਮੱਧਕਾਲੀ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਅਤੇ ਸ਼ਾਲੀਮਾਰ ਬਾਗ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਸਿੱਖ ਕਾਲ (1799-1849) ਦੇ ਕੁਝ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ। ਗੈਲਰੀ ਦੇ ਦੂਸਰੇ ਭਾਗ ਵਿਚ ਮੁਗਲ, ਰਾਜਸਥਾਨੀ, ਦੱਖਣੀ ਅਤੇ ਪਹਾੜੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਨਾਯਾਬ ਲਘੂਚਿੱਤਰ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਪਹਾੜੀ ਚਿੱਤਰਾਂ ਅਤੇ ਸਿੱਖ ਵਿਅਕਤੀ ਚਿੱਤਰਾਂ ਬਾਰੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨੀ ਵਿਦਵਾਨ ਐਫ.ਐੱਸ. ਐਜ਼ਾਜ਼ੁਦੀਨ ਨੇ ਕਿਤਾਬ 'ਪਹਾੜੀ ਪੇਂਟਿੰਗਜ਼ ਐਂਡ ਸਿੱਖ ਪੋਰਟ੍ਰੇਟਸ ਇਨ ਦਿ ਲਾਹੌਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ' ਲਿਖੀ ਸੀ ਜੋ 1977 ਵਿਚ ਛਪੀ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਦੁਰਲੱਭ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਆਉਂਦੀ ਹੈ।

ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੀ ਦੂਜੀ ਗੈਲਰੀ ਗੰਧਾਰ ਮੂਰਤੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ ਜੋ ਸਿੰਧ ਅਤੇ ਕਾਬੁਲ ਦਰਿਆਵਾਂ ਦੇ ਸੰਗਮ ਦੇ ਉਤਰ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਕੁਸ਼ਾਣ ਹਾਕਮਾਂ ਦੇ ਸ਼ਾਸਨ ਕਾਲ ਵਿਚ ਪਹਿਲੀ ਤੋਂ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਦੌਰਾਨ ਵਿਕਸਿਤ ਹੋਈ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚਦੀ ਅਨੇਕਾਂ ਵਪਾਰ ਮਾਰਗ ਲੰਘਦੇ ਸਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਰਾਹੀਂ ਵਿਭਿੰਨ ਇਲਾਕਿਆਂ ਦੀਆਂ ਕਲਾ-ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਦਾ ਪ੍ਰਭਾਵ ਵੀ ਇੱਥੇ ਪਹੁੰਚਿਆ। ਗੰਧਾਰ ਮੂਰਤੀ ਕਲਾ ਰੋਮਨ ਕਲਾ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਹੇਠ ਪੈਦਾ ਹੋਈ। ਇਹ ਪ੍ਰਭਾਵ ਇੰਨਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕਲਾ

ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਬੌਜੋਮਿਨ ਰੋਲੰਡ ਇਸ ਨੂੰ ਰੋਮਨ ਸਾਮਰਾਜ ਦਾ ਹੀ ਸਭ ਤੋਂ ਪੂਰਬੀ ਪ੍ਰਗਟਾਵਾ ਮੰਨਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੀਆਂ ਗੰਧਾਰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਬੁੱਧ ਧਰਮ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਹੈ ਜੋ ਉਸ ਸਮੇਂ ਰੋਸ਼ਮ ਮਾਰਗ (ਸਿਲਕ ਰੂਟ) ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮੱਧ ਏਸ਼ੀਆ ਤੀਕ ਫੈਲ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਮੂਰਤੀਆਂ ਗੰਧਾਰ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਤਰਾਸ਼ੀਆਂ ਗਈਆਂ (ਉੱਚ ਲਗਭਗ ਇਸੇ ਸਮੇਂ ਮਥੁਰਾ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਵੀ ਬੁੱਧ ਦੀਆਂ ਮੂਰਤੀਆਂ ਬਣਨੀਆਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈਆਂ ਸਨ)। ਹੋਰ ਮੂਰਤੀਆਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਇਸ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਬੁੱਧ ਦੀ ਉਹ ਵਿਸ਼ਵ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮੂਰਤੀ ਵੀ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਮਹਾਤਮਾ ਬੁੱਧ ਦਾ ਸਰੀਰ ਲੰਮੇ ਵਰਤ ਰੱਖਣ ਕਾਰਨ ਸੁੱਕੇ ਕੇ ਹੱਡੀਆਂ ਦਾ ਢਾਂਚਾ ਮਾਤਰ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ, ਭਾਰਤ, ਨੇਪਾਲ, ਤਿੱਬਤ ਅਤੇ ਬਰਮਾ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹਿੰਦੂ, ਬੋਧੀ, ਜੈਨ ਅਤੇ ਤਾਂਤਰਿਕ ਕਲਾ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਤੀਸਰੀ ਗੈਲਰੀ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਨ। ਇਸੇ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਹਰਿਆਣੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਪੱਥਰ ਦੀਆਂ ਦੋ ਖੂਬਸੂਰਤ ਮੂਰਤੀਆਂ- ਹਾਂਸੀ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਦੇਵੀ ਦੁਰਗਾ ਦੀ ਮੂਰਤੀ ਅਤੇ ਅਗਰੇਹਾ ਤੋਂ ਮਿਲੀ ਗੁਪਤਕਾਲੀਨ ਔਰਤ ਦੇ ਧੜ ਦੀ ਮੂਰਤੀ- ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਨੌਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਕਨੌਜ ਦੇ ਰਾਜਾ ਮਹਿੰਦਰਪਾਲ ਦਾ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਪਿਹੋਵੇ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ।

ਭਾਰਤ, ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਅਤੇ ਨੇਪਾਲ ਦੇ ਸ਼ਿਵਲਿੰਗ ਦੇ ਨਾਲ ਦੇ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚੋਂ ਪੁਰਾ-ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ, ਮੱਧਵਰਤੀ ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ, ਨਵ-ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਅਤੇ ਕਾਂਸਾ-ਪੱਥਰ ਯੁੱਗ ਦੀਆਂ ਹਜ਼ਾਰਾਂ-ਲੱਖਾਂ ਸਾਲ ਪੁਰਾਣੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਈਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੋਆਂ ਘਾਟੀ ਦੀ ਸਭਿਅਤਾ ਦਾ ਨਾਂ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਸਭਿਅਤਾ ਦੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਵਿਚ ਰੋਹਤੀ, ਅਮਰੀ, ਜਲੀਲਪੁਰ, ਕੋਟ ਦੀਜ਼ੀ ਆਦਿ ਥਾਵਾਂ ਤੋਂ ਮਿਲੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ ਲਾਹੌਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦੀ ਚੌਥੀ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹਨ। ਅਗਲੀ ਗੈਲਰੀ ਇਸਲਾਮੀ ਕਲਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਇਸ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਵੀ ਹੋਰ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਹਿੰ-ਰਾਣੇ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਦੋ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਹਨ। ਪਹਿਲਾ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਬਾਨੋਸਰ ਤੋਂ ਮਿਲਿਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ ਸੁਲਤਾਨ ਸਿਕੰਦਰ ਲੋਧੀ ਦੇ ਰਾਜਕਾਲ ਦੌਰਾਨ 1493-94 ਵਿਚ ਅਹਿਲਕਾਰ ਮਲਿਕ ਸ਼ਾਦੀ ਖਾਨ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਮਸਜਿਦ ਦੀ ਉਸਾਰੀ ਕਰਵਾਏ ਜਾਣ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਤੇ ਦੇਵਨਾਗਰੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਾਲਾ ਦੁਭਾਸ਼ੀ ਸ਼ਿਲਾਲੇਖ ਰੋਹਤਕ ਨੇੜਿਓਂ ਖੋਕਰਾਕੋਟ ਤੋਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਦੇ ਰਾਜ ਦੌਰਾਨ 1566-67 ਵਿਚ ਰੋਹਤਕ ਪਰਗਣੇ ਦੇ ਸਿਕਦਾਰ ਸ਼ਮਸ਼ੇਰ ਖਾਨ ਵੱਲੋਂ ਇਕ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਬਣਵਾਏ ਜਾਣ ਬਾਰੇ ਲਿਖਿਆ ਹੈ। ਇਸੇ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਕਪੂਰਥਲੇ ਦੀ ਜਾਮਾ ਮਸਜਿਦ ਦਾ ਲੱਕੜ ਦਾ ਬਣਿਆ ਮਾਡਲ ਵੀ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹੈ।

ਛੇਵੀਂ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਹਸਤਕਲਾ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਚੀਨੀ ਮਿੱਟੀ, ਹਾਥੀ-ਦੰਦ, ਧਾਤ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤੇ ਕਵਾਈ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਰੋਸ਼ਮੀ ਕੱਪੜੇ, ਫਰਨੀਚਰ ਅਤੇ ਅਰਧ-ਕੀਮਤੀ ਪੱਥਰਾਂ ਦੇ ਬਣਾਏ ਨਮੂਨੇ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਕੁਝ ਗੁਰਮੁਖੀ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ, ਸਿੱਖ ਰਾਜ ਦੇ ਫਰਮਾਨ ਅਤੇ ਹੋਰ ਦਸਤਾਵੇਜ਼ ਵੀ ਹਨ। ਸੱਤਵੀਂ ਗੈਲਰੀ ਸਮਕਾਲੀ ਕਲਾ ਲਈ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਬੰਗਾਲ ਦੀ ਪੁਨਰ-ਜਾਗਰਣ ਕਾਲ ਦੀ ਸ਼ੈਲੀ ਦੇ ਸ਼੍ਰੋਮਣੀ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਬਨਿਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ, ਗਗਨੋਦਰਨਾਥ ਟੈਗੋਰ, ਅਸਿਤ ਕੁਮਾਰ ਹਲਦਰ ਅਤੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਕਲਾਸੀਕਲ ਕਲਾਕਾਰਾਂ ਅਬਦੁਰ ਰਹਿਮਾਨ ਚੁਗਤਾਈ, ਅੱਲਾਹ ਬਖਸ਼ ਅਤੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤਾ ਸ਼ੇਰਗਿੱਲ ਦੀਆਂ ਪੇਂਟਿੰਗਜ਼ ਹਨ। ਅਗਲੀ ਗੈਲਰੀ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੈਨ ਕਲਾ ਨੂੰ ਸਮਰਪਿਤ ਹੈ। ਨੌਵੀਂ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਹਿੰਦੂ, ਮੁਸਲਿਮ, ਸਿੱਖ ਅਤੇ ਬ੍ਰਿਟਿਸ਼

ਹਥਿਆਰ ਹਨ। ਗੈਲਰੀ ਨੰਬਰ ਦਸ, ਸੋਲ੍ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਠਾਰਾਂ ਨਸਲ-ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਰੁਚੀ ਦੀਆਂ ਹਨ। ਇੱਥੇ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਪਾਏ ਜਾਂਦੇ ਪਹਿਰਾਵੇ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਕਲਾਵਾਂ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦਾ ਇਕ ਬਹੁਮੁਖੀ ਕਲਾਕਾਰ ਹੋਇਆ ਹੈ- ਸੱਯਦ ਸਾਦਕੁਐਨ ਅਹਿਮਦ ਨਕਵੀ (1923-87) ਜਿਸ ਨੂੰ 'ਸਾਦਕੁਐਨ ਨੱਕਾਸ਼' ਦੇ ਨਾਂ ਨਾਲ ਵੀ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਭਾਵੇਂ ਉਹ ਚਿੱਤਰਕਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਾਇਰ ਵੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਸਦੀ ਮੁੱਖ ਪ੍ਰਸਿੱਧੀ ਕੈਲੀਗ੍ਰਾਫਰ (ਖੂਬਸੂਰਤ ਕਲਾਤਮਕ ਲਿਖਾਈ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਲਈ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 'ਤਮਗਾ-ਏ ਇਮਤਿਆਜ਼' ਅਤੇ 'ਸਿਤਾਰਾ-ਏ ਇਮਤਿਆਜ਼' ਵਰਗੇ ਖਿਤਾਬਾਂ ਨਾਲ ਸਨਮਾਨਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀ ਕਲਾ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਗੈਲਰੀ ਨੰਬਰ ਗਿਆਰਾਂ ਦਾ ਸ਼ਿੰਗਾਰ ਹਨ। ਅਗਲੀ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਤਸਵੀਰਾਂ ਅਤੇ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਦੀਆਂ ਕਤਰਨਾਂ ਰਾਹੀਂ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਦੇ ਬਣਨ ਦੀ ਗਾਥਾ ਬਿਆਨ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਗੈਲਰੀ ਨੰਬਰ ਤੇਰਾਂ ਵਿਚ ਪਾਕਿਸਤਾਨ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਡਾਕ ਟਿਕਟਾਂ ਰੱਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ। ਅਗਲੀ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਧਾਤੂ-ਕਲਾ, ਭਾਂਡੇ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਕਲਾ ਅਤੇ ਲਾਖ-ਰੰਗਾਂ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਚਿੱਤਰਕਾਰੀ ਦੇ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ਇਸੇ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਅਕਰਸ਼ਣ ਦੀਆਂ ਵਸਤਾਂ ਅਤਿ-ਖੂਬਸੂਰਤ ਚਾਰ ਫੁੱਲਦਾਨ ਹਨ ਜੋ ਉਨ ਦੀ ਖੱਲ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ।

ਲਾਹੌਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਕੀਮਤੀ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਇਸ ਦੇ 50,000 ਦੇ ਲਗਭਗ ਸਿੱਕੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਾਚੀਨਤਮ ਪੰਚ-ਮਾਰਕਡ (ਧਾਤ ਦੀ ਗਰਮ ਛੁੜ 'ਤੇ ਛੇਣੀ ਆਦਿ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਾਨ ਲਾ ਕੇ ਬਣਾਏ ਗਏ) ਸਿੱਕਿਆਂ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਦੇ ਸੋਨੇ, ਚਾਂਦੀ, ਤਾਂਬੇ ਅਤੇ ਹੋਰ ਧਾਤਾਂ ਦੇ ਬਣੇ ਸਿੱਕੇ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਚੋਣਵੇਂ ਸਿੱਕੇ ਪੰਦਰਵੀਂ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਹਨ। ਇਸੇ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਪਟਿਆਲਾ, ਨਾਭਾ, ਮਾਲੋਰਕੋਟਲਾ, ਜੀਦ, ਜੈਪੁਰ, ਅਲਵਰ, ਚੰਬਾ ਆਦਿ ਰਜਵਾੜਿਆਂ ਦੇ ਜਾਰੀ ਕੀਤੇ ਸਿੱਕੇ ਵੀ ਹਨ। ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਸਿੱਕੇ ਅਸਲ ਨਹੀਂ ਹਨ ਸਗੋਂ ਇਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤਕਨੀਕ ਨਾਲ ਤਿਆਰ ਕੀਤੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਹਨ।

ਅਠਾਰ੍ਹਵੀਂ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਅਰਬੀ, ਫ਼ਾਰਸੀ, ਗੁਰਮੁਖੀ, ਉਰਦੂ ਅਤੇ ਹੋਰ ਭਾਸ਼ਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ ਅਤੇ ਸੁਲੇਖ ਕਲਾ ਦੇ ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਹਨ। ਅਰਬੀ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਕੁਰਆਨ ਸ਼ਰੀਫ਼ ਦੀਆਂ ਨਕਲਾਂ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਛੋਟੇ ਆਕਾਰ ਦੀ ਇਕ ਅੱਠ-ਭੁਜੀ 5.5 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਬਾਰੀ ਵਾਲੀ ਕੁਰਆਨ ਵੀ ਹੈ। ਇਸੇ ਗੈਲਰੀ ਵਿਚ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਿਤ ਮਹਾਂਭਾਰਤ ਦਾ ਫ਼ਾਰਸੀ ਅਨੁਵਾਦ ਵੀ ਹੈ ਜੋ 1841 ਵਿਚ ਆਤਮਾਰਾਮ ਨਾਂ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਨੇ ਲਿਖਿਆ ਸੀ। ਬਹੁਤੀਆਂ ਪੰਜਾਬੀ ਹੱਥਲਿਖਤਾਂ ਅਰਬੀ-ਫ਼ਾਰਸੀ ਅੱਖਰਾਂ ਵਿਚ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੱਥਲਿਖਤ ਸਾਰੀ ਸੋਨੇ ਦੀ ਸਿਆਹੀ ਨਾਲ ਲਿਖੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਪਰੰਪਰਾਗਤ ਜਿਲਦਸਾਜ਼ੀ ਦੇ ਕੁਝ ਨਮੂਨੇ ਵੀ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੈਲੀਗ੍ਰਾਫੀ ਦੇ ਦੋ ਨਮੂਨੇ ਹਿਰਣ ਦੀ ਖੱਲ 'ਤੇ ਹਨ।

ਦੁਨੀਆਂ ਦੇ ਸਾਰੇ ਵਧੀਆ ਅਜਾਇਬਘਰਾਂ ਵਿਚ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਬਾਰੇ ਕਿਤਾਬਾਂ, ਪੋਸਟ ਕਾਰਡਾਂ ਅਤੇ ਯਾਦਗਾਰੀ ਵਸਤਾਂ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸਮੱਗਰੀ ਵੀ ਖਰੀਦਣ ਲਈ ਉਪਲੱਬਧ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਲਾਹੌਰ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਦਾ ਇਹ ਪੱਖ ਬਹੁਤ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੈ। ਖੁਸ਼ਕਿਸਮਤੀ ਨਾਲ ਯੂ-ਟਿਊਬ 'ਤੇ ਇਸ ਮਿਊਜ਼ੀਅਮ ਬਾਰੇ ਕੁਝ ਵੀਡਿਓ ਫਿਲਮਾਂ ਵੇਖ ਕੇ ਇਹ ਘਾਟ ਕੁਝ ਹੱਦ ਤੀਕ ਪੂਰੀ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠਕ ਇਸ ਅਜਾਇਬਘਰ ਦੇ ਅਮੀਰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਦਾ ਮੋਟਾ ਜਿਹਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਲਾ ਸਕਦੇ ਹਨ।

ਲਾਹੌਰ ਦਾ ਅਜਾਇਬਘਰ ਸਾਰਾ ਸਾਲ 9.00 ਵਜੇ ਸਵੇਰੇ ਖੁੱਲ੍ਹਦਾ ਹੈ। ਸਰਦੀਆਂ ਵਿਚ ਇਸ ਦੇ ਬੰਦ ਹੋਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 4.00 ਵਜੇ ਹੈ ਅਤੇ ਗਰਮੀਆਂ ਵਿਚ 5.00 ਵਜੇ। ਹਰ ਸ਼ੁੱਕਰਵਾਰ ਅਤੇ ਮਹੀਨੇ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਸੋਮਵਾਰ ਇਹ ਬੰਦ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਐਂਟਰੀ ਫੀਸ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਸਿਰਫ਼ 20 ਰੁਪਏ ਹੈ ਅਤੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀਆਂ ਲਈ 400 ਰੁਪਏ। ਹੁਣ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਇਹ ਭਾਰਤੀ ਦਰਸ਼ਕਾਂ ਨੂੰ ਕਿਸ ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

- ਸੁਭਾਸ਼ ਪਰਿਹਾਰ, ਅਨਮੋਲ ਧਰੋਹਰ

ਲਾਲ ਰਾਜਮਾਂਗ ਤੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਸਣੇ ਖਾਣ ਦੀਆਂ 5 'ਖ਼ਤਰਨਾਕ' ਚੀਜ਼ਾਂ

ਮਨੁੱਖਤਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿੱਚ ਇਨਸਾਨ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜੀਵਾਂ, ਵਨਸਪਤੀਆਂ ਨੂੰ ਖਾ ਕੇ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਗੁਜ਼ਾਰਿਆ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਦੁਨੀਆਂ ਦੀਆਂ ਕਈ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਅਸਰ ਬਾਰੇ ਖੋਜ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਵੱਖ-ਵੱਖ ਭਾਈਚਾਰਿਆਂ ਵਿੱਚ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੀਜ਼ਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਮਨਾਹੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਕਈ ਵਾਰ ਅਜਿਹਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇੱਕ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਕਿਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਬੇਹੱਦ ਚਾਅ ਨਾਲ ਖਾਧਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਦੂਜੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਉਸੇ ਚੀਜ਼ ਨੂੰ ਵਰਜਿਤ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸ਼ਾਇਦ ਇਸੇ ਗੱਲੋਂ ਇਹ ਮੁਹਵਾਰਾ ਬਣਿਆ ਹੋਵੇ ਕਿ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਮਾਂਗ ਬਾਦੀ ਤੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਸਵਾਦੀ। ਇਸਦੇ ਪਿੱਛੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦੇ ਮਨੁੱਖੀ ਸਰੀਰ ਅਤੇ ਮਨ 'ਤੇ ਪੈਣ ਵਾਲੇ ਅਸਰ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਬੀਤੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿੱਚ ਹੋਈਆਂ ਖੋਜਾਂ ਵਿੱਚ ਵਿਗਿਆਨੀਆਂ ਨੇ ਕਈ ਅਜਿਹੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣਿਆ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਗੰਭੀਰ ਬੀਮਾਰੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ ਅਤੇ ਜਾਨ ਵੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇੱਥੇ ਅਜਿਹੀਆਂ ਹੀ ਪੰਜ ਚੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਬਾਰੇ ਜੇ ਪੂਰੀ ਜਾਣਕਾਰੀ ਨਾ ਹੋਵੇ ਤਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਰਹੇਜ਼ ਹੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

1. ਪਫਰ ਮੱਛੀ

ਇਹ ਇੱਕ ਅਜਿਹੀ ਮੱਛੀ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਸਾਇਨਾਈਡ ਜ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਵੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਮੰਨਿਆ

ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੱਛੀ ਵਿੱਚ ਟੈਟਰੋਡੋਟਾਕਸਿਨ ਨਾਮਕ ਜ਼ਹਿਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਫੈਲਣ ਲਈ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਇੰਨੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋਣ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਸ ਮੱਛੀ ਨਾਲ ਬਣੀ ਫੁਗੂ ਡਿਸ਼ ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤੀ

ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਜਾਪਾਨ ਵਿੱਚ ਫੁਗੂ ਡਿਸ਼ ਨੂੰ ਅਕਸਰ ਸੂਪ ਨਾਲ ਪਰੋਸਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਡਿਸ਼ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਦਰਕਾਰ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖਾਨਸਾਮੇ ਵੀ ਕਈ ਸਾਲਾਂ ਦੀ ਸਿਖਲਾਈ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਆਪਣੇ ਗਾਹਕਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਡਿਸ਼ ਪਰੋਸ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਅਸਲ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਮੱਛੀ ਤੋਂ ਡਿਸ਼ ਬਣਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਹਿੱਸੇ ਜਿਵੇਂ ਦਿਮਾਗ, ਚਮੜੀ, ਅੱਖਾਂ, ਅੰਡਕੋਸ਼, ਲੀਵਰ ਅਤੇ ਅੰਤੜੀਆਂ ਨੂੰ ਹਟਾ ਦੇਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।

2. ਕਾਸੂ- ਮਾਰਜੂ ਪਨੀਰ

ਖਾਣ ਦੀ ਇਸ ਚੀਜ਼ ਬਾਰੇ ਸੁਣ ਕੇ ਹੀ ਤੁਹਾਡਾ

ਜੀਅ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਇਸਨੂੰ ਕਾਸੂ ਮਾਰਜੂ ਚੀਜ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ ਇਟਲੀ ਵਿੱਚ ਕਾਫ਼ੀ ਪਸੰਦ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵੇਲੇ ਇਸ ਵਿੱਚ ਉਡਣ ਵਾਲੇ ਕੀੜਿਆਂ ਦਾ ਲਾਰਵਾ ਪਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਕੁਝ ਸਮੇਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਛੋਟੇ-ਛੋਟੇ ਕੀੜੇ ਪਨੀਰ ਨੂੰ ਇੰਨਾ ਮੁਲਾਇਮ ਬਣਾ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਪਨੀਰ ਦਾ ਅੰ-ਦਰਲਾ ਹਿੱਸਾ ਕਰੀਮ ਵਰਗਾ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਾਸੂ ਮਾਰਜੂ ਪਨੀਰ ਦੇ ਸੁਆਦੀ ਹੋਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹ ਕੀੜੇ ਹੀ ਹਨ ਪਰ ਇਸ ਪਨੀਰ ਨੂੰ ਖਾਣਾ ਕੋਈ ਖਾਲਾ ਜੀ ਦਾ ਵਾਤਾ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਇਹ ਪਨੀਰ ਖਾਂਦੇ ਹੋਏ ਤੁਹਾਨੂੰ ਕੀੜਿਆਂ ਨੂੰ ਫੜਨਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਥਾਂ ਮਿਲਣ 'ਤੇ ਇਹ ਕੀੜੇ 15 ਸੈਂਟੀਮੀਟਰ ਤੱਕ ਛਾਲ ਮਾਰ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਸਨੂੰ ਦੁਨੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਪਨੀਰ ਵੀ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਜੇਕਰ ਪਨੀਰ ਵਿੱਚ ਮੌਜੂਦ ਕੀੜੇ ਮਰ ਜਾਣ ਤਾਂ ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ

ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਪਨੀਰ ਖਰਾਬ ਹੋ ਚੁੱਕਿਆ ਹੈ। ਅਜਿਹੀ ਸਥਿਤੀ ਵਿੱਚ ਇਸ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਪੇਟ ਖਰਾਬ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਉਲਟੀ ਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਡਾਇਰੀਏ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਵੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

3. ਰੂਬਾਬ

ਬਰਤਾਨਵੀ ਪਕਵਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਵਰਤੀ ਜਾਣ ਵਾਲੀ ਵਾਲੀ ਰੂਬਾਬ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਫ਼ੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਕਿ ਇਸ ਬਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਬਹਿਸ ਵੀ ਜਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਕਿੰਨੀ ਜ਼ਹਿਰੀਲੀ ਹੈ। ਦਰਅਸਲ, ਰੂਬਾਬ ਨਾਲ

ਲੱਗੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਔਕਸਾਲਿਕ ਐਸਿਡ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਗੁਰਦੇ ਵਿੱਚ ਪੱਥਰੀ ਬਣ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਵਿਰੋਧ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਐਸਿਡ ਰੂਬਾਬ ਵਿੱਚ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰ ਰੂਬਾਬ ਨਾਲ ਲੱਗੀਆਂ ਪੱਤੀਆਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਐਸਿਡ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਕਾਫ਼ੀ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

4. ਲਾਲ ਰਾਜਮਾ ਤੇ ਸੋਇਆਬੀਨ

ਇਹ ਇੱਕ ਆਮ ਧਾਰਨਾ ਹੈ ਕਿ ਬੀਨ ਸਿਹਤ ਲਈ ਵਧੀਆ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਲਾਲ ਰਾਜਮਾ ਅਤੇ ਸੋਇਆਬੀਨ ਅਜਿਹੀ ਹੀ ਬੀਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਰਾਜਮਾ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰੋਟੀਨ, ਫਾਈਬਰ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਅਤੇ ਖਣਿਜ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿੱਚ ਇੱਕ ਖਾਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦਾ ਵਸਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜਿਸਨੂੰ ਪਚਾਉਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਸਾ ਨੂੰ ਪਚਾਉਣ ਸਮੇਂ ਉਲਟੀ ਅਤੇ ਪੇਟ ਦਰਦ ਵੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ 12 ਘੰਟੇ ਤੱਕ ਪਾਣੀ ਵਿੱਚ ਭਿਉ ਕੇ ਰੱਖਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਉਬਾਲ ਕੇ ਵਰਤਿਆ ਜਾਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਜਦਕਿ ਕੁਝ

ਅਜਿਹੇ ਰਾਜਮਾ ਵੀ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਖਾਣ ਨਾਲ ਤੁਸੀਂ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹੋ।

5. ਜੈਫਲ

ਇਹ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਮਸਾਲਾ ਇੰਡੋਨੇਸ਼ੀਆ ਵਿੱਚ ਪਾਏ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਦਰੱਖਤ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਕੁਝ ਖਾਸ ਬਿਸਕੁਟਾਂ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਿੱਚ ਵਰਤਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸਦੇ ਇਲਾਵਾ ਇਸਨੂੰ ਆਲੂ, ਮਾਸ ਅਤੇ ਸਬਜ਼ੀ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ

ਕੁਝ ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਲਈ ਵੀ ਇਸ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਜੇਕਰ ਇਸਨੂੰ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਾਤਰਾ ਵਿੱਚ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਜੀ ਕੱਚਾ ਹੋਣਾ, ਦਰਦ, ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿੱਚ ਮੁਸ਼ਕਲ ਅਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੌਰਾ ਪੈਣ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਪੈਦਾ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ।

ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਵੀ ਪੰਜਾਬ ਵਰਗਾ ਹਾਲ, ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਪੈਰਿਸ ਦੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਉਤਰੇ

ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਪੈਰਿਸ ਦੀ ਮੁੱਖ ਸੜਕ 'ਤੇ ਟਰੈਕਟਰਾਂ ਨਾਲ ਰਾਹ ਬੰਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਤਕਰੀਬਨ ਇੱਕ ਹਜ਼ਾਰ ਟਰੈਕਟਰ ਉਤਰ ਅਤੇ ਦੱਖਣ ਤੋਂ ਪੂਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿੱਚ ਉਤਰ ਗਏ। ਖ਼ਬਰ ਏਜੰਸੀ ਰਾਇਟਰਜ਼ ਮੁਤਾਬਕ ਕਈ ਵਾਰੀ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਮੋਟਰਵੇ ਅਤੇ ਅੰਦਰੂਨੀ ਰਿੰਗ-ਰੋਡ ਨੂੰ ਵੀ ਬਲਾਕ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਸਿਟੀ ਸੈਂਟਰ ਵਿੱਚ 'ਸ਼ਾਜ਼ੇਲੀਜ਼ੇ ਐਵੇਨਿਊ' ਦੇ ਨੇੜੇ ਘਾਹ-ਫੂਸ ਖਿਲਾਰ ਦਿੱਤਾ। ਪਲਾਸ ਡੀ ਲਾ ਕੋਕੋਰਡ ਸਕੂਏਰ ਵੱਲ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਘੇਰ ਲਏ। ਰਾਇਟ ਪੁਲਿਸ ਨੇ ਮੁਜ਼ਾਹਰਾਕਾਰੀ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਖਿੱਡ ਜਾਣ ਲਈ ਕਿਹਾ।

ਇੱਕ ਟਰੈਕਟਰ ਉੱਤੇ ਬੈਠ ਕੇ ਲੱਗਿਆ ਸੀ, "ਮੈਕਰੋਨ, ਸਾਨੂੰ ਜਵਾਬ ਦਿਓ। ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਬਚਾਓ।"

ਦਰਅਸਲ ਇਹ ਕਿਸਾਨ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਤੇ ਕੌਮਾਂਤਰੀ ਵਪਾਰਕ ਸਮਝੌਤਿਆਂ ਖਿਲਾਫ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਇਲਜ਼ਾਮ ਹੈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਬਾਹਰੋਂ ਸਸਤੀ ਕਣਕ ਆਉਣ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਰੋਕ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਕਣਕ

ਰਸਾਇਣਕ ਖਾਦਾਂ ਨਾਲ ਉਗਾਈ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਨਾਲ ਸਥਾਨਕ ਫਸਲ ਦੀ ਕੀਮਤ ਡਿੱਗ ਰਹੀ ਹੈ। ਇਹ ਰੋਸ ਪ੍ਰਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਕਿਸਾਨ ਜਥੇਬੰਦੀਆਂ ਐਫਐਨਐਸਈਏ ਤੇ ਲੈਸ ਜਿਊਨਜ਼ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿੱਚ ਕੀਤਾ ਗਿਆ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਰੋਸ ਦਾ ਕਾਰਨ

ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰਦੇ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਬੈਨੁਆ ਡੇਵਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਕਣਕ ਬਾਹਰ ਭੇਜਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਵਧੀਆ ਕਣਕ ਸਸਤੀ ਨਹੀਂ ਵੇਚੀ ਜਾ ਸਕਦੀ। ਸਾਡੇ ਮੁਲਕ ਨੂੰ ਗਲਾਈਸੋਫੇਟ ਵਰਗੇ ਰਸਾਇਣਾਂ ਵਾਲੀ ਕਣਕ ਨਹੀਂ ਖਰੀਦਣੀ ਚਾਹੀਦੀ। ਅਸੀਂ ਮੱਕੀ ਵੀ ਬਾਹਰੋਂ ਅਜਿਹੀ ਖਰੀਦ ਰਹੇ ਹਾਂ, ਜਦੋਂ ਕਿ ਇੱਥੇ ਅਸੀਂ ਰਸਾਇਣ ਨਹੀਂ

ਵਰਤਦੇ ਹਾਂ।"

ਉਨ੍ਹਾਂ ਮੁਤਾਬਕ ਯੂਰਪ ਤੇ ਕੈਨੇਡਾ ਵਿਚਾਲੇ ਨਵੇਂ ਕਰਾਰ (ਸੀਈਟੀਏ) ਤਹਿਤ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਕੈਮੀਕਲ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰ ਕੇ ਉਗਾਈਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦਾ ਇੰਪੋਰਟ (ਦਰਾਮਦ) ਵਧਣ ਦਾ ਖ਼ਦਸ਼ਾ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੈਕਰੋਨ ਨਾਲ ਬੈਠਕ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਤਾਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨਾ ਹੋ ਸਕੀ ਪਰ ਖੇਤੀਬਾੜੀ ਮੰਤਰੀ ਡਿਡੀਅਰ ਗੀਓਮ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਿਸਾਨ

ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਹ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਐਡੁਆਰਡ ਫਿਲਿਪ ਨਾਲ ਤਿੰਨ ਦਸੰਬਰ ਨੂੰ ਬੈਠਕ ਕਰਨਗੇ।

ਐਫ ਐਨ ਐਸ ਏ ਏ ਯੂਨੀਅਨ ਦੇ ਮੁਖੀ ਕ੍ਰਿਸਟੀਨ ਲੋਬਰਟ ਨੇ ਪੱਤਰਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਿਆ, "ਅਸੀਂ ਇਸ ਮਾਮਲੇ ਵਿੱਚ ਬੌਧਿਕ ਅੱਗੇ ਵਧੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਹੁਣ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਦੱਸਾਂਗੇ ਕਿ ਅਸੀਂ ਕਿੱਥੇ ਖੜੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਮੁਅੱਤਲ ਕਰਨ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੇ ਹਾਂ।"

ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀਆਂ

ਮੁਜ਼ਾਹਰਾ ਕਰ ਰਹੇ ਇੱਕ ਹੋਰ ਕਿਸਾਨ ਹਬਰਟ ਫਰੀਵਿਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਨੀਤੀਆਂ ਸਾਡੇ ਤੋਂ ਬਰਦਾਸ਼ਤ ਨਹੀਂ ਹੋ ਰਹੀਆਂ। ਇਸੇ ਹਫ਼ਤੇ ਸਾਡੇ ਇਲਾਕੇ

ਦੇ ਇੱਕ ਕਿਸਾਨ ਨੇ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰ ਲਈ।" ਸਾਲ 2018 ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਛਪੀ ਇੱਕ ਰਿਪੋਰਟ ਮੁਤਾਬਕ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮੌਤ ਦਾ ਵੱਡਾ ਕਾਰਨ ਹੈ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ। ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲੋਂ ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਦਾ ਅੰਕੜਾ 30 ਫੀਸਦ ਵੱਧ ਹੈ। ਫਰਾਂਸ ਦੇ ਸਿਹਤ ਵਿਭਾਗ ਦੇ ਇੱਕ ਸਰਵੇਖਣ ਮੁਤਾਬਕ ਹਰ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਕਿਸਾਨ ਖੁਦਕੁਸ਼ੀ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਹਾਲਾਂਕਿ ਇਸ ਸਰਵੇਖਣ ਵਿੱਚ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਕਿ ਵਿੱਤੀ ਨੁਕਸਾਨ ਇਸ ਦੀ ਇੱਕ ਵਜ੍ਹਾ ਹੈ ਪਰ ਇਹ ਜ਼ਰੂਰ ਕਿਹਾ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਇੱਕ ਕਾਰਨ

ਹੈ। ਕਿਸਾਨ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਘੱਟ ਦਿਹਾੜੀ, ਘੱਟ ਮੁਨਾਫ਼ੇ ਤੇ ਖੇਤੀ ਕਿੱਤੇ ਵਿੱਚ ਡਿਪਰੈਸ਼ਨ ਨੂੰ ਕਾਰਨ ਮੰਨਦੀਆਂ ਹਨ। ਪਰ ਸਰਕਾਰ ਕਹਿ ਰਹੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਖਿਆਲ ਰੱਖੇਗੀ।

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਪ੍ਰਤੀਨਿਧੀ ਸਿਬੇਬ ਇੰਦਾਈ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਫਿਲਹਾਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਤੇ ਵੱਡੇ ਵਪਾਰੀਆਂ ਵਿਚਾਲੇ ਗੱਲਬਾਤ ਜਾਰੀ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਇਸ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਗੰਭੀਰ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸੇ ਰਾਹੀਂ ਅਗਲੇ ਸਾਲ ਲਈ ਫਸਲ ਦੀਆਂ ਕੀਮਤਾਂ ਤੈਅ ਹੋਣਗੀਆਂ। ਅਸੀਂ ਅਜਿਹੇ ਕਦਮ ਚੁੱਕਾਂਗੇ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਇਹ ਸਾਰੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕਾਨੂੰਨ ਮੁਤਾਬਕ ਹੀ ਹੋਵੇ।"

ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ ਵਧੀਆਂ

ਮੈਕਰੋਨ ਸਰਕਾਰ ਵਲੋਂ ਪਾਸ ਕੀਤਾ ਖੁਰਾਕ ਬਿਲ ਕਿਸਾਨਾਂ ਨੂੰ ਚੰਗਾ ਮੁਨਾਫ਼ਾ ਦੇਣ ਲਈ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਸੀ ਪਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਮਾਯੂਸੀ ਦੂਰ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾ ਸਕੀ। ਗੀਓਮ ਨੇ ਯੂਰਪ ਰੇਡੀਓ 1 ਨੂੰ ਕਿਹਾ, "ਬੌਧਿਕ ਸਮਾਂ ਹੋਵੇਗਾ ਤਾਂ ਕਾਨੂੰਨ ਦਾ ਲਾਭ ਮਿਲੇਗਾ। ਵਾਤਾਵਰਨ ਪ੍ਰੇਮੀਆਂ ਤੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੀ ਬੇਇੱਜ਼ਤੀ ਨਾ ਕਰਨ।" ਮੈਕਰੋਨ ਨੂੰ ਫਰਾਂਸ ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਸਮਾਜਿਕ ਤੇ ਵਿੱਤੀ ਨੀਤੀ ਵਿੱਚ ਬਦਲਾਅ ਕਾਰਨ ਵਿਰੋਧ ਝੱਲਣਾ ਪੈ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਪਿਛਲੇ ਹਫ਼ਤੇ ਐਮਰਜੈਂਸੀ ਫਾਇਨੈਂਸਿੰਗ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ। ਇਹ ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਦੀ ਹੜਤਾਲ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਦੀ ਅਸਫਲ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਸੀ ਅਤੇ 5 ਦਸੰਬਰ ਦੀ ਦੇਸ ਵਿਆਪੀ ਟਰਾਂਸਪੋਰਟ ਹੜਤਾਲ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੈਨਸ਼ਨ ਸੁਧਾਰ ਬਾਰੇ ਯੂਨੀਅਨਾਂ ਨਾਲ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ।

ਕਿਸਾਨਾਂ ਵਿੱਚ ਨਾਰਾਜ਼ਗੀ ਵੱਧ ਰਹੀ ਹੈ। ਐਫਐਨਐਸਈਏ ਦੇ ਆਗੂ ਜੀਨ-ਯਵੇਸ ਬ੍ਰਿਕਰਟ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ, "ਅਸੀਂ ਨਵੇਂ ਬਲੀ ਦੇ

ਬੱਕਰੇ ਹਾਂ। ਜਿਵੇਂ ਹੀ ਕੁਝ ਗਲਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਕਸਰ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦਾ ਕੱਢਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਾਡੇ ਨਾਲ ਅਪਰਾਧੀਆਂ ਵਰਗਾ ਸਲੂਕ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।" ਕਿਸਾਨ ਵਿਆਪਕ ਤੌਰ 'ਤੇ ਮੈਕਰੋਨ ਨੂੰ ਹੀ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਮੰਨਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2021 ਤੱਕ ਗਲਾਈਸੋਫੇਟ 'ਤੇ ਪਾਬੰਦੀ ਲਗਾਉਣ ਲਈ ਕਾਹਲੀ ਕੀਤੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਖੇਤਾਂ ਲਈ ਛੋਟ ਦੇਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕੋਲ ਹੋਰ ਕੋਈ ਬਦਲ ਨਹੀਂ ਹੈ। ਯੂਰਪੀ ਯੂਨੀਅਨ ਵਿੱਚ ਫਰਾਂਸ ਵੱਡਾ ਖੇਤੀ ਉਤਪਾਦਕ ਹੈ ਅਤੇ ਯੂਰਪੀ ਯੂਨੀਅਨ ਦੀ ਕਾਮਨ ਐਗਰੀਕਲਚਰ ਪਾਲਿਸੀ ਤਹਿਤ ਸਬਸਿਡੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਲਾਭਪਾਤਰੀ ਹੈ।

ਕਰੀਬ ਮਹੀਨਾ ਪਹਿਲਾਂ ਮਿਲਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਦੇ ਸੰਕੇਤ

ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਕਦੀ ਬੁਝਾਪੇ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਨਹੀਂ ਮੰਨੀਆਂ ਜਾਂਦੀਆਂ, ਪਰ ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ 30 ਦੀ ਉਮਰ ਪਾਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਦਿਲ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ਾਂ ਦਾ ਗਰਾਫ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਧਿਆ ਹੈ। ਬੀ. ਐਲ. ਕੇ. ਹਾਰਟ ਸੈਂਟਰ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਸੀਨੀਅਰ ਡਾਕਟਰ ਅਜੈ ਕੌਲ ਦਾ ਕਹਿਣਾ ਹੈ ਕਿ ਜਿਸ ਡਾਕਟਰ ਕੇਸਾਂ ਵਿਚ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਦੇ ਲੱਛਣ ਮਹੀਨੇ ਕੁ ਪਹਿਲਾਂ ਨਜ਼ਰ ਆਉਣ ਲੱਗਦੇ ਹਨ। ਜੇਕਰ ਵਕਤ 'ਤੇ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਪਛਾਣ ਕਰਕੇ ਇਲਾਜ ਆਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਨੂੰ ਟਾਲਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਜਾਣੋ ਉਹਨਾਂ ਸੰਕੇਤਾਂ ਦੇ ਬਾਰੇ ਜੋ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਦੀ ਚਿ-ਤਾਵਨੀ ਦਿੰਦੇ ਹਨ:

ਖੱਬੇ ਪਾਸੇ ਦੀਆਂ ਪੱਸਲੀਆਂ ਦੇ ਆਸ ਪਾਸ ਜਾਂ ਛਾਤੀ ਦੇ ਐਨ ਵਿਚਕਾਰ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਮਿੰਟ ਬਾਅਦ ਖੁਦ ਹੀ ਠੀਕ ਹੋ ਜਾਣਾ।

ਅਕਸਰ ਸਿਰ, ਪੇਟ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ, ਪਿੱਠ, ਖੱਬੇ ਹੱਕ, ਗਰਦਨ ਜਾਂ ਦੰਦਾਂ ਵਿਚ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਦਰਦ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ।

ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਦਬਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਲੱਗਣਾ ਕਿ ਛਾਤੀ ਤੇ ਕੁਝ ਭਾਰ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਅਚਾਨਕ ਬਹੁਤ ਗਰਮੀ ਲੱਗਣਾ, ਠੰਡਾ ਪਸੀਨਾ ਆਉਣਾ। ਹਮੇਸ਼ਾ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ। ਮਾਮੂਲੀ ਕੰਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਵੀ ਥੱਕ ਜਾਣਾ।

ਅਚਾਨਕ ਸਾਹ ਲੈਣ ਵਿਚ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਧੜਕਣਾਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ ਹੋ ਜਾਣਾ। ਲਗਾਤਾਰ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਜਾਂ ਪਿੱਠ ਦੇ ਉਪਰਲੇ ਹਿੱਸੇ ਵਿਚ ਦਬਾਅ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ।

ਦਿਲ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋਣ ਤੋਂ ਦਿਲ ਪੂਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬਲੱਡ ਪੰਪ ਨਹੀਂ ਕਰ ਪਾਉਂਦਾ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਪੈਰਾਂ ਵਿਚ ਸੋਜਿਸ਼ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਇਹਨਾਂ ਗਲਤੀਆਂ ਤੋਂ ਬਚੋ:

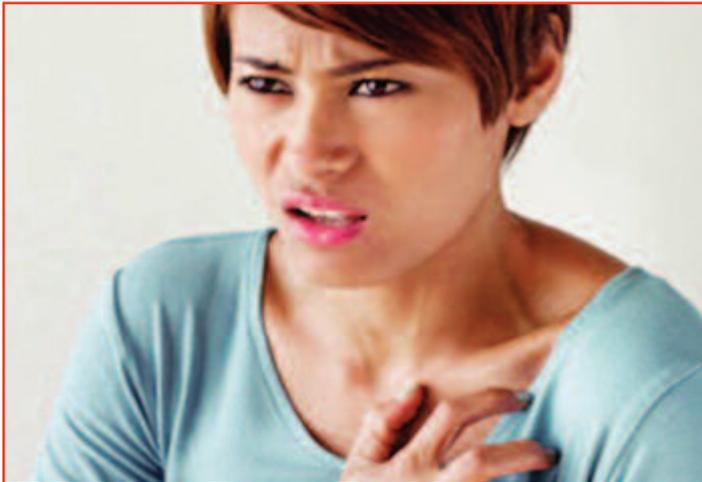
ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਕੁਝ ਖੁਆਉਣ-ਪਿਆਉਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਦੀ ਹਾਲਤ ਹੋਰ ਵਿਗੜ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਐਸਪੀਰੀਨ ਬਲੱਡ ਕਲਾਟ ਰੋਕਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਹਾਰਟ ਅਟੈਕ ਦੇ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਤੁਰੰਤ ਐਸਪੀਰੀਨ (ਜਿਵੇਂ ਡਿਸਪੀਨ) ਖੁਆਉਣੀ ਚਾਹੀਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਕਈ ਵਾਰ ਇਸ ਨਾਲ ਸਮੱਸਿਆ ਵੱਧ ਵੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਡਾਕਟਰ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਪੁੱਛੇ ਕੋਈ ਦਵਾਈ ਨਾ ਖਾਓ।

ਪਲਸ ਰੇਟ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਹੋ ਜਾਣ ਤੇ ਮਰੀਜ਼ ਦੀ ਛਾਤੀ ਤੇ ਦਬਾਅ ਦੇਣ ਨਾਲ ਥੋੜ੍ਹੀ ਰਾਹਤ ਜ਼ਰੂਰ ਮਹਿਸੂਸ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਪਰ ਗਲਤ ਤਰੀਕਾ ਸਮੱਸਿਆ ਵਧਾ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇੰਟਰਨੈਟ ਤੇ ਸੀ. ਟੀ. ਆਰ. ਦਾ ਸਹੀ ਤਰੀਕਾ ਦੇਖ ਕੇ ਹੀ ਅਜਿਹਾ ਕਰੋ।

ਹਸਪਤਾਲ ਲਿਜਾਣ ਦੇ ਲਈ ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਪੋਰਟ ਦੇ ਕੇ ਚਲਾਉਣ ਦੀ ਗਲਤੀ ਨਾ ਕਰੋ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਸਦੇ ਦਿਲ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਪਵੇਗਾ।

ਮਰੀਜ਼ ਨੂੰ ਸਿੱਧਾ ਲਿਟਾਓ ਅਤੇ ਉਸਦੇ ਕੱਪੜਿਆਂ ਨੂੰ ਢਿੱਲਾ ਕਰ ਦਿਓ, ਤਾਂ ਜੋ ਉਸਦੀ ਬੇਚੈਨੀ ਥੋੜ੍ਹੀ ਘੱਟ ਹੋ ਸਕੇ।

ਇਨਡਾਈਜੇਸ਼ਨ ਅਤੇ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਲਟੀਆਂ ਵਰਗਾ ਮਹਿਸੂਸ ਹੋਣਾ ਜਾਂ ਵਾਰ-ਵਾਰ ਉਲਟੀ ਆਉਣਾ। ਅਕਸਰ ਬੇਚੈਨੀ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਨਾ, ਸਿਰ ਘੁੰਮਣ ਦਾ ਅਹਿਸਾਸ ਹੋਣਾ।

ਜ਼ੋਰ-ਜ਼ੋਰ ਦੀ ਘੁਰਾੜੇ ਲੈਣਾ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਕਈ ਵਾਰ ਨੀਂਦ ਡਿਸਟਰਬ ਹੋਣ ਦੀ ਵੀ ਸ਼ਿਕਾਇਤ ਹੋਣਾ।

ਜ਼ੀਰੋ ਕੈਲੋਰੀ ਵਾਲੇ 12 ਭੋਜਨ ਵਰਤੋਂ ਨਹੀਂ ਵਧੇਗਾ ਵਜਨ

ਜ਼ੀਰੋ ਕੈਲੋਰੀ ਫੂਡ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਵਿਚ ਕੁਝ ਵੀ ਕੈਲੋਰੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਇਹ ਉਹ ਭੋਜਨ ਹੁੰਦੇ ਹਨ, ਜਿਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇੰਨੀ ਘੱਟ ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਖਾਣੇ ਵਿਚ ਹੀ ਬਰਨ ਹੋ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਇਹਨਾਂ ਫੂਡਜ਼ ਨੂੰ ਅਸੀਂ ਆਪਣੀ ਰੁਟੀਨ ਡਾਈਟ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਕਰੀਏ ਤਾਂ ਇਹਨਾਂ ਤੋਂ ਨਾ ਕੇਵਲ ਵਜਨ ਕੰਟਰੋਲ ਹੋਵੇਗਾ ਬਲਕਿ ਹੋਰ ਵੀ ਕਈ ਸਿਹਤ ਸਬੰਧੀ ਲਾਭ ਮਿਲਣਗੇ।

ਪੱਤਾ ਗੋਭੀ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਵਿਚ ਸਿਰਫ 25 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਲ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੈਂਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਖੀਰਾ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਖੀਰੀ ਵਿਚ 16 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਜਨ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸਰੀਰ ਤੋਂ ਟਾਕਸਿਕ ਬਾਹਰ ਕੱਢਦਾ ਹੈ।

ਨਿੰਬੂ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਨਿੰਬੂ ਵਿਚ 29 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਐਂਟੀ ਆਕਸੀਡੈਂਟਸ ਤੁਹਾਨੂੰ ਸਿਹਤਮੰਦ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਫੁੱਲ ਗੋਭੀ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਫੁੱਲ ਗੋਭੀ ਵਿਚ 25 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਜਨ ਘੱਟ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਡਾਈਜੇਸ਼ਨ ਵੀ ਚੰਗਾ ਰੱਖਦੇ ਹਨ।

ਤਰਬੂਜ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਤਰਬੂਜ ਵਿਚ 30 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਇਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਐਂਟੀ ਆਕਸੀਡੈਂਟਸ ਮੈਟਾਬਾਲਿਜ਼ਮ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਟਮਾਟਰ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਟਮਾਟਰ ਵਿਚ 17 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਲਾਈਕੋਪਿਨ ਹਾਰਟ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਅਤੇ ਕੈਂਸਰ ਤੋਂ ਬਚਾਅ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਸੇਬ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਸੇਬ ਵਿਚ 52 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਿਟਾਮਿਨ, ਮਿਨਰਲਜ਼, ਫਾਈਬਰ ਅਤੇ ਐਂਟੀ ਆਕਸੀਡੈਂਟਸ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਪਿਆਜ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਪਿਆਜ ਵਿਚ 40 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੌਜੂਦ ਫਲੇਵੋਨਾਈਡਸ ਵਜਨ ਘੱਟ ਕਰਨ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਗਾਜਰ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਗਾਜਰ ਵਿਚ 41 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਔਖਾਂ ਤਾਂ ਠੀਕ ਰੱਖਦੀ ਹੀ ਹੈ, ਨਾਲ ਹੀ ਬਲੱਡ ਸ਼ੂਗਰ ਵੀ ਲੋਅ ਰੱਖਦੀ ਹੈ।

ਚੁਕੰਦਰ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਚੁਕੰਦਰ ਵਿਚ 43 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਧਦੀ ਉਮਰ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਮੈਮਰੀ ਲਾਸ ਨੂੰ ਰੋਕਦੀ ਹੈ।

ਬ੍ਰੋਕਲੀ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਬ੍ਰੋਕਲੀ ਵਿਚ 34 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਫਾਈਬਰ ਕਾਫੀ ਮਾਤਰਾ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਜੋ ਡਾਈਜੇਸ਼ਨ ਠੀਕ ਰੱਖਦਾ ਹੈ।

ਮਸ਼ਰੂਮ

100 ਗ੍ਰਾਮ ਮਸ਼ਰੂਮ ਵਿਚ 38 ਕੈਲੋਰੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਫਾਈਬਰ ਦੀ ਮਾਤਰਾ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਡਾਈਬਟੀਜ਼ ਵਿਚ ਸ਼ੂਗਰ ਲੈਵਲ ਕੰਟਰੋਲ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਪਛਾਣੋ ਕਿੰਨੇ ਸਿਹਤਮੰਦ ਹੋ ਤੁਸੀਂ

ਬੁੱਲ੍ਹ ਸਾਡੀ ਖੂਬਸੂਰਤੀ ਨੂੰ ਹੋਰ ਵਧਾਉਂਦੇ ਹਨ ਪਰ ਕਦੇ ਵਾਰ ਇਹਨਾਂ ਵਿਚ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਬਦਲਾਅ ਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਕੁਝ ਸੰਕੇਤਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਜਾਣ ਸਕਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਹੜੀ ਸਿਸਟਮ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੈ।

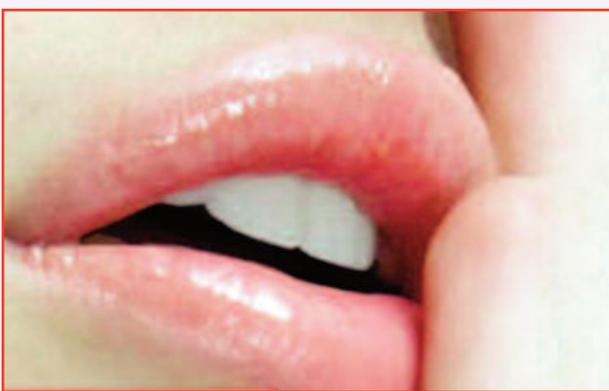
ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰ ਜਾਂ ਕਿਨਾਰੇ 'ਤੇ ਛਾਲੇ ਇਨਡਾਈਜੇਸ਼ਨ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ ਅਤੇ ਬੀ. 12 ਦੀ ਕਮੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਡਸਟ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਦਵਾਈਆਂ ਦੇ ਸਾਈਡ ਇਫੈਕਟ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਛਾਲੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ।

ਡ੍ਰਾਈ ਲਿਪਸ

ਅਜਿਹਾ ਡੀਹਾਈਡ੍ਰੇਸ਼ਨ, ਨਿ-ਊਟ੍ਰੀਸ਼ੀਅਨਸ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਇਮਯੂਨ ਸਿਸਟਮ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਚੱਕਰ ਆਉਣਾ, ਵਾਲ ਝੜਨਾ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਣ ਵਰਗੀਆਂ ਸਮੱਸਿਆਵਾਂ ਹੋਣ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸੋਜਿਸ਼

ਇਹ ਐਲਰਜੀ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਦੀ-ਕਦੀ ਖਾਣੇ ਦੇ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਕਾਰਨ ਵੀ ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਸੋਜਿਸ਼

ਹੋਣ ਆ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਫਟੇ ਬੁੱਲ੍ਹ

ਇਹ ਡਾਇਬਟੀਜ਼ ਦੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਹੈ। ਬਾਡੀ

ਵਿਚ ਵਿਟਾਮਿਨ ਸੀ., ਨਿਊਟ੍ਰੀਸ਼ੀਅਨਸ ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਇਮਯੂਨ ਸਿਸਟਮ ਕਮਜ਼ੋਰ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਵੀ ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਿਨਾਰੇ ਫਟਣਾ

ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ.12 ਦੀ ਕਮੀ ਅਤੇ ਫੰਗਲ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ ਦਾ ਸੰਕੇਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਬਕਾਵਟ ਅਤੇ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਹੋਣ ਲੱਗਦੀ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹ ਕਾਲੇ ਪੈਣਾ

ਅਜਿਹਾ ਬਾਡੀ ਵਿਚ ਆਇਰਿਨ, ਜਿੰਕ, ਵਿਟਾਮਿਨ ਬੀ.1, ਬੀ.2, ਬੀ.6, ਬੀ. 9 ਅਤੇ ਬੀ. 12 ਕਮੀ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਐਲਰਜੀ, ਫੂਡ ਰੀਐਕਸ਼ਨ ਅਤੇ ਐਸੀਡਿਟੀ ਵੀ ਇਸਦੀ ਵਜ੍ਹਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ।

ਬੁੱਲ੍ਹਾਂ ਤੇ ਫਿਨਸੀ

ਇਹ ਸਮੱਸਿਆ ਵਾਇਰਲ ਇਨਫੈਕਸ਼ਨ, ਡਸਟ ਅਤੇ ਇਮਯੂਨ ਸਿਸਟਮ ਖਰਾਬ ਹੋਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਲਸਣ ਖਾਣ ਦੇ ਫਾਇਦੇ ਹੀ ਫਾਇਦੇ

ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਲਸਣ ਖਾਣਾ ਸਿਹਤ ਲਈ ਲਾਭਦਾਇਕ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਇਸ ਬਾਰੇ ਬਹੁਤ ਘੱਟ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਜਾਣਕਾਰੀ ਹੋਵੇਗੀ। ਲਸਣ ਇਕ ਚਮਤਕਾਰੀ ਚੀਜ਼ ਹੈ। ਇਸ 'ਚ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਜੜੀਆਂ-ਬੂਟੀਆਂ ਦੇ ਗੁਣ ਹੁੰਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਜੇਕਰ ਤੁਸੀ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਲਸਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਲਾਭ ਹੋਣਗੇ।

1. ਪੇਟ ਸਾਫ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦਗਾਰ—ਲਸਣ 'ਚ ਸਰੀਰ ਦੇ ਜ਼ਹਿਰੀਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸਾਫ ਕਰਨ ਦਾ ਗੁਣ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਇਹ ਪੇਟ 'ਚ ਮੌਜੂਦ ਬੈਕਟੀਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਦੂਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ 'ਤੇ ਜੇਕਰ ਲਸਣ ਨੂੰ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਖਾਧਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਇਹ ਵਧੇਰੇ ਮਦਦਗਾਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

2. ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਤੋਂ ਰਾਹਤ—ਸਿਹਤ ਵਿਦਵਾਨਾਂ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਬਲੱਡ ਪ੍ਰੈਸ਼ਰ ਦੀ ਸਮੱਸਿਆ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਲਸਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਨੀ ਬਹੁਤ ਲਾਹੇਵੰਦ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਲਸਣ ਖੂਨ ਦਾ ਦੌਰਾ ਵਧਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਦਿਲ ਦੀ ਤੰਦਰੁਸਤੀ ਲਈ ਵੀ ਕਾਫੀ ਲਾਭਦਾਇਕ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

3. ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਕਾਬੂ ਕਰਦਾ ਹੈ—ਜੇਕਰ ਤੁਸੀ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਲਸਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰਦੇ ਹੋ ਤਾਂ ਇਸ ਨਾਲ ਕੋਲੈਸਟਰੋਲ ਦੇ ਪੱਧਰ ਨੂੰ ਵੀ ਕਾਬੂ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।

4. ਰੋਗਾਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਰੱਖਣ 'ਚ ਮਦਦਗਾਰ—ਇਸ ਦੇ ਰੋਜ਼ਾਨਾ ਉਪਯੋਗ ਨਾਲ ਸਰੀਰ 'ਚ ਰੋਗਾਂ ਨਾਲ ਲੜਨ ਦੀ ਸੱਮਰਥਾ ਵੱਧਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਸਾਡਾ ਸਰੀਰ ਵਧੀਆ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ।

ਲਸਣ ਇਕ ਐਂਟੀ-ਬਾਇਓਟਿਕ ਹੈ। ਇਹ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀਆਂ ਬਿਮਾਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੂਰ ਕਰਨ 'ਚ ਮਦਦਗਾਰ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ 'ਚ ਹੀਲਿੰਗ ਦਾ ਗੁਣ ਵੀ ਮੌਜੂਦ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਜੇਕਰ ਤੁਸੀ ਹੁਣ ਤੱਕ ਚਾਹ ਦੇ ਕੱਪ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਦਿਨ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸੀ ਤਾਂ ਹੁਣ ਇਸ ਆਦਤ ਨੂੰ ਛੱਡ ਦੇ ਖਾਲੀ ਪੇਟ ਲਸਣ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕਰੋ। ਅਜਿਹਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਤੁਹਾਡੇ ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਫਾਇਦੇ ਹੋਣਗੇ।

ਹਿੰਦ ਦੀ ਚਾਦਰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ

ਸੰਗਤ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਗੁਰੂ ਬਾਰੇ ਪੁੱਛਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੇਵਲ ਇੰਨਾ ਹੀ ਕਿਹਾ, 'ਬਾਬਾ ਬਕਾਲੇ'। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਅੰਦਰ 22 ਭੇਖੀ (ਨਕਲੀ ਗੁਰੂ) ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਅਗਲਾ ਗੁਰੂ ਐਲਾਨ ਕੇ ਗੱਦੀਆਂ ਲਗਾ ਕੇ ਬੈਠ ਗਏ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ 'ਚ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਵਪਾਰੀ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਦਾ ਬੇੜਾ ਸਮੁੰਦਰੀ ਤੁਫਾਨ ਵਿਚ ਘਿਰ ਗਿਆ ਤਾਂ ਇਸ ਔਖੀ ਘੜੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਨੌਵੇਂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ! ਮੇਰਾ ਬੇੜਾ ਬੰਨੇ ਲਗਾ ਦਿਓ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੇ ਦਰ 'ਤੇ 500 ਸੋਨੇ ਦੀਆਂ ਮੋਹਰਾਂ ਭੇਟ ਕਰਾਂਗਾ। ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਦਾ ਬੇੜਾ ਪਾਰ ਲੱਗ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਮੋਹਰਾਂ ਲੈ ਕੇ ਬਾਬਾ ਬਕਾਲਾ ਪੁੱਜਾ। ਉਹ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਉਥੇ ਤਾਂ 22 ਲੋਕ ਆਪਣੇ-ਆਪ ਨੂੰ ਨੌਵੇਂ ਗੁਰੂ ਦੱਸ ਰਹੇ ਸਨ। ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਤਰਕੀਬ ਸੁੱਝੀ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਖੌਤੀ ਗੁਰੂਆਂ ਅੱਗੇ ਦੋ-ਦੋ ਮੋਹਰਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਣਾ ਸ਼ੁਰੂ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਮਨ ਵਿਚ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਜਿਹੜਾ ਅਸਲੀ ਗੁਰੂ ਹੋਵੇਗਾ, ਉਹ ਆਪੇ 500 ਮੋਹਰਾਂ ਮੰਗ ਲਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੇ ਅਖੌਤੀ ਗੁਰੂਆਂ ਅੱਗੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕ ਦਿੱਤਾ ਪਰ ਕਿਸੇ ਨੇ ਵੀ ਇਹ ਨਹੀਂ ਕਿਹਾ ਕਿ ਤੂੰ 500 ਮੋਹਰਾਂ ਮੰਗੀਂ ਸਨ। ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਨਿਰਾਸ਼ ਹੋ ਕੇ ਉਥੋਂ ਤੁਰ ਪਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਕੋਈ ਹੋਰ ਵੀ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਲੋਕਾਂ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਹੋਣ ਦਾ ਦਾਅਵਾ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਪਰ ਗੁਰੂ ਹਰਿਗੋਬਿੰਦ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਸਾਹਿਬਜ਼ਾਦਾ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਹੈ ਜੋ ਹਰ ਵੇਲੇ ਪਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਭਗਤੀ ਵਿਚ ਲੀਨ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ। ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅੱਗੇ ਵੀ ਦੋ ਮੋਹਰਾਂ ਰੱਖ ਕੇ ਮੱਥਾ ਟੇਕਿਆ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਭਾਈ ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਜੀ, ਬੇਜ਼ਬਾਨ ਕਿਉਂ ਹੋ ਰਹੇ ਹੋ? 500 ਕਹਿ ਕੇ ਦੋ ਰੱਖ ਰਹੇ ਹੋ। ਮੱਖਣ ਸ਼ਾਹ ਲੁਬਾਣਾ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ ਨਾ ਰਿਹਾ। ਉਹ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿਚ ਡਿੱਗ ਪਿਆ ਅਤੇ ਅੱਖਾਂ ਨੀਰ ਨਾਲ ਭਰ

ਆਈਆਂ। ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਛੱਤ 'ਤੇ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਰੌਲਾ ਪਾ ਦਿੱਤਾ, 'ਗੁਰ ਲਾਧੋ ਰੇ, ਗੁਰੂ ਲਾਧੋ ਰੇ'।
 ਸੰਨ 1665 'ਚ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਨੇ ਕਹਿਲੂਰ ਦੇ ਰਾਜਾ ਦੀਪ ਚੰਦ ਤੋਂ ਜ਼ਮੀਨ ਖਰੀਦ ਕੇ ਚੱਕ ਨਾਨਕੀ ਸ਼ਹਿਰ (ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ) ਵਸਾਇਆ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ (ਬਿਹਾਰ) ਵਿਚ ਰਹਿ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਪਟਨਾ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ 1666 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਪੁੱਤਰ ਨੇ ਜਨਮ ਲਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਰੱਖਿਆ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਅੱਗੇ ਚੱਲ ਕੇ ਸਿੱਖ ਕੌਮ ਨੂੰ ਖਾਲਸਾ ਪੰਥ ਸਾਜ ਕੇ ਨਵੀਂ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਪੰਜ ਪਿਆਰਿਆਂ ਤੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਦੀ ਦਾੜ ਲੈ ਕੇ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਤੋਂ ਗੋਬਿੰਦ ਸਿੰਘ ਬਣ ਗਏ।
 ਸੰਨ 1673 ਤੋਂ 1675 ਤਕ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਵਿਖੇ ਆ ਕੇ ਰਹੇ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਹੀ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਧਰਮ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਲਿਆ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੁਗਲ ਸ਼ਾਸਕ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਵਿਰੁੱਧ ਇਕ ਮੁਹਿੰਮ ਆਰੰਭੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆ ਤੋਂ ਹਿੰਦੂ ਧਰਮ ਦਾ ਨਾਮੋ-ਨਿਸ਼ਾਨ ਮਿਟਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਧ ਜ਼ੁਲਮ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੇ ਸੂਬੇਦਾਰ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਦੁਖੀ ਕਸ਼ਮੀਰੀ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਅੱਗੇ ਫਰਿਆਦ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਹ ਸਾਰੇ ਧਰਮ ਆਗੂਆਂ ਕੋਲ ਜਾ ਕੇ ਤਰਲਾ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨਾਲ ਗੱਲ ਕਰਨ ਦੀ ਕੋਈ ਹਿੰਮਤ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਤੁਸੀਂ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਜ਼ੁਲਮ ਤੋਂ ਬਚਾ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਇਸ ਵਾਸਤੇ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਮਹਾਨ ਪੁਰਸ਼ ਨੂੰ ਕੁਰਬਾਨੀ ਦੇਣੀ ਪਵੇਗੀ। ਕੋਲ ਬੈਠੇ ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਨੇ ਸਹਿਜ ਸੁਭਾਅ ਹੀ ਕਿਹਾ, 'ਪਿਤਾ ਜੀ! ਤੁਹਾਡੇ ਤੋਂ ਮਹਾਨ ਕੌਣ ਹੈ?' ਬਾਲ ਗੋਬਿੰਦ ਰਾਏ ਦੀ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੂੰ ਕਿਹਾ, 'ਠੀਕ ਹੈ, ਤੁਸੀਂ ਜਾ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੂੰ ਕਹਿ ਦਿਓ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਆਗੂ ਹੈ। ਜੇ ਉਹ ਇਸਲਾਮ ਕਬੂਲ ਕਰ ਲਵੇ ਤਾਂ ਅਸੀਂ ਵੀ ਕਰ ਲਵਾਂਗੇ।' ਪੰਡਿਤਾਂ ਨੇ ਮੁਗਲ ਬਾਦਸ਼ਾਹ ਨੂੰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਗੁਰੂ

ਜੀ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਿਆ ਤੇ ਲੰਬੀ ਗੱਲਬਾਤ ਕੀਤੀ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਫਰਮਾਇਆ ਕਿ ਕਿਸੇ ਦਾ ਜਬਰੀ ਧਰਮ ਤਬਦੀਲ ਕਰਨਾ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦਾ ਹਨਨ ਹੈ ਅਤੇ ਅਸੀਂ ਇਸ ਦਾ ਸਖਤ ਵਿਰੋਧ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀਆਂ ਦਲੀਲਾਂ ਸੁਣ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਲਾਲ-ਪੀਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ। ਇਸ ਪਿੱਛੋਂ ਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਲਈ ਨਾਲ ਗਏ ਸਿੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਭਾਈ ਦਿਆਲਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਅਤੇ ਭਾਈ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜੀ ਕਰੂਰਤਾ ਨਾਲ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਦਿਆਲਾ ਜੀ ਨੂੰ ਉਬਲਦੀ ਦੇਗ ਵਿਚ ਉਬਾਲ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ, ਮਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਆਰੇ ਨਾਲ ਚੀਰਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਸਤੀ ਦਾਸ ਜੀ ਨੂੰ ਜ਼ਿੰਦਾ ਸਾੜ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਇਹ ਸਭ ਵੇਖ ਕੇ ਵੀ ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਸ ਦੇ ਜ਼ੁਲਮ ਅੱਗੇ ਨਹੀਂ ਝੁਕੇ ਅਤੇ ਭਾਣਾ ਮੰਨਦੇ ਹੋਏ ਰੱਬੀ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰਦੇ ਰਹੇ। ਆਖਰ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਕਲਮ ਕਰ ਕੇ ਸੀਸ ਨੇਜੇ 'ਤੇ ਟੰਗ ਕੇ ਦਿੱਲੀ ਵਿਚ ਘੁਮਾਇਆ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਸ ਐਲਾਨ ਮਗਰੋਂ ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ, ਭਾਈ ਲੱਖੀ ਸਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਅਤੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਮੀਟਿੰਗ ਕਰ ਕੇ ਔਰੰਗਜ਼ੇਬ ਦੀ ਸੀਸ ਦੀ ਬੇਅਦਬੀ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਯੋਜਨਾ ਅਸਫਲ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ। ਚਾਂਦਨੀ ਚੌਕ ਦਿੱਲੀ ਵਿਖੇ 1675 ਈਸਵੀ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੇਗ ਬਹਾਦਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਸ਼ਹੀਦ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਭਾਈ ਜੈਤਾ ਜੀ ਨੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਚੁੱਕਿਆ ਤੇ ਅਨੰਦਪੁਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਚੱਲ ਪਿਆ ਅਤੇ ਭਾਈ ਲੱਖੀ ਸਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਨੇ ਕੁਝ ਹੋਰ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਧੜ ਚੁੱਕ ਕੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਪਿੰਡ ਰਾਇਸੀਨਾ ਵਿਚ ਲਿਜਾ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਅੱਗ ਦੀ ਭੇਟ ਕਰ ਦਿੱਤਾ। ਜਿੱਥੇ ਭਾਈ ਲੱਖੀ ਸਾਹ ਵਣਜਾਰਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਘਰ ਅੰਦਰ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਧੜ ਦਾ ਸਸਕਾਰ ਕੀਤਾ ਸੀ ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਰਕਾਬਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਅਤੇ ਜਿੱਥੇ ਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਸੀਸ ਕੱਟਿਆ ਗਿਆ ਉਥੇ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਸੀਸ ਗੰਜ ਸਾਹਿਬ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। -(ਪ੍ਰਧਾਨ, ਦਿੱਲੀ ਸਿੱਖ ਗੁਰਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਬੰਧਕ ਕਮੇਟੀ, ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ)।

ਮਨਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸਿਰਸਾ

ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ 'ਚ ਰਾਜਪਕਸ਼ੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਵਾਪਸੀ

ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਗੋਤਬਾਯਾ ਰਾਜਪਕਸ਼ੇ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ ਰਾਜਨੀਤੀ 'ਚ ਇਕ ਚੱਕਰ ਵੀ ਪੂਰਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਉਹ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ 'ਚ ਸਿਖਰਲੇ ਅਹੁਦੇ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚਣ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਸੇਵਾਮੁਕਤ ਫ਼ੌਜੀ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹਨ। ਹਾਲੀਆ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਜਿੱਤ ਤੋਂ ਤੁਰੰਤ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵੱਡੇ ਭਰਾ ਮਹਿੰਦਾ ਰਾਜਪਕਸ਼ੇ ਨੂੰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਨਿਯੁਕਤ ਕੀਤਾ। ਮਹਿੰਦਾ ਦੇ ਵਾਰ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਵੋਟਰਾਂ ਵੱਲੋਂ ਬਾਹਰ ਦਾ ਰਸਤਾ ਦਿਖਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਰਾਜਪਕਸ਼ੇ ਪਰਿਵਾਰ ਇਕ ਵਾਰ ਫਿਰ ਸੱਤਾ ਦੇ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਆ ਗਿਆ ਹੈ।
 ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਪੇਡਜ਼ਨਾ ਪੇਰਮੁਨਾ ਯਾਨੀ ਐੱਸ ਐੱਲ ਪੀ ਪੀ ਦੇ ਨੇਤਾ ਗੋਤਬਾਯਾ ਨੇ ਆਪਣੇ ਵਿਰੋਧੀ ਯੂਨਾਈਟਿਡ ਨੈਸ਼ਨਲ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਸਜਿਤ ਪ੍ਰੇਮਦਾਸਾ ਨੂੰ ਵੱਡੇ ਫਰਕ ਨਾਲ ਮਾਤ ਦਿੱਤੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਜਿੱਤ ਦਾ 10.23 ਫੀਸਦੀ ਅੰਤਰ ਇਸ ਨੂੰ ਸਪੱਸ਼ਟ ਰੂਪ 'ਚ ਦਰਸਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਾਬਕਾ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਮੈਤਰੀਪਾਲ ਸਿਰੀਸੈਨ ਤੇ ਸਾਬਕਾ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਰਾਨਿਲ ਵਿਕਰਮਸਿੰਘੇ ਪੰਜ ਸਾਲ ਪਹਿਲਾਂ ਕ੍ਰਿਸ਼ਟਾਚਾਰ ਵਿਰੋਧੀ ਮੁਹਿੰਮ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਬਿਹਤਰ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਏ ਸਨ। ਅੰਦਰੂਨੀ ਮਤਭੇਦ ਤੇ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨ ਦੇ ਨਾਕਾਮ ਮਾਡਲ ਕਾਰਨ ਉਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉਮੀਦਾਂ 'ਤੇ ਖਰੇ ਨਹੀਂ ਉਤਰ ਸਕੇ, ਜੋ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਜਗਾਈਆਂ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ ਜਨਤਾ ਨੂੰ ਨਿਰਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਜਪਕਸ਼ੇ ਯੁੱਗ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਲਈ ਜ਼ਮੀਨ ਤਿਆਰ ਕਰ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਦਾ ਮੁੱਦਾ ਕੇਂਦਰ 'ਚ ਰਿਹਾ।
 ਇਸ ਸਾਲ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ 'ਚ ਈਸਟਰ ਦੇ ਦਿਨ ਆਈਐੱਸਆਈਐੱਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅੱਤਵਾਦੀ ਹਮਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਸ ਦੇਸ਼ 'ਚ ਸੁਰੱਖਿਆ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੇ ਖਦਸ਼ੇ ਪੈਦਾ ਹੋ ਗਏ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਭਿਆਨਕ ਹਮਲਿਆਂ 'ਚ 260 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕ ਮਾਰੇ ਗਏ ਤੇ ਕਈ ਬਹੁਤ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜ਼ਖਮੀ ਹੋ ਗਏ। ਗੋਤਬਾਯਾ ਨੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਿਕਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪੱਖ 'ਚ ਖੂਬ ਭੁਗਤਾਇਆ। ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਕਾਰਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵੀ ਇਸ 'ਚ ਕੰਮ ਆਈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਤਮਿਲ ਬਾਗੀਆਂ ਵੱਲੋਂ ਛੇੜੇ ਗਏ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਖੂਨੀ ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਰਤ 'ਚ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਵੋਟਰਾਂ ਖਾਸ ਕਰਕੇ ਬਹੁਗਿਣਤੀ ਸਿੰਘਲੀ ਤਬਕੇ ਨੇ ਅਜਿਹੇ ਸਮੇਂ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ

ਕਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸੌਂਪਣ 'ਚ ਭਰੋਸਾ ਪ੍ਰਗਟਾਇਆ, ਜਦੋਂ ਉਹ ਖੁਦ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਨਾਜ਼ੁਕ ਸਥਿਤੀ 'ਚ ਦੇਖ ਰਹੇ ਸਨ।
 ਵੈਸੇ ਇਹੋ ਅਕਸ ਗੋਤਬਾਯਾ ਲਈ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਚੁਣੌਤੀ ਵੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਘੱਟਗਿਣਤੀਆਂ ਦਾ ਸਮਰਥਨ ਨਹੀਂ ਮਿਲਿਆ। ਇਸ ਲਈ ਜੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਆਪਣੇ ਕਾਰਜਕਾਲ ਨੂੰ ਸਫਲ ਬਣਾਉਣਾ ਹੈ ਤਾਂ ਧਰਵੀਕਰਨ ਦੀ ਇਸ ਖਾਈ ਨੂੰ ਭਰਨਾ ਪਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਰਮਿਆਨ ਆਲਮੀ ਪੱਧਰ 'ਤੇ ਸੰਪਰਕਾਂ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਵੀ ਉਹ ਸਹਿਜ ਨਹੀਂ ਹੋਣਗੇ। ਅਜਿਹਾ ਇਸ ਲਈ ਕਿਉਂਕਿ ਐੱਲ ਟੀ ਟੀ ਈ (ਲਿੱਟੇ) ਦਾ ਦਮਨ ਕਰਨ ਦੌਰਾਨ ਉਹ ਮਨੁੱਖੀ ਅਧਿਕਾਰ ਕਾਰਕੁੰਨਾਂ ਦੇ ਨਿਸ਼ਾਨੇ 'ਤੇ ਰਹੇ। ਸੰਯੁਕਤ ਰਾਸ਼ਟਰ ਨੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾਈ ਸੁਰੱਖਿਆ ਬਲਾਂ 'ਤੇ ਦੋਸ਼ ਲਾਇਆ ਕਿ ਗ੍ਰਹਿ ਯੁੱਧ ਦੇ ਆਖਰੀ ਪੜਾਅ 'ਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ 40,000 ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਮੌਤ ਦੇ ਘਾਟ ਉਤਾਰਿਆ। ਇਹੋ ਕਾਰਨ ਹੈ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਚੀਨ ਤੇ ਭਾਰਤ ਜਿਹੀਆਂ ਖੇਤਰੀ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਕਿਤੇ ਜ਼ਿਆਦਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਹਨ।
 ਇਹ ਚੰਗਾ ਹੈ ਕਿ ਨਵੇਂ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨਾਲ ਸੰਪਰਕ ਕਰਨ 'ਚ ਭਾਰਤ ਨੇ ਬਹੁਤ ਤੱਤਪਰਤਾ ਦਿਖਾਈ। ਵਿਦੇਸ਼ ਮੰਤਰੀ ਐੱਸ ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਗੋਤਬਾਯਾ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਉੱਚ ਅਧਿਕਾਰੀ ਰਹੇ। ਜੈਸ਼ੰਕਰ ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਸੁਭਕਾਮਨਾ ਪੱਤਰ ਦੇ ਨਾਲ ਹੀ ਨਵੇਂ ਚੁਣੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਨੂੰ ਭਾਰਤ ਦੌਰੇ ਦਾ ਸੱਦਾ ਵੀ ਦੇ ਆਏ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਇਹ ਸੱਦਾ ਸਵੀਕਾਰ ਵੀ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ। ਉਹ ਇਸੇ ਹਫ਼ਤੇ ਬੌਰੋ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਆਪਣੇ ਪਹਿਲੇ ਵਿਦੇਸ਼ੀ ਦੌਰੇ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਭਾਰਤ ਆਉਣਗੇ। ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਚੋਣਾਂ ਜਿੱਤਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦੇਸ਼ ਕਿਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਖੇਤਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨਾਲ ਖਿੱਚੋਤਾਣ 'ਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਵੇ। ਇਸ ਨੂੰ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚੀਨ ਨਾਲ ਕਥਿਤ ਝੁਕਾਅ ਦਾ ਜਵਾਬ ਮੰਨਿਆ ਗਿਆ।
 ਗੋਤਬਾਯਾ ਨਾਲ ਸਰਗਰਮੀ ਵਧਾਉਣ 'ਚ ਭਾਰਤ ਦੀ ਤੱਤਪਰਤਾ ਸਮਝੀ ਜਾ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸਬੰਧ ਚੀਨ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਰਾਜਪਕਸ਼ੇ ਦੇ ਝੁਕਾਅ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਹੈ। ਅਸਲ 'ਚ ਭਾਰਤ ਵੱਲੋਂ ਆਪਣੀ ਅਸਹਿਜਤਾ ਸਪੱਸ਼ਟ ਕਰਨ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਰੱਖਿਆ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਰੂਪ 'ਚ ਗੋਤਬਾਯਾ ਨੇ ਚੀਨੀ ਜੰਗੀ ਬੋਝਿਆਂ ਨੂੰ ਕੋਲੰਬੋ ਬੰਦਰਗਾਹ ਤੋਂ ਲੰਘਣ ਦੀ ਮਨਜ਼ੂਰੀ ਦਿੱਤੀ ਸੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਿੰਦਾ ਰਾਜਪਕਸ਼ੇ ਨੇ ਵੀ 2014 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ 'ਚ ਆਪਣੀ ਹਾਰ

ਦਾ ਠੀਕਰਾ ਖੁਫ਼ੀਆ ਏਜੰਸੀਆਂ ਦੇ ਸਿਰ ਭੰਨਿਆ ਸੀ। ਹਾਲਾਂਕਿ ਸਿਰੀਸੈਨ ਸਰਕਾਰ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ ਵਿਦੇਸ਼ ਨੀਤੀ 'ਚ ਚੀਨ ਦੇ ਅਸੰਤੁਲਨ ਨੂੰ ਸੰਤੁਲਿਤ ਕਰਨ ਦੇ ਵਾਅਦੇ ਨਾਲ ਸੱਤਾ 'ਚ ਆਈ ਸੀ ਪਰ ਇਸ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਉਹ ਕੁਝ ਖਾਸ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਰਕਾਰ 'ਚ ਹੀ ਚੀਨ ਆਪਣੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਇਵਜ਼ 'ਚ ਹੰਬਨਟੋਟਾ ਬੰਦਰਗਾਹ 'ਤੇ ਕਾਬਜ਼

ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ 'ਚ ਤੇਲ ਰਿਫਾਇਨਰੀ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਕੋਲੰਬੋ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਫਾਈਨੈਂਸੀਅਲ ਸੈਂਟਰ ਕੈਂਡੀ ਨੂੰ ਕੋਲੰਬੋ ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਵਾਲਾ ਸੈਂਟਰਲ ਹਾਈਵੇ ਤੇ ਕੋਲੰਬੋ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦੇ ਅੱਗੇ 1.4 ਅਰਬ ਡਾਲਰ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨਾਲ ਇਕ ਪੋਰਟ ਸਿਟੀ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਜਿਹੇ ਤਮਾਮ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟ ਸ਼ਾਮਲ ਹਨ। ਚੀਨ ਦੇ ਕਰਜ਼ੇ ਦੇ ਜਾਲ 'ਚ ਫਸਣ ਦੇ ਖੋਫ਼ ਦੇ ਬਾਵਜੂਦ ਇਹ ਸਭ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਕਾਰਨ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਨੂੰ ਹੰਬਨਟੋਟਾ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦੀ ਲੀਜ਼ 99 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਚੀਨ ਨੂੰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਇਸ ਸੂਰਤ 'ਚ ਕੋਈ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਗੱਲ ਨਹੀਂ ਕਿ ਆਪਣੀ ਚੋਣ ਮੁਹਿੰਮ 'ਚ ਗੋਤਬਾਯਾ ਨੇ ਹੰਬਨਟੋਟਾ ਬੰਦਰਗਾਹ ਦੀ ਲੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ 'ਤੇ ਨਵੇਂ ਸਿਰੇ ਤੋਂ ਵਿਚਾਰ ਕਰਨ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕੀਤਾ। ਨਾਲ ਹੀ ਇਹ ਇੱਛਾ ਵੀ ਪ੍ਰਗਟਾਈ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਏਸ਼ੀਆਈ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਤੋਂ ਦੂਰੀ ਬਣਾਈ ਰੱਖਣਗੇ। ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ 'ਚ ਗੋਤਬਾਯਾ ਦੇ ਚੀਨ ਵੱਲ ਕਥਿਤ ਝੁਕਾਅ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਜਾਰੀ ਬਹਿਸ ਫਜ਼ੂਲ ਹੈ। ਗੋਤਬਾਯਾ ਚੀਨ ਦੇ ਪੱਖ 'ਚ ਓਨੇ ਹੀ ਝੁਕੇ ਹੋਣਗੇ ਜਿੰਨਾ ਸਿਰੀਸੈਨ ਬਾਰੇ ਮੰਨਿਆ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਝੁਕਾਅ ਭਾਰਤ ਵੱਲ ਹੋਵੇਗਾ। ਸਾਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਸਬੰਧੀ ਕੋਈ ਭਰਮ ਭੁਲੇਖਾ ਨਹੀਂ ਰੱਖਣਾ ਚਾਹੀਦਾ। ਖੇਤਰੀ ਸ਼ਕਤੀ ਸੰਤੁਲਨ ਦੇ ਸਿੱਧੇ ਰਾਹ 'ਤੇ ਟਿਕੇ ਰਹਿਣ ਲਈ ਛੋਟੇ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਵਿਵਹਾਰਕ ਰੁਖ ਅਪਣਾਉਣਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਆਪਣੇ ਗੁਆਂਢ 'ਚ ਚੀਨ ਦੀ ਵਧਦੀ ਧਮਕ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਰੱਖਿਆਤਮਕ ਹੋਣ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਤਾਕਤ ਦੇ ਦਮ 'ਤੇ ਦਾਅ ਲਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਆਰਥਿਕ ਮੋਰਚੇ 'ਤੇ ਚੀਨ ਦੀ ਬਰਾਬਰੀ ਕਰਨਾ ਨਵੀਂ ਦਿੱਲੀ ਲਈ ਹਾਲ ਦੀ ਘੜੀ ਸੰਭਵ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦੀ ਬਜਾਏ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਆਪਣੀ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰਕ ਕੜੀਆਂ ਦਾ ਲਾਭ ਉਠਾ ਕੇ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਨੂੰ ਸਾਧਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੀ ਲੀਡਰਸ਼ਿਪ ਨੂੰ ਆਸਵੰਦ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਆਰਥਿਕ ਸਰਗਰਮੀ ਠੱਸ ਨਤੀਜੇ ਦਿੰਦੀ ਹੈ।
 ਜੇ ਆਪਣੇ ਹਿੱਤਾਂ ਲਈ ਭਾਰਤ ਨੂੰ ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਦੇ ਸਹਿਯੋਗ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹ ਵੀ ਭਾਰਤ ਨਾਲ ਵਿਆਪਕ ਸਰਗਰਮੀ ਬਿਨਾਂ ਹਿੰਦ ਮਹਾਸਾਗਰ ਖੇਤਰ ਦੀ ਵੱਡੀ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ ਬਣ ਸਕਦਾ। ਇਹੋ ਅਸਲੀਅਤ ਹੀ ਹਮੇਸ਼ਾ ਭਾਰਤ-ਸ਼੍ਰੀਲੰਕਾ ਸਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਦਿਸ਼ਾ ਦਿੰਦੀ ਰਹੇਗੀ। ਇਸ 'ਚ ਇਸ ਤੱਥ ਨਾਲ ਕੋਈ ਫਰਕ ਨਹੀਂ ਪੈਂਦਾ ਕਿ ਦੋਵੇਂ ਦੇਸ਼ਾਂ ਦੀ ਸੱਤਾ ਕਿਸ ਦੇ ਹੱਥ 'ਚ ਹੈ।

ਹਰਸ਼ ਬੀ ਪੰਤ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਤੋਂ ਪੰਜਾਬ ਤੱਕ ਚਾਚਾ-ਭਤੀਜਾ ਮਾਰਕਾ ਸਿਆਸਤ

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾਉਣ ਨੂੰ ਲੈਕੇ ਛਿੱਤੀ ਜੰਗ ਨੇ ਭਾਰਤ ਦੀ ਚਾਚਾ ਭਤੀਜਾ ਮਾਰਕਾ ਸਿਆਸਤ ਨੂੰ ਚਰਚਾ ਦਾ ਕੇਂਦਰ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕਈ ਸੂਬਿਆਂ ਵਿਚ ਖੇਤਰੀਆਂ ਪਾਰਟੀਆਂ ਕੁਝ ਪਰਿਵਾਰਾਂ ਜਾਂ ਆਗੂਆਂ ਦੀਆਂ ਨਿਜੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਵਾਂਗ ਕੰਮ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦਾ ਪਵਾਰ ਪਰਿਵਾਰ

ਪਿਛਲੇ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਦੀ ਹਲਚਲ ਵੇਖ ਕੇ ਇੰਝ ਲੱਗ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜਿਵੇਂ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਭੂਚਾਲ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਕੁਝ ਦੂਜੇ ਸੂਬਿਆਂ ਦੀਆਂ ਮਿਸਾਲਾਂ ਦੇ ਹਵਾਲੇ ਨਾਲ ਭਾਰਤੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਚੱਲ ਰਹੇ ਇਸ ਵਰਤਾਰੇ ਬਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਕਰਦੇ ਹਾਂ। ਐਨ ਸੀ ਪੀ ਮੁਖੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਨੇ ਚੁੱਪ ਚਪੀਤੇ ਭਾਜਪਾ ਨਾਲ ਰਾਬਤਾ ਕਾਇਮ ਕੀਤਾ ਤੇ ਬਣ ਗਏ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੇ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ। ਪਰ ਕਲੇਸ਼ ਉਦੋਂ ਪਿਆ ਜਦੋਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਚਾਚਾ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਨੇ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਸਮਰਥਨ ਦੇਣ ਤੋਂ ਇਨਕਾਰ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਦੀ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਵੱਡਾ ਨਾਮ ਹੈ। ਉਹ ਕਈ ਵਾਰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੰਤਰੀ ਰਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ। ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਵੀ ਰਹੇ ਹਨ ਅਤੇ ਐਨਸੀਪੀ ਦੇ ਬਾਨੀ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਵਿਰਾਸਤ ਦੇ ਵਾਰਿਸ ਸਮਝੇ ਜਾਂਦੇ ਸਨ। ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਐਨਸੀਪੀ ਦੇ ਨੰਬਰ ਦੇ ਨੇਤਾ ਮੰਨੇ ਜਾਂਦੇ ਰਹੇ ਹਨ ਪਰ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਦੀ ਧੀ ਸੁਪ੍ਰਿਆ ਸੁਲੇ ਸਰਗਰਮ ਸਿਆਸਤ ਵਿੱਚ ਆਈ ਹੈ ਉਦੋਂ ਤੋਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਕੌਣ ਸੰਭਾਲੇਗਾ ਇਸ 'ਤੇ ਬਹਿਸ ਛਿੱਤੀ ਹੋਈ ਹੈ। ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਰਦ ਪਵਾਰ ਦੀ ਝਗੜਾ ਕੋਈ ਨਵਾਂ ਨਹੀਂ। ਅਜੀਤ ਪਵਾਰ ਇਸ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਵੀ ਕਈ ਵਾਰ ਆਪਣਾ ਵਿਰੋਧ ਜ਼ਾਹਰ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਪਰ ਸ਼ਰਦ ਪਰਿਵਾਰ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਰਿਹਾ ਕਿ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਸਭ ਕੁਝ ਠੀਕ ਹੈ। ਸੱਤਾ ਦੀ ਚਾਬੀ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਰਿਵਾਰਕ ਝਗੜੇ ਕੋਈ ਨਵੇਂ ਨਹੀਂ ਹਨ। ਚਾਚਾ-

ਭਤੀਜਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ ਕਈ ਵਾਰ ਦੇਖਣ ਨੂੰ ਮਿਲੀ ਹੈ।

ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਤੇ ਰਾਜ ਠਾਕਰੇ ਦਾ ਝਗੜਾ

ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਸ਼ਿਵ ਸੈਨਾ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਮੁਖੀ ਸਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਆਪਣੇ ਦੋਹਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਆਪਣੇ ਪੁੱਤਰ ਉਧਵ ਠਾਕਰੇ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਦੇ ਰਹਿੰਦਿਆਂ ਝਗੜਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਮਾਨ ਕਿਸਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਰਾਜ ਠਾਕਰੇ ਜਾਂ ਫਿਰ ਪੁੱਤਰ ਉਧਵ ਠਾਕਰੇ। ਰਾਜ ਠਾਕਰੇ ਨੇ ਨਰਾਜ਼ ਹੋ ਕੇ 2006 ਵਿੱਚ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਾਰਟੀ ਮਹਾਰਾਸ਼ਟਰ ਨਵਨਿਰਮਾਣ ਸੇਨਾ ਬਣਾ ਲਈ ਸੀ। ਰਾਜ

ਠਾਕਰੇ ਦੀ ਸ਼ਖਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਲੋਕ ਇਹੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਬਾਲ ਠਾਕਰੇ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇਗੀ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ।

ਬਾਦਲਾਂ ਦਾ ਪਰਿਵਾਰ

ਪੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਪੰਜ ਵਾਰ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਰਹੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਭਤੀਜੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਵਿਚਾਲੇ ਵੀ ਅਜਿਹਾ ਹੀ ਝਗੜਾ ਸੀ। ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਤੀਜੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨੂੰ ਸਾਈਡਲਾਈਨ ਕਰਕੇ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਆਪਣੇ ਮੁੰਡੇ ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਦੇ ਹੱਥ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਸੁਖਬੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਦਲ ਨਾਲ ਵਿਵਾਦ ਕਰਕੇ ਮਨਪ੍ਰੀਤ ਬਾਦਲ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਨੂੰ ਅਲਵਿਦਾ ਕਹਿ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਵੇਲੇ ਉਹ ਅਕਾਲੀ ਦਲ ਸਰਕਾਰ ਵਿੱਚ ਖਜ਼ਾਨਾ ਮੰਤਰੀ ਸਨ। 2012 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਠੀਕ ਪਹਿਲਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2011 'ਚ ਪੀਪਲਜ਼ ਪਾਰਟੀ ਆਫ ਪੰਜਾਬ ਦਾ ਗਠਨ ਕੀਤਾ ਪਰ 2012 ਦੀਆਂ ਚੋਣਾਂ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਹਾਰ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨਾ ਪਿਆ ਸੀ। 2014 ਦੀਆਂ ਲੋਕ ਸਭਾ ਚੋਣਾਂ ਦੌਰਾਨ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ

ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਕਰ ਕੇ ਸੁਖਬੀਰ ਬਾਦਲ ਦੀ ਪਤਨੀ ਅਤੇ ਰਿਸ਼ਤੇ 'ਚ ਲਗਦੀ ਭਾਬੀ ਦੇ ਖਿਲਾਫ ਬਠਿੰਡਾ ਸੀਟ ਤੋਂ ਚੋਣ ਲੜੀ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਲ 2016 ਵਿੱਚ ਪੀਪੀਪੀ ਦਾ ਕਾਂਗਰਸ ਨਾਲ ਰਲੇਵਾਂ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ।

ਹਰਿਆਣਾ 'ਚ ਚੋਟਾਲਿਆਂ ਦੀ ਲੜਾਈ

ਹਰਿਆਣਾ ਦੀ ਇਨੈਲੋ ਪਾਰਟੀ ਪਿਛਲੇ 15 ਸਾਲ ਤੋਂ ਸੱਤਾ ਤੋਂ ਦੂਰ ਹੈ। ਇਨੈਲੋ ਮੁਖੀ ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੋਟਾਲਾ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਵੱਡੇ ਪੁੱਤਰ ਅਜੇ ਚੋਟਾਲਾ ਦੇ ਜੇਲ੍ਹ ਜਾਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਪਾਰਟੀ ਦੀ ਕਮਾਨ ਅਭੈ ਚੋਟਾਲਾ ਦੇ ਹੱਥ ਵਿੱਚ ਆ ਗਈ। ਪਰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਅਭੈ ਚੋਟਾਲਾ ਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ

ਦੇ ਭਤੀਜਿਆਂ ਦੇ ਸੁਰ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹੀ ਰਹੇ। ਇਸੇ ਕਲੇਸ਼ ਦੌਰਾਨ ਅਭੈ ਚੋਟਾਲਾ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੋਵਾਂ ਨੂੰ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ। ਓਮ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਚੋਟਾਲਾ ਨੇ ਵੀ ਇਸ ਵਿੱਚ ਅਭੈ ਚੋਟਾਲਾ ਦਾ ਸਾਥ ਦਿੱਤਾ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਚੋਟਾਲਾ ਨੇ ਦਸੰਬਰ 2018 ਵਿੱਚ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਨਾਲ ਮਿਲ ਕੇ ਵੱਖਰੀ ਪਾਰਟੀ ਜੋਜੇਪੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਚੋਣਾਂ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਭਾਜਪਾ ਅਤੇ ਜਜਪਾ ਨੇ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਚੋਣ ਲੜੀ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਹਰਿਆਣਾ ਵਿੱਚ ਬਹੁਮਤ ਲਈ ਭਾਜਪਾ ਨੂੰ ਨੰਬਰ ਘੱਟ ਪਿਆ ਤਾਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਚੋਟਾਲਾ ਨਾਲ ਗਠਜੋੜ ਕਰਕੇ ਸਰਕਾਰ ਬਣਾ ਲਈ ਅਤੇ ਦੁਸ਼ਯੰਤ ਚੋਟਾਲਾ ਨੂੰ ਉਪ ਮੁੱਖ ਮੰਤਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ।

ਯੂਪੀ 'ਚ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਤੇ ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਦੀ ਲੜਾਈ

15 ਅਗਸਤ 2016 ਨੂੰ ਕੌਮੀ ਏਕਤਾ ਦਲ ਦਾ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਰਲੇਵਾਂ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੇ ਇਸ ਰਲੇਵੇ ਨੂੰ ਰੋਕ ਦਿੱਤਾ। ਅਜਿਹਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਦੋਂ ਕੀਤਾ ਜਦੋਂ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਇਸ ਰਲੇਵੇ ਲਈ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਿਆਰ ਸਨ। ਇਸ

ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਯਾਦਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸਾਥ ਦਾ ਸਵਾਲ ਬਣਾ ਲਿਆ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ ਅਸਤੀਫ਼ੇ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਿੱਤੀ। ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਨੂੰ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਦੇਣ ਤੋਂ ਰੋਕ ਲਿਆ।

13 ਸਤੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਸੂਬੇ ਦੇ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਦੀਪਕ ਸਿੰਘਲ ਨੂੰ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੇ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ। ਦੀਪਕ ਸਿੰਘਲ ਨੂੰ ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਦਾ ਕਰੀਬੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਸੀ। ਅਜਿਹਾ ਸਿੰਘਲ ਦੀ ਨਿਯੁਕਤੀ ਦੇ ਦੋ ਮਹੀਨੇ ਬਾਅਦ ਹੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਨੂੰ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਦੇ ਇਸ ਫ਼ੈਸਲੇ ਨਾਲ ਇੱਕ ਹੋਰ ਝਟਕਾ ਲੱਗਿਆ। ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਉਤਰ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਧਾਨ ਦੇ ਅਹੁਦੇ ਤੋਂ ਹਟਾ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਅਖਿਲੇਸ਼ ਨੂੰ ਹਟਾਉਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਪਣੇ ਭਰਾ ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਇਹ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਪ੍ਰਧਾਨ ਦਾ ਅਹੁਦਾ ਵਾਪਿਸ ਲੈਣ ਦੇ ਜਵਾਬ ਵਿੱਚ

ਅਖਿਲੇਸ਼ ਨੇ ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਤੋਂ ਅਹਿਮ ਵਿਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਖੋਹ ਲਿਆ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਰਾਹੁਲ ਭਟਨਾਗਰ ਨੂੰ ਮੁੱਖ ਸਕੱਤਰ ਬਣਾਇਆ। ਪਰਿਵਾਰ ਅਤੇ ਪਾਰਟੀ ਵਿੱਚ ਵਧਦੇ ਕਲੇਸ਼ ਕਾਰਨ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਦਾ ਕਦ ਵੀ ਘੱਟ ਗਿਆ। ਜਿਸ ਨੂੰ ਵੇਖ ਕੇ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਦੇ ਕਈ ਲੀਡਰਾਂ ਨੇ ਅਸਤੀਫ਼ਾ ਵੀ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਸੀ। 30 ਦਸੰਬਰ 2016 ਨੂੰ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਨੇ ਅਨੁਸ਼ਾਸਨਹੀਨਤਾ ਦਾ ਇਲਜ਼ਾਮ ਲਗਾ ਕੇ ਅਖਿਲੇਸ਼ ਯਾਦਵ ਅਤੇ ਰਾਮ ਗੋਪਾਲ ਯਾਦਵ ਨੂੰ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਤੋਂ 6 ਸਾਲ ਲਈ ਕੱਢਣ ਦਾ ਐਲਾਨ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਪਰ ਅਜਿਹਾ ਹੋਇਆ ਨਹੀਂ।

2018 ਵਿੱਚ ਸ਼ਿਵਪਾਲ ਯਾਦਵ ਨੇ ਆਪਣੀ ਵੱਖਰੀ ਪਾਰਟੀ ਪ੍ਰਗਤੀਸ਼ੀਲ ਸਮਾਜਵਾਦੀ ਪਾਰਟੀ ਬਣਾ ਲਈ। ਚਾਚਾ ਭਤੀਜੇ ਦਾ ਕਲੇਸ਼ ਅਜੇ ਵੀ ਬਰਕਰਾਰ ਹੈ ਪਰ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਨਾਲ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਰਿਸ਼ਤੇ ਅਜੇ ਵੀ ਉੱਢੇ ਹੀ ਹਨ। ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮੁਲਾਇਮ ਸਿੰਘ ਯਾਦਵ ਦੇ ਜਨਮ ਦਿਨ 'ਤੇ ਚਾਚਾ-ਭਤੀਜੇ ਵੱਲੋਂ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਜਨਮ ਦਿਨ ਮਨਾਇਆ ਗਿਆ।

ਮੁਲਕ ਦਾ ਵਿਕਾਸ ਅਤੇ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਏਜੰਡਾ ਗਜ਼ੇਟਰ ਸਿੰਘ ਸ਼ੇਖਾਵਤ

ਸਾਲ 2019 ਦਾ ਨੌਬੇਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਅਭਿਜੀਤ ਬੈਨਰਜੀ ਵਰਗੇ ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਅਤੇ ਮੈਕਰੋ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰ ਲਈ ਨੌਬੇਲ ਪੁਰਸਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਵਾਲੇ ਰਾਬਰਟ ਲੁਕਾਸ ਵਰਗੇ ਰਵਾਇਤੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦਰਮਿਆਨ ਲੰਮੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਉੱਤੇ ਬਹਿਸ ਜਾਰੀ ਹੈ ਕਿ ਦੇਸ਼ ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਰਵਾਇਤੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀਆਂ ਦੀ ਦਲੀਲ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਕੋਈ ਦੇਸ਼ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਕਰਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਗਰੀਬੀ ਦੇ ਪੱਧਰ ਵਿਚ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਗਿਰਾਵਟ ਦੇਖੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਹ ਦਲੀਲ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਵੱਡੇ ਪੈਮਾਨੇ ਉੱਤੇ ਵਿਕਾਸ ਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਗਰੀਬੀ ਤੋਂ ਬਾਹਰ ਕੱਢਣ ਵਿਚ ਉਤਪ੍ਰੇਰਕ ਵਜੋਂ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਵਿਕਾਸਵਾਦੀ ਅਰਥ ਸ਼ਾਸਤਰੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਨਮੂਨਿਆਂ ਵਿਚ ਫੇਰਬਦਲ ਅਤੇ ਤਜਰਬੇ ਕਰਨਾ ਲੋਕਾਂ ਦੀਆਂ ਆਰਥਿਕ ਇੱਛਾਵਾਂ ਦਾ ਪਤਾ ਲਗਾਉਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਵਧੀਆ ਆਰਥਿਕ ਪਸੰਦਾਂ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਤੋਂ ਝਿਜਕ ਨਹੀਂ ਰਹੀ। ਇਸ ਤੱਥ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਕਿ ਆਰਥਿਕਤਾ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਪਹਿਲੂਆਂ ਦਾ ਤੇਜ਼ੀ ਨਾਲ ਹੱਲ ਅਤੇ ਮੁੜ ਜਾਂਚ ਜ਼ਰੂਰੀ ਹੈ, ਅਸੀਂ ਅੰਤਰ-ਮੰਤਰਾਲਾ ਟਾਸਕ ਫੋਰਸ ਨਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ ਤਾਂਕਿ 100 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦੇ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚਾ ਪ੍ਰਾਜੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਅੰਤਿਮ ਰੂਪ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕੇ। ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਾਪਤੀਆਂ ਦੀ ਸੂਚੀ ਬਹੁਤ ਵੱਡੀ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੇ ਹਰ ਪਹਿਲੂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਹੋਣ ਲਈ ਪਾਠਕਾਂ ਨੂੰ ਕਾਫੀ ਸਮਾਂ ਲੱਗੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਵੱਖ ਵੱਖ ਨੁਕਤਿਆਂ ਬਾਰੇ ਜਾਣੂ ਕਰਵਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ, ਆਜ਼ਾਦੀ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੀ ਕਿਸੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਦੀ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਜੰਮੂ ਕਸ਼ਮੀਰ ਵਿਚ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਧਾਰਾ 370 ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਪ੍ਰਬੰਧਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ ਅਤੇ ਧਾਰਾ 35-ਏ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਤੋਂ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਇਸ ਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਕੋਈ ਵੀ ਮੁੱਦਾ ਕਸ਼ਮੀਰ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਾਰਾਵਾਂ ਤੋਂ ਵੱਖ ਭਾਵਕ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਧਾਰਾਵਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਉੱਤੇ ਭਾਰਤ ਦੀਆਂ ਪੀੜ੍ਹੀਆਂ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਬਹੁਤ ਸਾਲਾਂ ਤੱਕ ਸਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਧੰਨਵਾਦੀ ਰਹਿਣਗੀਆਂ।

ਹੁਣ ਸਾਨੂੰ ਸਰਕਾਰ ਵੱਲੋਂ ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਲਈ ਯੋਜਨਾਵਾਂ ਵੱਲ ਆਪਣਾ ਧਿਆਨ ਕੇਂਦ੍ਰਿਤ ਕਰਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਬੁਨਿਆਦੀ ਢਾਂਚੇ ਦੇ ਜਿਸ ਪਹਿਲੇ ਮੁੱਖ ਪਹਿਲੂ ਨਾਲ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਨਜਿੱਠਿਆ, ਉਹ ਰੀਅਲ ਐਸਟੇਟ ਦਾ ਪਹਿਲੂ ਸੀ। ਕੁੱਲ 1.12 ਕਰੋੜ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਮੰਗ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹੋਇਆਂ ਸਿਰਫ 93 ਲੱਖ ਮਕਾਨਾਂ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਿੱਤੀ ਗਈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 28 ਲੱਖ ਮਕਾਨ ਦਿੱਤੇ ਜਾ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ 56 ਲੱਖ ਹੋਰ ਮਕਾਨ ਉਸਾਰੀ ਅਧੀਨ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਵਿਚ ਰੇਲ, ਆਵਾਜਾਈ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਮੁੱਖ ਸਾਧਨ ਹੈ। ਰੇਲਵੇ ਭਾਰਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਗਤੀ ਮੁਹੱਈਆ

ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਰੇਲਵੇ ਭਾਰਤ ਵਿਚ 2030 ਤੱਕ 50 ਲੱਖ ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਨਿਵੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਫੈਸਲਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਮੁੱਖ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੈ। ਸਿਹਤ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਆਯੁਸ਼ਮਾਨ ਭਾਰਤ ਸਕੀਮ ਤਹਿਤ 64 ਲੱਖ ਤੋਂ ਵੱਧ (64,26,238) ਲਾਭਪਾਤਰੀਆਂ ਨੂੰ ਦੇਸ਼ ਭਰ ਵਿਚ ਪੈਨਲ ਦੇ 20757 ਹਸਪਤਾਲਾਂ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਸਿਹਤ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਮਹਿਲਾ ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਉੱਤੇ ਵੀ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਧਿਆਨ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਵਿਆਹੀਆਂ ਮੁਸਲਿਮ ਔਰਤਾਂ ਦੇ ਹਿਤਾਂ ਦੀ ਰਾਖੀ ਲਈ ਤੀਹਰੇ ਤਲਾਕ ਦੀ ਪ੍ਰਥਾ ਨੂੰ ਸਮਾਪਤ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਅਪਰਾਧ ਐਲਾਨਿਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਸਾਲ ਤੱਕ ਕੈਦ ਦੀ ਸਜ਼ਾ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਤਨਖਾਹਾਂ ਬਾਰੇ ਕੋਡ 2019 ਰਾਹੀਂ ਔਰਤਾਂ ਦੀਆਂ ਤਨਖਾਹਾਂ ਦੀ ਨਾਬਰਾਬਰੀ ਖਤਮ ਕਰਨ ਦਾ ਪ੍ਰਬੰਧ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਗੱਲ ਨੂੰ ਸਮਝਦਿਆਂ ਕਿ ਭਵਿੱਖ ਉਰਜਾ ਦਕਸ਼ ਅਤੇ ਗੈਰ ਪ੍ਰਦੂਸ਼ਣ ਰਵਾਇਤਾਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾ ਕੇ ਹੀ ਸੰਭਵ ਹੈ, ਨਵਿਆਉਣ ਯੋਗ ਉਰਜਾ ਦੀ ਕੁੱਲ ਸਮਰੱਥਾ 30 ਜੂਨ 2019 ਤੱਕ 80000 ਮੈਗਾਵਾਟ ਤੋਂ ਵੱਧ ਕਰ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਇਹ ਸਚਾਈ ਕਿ ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਯਤਨਾਂ ਅਤੇ ਦੂਰਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਨਾਲ ਭਾਰਤ ਅੱਜ ਬਾਘਾਂ ਲਈ ਵਧੇਰੇ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਟਿਕਾਣਾ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ।

ਸੂਖਮ, ਲਘੂ ਤੇ ਦਰਮਿਆਨੇ ਉਦਮ (ਐੱਮ ਐੱਸ ਐੱਮ ਈਜ਼) ਅਤੇ ਸਟਾਰਟ ਅੱਪਸ ਦੇਸ਼ ਦੇ ਭਵਿੱਖ ਦੀ ਤਰੱਕੀ ਲਈ ਵਾਹਨ ਹਨ। ਕੁੱਲ 25 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤੋਂ ਵੱਧ ਦੇ ਸਾਲਾਨਾ ਕਾਰੋਬਾਰ ਨਾਲ ਸਟਾਰਟ ਅੱਪਸ 3 ਸਾਲਾਂ ਲਈ ਕੀਤੇ ਵਾਅਦਿਆਂ ਅਨੁਸਾਰ ਟੈਕਸ ਤੋਂ ਛੋਟ ਹਾਸਲ ਕਰ ਰਹੇ ਹਨ। ਏਂਜਲ ਟੈਕਸ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਸਟਾਰਟ ਅੱਪਸ ਵਿਚ ਨਿਵੇਸ਼ ਨੂੰ ਹੋਰ ਤੇਜ਼ ਕਰੇਗੀ। ਸਟਾਰਟ ਅੱਪਸ ਦਾ ਏਇਰਾ ਵਧਾ ਕੇ ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਵਨ-ਧਨ ਯੋਜਨਾ ਦੀ ਸ਼ੁਰੂਆਤ ਕੀਤੀ

ਹੈ ਜੋ 1.92 ਲੱਖ ਕਬਾਇਲੀ ਉਦਮੀਆਂ ਨੂੰ ਰਾਸ਼ਟਰੀ ਮਾਰਕਿਟ ਨਾਲ ਜੋੜੇਗੀ। ਇਸ ਦੌਰਾਨ ਸਥਾਪਿਤ ਹੋਏ ਮਾਈਕ੍ਰੋ ਅਦਾਰਿਆਂ ਦੀ ਗਿਣਤੀ 28211 ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ 2,25,288 ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਰੁਜ਼ਗਾਰ ਮਿਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸਰਕਾਰ ਨੇ ਐਮਐੱਸਈਜ਼ ਤੋਂ ਸੈਂਟਰਲ ਪਬਲਿਕ ਸੈਕਟਰ ਅਦਾਰਿਆਂ (ਸੀਪੀਐੱਸਯੂਜ਼) ਵਿਚ 25% ਸੋਰਸਿੰਗ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰੀ ਬਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ 61641 ਐਮਐੱਸਈਜ਼ ਤੋਂ 16746 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਦਾ ਮਾਲ ਅਤੇ ਸੇਵਾਵਾਂ ਹਾਸਲ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ।

ਸਰਕਾਰ ਦੇ ਏਜੰਡੇ ਵਿਚ ਕਿਸਾਨ ਕੇਂਦਰ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ 34873 ਕਰੋੜ ਰੁਪਏ ਤਕਰੀਬਨ 7.33 ਕਰੋੜ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਖਾਤਿਆਂ ਵਿਚ ਪੀਐੱਮ-ਕਿਸਾਨ ਯੋਜਨਾ ਤਹਿਤ ਹੁਣ ਤੱਕ ਤਬਦੀਲ ਕੀਤੇ ਗਏ ਹਨ। 60 ਸਾਲ ਦੀ ਉਮਰ ਪੂਰੀ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਅਤੇ ਵਧਾਰੀਆਂ ਨੂੰ 3000 ਰੁਪਏ ਮਹੀਨੇ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਪੈਨਸ਼ਨ ਦਿੱਤੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਭਲਾਈ ਦੇ ਕਈ ਕਦਮਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਹਾੜੀ ਅਤੇ ਸਾਉਣੀ ਦੀਆਂ ਫਸਲਾਂ ਦੀ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ 1.5 ਗੁਣਾ ਕੀਮਤ ਸੁਨਿਸ਼ਚਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਉਤਪਾਦਨ ਦੀ ਲਾਗਤ ਨੇ ਕਿਸਾਨਾਂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਸੁਧਾਰ ਲਿਆਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਨਾਲ ਹੀ ਦੇਸ਼ ਦੀ ਖੇਤੀ ਆਰਥਿਕਤਾ ਨੂੰ ਮਜ਼ਬੂਤ ਕੀਤਾ ਹੈ।

ਸ਼ਕਤੀਕਰਨ ਨਾਲ ਵਿਕਾਸ ਸੱਤਾ ਵਿਚ ਆਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲੇ ਦਿਨ ਤੋਂ ਹੀ ਇਸ ਸਰਕਾਰ ਦਾ ਮੰਤਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਆਜ਼ਾਦੀ ਦੇ 75 ਸਾਲ ਮੁਕੰਮਲ ਹੋਣ ਉੱਤੇ ਇੱਕ ਵੀ ਦੇਹਾਤੀ ਪਰਿਵਾਰ ਬਿਜਲੀ ਜਾਂ ਕੁਕਿੰਗ ਗੈਸ ਤੋਂ ਵਾਂਝਾ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਪ੍ਰਸ਼ੰਸਾਯੋਗ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਜੋਂ ਉਜਵਲਾ ਯੋਜਨਾ ਨੇ ਮਿਥਿਆ ਸਮਾਂ ਪੂਰਾ ਹੋਣ ਤੋਂ 7 ਮਹੀਨੇ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਕਰੋੜ ਕੁਕਿੰਗ ਗੈਸ ਕਨੈਕਸ਼ਨ ਦੇਣ ਦਾ ਟੀਚਾ ਹਾਸਲ ਕਰ ਲਿਆ ਹੈ।

(ਸਫ਼ਾ 6 ਦੀ ਬਾਕੀ)
ਤਾਂ ਘਰ ਵੀ ਬਣ ਗਏ ਹਨ। ਪਿਛਲੇ ਦਿਨੀਂ ਹੜ੍ਹਾਂ ਕਾਰਨ ਕੁਰਾਲੀ ਵਿਚ ਘਰ ਢਹਿਣ ਦਾ ਕਾਰਨ ਨਦੀ ਵਿਚ ਪਿੱਛੋਂ ਪਾਣੀ ਦਾ ਆਉਣਾ ਸੀ। ਜਿਹੜੀ ਨਦੀ ਕਾਰੋਬਾਰ ਲਈ ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਰੇਤ ਭੇਜਦੀ ਸੀ, ਇਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਮਕਾਨ ਬਣਾ ਲਏ। ਇਸ ਇਲਾਕੇ ਵਿਚ ਨਾਜਾਇਜ਼ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੀਆਂ ਖ਼ਬਰਾਂ ਨਾਲ ਅਖ਼ਬਾਰਾਂ ਭਰੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਛਾਪੇ ਮਾਰਨ ਵਾਲੀਆਂ ਅਫ਼ਸਰਾਂ ਦੀਆਂ ਗੱਡੀਆਂ ਸਾਫ਼- ਸੁਥਰੀਆਂ ਸੜਕਾਂ 'ਤੇ ਵੀ ਫ਼ਸ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਤੇ ਮਾਈਨਿੰਗ ਦੀਆਂ ਟਰਾਲੀਆਂ ਨਦੀਆਂ ਦੇ ਚਿੱਕੜ 'ਚੋਂ ਵੀ ਨਿਕਲ

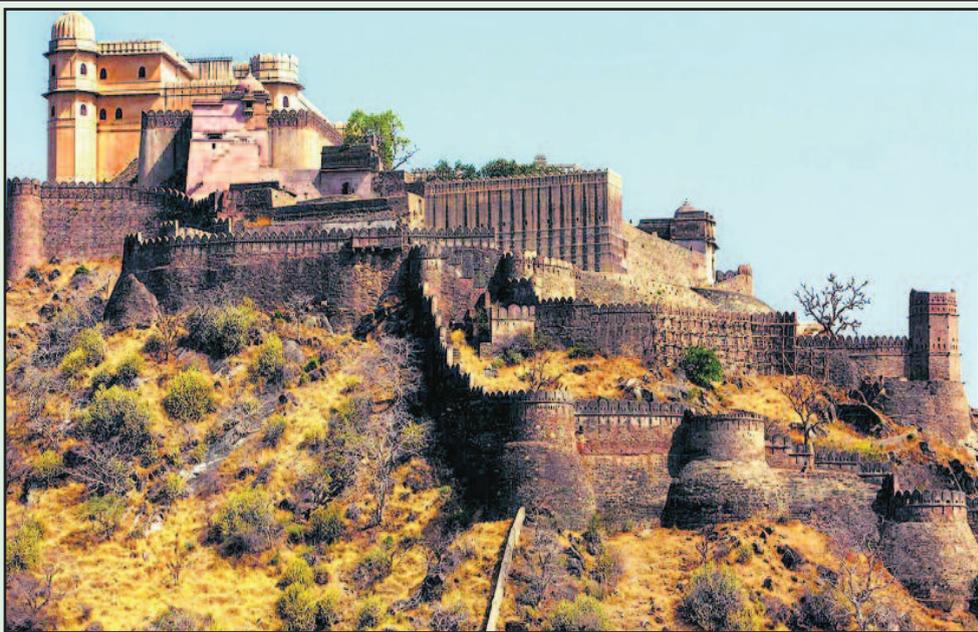
ਭੱਜਦੀਆਂ ਨੇ। ਸੰਵੇਦਨਾ ਦੇ ਤੌਰ 'ਤੇ ਦੇਖੀਏ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਫਲੈਟਾਂ, ਕਲੋਨੀਆਂ ਦੇ ਨਕਸ਼ੇ ਇੱਕੋ ਜਿਹੇ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਬਚਪਨ ਚੇਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੈ, ਘਰਾਂ ਦੇ ਕਿਹੜੇ ਨੰਬਰ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਆਇਆ ਕੋਈ ਸਿਰਫ਼ ਘਰ ਵੱਖਰਾ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਦੇਖ ਕੇ ਪਛਾਣ ਲੈਂਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਈ ਵਾਰ ਆਇਆ ਕੋਈ

ਇਨਸਾਨੀ ਚਿਹਰਿਆਂ ਵਾਂਗ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵੀ ਅਲੱਗ-ਅਲੱਗ ਮੁਹਾਂਦਰੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਦੂਰੋਂ- ਨੇੜਿਓਂ

ਮੰਡੀ ਦੀ ਝੰਡੀ ਦਾ ਆਇਆ ਜ਼ਮਾਨਾ

ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ, ਦੋਸਤ ਵੀ ਦਿੱਕਤ ਨਾਲ ਘਰ ਲੱਭਦਾ ਹੈ। ਨੰਬਰ ਕਿੱਧਰੋਂ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ, ਕਿੱਧਰ ਖ਼ਤਮ ਇਸ ਦਾ ਅੰਦਾਜ਼ਾ ਵੀ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਲੱਗਦਾ ਹੈ ਕਈ ਵਾਰ। ਸਭ ਕੁਝ ਬੇਗਾਨਾ-ਬੇਗਾਨਾ ਜਿਹਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ। ਪਹਿਲਾਂ ਕਿਸੇ ਸਫ਼ਰ ਤੋਂ ਆਉਂਦਾ, ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੁੰਦਿਆਂ ਵੀ ਹਰੇ- ਭਰੇ ਰੁੱਖ ਝੂਮ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ। ਹੁਣ ਛੋਟੀਆਂ-ਮੋਟੀਆਂ ਕੰਪਨੀਆਂ ਦੇ ਝੰਡੇ-ਝੰਡੀਆਂ ਲਹਿਰਾ ਰਹੇ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਭਲਵਾਨ ਗੁਜ਼ਰੇ ਜ਼ਮਾਨੇ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੇਤੂ ਝੰਡੀ ਗੱਡਦੇ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਹੁਣ ਇਹ ਝੰਡੇ-ਝੰਡੀਆਂ ਬਾਜ਼ਾਰ ਹਨ ਤੇ ਮੰਡੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਜਿੱਤ ਦੇ ਝੰਡੇ ਗੱਡੇ ਨੇ।

ਮਜ਼ਬੂਤ ਰੱਖਿਆ ਦੀਵਾਰ ਵਾਲਾ ਕੁੰਭਲਗੜ੍ਹ ਕਿਲ੍ਹਾ

ਰਾਜਸਥਾਨ ਆਪਣੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਲਈ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹੈ। ਇਸ ਸੂਬੇ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੱਜ ਵੀ ਸਾਂਭੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਦੇਖਣ ਲਈ ਸੈਲਾਨੀ ਦੂਰੋਂ ਦੂਰੋਂ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਹੈ ਕੁੰਭਲਗੜ੍ਹ ਦਾ ਕਿਲ੍ਹਾ ਜਿਹੜਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਰਾਜਸਮੰਦ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਉਦੈਪੁਰ ਤੋਂ ਉੱਤਰ ਪੱਛਮ ਵੱਲ 80 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਦੀ ਦੂਰੀ 'ਤੇ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਰਾਣਾ ਕੁੰਭਾ ਵੱਲੋਂ ਪੰਦਰਵੀਂ ਸਦੀ ਵਿਚ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਵੀ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸਮਰਾਟ ਅਸ਼ੋਕ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪੁੱਤਰ ਸੰਪਤਰੀ ਦੁਆਰਾ ਬਣਾਏ ਗਏ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅਵਸ਼ੇਸ਼ਾਂ 'ਤੇ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਪ੍ਰਾਚੀਨ ਨਾਮ ਮਸ਼ਿਦਪੁਰ ਸੀ, ਪਰ ਇਤਿਹਾਸਕਾਰ ਸਾਹਿਬ ਹਕੀਮ ਨੇ ਇਸ ਨੂੰ ਮਹੌਰ ਦਾ ਨਾਮ ਦਿੱਤਾ।

ਹਰਮਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਕੈਥ

ਅਲਾਉਦੀਨ ਖਿਲਜੀ ਦੇ ਹਮਲੇ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਬਾਰੇ ਅਜੇ ਵੀ ਬੜੀ ਘੱਟ ਜਾਣਕਾਰੀ ਉਪਲੱਬਧ ਹੈ। ਮੇਵਾੜ ਰਾਜ ਵਿਚ ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਇਹ ਦੂਜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਣਾ ਕੁੰਭਾ ਦਾ ਰਾਜ ਰਣਥੰਬੋਰ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਗਵਾਲੀਅਰ ਤੱਕ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ ਜਿਸ ਵਿਚ 84 ਕਿਲ੍ਹੇ ਸਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 32 ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਮਹਾਰਾਣਾ ਕੁੰਭਾ ਨੇ ਕਰਵਾਇਆ ਸੀ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਅਜੈਗੜ੍ਹ ਵੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਬਹੁਤ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਸੀ। ਇਸ ਨੂੰ ਪੂਰੇ ਇਤਿਹਾਸ ਦੌਰਾਨ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਜਿੱਤਿਆ ਜਾ ਸਕਿਆ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹਮਲਿਆਂ ਵਿਚ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਨੂੰ ਸਫਲਤਾ ਨਹੀਂ ਮਿਲੀ।

ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ 1443 ਵਿਚ ਬਣਨਾ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਸ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ 1458 ਤੱਕ 15 ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਮਿੱਥ ਮੁਤਾਬਿਕ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਕਈ ਕਿਸਮ ਦੀਆਂ ਅੜਚਣਾਂ ਸਾਹਮਣੇ ਆਉਣ ਲੱਗੀਆਂ। ਇਸ ਕਾਰਨ ਮਹਾਰਾਣਾ ਕੁੰਭਾ ਬਹੁਤ ਪ੍ਰੇਸ਼ਾਨ ਰਹਿਣ ਲੱਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਕ ਸੰਤ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਸਾਰੀ ਸਮੱਸਿਆ ਦੱਸੀ ਤਾਂ ਉਸ ਸੰਤ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਕੰਮ ਤਾਂ ਹੀ ਅੱਗੇ ਵਧੇਗਾ ਜੇਕਰ ਕੋਈ ਪੁਰਸ਼ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਆਪਣੀ ਬਲੀ ਦੇਵੇ। ਰਾਣਾ ਕੁੰਭਾ ਨੇ ਸੋਚਿਆ ਕਿ ਅਜਿਹਾ ਵਿਅਕਤੀ ਕੌਣ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗੇ। ਇਸ 'ਤੇ ਸੰਤ ਨੇ ਇਸ ਕੰਮ ਲਈ ਆਪਣੇ ਆਪ ਨੂੰ ਰਾਜੇ ਸਾਹਮਣੇ ਪੇਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਉਸ ਨੂੰ ਪਹਾੜੀ 'ਤੇ ਚੱਲਣ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ ਜਿੱਥੇ ਵੀ ਜਾ ਕੇ ਉਹ ਥੱਕ ਕੇ ਰੁਕ

ਜਾਵੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਸ ਦੀ ਬਲੀ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ ਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਦੇਵੀ ਦਾ ਮੰਦਿਰ ਬਣਾਇਆ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਅੰਤ 36 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਜਾ ਕੇ ਸੰਤ ਰੁਕ ਗਿਆ ਤੇ ਉੱਥੇ ਹੀ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਧੜ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ। ਜਿੱਥੇ ਉਸ ਦਾ ਸਿਰ ਡਿੱਗਿਆ ਉੱਥੇ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹਨੂੰਮਾਨ ਪੋਲ ਹੈ ਤੇ ਜਿੱਥੇ ਧੜ ਡਿੱਗਿਆ ਉੱਥੇ ਦੂਜਾ ਮੁੱਖ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਅਰਾਵਲੀ ਪਰਬਤ ਲੜੀ ਵਿਚ ਸਮੁੰਦਰ ਤਲ ਤੋਂ 1,100 ਮੀਟਰ ਦੀ ਉਚਾਈ 'ਤੇ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਤੇ 30 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਫੈਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਚੁਫੇਰੇ 36 ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬੀ ਮਜ਼ਬੂਤ ਦੀਵਾਰ ਬਣਾਈ ਗਈ ਹੈ ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣਾ ਬੜਾ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਕੰਮ ਸੀ। ਇਹ ਦੀਵਾਰ 15 ਮੀਟਰ ਚੌੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਉੱਪਰੋਂ ਅੱਠ ਘੋੜੇ ਇਕੱਠੇ ਲੰਘ

ਸਕਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੀਵਾਰ ਚੀਨ ਦੀ ਮਹਾਨ ਦੀਵਾਰ ਦਾ ਭੁਲੇਖਾ ਪਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਨਿਰਮਾਣ ਕਾਰਜ ਦਿਨ ਰਾਤ ਚੱਲਦਾ ਸੀ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਹਰ ਰਾਤ 50 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਦੇਸੀ ਘਿਓ ਤੇ 100 ਕਿਲੋਗ੍ਰਾਮ ਚੂੜਾ ਨੂੰ ਰੌਸ਼ਨੀ ਕਰਨ ਲਈ ਵਰਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਸਿਖਰ ਤੋਂ ਬਾਰ ਮਾਠੂਬਲ ਦੇ ਟਿੱਬਿਆਂ ਦਾ ਸੁੰਦਰ ਨਜ਼ਾਰਾ ਦੇਖਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਈ ਘਾਟੀਆਂ ਤੇ ਪਹਾੜੀਆਂ ਨੂੰ ਮਿਲਾ ਕੇ ਬਣਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਕੁਦਰਤੀ ਤੌਰ 'ਤੇ ਸੈਂਕੜੇ ਸਾਲ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਉੱਚੀਆਂ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਮਹਿਲ, ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਇਮਾਰਤਾਂ ਬਣਾਈਆਂ ਗਈਆਂ ਹਨ ਜਦੋਂਕਿ ਪੱਧਰੀ ਜ਼ਮੀਨ ਨੂੰ ਖੇਤੀ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਵਲਾਣਾਂ ਵਾਲੇ ਹਿੱਸਿਆਂ ਨੂੰ ਝਰਨਿਆਂ ਲਈ ਵਰਤਿਆ ਗਿਆ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਇਕ ਹੋਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਕਟਾਰਗੜ੍ਹ ਵੀ ਹੈ। ਕੁੰਭਲਗੜ੍ਹ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਚਾਰੇ ਪਾਸੇ 13 ਪਰਬਤੀ ਚੋਟੀਆਂ ਹਨ।

ਇਸ ਦੇ ਸੱਤ ਵਿਸ਼ਾਲ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਪੋਲ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਅਰੇਤ ਪੋਲ, ਹੱਲਾ ਪੋਲ, ਰਾਮ ਪੋਲ ਤੇ ਹਨੂੰਮਾਨ ਪੋਲ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ। ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ 360 ਮੰਦਿਰ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ 300 ਜੈਨ ਮੰਦਿਰ ਹਨ ਤੇ ਬਾਕੀ ਹਿੰਦੂ ਮੰਦਿਰ। ਇੱਥੋਂ ਦਾ ਗਣੇਸ਼ ਮੰਦਿਰ ਸਭ ਤੋਂ ਪੁਰਾਤਨ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜੋ 12 ਫੁੱਟ ਉੱਚੇ ਚਬੂਤਰੇ ਉੱਪਰ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਦੂਜਾ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਮੰਦਿਰ ਜੈਨ ਮੰਦਿਰ ਹੈ ਜੋ ਹਨੂੰਮਾਨ ਪੋਲ ਕੋਲ ਸਥਿਤ ਹੈ। ਇਹ ਅੱਠਕੋਨਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ ਜਿਸ

ਵਿਚ 36 ਸਤੰਭ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਪਾਰਸ਼ਵਨਾਥ ਮੰਦਿਰ, ਨੀਲਕੰਠ ਮੰਦਿਰ, ਬਾਵਨ ਦੇਵੀ ਮੰਦਿਰ, ਗਗਦਿਓ ਮੰਦਿਰ, ਪਿਤਾਲ ਸਾਹ ਮੰਦਿਰ ਤੇ ਸੂਰਜ ਮੰਦਿਰ ਪ੍ਰਮੁੱਖ ਹਨ।

ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕੁੰਭਾ ਮਹਿਲ ਰਾਜਪੂਤ ਵਸਤੂ ਨਿਰਮਾਣ ਕਲਾ ਦਾ ਅਦਭੁੱਤ ਨਮੂਨਾ ਹੈ ਜਿਹੜਾ ਦੋ ਮੰਜ਼ਿਲਾ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਇਕ ਨੀਲਾ ਦਿਲ ਖਿੱਚਵਾਂ ਦਰਬਾਰ ਹੈ। ਮਹਾਰਾਣਾ ਫਤਹਿ ਸਿੰਘ ਦੁਆਰਾ ਬਣਵਾਇਆ ਗਿਆ ਬਾਦਲ ਮਹਿਲ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਉੱਚਾ ਬਿੰਦੂ ਹੈ ਜਿਸ ਤੱਕ ਬਹੁਤ ਹੀ ਤੰਗ ਪੌੜੀਆਂ ਰਾਹੀਂ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਰਾਣਾ ਲਾਖਾ ਨੇ ਵਿਸ਼ਾਲ ਤਲਾਬ ਬਣਵਾਇਆ ਜਿਹੜਾ ਪੰਜ ਕਿਲੋਮੀਟਰ ਲੰਬਾ, 100 ਤੋਂ 200 ਮੀਟਰ ਤੱਕ ਚੌੜਾ ਤੇ 12 ਮੀਟਰ ਡੂੰਘਾ ਹੈ।

ਇਹ ਕਿਲ੍ਹਾ ਰਾਜਪੂਤ ਰਾਜਿਆਂ ਦੀ ਸੰਕਟ ਸਮੇਂ ਦੀ ਰਾਜਧਾਨੀ ਵੀ ਰਿਹਾ। ਰਾਣਾ ਕੁੰਭਾ ਤੋਂ ਲੈ ਕੇ ਰਾਣਾ ਰਾਜ ਸਿੰਘ ਤੱਕ ਹੁੰਦੇ ਹਮਲਿਆਂ ਸਮੇਂ ਰਾਜ ਪਰਿਵਾਰ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੀ ਰਿਹਾ। ਇੱਥੇ ਹੀ ਪ੍ਰਿਥਵੀ ਰਾਜ ਤੇ ਰਾਣਾ ਸਾਂਗਾ ਦਾ ਬਚਪਨ ਬੀਤਿਆ। ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਦਾ ਜਨਮ ਵੀ ਇਸੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਹੋਇਆ ਤੇ ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਹਲਦੀ ਘਾਟੀ ਦੇ ਯੁੱਧ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਕਾਫ਼ੀ ਸਮੇਂ ਤੱਕ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਵਿਚ ਰਹੇ। ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਬਣਨ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਹੀ ਇਸ ਉੱਪਰ ਹਮਲੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਏ, ਪਰ ਆਪਣੀ ਅਨੋਖੀ ਸਥਿਤੀ ਕਰਕੇ ਇਹ ਸਿਰਫ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਵੈਰੀ ਦੇ ਕਬਜ਼ੇ ਵਿਚ ਆਇਆ।

ਇੱਥੋਂ ਦੇ ਸਥਾਨਕ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਬਾਨਮਾਤਾ ਕਰਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਮੰਦਿਰ ਨੂੰ ਅਹਿਮਦ ਸ਼ਾਹ ਨੇ ਤਬਾਹ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਸੀ।

ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਮੁਹੰਮਦ ਖਿਲਜੀ ਨੇ 1458-59 ਅਤੇ 1467 ਵਿਚ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਨੂੰ ਹਾਸਿਲ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਨਾਕਾਮ ਰਿਹਾ। 1576 ਵਿਚ ਅਕਬਰ ਦੇ ਸੈਨਾਪਤੀ ਨੇ ਇਸ 'ਤੇ ਅਧਿਕਾਰ ਕਰ ਲਿਆ ਸੀ, ਪਰ 1585 ਵਿਚ ਮਹਾਰਾਣਾ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨੇ ਦੁਬਾਰਾ ਇਸ ਕਿਲ੍ਹੇ ਉੱਪਰ ਕਬਜ਼ਾ ਕਰ ਲਿਆ। 1615 ਵਿਚ ਮੇਵਾੜ ਦੀ ਸੈਨਾ ਨੇ ਜਹਾਂਗੀਰ ਦੁਆਰਾ ਭੇਜੀ ਗਈ ਫੌਜ ਅੱਗੇ ਆਤਮ ਸਮਰਪਣ ਕਰ ਦਿੱਤਾ।

ਜੂਨ 2013 ਵਿਚ ਯੂਨੈਸਕੋ ਦੀ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਰਾਸਤ ਕਮੇਟੀ ਦੀ 37ਵੀਂ ਬੈਠਕ ਕੰਬੋਡੀਆ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਇਸ ਵਿਚ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਛੇ ਕਿਲ੍ਹਿਆਂ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਕੁੰਭਲਗੜ੍ਹ ਵੀ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹੈ, ਨੂੰ ਯੂਨੈਸਕੋ ਦੀਆਂ ਵਿਸ਼ਵ ਵਿਰਾਸਤੀ ਥਾਵਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਉਹ ਛੇ ਕਿਲ੍ਹੇ ਅੰਬੋਰ, ਚਿਤੌੜਗੜ੍ਹ, ਗਾਗਰਾਓ, ਜੈਸਲਮੇਰ, ਕੁੰਭਲਗੜ੍ਹ ਤੇ ਰਣਥੰਬੋਰ ਕਿਲ੍ਹਾ ਹਨ।

ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸੈਰ ਸਪਾਟਾ ਵਿਭਾਗ ਵੱਲੋਂ ਹਰ ਸਾਲ ਰਾਣਾ ਕੁੰਭਾ ਦੀ ਯਾਦ ਵਿਚ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਦਾ ਸਮਾਗਮ ਕਰਵਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਰੌਸ਼ਨੀ ਤੇ ਆਵਾਜ਼ ਆਧਾਰਿਤ ਸ਼ੋਅ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਰਾਜਸਥਾਨ ਦੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਤੇ ਵਿਰਸੇ ਨੂੰ ਦਿਖਾਉਂਦੇ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮ ਪੇਸ਼ ਕੀਤੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਵਿਪਸਾਅ ਵਲੋਂ ਮੌਨਟੇਨ ਮਾਇਕ ਪੀਜ਼ਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਹਰਕੁਲੀਜ਼ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਖੇ ਸਾਹਿਤਕ ਮਿਲਣੀ

ਬੀਤੇ ਐਤਵਾਰ, ਵਿਪਸਾ ਇੱਕ ਦੀ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਸਾਹਿਤਕ ਬੈਠਕ, ਮੌਨਟੇਨ ਮਾਇਕ ਪੀਜ਼ਾ ਰੈਸਟੋਰੈਂਟ, ਹਰਕੁਲੀਜ਼ ਕੈਲੀਫੋਰਨੀਆ ਵਿਖੇ ਹੋਈ। ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਗਲੋਬਲ ਵਿਪਸਾ ਕਾਨਫਰੰਸ ਸੰਬੰਧਿਤ ਏਜੰਡੇ ਅਨੁਸਾਰ, ਤਿੱਖੇ ਵਾਰਤਾਲਾਪ ਵਿਚ ਨੇਪਰੇ ਚੜ੍ਹੀ। ਮੁੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਬਾਰੇ ਜਿੱਥੇ ਇਹ ਚਰਚਾ ਹੋਈ ਕਿ ਇਸ ਵਿਚ ਹੋਏ ਪੰਜ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਨੂੰ ਵੱਖ ਵੱਖ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਰਾਹੀਂ ਤੋੜ ਚਾੜ੍ਹਨ ਪ੍ਰਤੀ ਪਰਬੰਧਕਾਂ ਵਲੋਂ ਅਣਗਹਿਲੀ ਹੋਈ ਹੈ ਉੱਥੇ ਹੀ ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ ਦੁਆਰਾ ਸਮੁੱਚੇ ਸੰਚਾਲਨ ਨੂੰ ਤੋੜ ਤੀਕ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹਨ ਦੀ ਪ੍ਰਤਿਭਾ ਅਤੇ ਸ਼ਮਤਾ ਦੀ ਵੀ ਪੁਰਜ਼ੋਰ ਸ਼ਲਾਘਾ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਨੂੰ ਇਸ ਖੇਤਰ ਵਿਚ ਪਿਛਲੇ ਨੌਂ ਸਾਲਾਂ ਮਗਰੋਂ ਇਕ ਸਫਲ, ਬਾਮਕਸਦ, ਪ੍ਰਯੋਗਜਨਕ ਅਤੇ ਲੋਕਪ੍ਰੀਆ ਬਣਾਉਣ ਲਈ ਇਸ ਦੇ ਸੰਚਾਲਕਾਂ ਨੂੰ ਮੁਬਾਰਕਬਾਦ ਦਿੱਤੀ ਗਈ। ਸਵੇਰ ਦੇ 9:15 ਵਜੇ ਤੋਂ ਸ਼ਾਮ ਦੇ 9:00 ਵਜੇ ਤੀਕ ਹੋਈ ਇਸ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋਏ ਸਾਹਿਤਕਾਰਾਂ, ਬੁਧੀ-ਜੀਵੀਆਂ, ਸਾਹਿਤ ਰਸੀਆਂ, ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ ਸੰਗੀਤ ਦੇ ਸ਼ੈਲਾਈਆਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਗੁਰੂ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦੇ 500ਵੇਂ ਸੁਭ ਆਗਮਨ ਨੂੰ

ਸਮਰਪਿਤ ਹੋਇਆ ਪਹਿਲਾ ਸੈਸ਼ਨ ਹਾਸਿਲ-ਏ-ਕਾਨਫਰੰਸ ਸੀ। ਅਕੈਡਮੀ ਵਲੋਂ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਿਤ ਪੁਸਤਕ, 'ਅਮਰੀਕੀ ਪੰਜਾਬੀ ਕਵਿਤਾ-ਭਾਗ ਦੂਜਾ' ਇਕ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਸਿੱਧ ਹੋਈ ਜਿਸ ਵਿਚ ਅਮਰੀਕਾ ਦੇ ਪਦ ਪ੍ਰਤੀਨਿੱਧ ਕਵੀਜਨ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਲਾਮ ਨਾਲ ਸੁਰਜੀਤ ਹਨ। ਬੈਠਕ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਚੇਤੰਨ ਸ਼ਖਸੀਅਤਾਂ ਦਾ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪੰਜਾਬੀ ਭਾਸ਼ਾ, ਸਾਹਿਤ ਅਤੇ ਸੱਭਿਆਚਾਰ ਨੂੰ ਇਸ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਫੁੱਲਤ ਰੱਖਣ ਹਿਤ ਫੰਡਰੇਜ਼ਿੰਗ ਦੌਰਾਨ, ਵਿਸ਼ਵ ਪੰਜਾਬੀ ਸਾਹਿਤ ਅਕੈਡਮੀ ਦੀ ਮਾਲੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ ਹੌਸਲਾ ਅਫ਼ਜ਼ਾਈ ਕੀਤੀ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਤੌਰ ਤੇ ਸੁਰਿੰਦਰ ਧਨੋਆ, ਗੁਰਦੀਪ ਸਿੰਘ ਸੇਖੋਂ, ਲਾਲੀ ਧਨੋਆ, ਡਾ. ਬਲਵਿੰਦਰ ਸਿੰਘ, ਡਾ. ਅਜੀਤਪਾਲ ਸੰਧੂ, ਹੇਠੀ ਫਰਾਈਟਸ, ਹਰਿੰਦਰਜੀਤ ਸਿੰਘ ਆਹਲੂਵਾਲੀਆ, ਮਹਿੰਗਾ ਸਿੰਘ ਅਤੇ ਬਲਜਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਆਦਿ ਸ਼ਾਮਿਲ ਹਨ।

ਅਦਾਰਾ ਵਿਪਸਾ ਵਲੋਂ ਪੰਜਾਬ ਟਾਇਮਜ਼, ਸਾਡੇ ਲੋਕ, ਦੇਸ਼ ਦੁਆਬਾ ਅਤੇ ਸਾਂਝੀ ਸੋਚ ਜਿਹੇ ਸੁਚੇਤ ਮੀਡੀਏ ਦਾ ਇਸ ਵਿਦੇਸ਼ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਵਲੋਂ ਆਯੋਜਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ ਵਾਰਸ਼ਿਕ ਗਲੋਬਲ ਕਾਨਫਰੰਸ ਵਿਚ ਨੇਪਰੇ ਚਾੜ੍ਹੇ ਗਏ ਵੱਖ

ਵੱਖ ਸੈਸ਼ਨਾਂ ਦੀ ਕਾਰਵਾਈ ਨੂੰ ਲਗਾਤਾਰ ਤਿੰਨ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਤੱਕ ਲੋਕ ਅਰਪਣ ਕਰਨ ਪ੍ਰਤੀ ਧੰਨਵਾਦ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਇਹ ਆਸ ਵੀ ਕੀਤੀ ਗਈ ਕਿ ਇੱਥੋਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਸਾਰੀਆਂ ਪੱਤਰਕਾਵਾਂ ਵੀ ਸਾਡੇ ਇਸ ਯਤਨ ਨੂੰ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਪੱਤਰਕਾਵਾਂ ਵਿਚ ਯੋਗ ਥਾਂ ਦੇ ਜਿੱਥੇ ਆਪਣੀ ਮਾਤ ਭਾਸ਼ਾ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਧਰਲੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿਚ ਹੋ ਰਹੀ ਚੇਤਨਤਾ ਨੂੰ ਜਾਗਰੂਕ ਰੱਖਣ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸਾਨੂੰ ਧੰਨਵਾਦ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਾਉਣਗੀਆਂ।

ਬੈਠਕ ਦੇ ਸਾਹਿਤਕ ਸੈਸ਼ਨ ਵਿਚ ਚਰਨਜੀਤ ਸਿੰਘ ਪੰਨੂ ਨੇ ਦੋ ਵਿਅੰਗਆਤਮਿਕ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਗੁਰਦੇਵ ਸਿੰਘ ਘਣਗਸ ਜੀ ਨੇ ਤਨਜੀਆ ਸ਼ੈਲੀ ਵਿਚ ਇਕ ਮੁੱਲਵਾਨ ਰਚਨਾ ਕਹੀ ਜਿਸ ਦਾ ਮਤਲਾ, 'ਗੁੰਮ ਨੇ ਗੁੰਮ ਨੇ ਗੁੰਮ ਨੇ ਸਜਣੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਕੁਝ ਕਵਿਤਾਵਾਂ / ਲੋਕਾਂ ਤੀਕ ਨਾ ਪੁੰਹਚਣ ਦੇਵਣ, ਸਾਡੀਆਂ ਸਹਿਤ ਸਭਾਵਾਂ'। ਮਹਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਸੰਘੋੜਾ ਜੀ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਰਚਨਾ ਦਾ ਮੁੱਲ ਪਵਾਇਆ। ਕਮਲਪਾਲ ਦੇਵ ਨੇ ਭਾਰਤੀ-ਸੰਸਕ੍ਰਿਤੀ ਉੱਪਰ ਆਪਣੀ ਸੱਜਰੀ ਸੋਚ ਦਾ ਪ੍ਰਗਟਾਅ ਕੀਤਾ। ਤਾਰਾ ਸਾਗਰ ਨੇ ਦੋ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਸੁਣਾਈਆਂ ਅਤੇ ਅਮਰਜੀਤ ਪੰਨੂ ਨੇ ਇਕ

ਅਰਸਾ ਪਹਿਲੇ ਲਿਖੀ ਕਵਿਤਾ, 'ਚੂਹ ਦੀ ਆਵਾਜ਼' ਨਾਲ ਹਾਜ਼ਰੀ ਭਰੀ। ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਸੱਜਰੀ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ, 'ਅਕਸ' ਚੋਂ ਦੋ ਮਨਭਾਉਂਦੀਆਂ ਕਵਿਤਾਵਾਂ ਦਾ ਪਾਠ ਕੀਤਾ। ਕੁਲਵਿੰਦਰ ਨੇ ਕੁਝ ਸੱਜਰੇ ਸ਼ਿਅਰਾਂ ਨਾਲ ਸਮਾਂ ਬੰਨਿਆ ਅਤੇ ਹਰਭਜਨ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਵੀ ਆਪਣੀ ਸੱਜਰੀ ਕਾਵਿ ਪੁਸਤਕ, 'ਸੁਲਘਦੀ ਅੱਗ' ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਗਜ਼ਲ ਰਾਹੀਂ ਸ਼ਰਜ਼ਾਰ ਕੀਤਾ।

ਇਸ ਮਹੀਨੇਵਾਰ ਬੈਠਕ ਦੀ ਸੰਚਾਲਨਾ ਜਿੱਥੇ ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ ਨੇ ਪੂਰੇ ਜਲ-ਓ-ਜਲਾਲ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਉੱਥੇ ਹੀ ਹਰਭਜਨ ਸਿੰਘ ਢਿੱਲੋਂ ਨੇ ਇਸ ਸਮਾਗਮ ਦੀ ਪ੍ਰਧਾਨਗੀ ਕਰਨ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਜਿਸ ਆਸ਼ੇ ਨਾਲ ਮੇਜ਼ਵਾਨੀ ਕੀਤੀ ਉਹ ਵਿਪਸਾ ਦੇ ਇਤਿਹਾਸ ਵਿਚ ਇਕ ਮੀਲ ਪੱਥਰ ਵਜੋਂ ਕਾਇਮ ਰਹੇਗਾ।

ਸੰਪਰਕ:
ਸੁਰਿੰਦਰ ਸੀਰਤ-ਪ੍ਰਧਾਨ ਵਿਪਸਾ
(੫੧੦-੮੪੭-੯੬੮੮)
ਲਾਜ ਨੀਲਮ ਸੈਣੀ-ਜਨਰਲ ਸਕੱਤਰ ਵਿਪਸਾ
(੫੧੦-੫੦੨-੦੫੫੧)

MISSION

PEAK BROKERS, INC

For the best possible price and highest profit, call a Business Professional.

As the **President of Mission Peak Brokers, Inc.** and also a **Commercial Real Estate Broker**, I offer you guidance that is based on extensive experience in Sales. Acquisition and Financing of Commercial Real Estate and the purchase of businesses.

Mission Peak Brokers, Inc. is a leading **Business Brokerage** firm based in the San Francisco Bay Area providing the services required for the sale and acquisition of main street retail business opportunities and commercial real estate as well as an all-inclusive assistance with the business and commercial loan process.

We are here to secure your objectives through a standard of aggressive diligence, measurable integrity and the highest standard of excellence **knowing our client's satisfactions is our ultimate goal.**

CALL A PROFESSIONAL AND GET THE BEST POSSIBLE PRICES AND HIGHEST PROFITS

I am a top rated Business and Commercial Real Estate broker with vast experience in Sales.

Acquisition and Financing of Commercial Real Estate.

GET TOP DOLLAR\$

FOR YOUR COMMERCIAL PROPERTY

CALL TODAY

(510) 366-6130

hrrsidhu@gmail.com

www.missionpeakbrokers.com

**Harpreet "Harry" Sidhu, CBB
Broker/president**

BRE Lic #1433114

Broker Lic # 01792260

